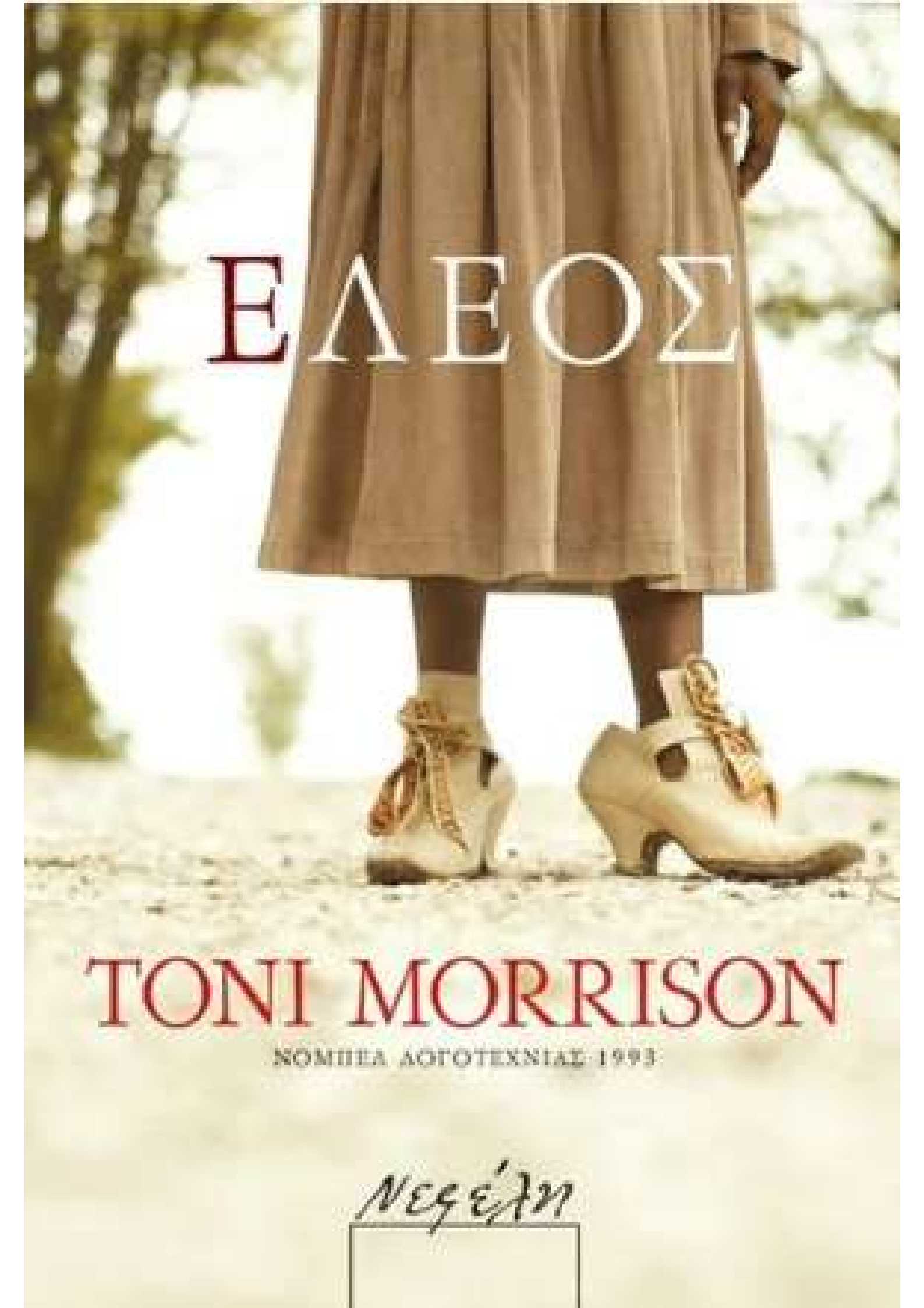

ΕΛΕΟΣ

TONI MORRISON

ΝΟΜΙΘΕΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ 1993

Νεφέλη

TONI MORRISON

ΕΛΕΟΣ

Μη φοβάσαι. Τα λόγια μου δεν μπορούν να σε βλάψουν, παρότι έκανα ό,τι έκανα· υπόσχομαι να μείνω ακίνητη στο σκοτάδι - κλαίγοντας ίσως ή βλέποντας, για μια ακόμη φορά, κάπου κάπου το αίμα- αλλά ποτέ πια δεν θα ξεδιπλώσω το κορμί μου για να σηκωθώ και να γυμνώσω τα δόντια. Εξηγώ. Πίστεψε αν θες ότι σου κάνω εξομολόγηση, μα μια εξομολόγηση γεμάτη παράδοξα, γνώριμα μονάχα στα όνειρα και στις στιγμές εκείνες που η μουσούδα ενός σκύλου τρεμοπαίζει στον ατμό μιας τσαγιέρας. Ή όταν μια κούκλα από φλούδες καλαμποκιού, στημένη στο ράφι, σκάει ξαφνικά στη γωνία του δωματίου και η μαγγανεία που τη φέρνει ως εκεί είναι ολοφάνερη. Περίεργα πράγματα συμβαίνουν συνέχεια παντού. Το ξέρεις. Το ξέρω πως το ξέρεις. Μια ερώτηση είναι, ποιος έχει την ευθύνη; Μια άλλη, ξέρεις να διαβάζεις; Αν μια πουλάδα αρνηθεί να κλωσήσει, διαβάζω αμέσως το σημάδι κι είναι σχεδόν σίγουρο ότι την ίδια νύχτα θα δω τη μίνια μάε* (*Μητέρα μου, στα πορτογαλικά.) να στέκεται κρατώντας απ' το χέρι το αγοράκι της, με τα παπούτσια μου στριμωγμένα στην τσέπη της ποδιάς της. Άλλα σημάδια θέλουν περισσότερο χρόνο για να τα ξεδιαλύνεις. Συχνά είναι τόσα, που δεν βγάζεις άκρη· άλλοτε θαμπώνουν γρήγορα, ιδίως αν είναι ελπιδοφόρα. Τα ταξινομώ και προσπαθώ να τα ξαναθυμηθώ, όμως ξέρω πως χάνω πολλά, όπως τότε που δεν διάβασα τη δεντρογαλιά καθώς σερνόταν ως την κάσα της πόρτας για να πεθάνει. Άσε με ν' αρχίσω μ' αυτά που ξέρω στα σίγουρα.

Η αρχή ξεκινάει απ' τα παπούτσια. Παιδί, δεν άντεχα να μένω ξυπόλυτη και πάντα παρακαλούσα για παπούτσια, ό,τι παπούτσια να 'ναι, ακόμη και τις πιο ζεστές μέρες. Η μάνα μου, η μίνια μάε, σμίγει τα φρύδια, θυμώνει με τις κοκεταρίες μου, όπως τις λέει. Μόνο οι κακές γυναίκες φοράνε ψηλά τακούνια. Είμαι επικίνδυνη, λέει, και ατίθαση, αλλά υποχωρεί και μ' αφήνει να φορέσω τα παπούτσια που έχουν για πέταμα από το σπίτι της Σενιόρα, μυτερά στα δάχτυλα, το ένα με σπασμένο τακούνι, το άλλο φθαρμένο και με μια αγκράφα μπροστά. Το αποτέλεσμα, λέει η Λίνα, είναι πως τα πόδια μου έχουν καταντήσει άχρηστα· πάντα θα είναι πολύ τρυφερά και δεν θα αποκτήσουν ποτέ τις γερές πατούσες, πιο σκληρές κι από πετσί, που απαιτεί η ζωή. Η Λίνα έχει δίκιο. Φλόρενς, λέει, βρισκόμαστε στα 1690. Ποιος άλλος αυτή την εποχή έχει τα χέρια μιας σκλάβας και τα πόδια μιας Πορτογαλίδας κυρίας; Κι έτσι, όταν ξεκινάω να σε βρω, εκείνη και η Κυρά μου δίνουν τις μπότες του Αφέντη που ταιριάζουν σε άντρα, όχι σε κορίτσι. Τις παραγεμίζουν με σανό και λιπαρές φλούδες καλαμποκιού και μου λένε να κρύψω το γράμμα στην κάλτσα μου, όση φαγούρα και να μου φέρνει το βουλοκέρι. Ξέρω γράμματα, αλλά δεν διαβάζω τι γράφει η Κυρά· η Λίνα και η Σόροου δεν μπορούν.

Όμως εγώ ξέρω τι λέει το γράμμα, έτσι που να το πω σ' όποιον με σταματήσει.

Το κεφάλι μου γυρίζει· μέσα του μπερδεύονται δύο πράγματα, η πείνα για σένα και ο φόβος μήπως χαθώ. Τίποτα δεν με φοβίζει περισσότερο απ' αυτό το θέλημα και τίποτα δεν είναι μεγαλύτερος πειρασμός. Από τη μέρα που εξαφανίστηκες ονειρεύομαι και καταστρώνω σχέδια. Να μάθω πού βρίσκεσαι και πώς πάνε εκεί. Θέλω να τρέξω στο μονοπάτι ανάμεσα στα σφεντάμια και τα

πεύκα, όμως αναρωτιέμαι, προς τα πού; Ποιος θα μου πει; Ποιος ζει στον αγριότοπο ανάμεσα σε τούτο το αγρόκτημα και σε σένα; Θα με βοηθήσουν ή θα μου κάνουν κακό; Και τι γίνεται με τις αρκούδες χωρίς κόκαλα στην κοιλάδα; Θυμάσαι; Που, όταν προχωρούσαν, το τομάρι τους κουνιόταν λικνιστικά, σαν να μην υπήρχε τίποτα από κάτω; Με τη μυρωδιά τους να σκιάζει την ομορφιά τους, με τα μάτια τους να μας γνωρίζουν από παλιά, από τότε που ήμασταν κι εμείς ζώα. Κι εσύ να μου λες ότι γι' αυτό είναι ολέθριο να τις κοιτάς στα μάτια. Μας πλησιάζουν, τρέχοντας προς το μέρος μας για λίγη αγάπη και παιχνίδι, κι εμείς τις παρεξηγούμε και τους αντιγυρίζουμε φόβο και οργή. Κι ακόμα, εκεί πέρα, φωλιάζουν γιγάντια πουλιά, μεγαλύτερα από αγελάδες, λέει η Λίνα, και δεν είναι όλοι οι ντόπιοι σαν κι αυτήν, λέει, γι' αυτό πρόσεχε. Άγρια που προσεύχεται, τη λένε οι γείτονες, γιατί παλιά πήγαινε στην εκκλησιά· όμως πλένεται κάθε μέρα, ενώ οι χριστιανοί ποτέ. Κάτω απ' τα ρούχα της φοράει αστραφτερές γαλάζιες χάντρες και χορεύει κρυφά το ξημέρωμα, όταν το φεγγάρι είναι στη χάση του. Περισσότερο από τις τρυφερές αρκούδες ή τα μεγαλύτερα από τις αγελάδες πουλιά φοβάμαι την αδιάβατη νύχτα. Πώς, αναρωτιέμαι, να σε βρω στο σκοτάδι; Αλλά τώρα υπάρχει τουλάχιστον δρόμος. Έχω εντολές. Είναι κανονισμένο. Θα δω το στόμα σου και θα σε ψηλαφίσω με τα δάχτυλα. Θα ακουμπήσεις και πάλι το σαγόνι σου στα μαλλιά μου, ενώ εγώ θα ανασαίνω στον ώμο σου, μέσα έξω, μέσα έξω. Χαίρομαι που ο κόσμος ανοίγει για μας, όμως η καινούργιοσύνη του με κάνει να τρέμω. Για να φτάσω σε σένα πρέπει να εγκαταλείψω το μόνο σπίτι, τους μόνους ανθρώπους που ξέρω. Η Λίνα λέει, από την κατάσταση των δοντιών μου, ότι είμαι επτά ή οκτώ όταν με φέρνουν εδώ. Βράζουμε άγρια δαμάσκηνα για

μαρμελάδα και γλυκό οκτώ φορές από τότε, άρα τώρα πρέπει να είμαι δεκάξι. Πριν απ' αυτό το μέρος περνάω τις μέρες μου μαζεύοντας μπάμιες και σκουπίζοντας τις αποθήκες με τα καπνά, τις νύχτες μου στο πάτωμα του μαγειρειού με μια μίνια μάε. Μας βαφτίζουν, έτσι που να γίνουμε ευτυχισμένοι όταν αυτή η ζωή τελειώσει. Ο Αιδεσιμότατος Πατέρας μάς το λέει αυτό. Κάθε εφτά μέρες μαθαίνουμε να διαβάζουμε και να γράφουμε. Απαγορεύεται να φύγουμε από εδώ, κι έτσι οι τέσσερίς μας κρυβόμαστε κοντά στο βάλτο. Η μητέρα μου, εγώ, το αγοράκι της και ο Αιδεσιμότατος Πατέρας. Απαγορεύεται να μας διδάσκει, αλλά εκείνος το τολμάει και φυλάγεται από κακούς Βιρτζινιανούς και προτεστάντες που θέλουν να τον τσακώσουν. Αν τον πετύχουν, θα μπει στη φυλακή ή θα πληρώσει χρήματα ή και τα δύο. Έχει δύο βιβλία και μια πλάκα. Εμείς έχουμε ξυλαράκια για να ζωγραφίζουμε στην άμμο, βότσαλα για να σχηματίζουμε τις λέξεις στον λείο, επίπεδο βράχο. Όταν τα γράμματα γίνονται ανάμνηση, φτιάχνουμε ολόκληρες λέξεις. Είμαι πιο γρήγορη από τη μητέρα μου, και το αγοράκι της δεν τα καταφέρνει καθόλου. Πολύ γρήγορα είμαι σε θέση να γράψω ολόκληρο το «Πιστεύω» χωρίς να παραλείψω ούτε κόμμα. Την εξομολόγηση τη λέμε, δεν την γράφουμε, όπως κάνω τώρα. Τα έχω ξεχάσει σχεδόν όλα πια. Μου αρέσει να μιλάω. Η Λίνα μιλάει, η πέτρα μιλάει, ακόμα και η Σόροου μιλάει. Πιο καλές είναι οι δικές σου κουβέντες. Στην αρχή, όταν με φέρνουν εδώ, δεν λέω λέξη. Ό,τι ακούω είναι διαφορετικό από αυτά που σήμαιναν οι λέξεις για τη μίνια μάε και για μένα. Οι λέξεις της Λίνας δεν λένε τίποτα που να το ξέρω. Ούτε της Κυράς. Σιγά σιγά λίγα λόγια βρίσκονται στο στόμα μου και όχι στην πέτρα. Η Λίνα λέει ότι το μέρος που μιλούσα πάνω στην πέτρα είναι το Μέρι'ς Λαντ, όπου ο Κύριος έχει

τις δουλειές του. Άρα εκεί είναι που έχουν θαφτεί η μητέρα μου και το αγοράκι της. Ή εκεί θα είναι, αν ποτέ αποφασίσουν ν' αναπαυτούν. Ο ύπνος στο πάτωμα του μαγειρειού μαζί τους δεν είναι τόσο ωραίος όπως όταν κοιμάμαι στο σπασμένο έλκηθρο με τη Λίνα. Όταν κάνει κρύο, βάζουμε σανίδες στη δική μας πλευρά του στάβλου και μπλέκουμε τα μπράτσα μας κάτω απ' τις προβιές. Δεν μυρίζουμε τις σβουνιές των αγελάδων γιατί είναι παγωμένες κι εμείς βρισκόμαστε βαθιά κάτω απ' τις προβιές. Το καλοκαίρι, αν τύχει και τα κουνούπια κάνουν επιδρομή στις αιώρες μας, η Λίνα φτιάχνει με κλαδιά ένα δροσερό μέρος για να κοιμηθούμε. Δεν σου αρέσει η αιώρα και προτιμάς το χώμα ακόμα κι όταν βρέχει, όταν ο Κύριος σου προσφέρει το κελάρι. Η Σόροου δεν κοιμάται πια κοντά στο τζάκι. Οι άντρες που σε βοηθάνε, ο Γουίλ και ο Σκάλι, ποτέ δεν μένουν τη νύχτα εδώ, γιατί ο αφέντης τους δεν το επιτρέπει. Τους θυμάσαι, πώς αρνιόντουσαν να πάρουν εντολές από σένα, πριν τους υποχρεώσει ο Κύριος; Είχε δικαίωμα να το κάνει, αφού τους είχε πάρει σαν αντάλλαγμα για τη γη που είχε νοικιάσει.

Η Λίνα λέει ότι ο Κύριος έχει έναν έξυπνο τρόπο να παίρνει χωρίς να δίνει. Ξέρω ότι είναι αλήθεια, γιατί το βλέπω συνέχεια και για πάντα μπροστά μου. Εγώ να κοιτάζω, η μητέρα μου ν' ακούει, με το μωρό της στην αγκαλιά. Ο Σενιόρ δεν πληρώνει ολόκληρο το ποσό που χρωστάει στον Κύριο. Ο Κύριος λέει ότι τότε θα πάρει σε αντάλλαγμα τη γυναίκα και το κορίτσι, όχι το μωρό, και το χρέος θα σβήσει. Η μίνια μάε εκλιπαρεί όχι. Το αγοράκι της είναι ακόμα στο βυζί. Πάρτε το κορίτσι, λέει, την κόρη μου, λέει. Εμένα. Εμένα. Ο Κύριος συμφωνεί κι αλλάζει το υπόλοιπο του χρέους. Την ώρα που τα καπνά κρεμιούνται για να στεγνώσουν, ο Αιδεσιμότατος Πατέρας με παίρνει σ' ένα πλοίο, μετά σ' ένα καϊκι, μετά σε μια

βάρκα, και με βολεύει σαν μπογαλάκι ανάμεσα στα κουτιά του με τα βιβλία και τα τρόφιμα. Τη δεύτερη μέρα κάνει τσουχτερό κρύο και χαίρομαι που έχω κάπα, έστω και τριμμένη. Ο Αιδεσιμότατος Πατέρας ζητάει συγγνώμη που πρέπει να πάει κάπου αλλού στο πλοίο και μου λέει να μείνω ακριβώς εκεί που βρίσκομαι. Μια γυναίκα έρχεται σε μένα και μου λέει σήκω. Σηκώνομαι, κι εκείνη αρπάζει την κάπα από τους ώμους μου. Ύστερα, τα ξυλοπάπουτσά μου. Φεύγει. Το πρόσωπο του Αιδεσιμότατου Πατέρα παίρνει ένα αχνό κόκκινο χρώμα όταν ξαναγυρίζει και μαθαίνει τι έγινε. Τρέχει από δω και από κει, ρωτώντας πού και ποιος, όμως απάντηση δεν παίρνει. Στο τέλος μαζεύει κουρέλια, λουρίδες από καραβόπανο που σέρνονται στο κατάστρωμα, και τυλίγει τα πόδια μου. Τώρα ξέρω ότι αντίθετα απ' ό,τι στου Σενιόρ εδώ δεν αγαπάνε τους παπάδες. Ένας ναύτης φτύνει στη θάλασσα όταν ο Αιδεσιμότατος Πατέρας τού ζητάει βοήθεια. Ο Αιδεσιμότατος Πατέρας είναι ο μόνος καλός άνθρωπος που έχω δει στη ζωή μου. Όταν φτάνω εδώ, πιστεύω ότι αυτό είναι το μέρος που μας έλεγε. Το ξεπάγιασμα στην κόλαση που μας περιμένει πριν από την αιώνια φωτιά που μέσα της οι αμαρτωλοί κοχλάζουν και τσουρουφλίζονται για πάντα. Όμως ο πάγος έρχεται πρώτος, λέει. Κι όταν βλέπω μαχαίρια από πάγο να κρέμονται από τα σπίτια και τα δέντρα και νιώθω τον λευκό αέρα να μου καίει το πρόσωπο, είμαι βέβαιη ότι έρχεται και η φωτιά. Ύστερα η Λίνα χαμογελάει όταν με βλέπει και με τυλίγει να με ζεστάνει. Η Κυρά κοιτάζει από την άλλη μεριά. Ούτε η Σόροου χαίρεται που με βλέπει. Ανεμίζει το χέρι της μπροστά στο πρόσωπό της λες και την ενοχλούνε μέλισσες. Είναι πολύ παράξενη και η Λίνα λέει ότι πάλι έχει μωρό. Δεν είναι ακόμα ξεκάθαρο ποιος είναι ο πατέρας και η Σόροου δεν λέει. Ο Γουίλ και ο Σκάλι γελάνε κι

αρνούνται. Η Λίνα πιστεύει ότι είναι του Κυρίου. Λέει πως έχει λόγο που το πιστεύει. Όταν ρωτάω τι λόγο, λέει είναι άντρας. Η Κυρά δεν λέει τίποτα. Ούτε εγώ. Όμως ανησυχώ. Όχι γιατί η δουλειά μας εδώ είναι περισσότερη, αλλά επειδή οι μανάδες που φροντίζουν λαίμαργα μωρά με φοβίζουν. Ξέρω πώς γίνονται τα μάτια τους όταν διαλέγουν. Πώς σηκώνουν το βλέμμα τους για να με κοιτάξουν σκληρά, λέγοντας κάτι που δεν μπορώ ν' ακούσω. Λέγοντας κάτι σημαντικό για μένα, κρατώντας όμως το χέρι του μικρού τους αγοριού.

Ο άντρας προχωρούσε σκίζοντας τα αφρισμένα κύματα, πατώντας προσεκτικά βότσαλα και άμμο, με κατεύθυνση την ακτή. Η ομίχλη, ο Ατλαντικός και η δυσωδία της φυτικής ζωής βάραιναν πάνω από την ακτή και τον καθυστερούσαν. Έβλεπε τις μπότες του να τσαλαβουτάνε, όχι όμως το σακίδιο ή τα χέρια του. Όταν πια είχε αφήσει πίσω του τη φουσκοθαλασσιά και οι σόλες του βούλιαζαν στη λάσπη, στράφηκε να γνέψει στους άντρες από το καϊκι, αλλά καθώς το κατάρτι είχε εξαφανιστεί στην ομίχλη, δεν ήξερε αν έμεναν αγκυροβολημένοι ή αν είχαν συνεχίσει, παρά τον κίνδυνο, ν' αρμενίζουν παραπλέοντας την ακτή και πλησιάζοντας την περιοχή με τις προβλήτες και τις αποβάθρες. Αντίθετα από τις αγγλικές ομίχλες που είχε γνωρίσει από τότε που έκανε τα πρώτα του βήματα, ή εκείνες μακριά στο βορρά όπου ζούσε ως τώρα, τούτη εδώ ήταν πυρακτωμένη από τον ήλιο και μεταμόρφωνε τον κόσμο σε παχύρρευστο, καυτό χρυσάφι. Το να την διαπεράσεις ήταν σαν να παλεύεις να βγεις από ένα όνειρο. Καθώς η λάσπη έδινε τη θέση της σε γλιστερό χορτάρι, έστριψε προς τα αριστερά, βαδίζοντας με μύριες προφυλάξεις, μέχρι που σκόνταψε στις ξύλινες σανίδες που οδηγούσαν από την παραλία στο χωριό. Εκτός από την ανάσα και τα βήματά του, ο κόσμος ήταν σιωπηλός. Μόνο όταν έφτασε στις ολοζώντανες βελανιδιές, η ομίχλη τρεμόπαιξε και σκίστηκε στα δυο. Προχωρούσε γρηγορότερα τώρα, έχοντας περισσότερο τον έλεγχο, νοσταλγώντας όμως το εκτυφλωτικό χρυσό που είχε μόλις διασχίσει.

Ανοίγοντας δρόμο με ολοένα μεγαλύτερη σιγουριά, έφτασε στο ετοιμόρροπο χωριό που κοιμόταν ανάμεσα σε δύο τεράστιες παραποτάμιες φυτείες. Εκεί ο αλογατάρης του πανδοχείου πείστηκε να παραιτηθεί από την προκαταβολή αν ο άντρας υπέγραφε ένα τραπεζογραμμάτιο: Τζέικομπ Βάαρκ. Η σέλα ήταν κακοφτιαγμένη, αλλά το άλογο, η Ρεγγίνα, ήταν θαυμάσιο. Καβάλα ένιωθε καλύτερα και έτρεξε ξέγνοιαστα και κάπως υπερβολικά γρήγορα κατά μήκος της ακτογραμμής, ώσπου μπήκε σ' ένα παλιό μονοπάτι των Λενάπι* (*Φυλή Ινδιάνων.). Εδώ είχε λόγους να προσέχει, κι έτσι έκοψε ταχύτητα. Σ' αυτήν την περιοχή δεν μπορούσε να είναι βέβαιος για το ποιος ήταν φίλος ή εχθρός. Πέντ' έξι χρόνια νωρίτερα, ένας στρατός από μαύρους, ιθαγενείς, λευκούς, μιγάδες - απελεύθεροι, σκλάβοι και υποτελείς εργάτες* (*Εργάτες γης που δίδεταν την εργατική τους δύναμη προκειμένου να εξαγοράσουν κυρίως χρέη αλλά και ποινές.) - είχε κηρύξει πόλεμο ενάντια στους ντόπιους άρχοντες, με αρχηγούς μέλη της ίδιας τους της τάξης. Όταν αυτός ο «πόλεμος του λαού» είδε τις ελπίδες του να σβήνουν μπροστά στην κρεμάλα, όσα είχαν γίνει -μεταξύ άλλων η σφαγή των αντίπαλων φυλών και η εκδίωξη των οπαδών του Καρόλου από τη γη τους- προκάλεσαν μια σειρά νέων νόμων που εξουσιοδοτούσαν το χάος να υπερασπιστεί την τάξη. Καταργώντας την απελευθέρωση των μαύρων, απαγορεύοντάς τους τις συγκεντρώσεις, τα ταξίδια και την οπλοφορία, δίνοντας το ελεύθερο στους λευκούς να σκοτώνουν οποιονδήποτε μαύρο για οποιονδήποτε λόγο, αποζημιώνοντας τους ιδιοκτήτες για το σακάτεμα ή το θάνατο των σκλάβων τους, διαχώρισαν και προστάτευσαν όλους τους λευκούς από όλους τους άλλους για πάντα. Οποιαδήποτε κοινωνική σχέση ανάμεσα στους άρχοντες και τους εργάτες είχε σφυρηλατηθεί πριν και στη διάρκεια

εκείνης της εξέγερσης θρυμματίστηκε κάτω από ένα σφυρί που χτυπούσε ανελέητα, προκειμένου να διασφαλίσει τα κέρδη των γαιοκτημόνων. Σύμφωνα με την άποψη του Τζέικομπ Βάαρκ, επρόκειτο για άνομους νόμους που προέτρεπαν σε αναληψία με στόχο, υποτίθεται, το γενικό καλό, όχι όμως και τη γενική καλοσύνη.

Με δυο λόγια, το 1682 στη Βιρτζίνια επικρατούσε ακόμη χάος. Οι συγκρούσεις για τον Θεό, τον βασιλιά και την επικράτεια συνεχίζονταν με αδιάπτωτη ένταση. Ακόμα και μέσα στη σχετική ασφάλεια του χρώματός του, το μοναχικό ταξίδι απαιτούσε φρόνηση. Ήξερε ότι θα μπορούσε να καλπάζει ώρες ολόκληρες με μόνη συντροφιά τις χήνες που πετούσαν πάνω από τα ποτάμια της ενδοχώρας και ξαφνικά, πίσω από τα υλοτομημένα δέντρα, ήταν πιθανό να ξεπροβάλει, κραδαίνοντας πιστόλι, ένας πεινασμένος λιποτάκτης· ή να λουφάζει σε μια τρύπα μια ολόκληρη οικογένεια δραπετές· ή να τον απειλήσει ένας οπλισμένος κακοποιός. Έχοντας πάνω του λογίων λογίων νομίσματα κι ένα μαχαίρι μονάχα, ήταν αποδοτικός στόχος. Ανυπομονώντας να περάσει απ' αυτή την αποικία σε μιαν άλλη λιγότερο επισφαλή αλλά για τον ίδιο πιο αποκρουστική, ο Τζέικομπ κέντριζε τη φοράδα να τρέξει πιο γρήγορα. Ξεπέζεψε δύο φορές, την τελευταία για να απελευθερώσει το ματωμένο ποδαράκι ενός νεογέννητου ρακούν που είχε σφηνώσει στη ρωγμή ενός δέντρου. Η Ρεγγίνα μασουλούσε το χορτάρι που φύτρωνε στην άκρη του μονοπατιού όσο εκείνος πάσχιζε να είναι όσο πιο τρυφερός γινόταν, αποφεύγοντας τα νύχια και τα δόντια του φοβισμένου αγριμιού. Μόλις τα κατάφερε, το ρακούν έτρεξε κουτσαίνοντας, ή προς τη μητέρα που είχε

αναγκαστεί να το εγκαταλείψει ή, το πιθανότερο, στην αρπάγη άλλων νυχιών.

Συνέχισε να καλπάζει. Ίδρωνε τόσο πολύ που τα μάτια του έτσουζαν και τα μαλλιά του είχαν κολλήσει στους ώμους. Παρότι ο Οκτώβρης είχε μπει για τα καλά, η Ρεγγίνα ήταν μουσκεμένη και φρίμαζε. Δεν υπάρχει αυτό το πράγμα που λέγεται χειμώνας εδώ κάτω, σκέφτηκε· θα μπορούσε θαυμάσια να βρίσκεται στα Μπαρμπέιντος, έναν τόπο όπου είχε κάποτε σκεφτεί να εγκατασταθεί, μολονότι έλεγαν ότι η ζέστη εκεί ήταν πιο φονική απ' ό,τι εδώ. Είχαν όμως περάσει χρόνια από τότε και η απόφαση εκείνη είχε ανατραπεί πριν προλάβει να τη θέσει σε εφαρμογή. Ένας θεός που δεν τον είχε ποτέ γνωρίσει, από την πλευρά της οικογένειας η οποία τον είχε εγκαταλείψει, πέθανε και του άφησε εκατόν είκοσι εκτάρια μιας αδρανούς ιδιοκτησίας, σε ένα κλίμα που ο Τζέικομπ προτιμούσε ασύγκριτα περισσότερο. Ένα κλίμα με τέσσερις διακριτές εποχές. Κι όμως αυτή η πάχνη, αυτή η ζέστη που κόχλαζε από σκνίπες, δεν άμβλυνε τον ενθουσιασμό του. Παρά το μακρύ ταξίδι με τρία διαδοχικά πλοία σε τρία διαφορετικά νερά, παρά τη δύσκολη πορεία με το άλογο στο μονοπάτι των Λενάπι, απολάμβανε την περιπέτεια. Το να ανασαίνει τον αέρα ενός τόσο καινούργιου κόσμου, σχεδόν ανησυχητικού στην τραχύτητα και τους πειρασμούς του, τον τόνωνε και του έδινε κουράγιο. Μια φορά, πέρα από το ζεστό χρυσάφι του κόλπου, είδε δάση ανέγγιχτα από τον καιρό του Νώε, ακτογραμμές τόσο όμορφες που σου 'φερναν δάκρυα, άγριους καρπούς που περίμεναν ένα χέρι να τους δρέψει. Τα ψεύδη της Εταιρείας σχετικά με το εύκολο κέρδος που τον περίμενε σε κάθε γωνιά δεν τον ξάφνιασαν ούτε τον αποθάρρυναν. Στην ουσία αυτό που τον τραβούσε ήταν οι

δυσκολίες, ο κίνδυνος. Ολόκληρη η ζωή του ήταν ένα μωσαϊκό συγκρούσεων, διακινδύνευσης και κατευνασμού. Και τώρα να τον, ένα παραπονεμένο ορφανό που είχε γίνει γαιοκτήμονας, δημιουργώντας από το πουθενά έναν τόπο, και από μια τραχιά ζωή έναν εγκρατή βίο. Του άρεσε που ποτέ δεν μπορούσε να υπολογίσει τι βρισκόταν στο δρόμο του, ποιος θα τον πλησίαζε και με ποιο σκοπό. Προικισμένος μ' ένα μυαλό που έπαιρνε γρήγορα στροφές, κοκκίνιζε από ευχαρίστηση όταν μια κρίση, μεγάλη ή μικρή, απαιτούσε εφευρετικότητά και γρήγορη δράση. Τώρα ταλαντευόταν στην κακοφτιαγμένη σέλα ατενίζοντας προς το μέλλον, ενώ τα μάτια του σάρωναν το τοπίο. Ήξερε τον τόπο απέξω κι ανακατωτά από παλιά, όταν ήταν σουηδική αποικία· αργότερα, όταν δούλεψε ως πράκτορας στην Εταιρεία, και πιο μετά, όταν οι Ολλανδοί πήραν τον έλεγχο, τον έμαθε ακόμη καλύτερα. Όσο διαρκούσαν οι συγκρούσεις για την επικράτηση αλλά και μετά τη λήξη τους, δεν είχε ιδιαίτερο νόημα να ξέρεις ποιος διεκδικούσε εκείνη ή την άλλη περιοχή· εκείνο ή το άλλο προκεχωρημένα φυλάκιο. Εκτός από μερικούς ιθαγενείς, στους οποίους έτσι κι αλλιώς ανήκαν όλα αυτά, από τον ένα χρόνο στον άλλο οποιοδήποτε κομμάτι γης θα μπορούσε να γίνει αντικείμενο διεκδίκησης μιας Εκκλησίας, να τεθεί υπό τον έλεγχο μιας Εταιρείας ή να καταστεί ιδιόκτητο περιουσιακό στοιχείο προσφερόμενο σαν δώρο από τον εκάστοτε βασιλιά προς έναν γιο ή έναν ευνοούμενο. Καθώς οι διεκδικήσεις γης θύμιζαν κινητή γιορτή, πρόσεχε μόνο τις αναφορές στα πωλητήρια συμβόλαια και πολύ λιγότερο τα παλιά ή τα καινούργια ονόματα πόλεων ή οχυρών: Fort Orange· Cape Henry, Nieuw Amsterdam· Wiltwyck. Σύμφωνα με τη δική του γεωγραφία ταξίδευε από τους Αλγκόνκιν στους Σασκεχάνα, μέσω

της περιοχής των Τσέζαπικ ή διασχίζοντας τα μέρη των Λενάπι. Σ' αυτόν τον τόπο μια χελώνα είχε πολύ μεγαλύτερο προσδόκιμο ζωής από μια πόλη. Όταν, αφού διέπλευσε τον Νότιο Ποταμό, βρέθηκε στον Κόλπο Τσέζαπικ, ξεμπαρκάρισε, βρήκε το χωριό και διέσχισε έφιππος τα μονοπάτια των ντόπιων, προσέχοντας να μην τσαλαπατήσει τα καλαμποκοχώραφά τους ούτε να παραβιάσει τις περιοχές όπου κυνηγούσαν, ζητώντας ευγενικά την άδεια για να περάσει από ένα χωριουδάκι εδώ ή από ένα μεγαλύτερο παραπέρα. Πότισε το άλογό του σ' ένα ρυάκι που γνώριζε και απέφυγε τους απειλητικούς βάλτους που εκτείνονταν πέρα από τους πευκώνες. Να αναγνωρίζει την πλαγιά ενός λόφου, μια συστάδα βελανιδιές, ένα εγκαταλειμμένο χάνι, την αιφνίδια μυρωδιά του ρετσινιού - όλα αυτά ήταν παραπάνω από πολύτιμα· ήταν ουσιώδη. Σε μια τέτοια ειδική περιοχή, ο Τζέικομπ απλώς ήξερε πως, όταν έβγαινε από το πευκοδάσος που προστάτευε τα γειτονικά έλη, θα βρισκόταν επιτέλους στο Μέριλαντ το οποίο, προς το παρόν, ανήκε στον βασιλιά. Ολοκληρωτικά.

Είχε αντικρουόμενα αισθήματα ως προς το αν θα έμπαινε ή όχι σ' αυτή την ιδιωτικής ιδιοκτησίας περιοχή. Αντίθετα απ' ό,τι οι αποικίες βόρεια και νότια της ακτής -που γίνονταν αντικείμενο διεκδίκησης, προκαλούσαν συγκρούσεις και άλλαζαν ονόματα κάθε τόσο- η επαρχία του Μέριλαντ επέτρεπε τις συναλλαγές με ξένους εμπόρους. Πράγμα καλό για τους καλλιεργητές, καλύτερο για τους χονδρέμπορους κι ακόμα καλύτερο για τους μεταπράτες. Όμως το παλατινάτο ήταν ρωμαιοκαθολικό ως το κόκαλο. Παπάδες περιδιάβαζαν απροκάλυπτα τις πόλεις του· οι ναοί τους απειλούσαν τις πλατείες· οι δυσοίωνες ιεραποστολές τους ξεφύτρωναν στις παρυφές των χωριών των ιθαγενών. Ο νόμος, τα

δικαστήρια και το εμπόριο υπάγονταν στην αποκλειστική αρμοδιότητά τους· γυναίκες ντυμένες με πολυτελή φορέματα και ψηλά τακούνια κυκλοφορούσαν με χειράμαξες που τις οδηγούσαν δεκάχρονα νεγράκια. Τον πρόσβαλλε η έκλυτη, κραυγαλέα πανουργία των παπικών. «Την πωρωμένη πόρνη της Ρώμης να μισείς». Ολόκληρη η τάξη της πτέρυγας των παιδιών στο πτωχοκομείο είχε απομνημονεύσει αυτούς τους στίχους από το αλφαβητάρι. «Κι όλες τις βλασφημίες της / απ' το καταραμένο κύπελλό της να μην πεις / στα θέσφατά της μην υποταχθείς». Πράγμα ασφαλώς που δεν σήμαινε ότι μ' αυτούς δεν μπορούσες να κλείνεις δουλειές· ο ίδιος είχε διαπραγματευτεί επανειλημμένα μαζί τους, ιδίως εδώ, σ' έναν τόπο όπου καπνός και σκλάβοι ήταν αλληλένδετα δεμένοι και οι συναλλαγές γίνονταν σε οποιοδήποτε νόμισμα. Όμως μια παρατεταμένη σύγκρουση ή μια επιδημία μπορούσε εύκολα να προκαλέσει οικονομική κατάρρευση, πράγμα που αναστάτωνε τους πάντες εκτός από τους χρεώστες.

Η περιφρόνηση, όσο κι αν είναι δύσκολο να κρυφτεί, έπρεπε να παραμεριστεί. Οι προηγούμενες συναλλαγές του με το υποστατικό είχαν γίνει με τον γραμματέα του ιδιοκτήτη σ' ένα ζυθοπωλείο. Τώρα, για κάποιον ανεξήγητο λόγο τον είχαν προσκαλέσει, ή μάλλον τον είχαν διατάξει να παρουσιαστεί στο σπίτι του γαιοκτήμονα - σε μια φυτεία που ονομαζόταν Τζούμπλιο. Ένας έμπορος να καλείται να δειπνήσει με έναν ευγενή; Και μάλιστα Κυριακή; Κάποιο πρόβλημα υπάρχει, σκέφτηκε. Τελικά, διώχνοντας σμήνη κουνουπιών, σε συνεχή επιφυλακή μήπως τα λασπόφιδα τρομάξουν το άλογο, είδε στο βάθος τη φαρδιά σιδερένια πύλη του Τζούμπλιο και οδήγησε τη Ρεγγίνα προς τα εκεί. Είχε ακούσει πολλά για τη μεγαλοπρέπεια της έπαυλης, αλλά δεν ήταν προετοιμασμένος

γι' αυτό που βρισκόταν μπροστά του. Το σπίτι, από μελόχρωμη πέτρα, έμοιαζε στην πραγματικότητα περισσότερο με ανάκτορο, ικανό να συντηρήσει ολόκληρη στρατιά αυλικών. Στο βάθος, πέρα από τους σιδερένιους φράχτες που περιέβαλλαν την ιδιοκτησία και έσβηναν στην καταχνιά, είδε σειρές από καταλύματα, ήσυχα, άδεια. Θα βρίσκονται στα χωράφια, υπέθεσε, πασχίζοντας να περιορίσουν τη ζημιά που είχε προξενήσει στη σοδειά ο υγρός καιρός. Η ευχάριστη μυρωδιά των καπνόφυλλων, που θύμιζε αναμμένο τζάκι και καλές γυναίκες να σερβίρουν μπίρα, τύλιγε το Τζούμπλιο σαν βάλσαμο. Το μονοπάτι κατέληγε σε ένα μικρό πλινθόκτιστο πλάτωμα, που προανήγγελλε την περήφανη είσοδο σε μια βεράντα. Ένα παιδί εμφανίστηκε και ο Τζέικομπ, ξεπεζεύοντας κάπως αδέξια, του έβαλε στο χέρι τα χαλινάρια, προειδοποιώντας το:

«Νερό. Όχι φορβή».

«Μάλιστα, κύριε», είπε το αγόρι και έστριψε το άλογο προς την αντίθετη κατεύθυνση, ψιθυρίζοντας «Ωραία κυρία. Ωραία κυρία», καθώς οδηγούσε τη Ρεγγίνα προς τους στάβλους.

Ο Τζέικομπ Βάαρκ ανέβηκε τρία πλίνθινα σκαλοπάτια κι ύστερα τα ξανακατέβηκε για να απομακρυνθεί λιγάκι από το σπίτι και να το εκτιμήσει. Δύο φαρδιά παράθυρα, με τουλάχιστον δύο ντουζίνες τζάμια το καθένα, πλαισίωναν την πόρτα. Πέντε ακόμη παράθυρα σ' ένα φαρδύ μεσοπάτωμα απορροφούσαν τις ακτίνες του ήλιου και τις αντανακλούσαν στραφταλίζοντας πάνω απ' την πάχνη. Δεν είχε ξαναδεί τέτοιο σπίτι. Οι πλουσιότεροι άνθρωποι που γνώριζε δεν χρησιμοποιούσαν τούβλα αλλά ξύλινες τάβλες· ούτε είχαν ποτέ διανοηθεί να κατασκευάσουν κίονες τόσο μεγαλοπρεπείς, ταιριαστούς μονάχα σε Κοινοβούλιο. Σίγουρα μεγαλόπρεπο, σκεφτόταν, όμως εύκολο, εύκολο να χτιστεί σε τέτοιο

κλίμα. Εύπλαστο ξύλο του νότου, λεία, απαλή πέτρα που δεν χρειάζεται να πελεκηθεί, το καθετί σχεδιασμένο για το ελαφρό αεράκι και όχι για την παγωνιά. Μακρύς προθάλαμος, πιθανόν, σαλόνια, αίθουσες... εύκολη δουλειά, εύκολη ζωή, όμως, Θεέ μου, τόση ζέστη...

Έβγαλε το καπέλο του και σκούπισε τον ιδρώτα από το μέτωπό του με το μανίκι του. Ύστερα, ψηλαφώντας το μουσκεμένο του κολάρο, ξανανέβηκε τα σκαλοπάτια και δοκίμασε το ξέστρο για τις μπότες. Πριν προλάβει να χτυπήσει, την πόρτα άνοιξε ένας μικροσκοπικός άνθρωπος, μείγμα αντιθέσεων: ηλικιωμένος αλλά χωρίς ηλικία, γεμάτος σεβασμό αλλά και χλεύη, άσπρα μαλλιά, μαύρο πρόσωπο.

«΄σπερα, κύριε».

«Ο κύριος Ντ' Ορτέγκα με περιμένει». Ο Τζέικομπ επιθεώρησε το δωμάτιο πάνω από το κεφάλι του γέρου.

«Μάλιστα, κύριε. Το καπέλο σας, κύριε; Ο Σενιόρ Ντ' Ορτέγκα σας περιμένει. Ευχαριστώ, κύριε. Από δω, κύριε».

Ήχος βημάτων, δυνατός και επιθετικός· κι ύστερα, η φωνή του Ντ' Ορτέγκα:

«Πάνω στην ώρα! Πέρασε, Τζέικομπ. Πέρασε». Με μια πλατιά χειρονομία έδειξε το διπλανό σαλόνι.

«Καλημέρα, κύριε. Ευχαριστώ, κύριε», είπε ο Τζέικομπ θαυμάζοντας το πανωφόρι, τις κάλτσες, τη φανταχτερή περούκα του οικοδεσπότη. Παρόλο που η φορεσιά του ήταν εξεζητημένη και βαριά για τέτοια ζέστη, το δέρμα του Ντ' Ορτέγκα ήταν στεγνό σαν περγαμηνή, ενώ ο Τζέικομπ συνέχιζε να ιδρώνει. Η κατάσταση του

μαντιλιού που τράβηξε από την τσέπη του τον ντρόπιασε· το ίδιο και το γεγονός ότι το χρειαζόταν.

Καθισμένος σε ένα μικρό τραπέζι, περιτριγυρισμένος από γλυπτά ειδώλια, με τα παράθυρα κλειστά στον καυτό αέρα, ο Τζέικομπ έπινε μπίρα από σασαφρά και συμφωνούσε με τον οικοδεσπότη του σχετικά με τον καιρό, απαλλάσσοντάς τον από την υποχρέωση να απολογηθεί για τη δοκιμασία της τρομερής κουφόβρασης που είχε υποστεί κατά το πολύωρο ταξίδι του ως εκεί. Μετά τις πρώτες αυτές συμβατικότητες, ο Ντ' Ορτέγκα έστρεψε επιδέξια τη συζήτηση στις επιχειρήσεις. Τον είχε πλήξει η συμφορά. Κάτι είχε ακούσει ο Τζέικομπ, όμως έμεινε να παρακολουθεί με ευγένεια και κάποια συμπόνια την εκδοχή που παρουσίαζε ο πελάτης/οφειλέτης του. Το πλοίο του Ντ' Ορτέγκα είχε αγκυροβολήσει εδώ κι ένα μήνα σε απόσταση ενός μιλίου από την ακτή περιμένοντας από μέρα σε μέρα να φτάσει το σκάφος που θα αναπλήρωνε όσα είχε χάσει. Το ένα τρίτο του φορτίου του είχε ψοφήσει από τεταρταίο πυρετό. Ο δικαστής τού είχε επιβάλει, για λογαριασμό του κυβερνήτη της αποικίας, πρόστιμο πεντακοσίων ουγγιών καπνού επειδή είχε πετάξει τα ψοφίμια πολύ κοντά στην ακτή· είχε υποχρεωθεί να μαζέψει τα κουφάρια τους -όσα κατάφεραν να εντοπίσουν οι άντρες του (χρησιμοποιήθηκαν καμάκια και δίχτυα, είπε ο Ντ' Ορτέγκα, που του κόστισαν δύο λίρες κι εξήντα)- και διατάχθηκε να τα κάψει ή να τα θάψει. Χρειάστηκε να τα στοιβάξει σε δύο κάρα (από δεκάξι στο καθένα) και να τα μεταφέρει στα ρηχά, όπου τα φύκια και οι αλιγάτορες θα αποτελείωναν τη δουλειά.

Άραγε προσπάθησε να περιορίσει τη ζημιά; Άφησε το καράβι του να αποπλεύσει για τα Μπαρμπέιντος; Όχι βέβαια, σκεφτόταν ο

Τζέικομπ. Τσαπατσούλης άνθρωπος, πεισματάρης, αγύριστο κεφάλι όπως όλοι οι ρωμαιοκαθολικοί, περιμένει στο λιμάνι άλλον ένα μήνα για εκείνο το πλοίο φάντασμα από τη Λισαβόνα, ώστε να αναπληρώσει τα κεφάλια που έχασε. Κι ενώ περιμένει να γεμίσει το πλοίο ως εκεί που επιτρέπει η χωρητικότητά του, αυτό βυθίζεται κι εκείνος χάνει όχι μόνο το σκάφος, όχι μόνο το ένα τρίτο του φορτίου που του είχε απομείνει αλλά τα πάντα - εκτός από το πλήρωμα που δεν ήταν αλυσοδεμένο, ασφαλώς, και τέσσερις δούλους από την Αγκόλα, με μάτια κατακόκκινα από θυμό, τους οποίους δεν θα μπορούσε με τίποτα να πουλήσει. Και τώρα ήθελε κι άλλη πίστωση και έξι πρόσθετους μήνες ώστε να ξεπληρώσει όσα είχε δανειστεί.

Το δείπνο ήταν μια πληκτική υπόθεση που την καθιστούσε αφόρητη η αμηχανία την οποία αισθανόταν ο Τζέικομπ. Τα πρόχειρα ρούχα του βρίσκονταν σε ολοφάνερη αντίθεση με το κεντημένο μετάξι και τους δαντελένιους λαιμοδέτες. Τα συνήθως επιδέξια δάχτυλά του χειρίζονταν άγαρμπα τα μαχαιροπύρινα. Στα χέρια του διακρίνονταν ως και ίχνη από το αίμα του ρακούν. Ο σπόρος της δυσαρέσκειας άνθιζε τώρα. Προς τι μια τέτοια παράσταση ένα τέτοιο νυσταλέο απόγευμα για χάρη ενός μονάχα επισκέπτη πολύ κατώτερού τους; Σκόπιμα, συμπέρανε· μια σκηνοθεσία που απέβλεπε στο να τον ταπεινώσει, έτσι ώστε να αποδεχτεί τους όρους του Ντ' Ορτέγκα. Το δείπνο άρχισε με μια προσευχή ψιθυρισμένη σε γλώσσα που ο ίδιος δεν κατανοούσε και με αργόσυρτα σταυροκοπήματα πριν και μετά. Παρά τα βρόμικα χέρια του και τα μουσκεμένα στον ιδρώτα μαλλιά του, ο Τζέικομπ τιθάσευσε την ενόχλησή του και προσπάθησε να συγκεντρωθεί στο φαγητό. Όμως η θηριώδης πείνα του συρρικνώθηκε όταν

παρουσιάστηκαν τα βαριά καρυκευμένα εδέσματα: τα πάντα, εκτός από τις πίκλες και τα ραπανάκια, ήταν ή τηγανητά ή παραμαγειρεμένα. Το κρασί, νερωμένο και πολύ γλυκό για τα γούστα του, τον απογοήτευσε· η συντροφιά ακόμα περισσότερο. Οι γιοι του οικοδεσπότη ήταν σιωπηλοί σαν τάφοι. Η σύζυγος του Ντ' Ορτέγκα ήταν μια φλύαρη κίσσα, που διατύπωνε ανούσιες ερωτήσεις -Πώς καταφέρνετε να ζείτε με τόσο χιόνι;- και έκανε προσβλητικά ηλίθιες παρατηρήσεις, λες και η πολιτική της κρίση ήταν ισότιμη με των ανδρών. Ίσως έφταιγε η προφορά τους, η πενιχρή γνώση τους της αγγλικής γλώσσας, όμως ο Τζέικομπ είχε την αίσθηση ότι τίποτα απ' όσα λέγονταν στη συζήτηση δεν είχε σχέση με τον πραγματικό κόσμο. Και οι δύο μιλούσαν για τη σοβαρότητα, τη μοναδική υπευθυνότητα που αυτός ο αδάμαστος κόσμος απαιτούσε απ' αυτούς· την αδιάσπαστη σύνδεσή του με το έργο του Κυρίου και τις δυσκολίες που καλούνταν να αντέξουν εν ονόματι Του. Όλη αυτή η φροντίδα που έδειχναν για τους άρρωστους ή τους απείθαρχους εργάτες αρκούσε, έλεγαν, για να ανακηρυχθούν άγιοι.

«Αρρωσταίνουν συχνά, κυρία;» ρώτησε ο Τζέικομπ.

«Μπα, υποκρίνονται», είπε η οικοδέσποινα. «Καθάρματα είν' όλοι τους. Στην Πορτογαλία δεν θα τη γλίτωναν με τέτοιες μπαγαποντιές».

«Από την Πορτογαλία κατάγονται;» Ο Τζέικομπ αναρωτιόταν αν η γυναίκα που σερβίριζε καταλάβαινε τα αγγλικά ή αν την καταριόντουσαν μόνο στα πορτογαλικά.

«Βλέπετε, η Αγκόλα είναι κομμάτι της Πορτογαλίας», είπε ο Ντ' Ορτέγκα. «Είναι η πιο αξιαγάπητη, η πιο όμορφη χώρα».

«Η Πορτογαλία;»

«Η Αγκόλα. Αλλά βέβαια η Πορτογαλία είναι ασύγκριτη».

«Μείναμε εκεί τέσσερα χρόνια», είπε η κυρία Ντ' Ορτέγκα.

«Στην Πορτογαλία;»

«Στην Αγκόλα. Όμως, λάβετέ το υπόψη σας: τα παιδιά μας δεν γεννήθηκαν εκεί».

«Τότε στην Πορτογαλία;»

«Όχι. Στο Μέριλαντ».

«Α! Στην Αγγλία».

Όπως αποδείχτηκε, ο Ντ' Ορτέγκα ήταν ο τρίτος γιος ενός κτηνοτρόφου, γι' αυτό και σύμφωνα με την ισχύουσα κληρονομική διαδοχή δεν δικαιούνταν μερίδιο της πατρικής περιουσίας. Είχε πάει στην Αγκόλα, τη δουλοδεξαμενή της Πορτογαλίας, για να οργανώσει αποστολές σκλάβων στη Βραζιλία· ωστόσο, ανακάλυψε ότι υποσχέσεις ταχύτερου πλουτισμού ανθούσαν ακόμη πιο γενναιόδωρα σε πιο μακρινές περιοχές. Το άλμα από το ένα είδος κοπαδιού στο άλλο ήταν αστραπιαίο και εξαιρετικά προσοδοφόρο. Όχι για πολύ, σκεφτόταν ο Τζέικομπ. Ο Ντ' Ορτέγκα δεν φαινόταν να έχει πολλές ελπίδες σ' αυτό το καινούργιο πόστο, ο ίδιος, όμως, δεν αμφέβαλλε ότι θα τα κατάφερνε· αυτό εξάλλου ήθελε να αποδείξει και μ' αυτή την πρόσκληση σε δείπνο.

Είχαν έξι παιδιά, και δύο απ' αυτά ήταν αρκετά μεγάλα ώστε να παρακάθονται στο τραπέζι. Αμίλητα, πετρωμένα αγόρια, δεκατριών και δεκατεσσάρων, που φορούσαν περούκες όπως ο πατέρας τους, λες και βρίσκονταν σε χορό ή σε αίθουσα

δικαστηρίου. Ο Τζέικομπ καταλάβαινε πως η εχθρότητα που αισθανόταν είχε τη ρίζα της σε κάτι ποταπό· οφειλόταν στο ότι δεν είχε ο ίδιος απογόνους, αρσενικούς ή θηλυκούς. Τώρα που η κόρη του Πατρίσιαν είχε ακολουθήσει τους νεκρούς αδελφούς της, δεν υπήρχε κανένας να δρέψει την ταπεινή αλλά σεβαστή περιουσία που έλπιζε να συγκεντρώσει. Κι έτσι, καταπιέζοντας το φθόνο -όπως του είχαν μάθει στο πτωχοκομείο-, ο Τζέικομπ βάλθηκε να διασκεδάζει εντοπίζοντας ψεγάδια στο γάμο του ζευγαριού. Φαίνονταν πολύ ταιριαστοί: ματαιόδοξοι, τρυφηλοί, πιο περήφανοι για τον κασσίτερο και τις πορσελάνες τους απ' ό,τι για τους γιους τους. Ήταν πρόδηλο γιατί ο Ντ' Ορτέγκα ήταν υπέρογκα χρεωμένος. Μετατρέποντας τα κέρδη του σε άχρηστα μπιχλιμπίδια, χωρίς να ντρέπεται για τις δαπανηρές μεταξωτές κάλτσες του και τη φανταχτερά ντυμένη σύζυγό του, σπαταλώντας κεριά μέρα μεσημέρι, δεν θα κατάφερνε ποτέ να ξεπεράσει τις αναποδιές, όποιες και να 'ταν - ναυαγισμένο πλοίο ή κατεστραμμένη σοδειά. Παρατηρώντας το ζευγάρι, ο Τζέικομπ πρόσεξε ότι ούτε ο άντρας ούτε η γυναίκα αντάλλασσαν βλέμματα, εκτός από καμιά κλεφτή ματιά πότε πότε, όταν ο ένας σύζυγος κοίταζε αλλού. Δεν μπορούσε να πει με σιγουριά τι υπήρχε σ' εκείνα τα μουλωχτά κρυφοκοιτάγματα, αλλά το γλεντούσε υποθέτοντας τα χειρότερα, την ίδια στιγμή που υπέμενε τη βλακώδη, ακατανόητη φλυαρία τους και τα φαγητά τους που δεν τρώγονταν με τίποτα. Δεν χαμογελούσαν, κάγχαζαν· δεν γελούσαν, χαχάνιζαν. Υποπτευόταν ότι θα ήταν μοχθηροί με τους υπηρέτες και χαμερπείς με τους παπάδες. Η αρχική αμηχανία που του προκαλούσαν οι αναπόφευκτες συνέπειες του πολυήμερου ταξιδιού του - λασπωμένες μπότες, λερωμένα χέρια, ο ιδρώτας και η αποφορά

του- έσβηνε μπροστά στο δυνατό άρωμα και το βαριά πουδραρισμένο πρόσωπο της κυρίας Ντ' Ορτέγκα. Μόνη, αν και μικρή, ανακούφιση ήταν η μυρωδιά από γαρίφαλο που ανάδινε η υπηρέτρια, κάθε που έσκυβε να σερβίρει το φαγητό.

Τις σπάνιες φορές που συναντιόταν με τις συζύγους των πλουσίων, γυναίκες που άλλαζαν καθημερινά τουαλέτες και έντυναν τους υπηρέτες τους με τσουβάλια, έβρισκε τη δική του Ρεβέκκα ακόμη πιο ανεκτίμητη. Από τη στιγμή που είδε τη μελλοντική του γυναίκα να ισορροπεί στη σανιδόσκαλα του πλοίου φορτωμένη έναν μπόγο στρωσίδια, δύο κασόνια κι ένα βαρύ σακίδιο, διέκρινε την καλή του τύχη. Ήταν διατεθειμένος να δεχτεί μια κοκαλιάρα ή μιαν άσχημη παρθένα - ή μάλλον μια τέτοια περίμενε, αφού σε μιαν όμορφη δεν θα έλειπαν οι ευκαιρίες να παντρευτεί στον τόπο της. Όμως η νέα γυναίκα που ξεχώρισε από το πλήθος απαντώντας στο κάλεσμά του ήταν στρουμπουλή, ελκυστική και ικανή. Άξιζε την κάθε μέρα της αναζήτησης - αναζήτηση υποχρεωτική, αφού, σύμφωνα με το νόμο, για να εκμεταλλευτεί τη γη του έπρεπε να διαθέτει σύζυγο, και πολύχρονη, αφού ο ίδιος ήθελε ένα συγκεκριμένο είδος συντρόφου: μια άθρησκη γυναίκα σε γόνιμη ηλικία, υπάκουη αλλά όχι υποταγμένη, γραμματισμένη αλλά όχι περήφανη, ανεξάρτητη αλλά πρόθυμη να μεγαλώσει παιδιά. Και με τίποτα δεν θα δεχόταν καμιά γκρινιάρα. Ήταν όπως ακριβώς του την είχε περιγράφει ο ύπαρχος: ιδανική. Δεν υπήρχε ούτε ένα αιχμηρό κόκαλο στο κορμί της. Ποτέ δεν ύψωνε τη φωνή από θυμό. Μεριμνούσε για τις ανάγκες του, έφτιαχνε τις πιο αφράτες τηγανίτες, αναλάμβανε αγγαρείες σε μια γη εντελώς άγνωστή της με ενθουσιασμό και εφευρετικότητα, χαρούμενη σαν πουλάκι. Ή τουλάχιστον έτσι ήταν κάποτε. Τρία

νεκρά παιδιά στη σειρά και μετά ο θάνατος σε ατύχημα της Πατρίσιαν, της πεντά-χρονης τους, την είχαν ισοπεδώσει. Κάτι σαν αθέατη σκόνη είχε κατακαθίσει πάνω της, και οι ολονυχτίες στους μικρούς τάφους στο λιβάδι δεν ήταν ο καλύτερος τρόπος για να την αποτινάξει. Κι όμως, ποτέ δεν παραπονέθηκε ούτε παραμέλησε τα καθήκοντά της. Αντίθετα, ρίχτηκε ακόμα πιο δραστήρια στις αγροτικές δουλειές, κι όταν εκείνος ταξίδευε, όπως τώρα, εμπορευόμενος διάφορα αγαθά, εισπράττοντας και δανείζοντας, δεν είχε καμιάν αμφιβολία για το πώς κυβερνιόταν το σπιτικό του. Η Ρεβέκκα και οι δύο βοηθοί της ήταν αξιόπιστες σαν την ανατολή και σταθερές σαν κολόνες. Κι ύστερα, ο χρόνος και η καλή υγεία ήταν με το μέρος του. Θα γεννούσε κι άλλα παιδιά και τουλάχιστον ένα, αγόρι, θα ζούσε και θα πρόκοβε.

Το επιδόρπιο, καρύδια με σάλτσα μήλου, ήταν μια κάποια βελτίωση και, όταν ήρθε η ώρα να συνοδέψει τον Ντ' Ορτέγκα στην αναπόφευκτη περιοδεία στα κτήματα, η διάθεση του Τζέικομπ είχε μεταβληθεί λιγάκι, τόσο ώστε να θαυμάσει ειλικρινά το υποστατικό. Η πάχνη είχε διαλυθεί κι έτσι διέκρινε με λεπτομέρειες τη μαστοριά και τη φροντίδα στις καπναποθήκες, τα βαγόνια, τις τακτικές και περιποιημένες σειρές των βαρελιών, το καλοφτιαγμένο σφαγείο, το γαλατάδικο, το πλυσταριό, το μαγειρείο. Όλα, μέχρι το τελευταίο, κάτασπρα, φρεσκοβαμμένα, λίγο μικρότερα από τα καταλύματα των σκλάβων, αλλά, αντίθετα απ' αυτά, σε εξαιρετική κατάσταση. Το θέμα, ο σκοπός της συνάντησης δεν είχε ακόμα θιγεί. Ο Ντ' Ορτέγκα είχε περιγράψει προσεκτικά και ως την παραμικρή λεπτομέρεια τις αναπάντεχες αναποδιές που εξαιτίας τους αδυνατούσε να πληρώσει όσα χρωστούσε. Αλλά για το πώς θα αποζημιωνόταν ο Τζέικομπ δεν είχε ειπωθεί λέξη. Καθώς

περιεργαζόταν τα γεμάτα στίγματα, σκουληκιασμένα φύλλα του καπνού, κατάλαβε τι είχε απομείνει στον Ορτέγκα και τι είχε πρόθεση να του προσφέρει. Σκλάβους.

Ο Τζέικομπ αρνήθηκε. Το αγρόκτημά του ήταν μέτριο σε μέγεθος· οι εμπορικές του δοσοληψίες απαιτούσαν μονάχα τη δική του παρουσία. Εκτός του ότι δεν είχε πού να τους βάλει, δεν είχε και τι να τους κάνει.

«Ανοησίες», είπε ο Ντ' Ορτέγκα. «Τους πουλάς. Ξέρεις τι τιμές πιάνουν;»

Ο Τζέικομπ μόρφασε. Η σάρκα δεν ήταν εμπόρευμα που τον ενδιέφερε.

Ωστόσο, καθώς ο οικοδεσπότης του επέμενε, τον ακολούθησε στα μικρά παραπήγματα, όπου ο Ντ' Ορτέγκα διέκοψε την ανάπαυση του μεσοήμερου και διέταξε καμιά εικοσαριά ή και παραπάνω να παραταχθούν σε ευθεία γραμμή, μαζί και το αγόρι που είχε ποτίσει τη Ρεγγίνα. Οι δύο άντρες περιδιάβασαν τη σειρά, επιθεωρώντας. Ο Ντ' Ορτέγκα αράδιαζε ταλέντα, αδυναμίες και δυνατότητες, αλλά αποσιωπούσε τα σημάδια, τις πληγές, σαν φλέβες σε λάθος θέση βαλμένες, που χάραζαν το δέρμα τους. Κάποιος είχε στο πρόσωπό του ως και το μαρκάρισμα που επέβαλλε ο τοπικός νόμος σε όποιον σκλάβο τύχαινε να προσβάλει για δεύτερη φορά λευκό. Τα μάτια των γυναικών ήταν ανέκφραστα, ατενίζοντας πέρα από το χρόνο και το χώρο, σαν να μη βρίσκονταν στην πραγματικότητα εκεί. Οι άντρες κοίταζαν το χώμα. Μονάχα τότε τότε, στην πρώτη ευκαιρία, όταν νόμιζαν πως δεν τους πρόσεχαν και δεν τους αξιολογούσαν, διέκρινε ο Τζέικομπ τις

κλεφτές τους ματιές, πλάγιες, ανήσυχες, όμως, πάνω απ' όλα, ματιές που έκριναν τους άντρες που τους έκριναν.

Ξαφνικά, ο Τζέικομπ ένωσε το στομάχι του να σφίγγεται. Η μυρωδιά του καπνού, τόσο φιλική τις πρώτες ώρες του ερχομού του, τώρα του έφερνε ναυτία. Ή μήπως ήταν το ζαχαρωμένο ρύζι, τα βουτηγμένα στη μελάσα κομμάτια του χοιρινού, το κακάο για το οποίο τόσο ανόητα φλυαρούσε η λαίδη Ντ' Ορτέγκα; Ό,τι και να 'ταν, δεν μπορούσε να στέκεται εκεί τριγυρισμένος από ένα πλήθος σκλάβων που η σιωπή τους τον έκανε να φαντάζεται μια χιονοστιβάδα ιδωμένη από πολύ μακριά. Κανένας ήχος, μονάχα η επίγνωση ενός μουγκρητού που δεν μπορούσε ν' ακούσει. Ζήτησε την άδεια να φύγει, λέγοντας ότι δεν αποδεχόταν την πρόταση - μεγάλη φασαρία να τους μεταφέρει, να τους κουμαντάρει, να τους βγάλει σε πλειστηριασμό· αυτό που του άρεσε στο εμπόριο ήταν ότι δούλευε μόνος, απαλλαγμένος από βάρη. Νομίσματα, γραμμάτια, έγγραφα παραίτησης από δικαιώματα ή τίτλους μεταφέρονταν εύκολα. Σ' ένα σακίδιο χωρούσαν όλα όσα χρειαζόταν. Πήραν το δρόμο για το σπίτι· όσο περπατούσαν, διέσχιζαν την πλαϊνή πύλη και έφταναν στο περίτεχνο κιγκλίδωμα, ο Ντ' Ορτέγκα δεν σταματούσε να μιλάει με στόμφο. Εκείνος θα αναλάμβανε την πώληση. Σε αγγλικές λίρες; Σε χρυσές ισπανικές; Εκείνος θα κανόνιζε τη μεταφορά και θα προσλάμβανε κάποιον να τους συνοδέψει.

Με το στομάχι να γυρίζει και τα ρουθούνια του να καίνε, ο Τζέικομπ άρχισε να θυμώνει. Καταστροφή, σκεφτόταν. Αν το ζήτημα δεν λυνόταν, θα οδηγούσε σε χρονοβόρες αγωγές σε μια επαρχία που κυβερνιόταν από δικαστές του βασιλιά, απρόθυμους να ευνοήσουν έναν ξένο εμπορευόμενο σε βάρος ενός ντόπιου

αξιοσέβαστου καθολικού. Η ζημιά, παρότι θα κατάφερνε να τη διαχειριστεί, τον εκνεύριζε: ήταν ασυγχώρητη. Και από τέτοιο άνθρωπο. Το κόρδωμα του Ντ' Ορτέγκα όσο περπατούσαν στο χτήμα τον αηδίαζε. Και δεν ήταν το μόνο. Πίστευε ότι το σχήμα του σαγονιού, τα πεσμένα βλέφαρα έκρυβαν κάτι μαλθακό, όπως και τα χέρια του που, συνηθισμένα στα χαλινάρια, τα μαστίγια και τις δαντέλες, δεν είχαν ποτέ κρατήσει άροτρο ή τσεκούρι. Υπήρχε κάτι πέρα από τον καθολικισμό πάνω του, κάτι μιαρό και σάπιο. Τι να έκανε όμως; Ο Τζέικομπ ένιωθε ντροπή για την αδυναμία του, ντροπή για τη δύσκολη θέση του, κάτι σαν μόλυνση στο αίμα. Δεν ήταν ν' αναρωτιέται κανείς γιατί τους είχαν αποκλείσει από το Κοινοβούλιο πίσω στην πατρίδα και, μολονότι δεν θεωρούσε ότι ήταν σωστό να τους καταδιώκουν σαν παράσιτα, αν δεν ήταν οι επιχειρήσεις, δεν θα διάλεγε ποτέ να συναναστραφεί ή να αναμειχθεί με οποιονδήποτε απ' αυτούς, είτε κατώτερο είτε ανώτερο. Με τα αυτιά του να βουίζουν από την παρλάτα του Ντ' Ορτέγκα, ύπουλη και πλάγια αντί να είναι άμεση και αντρίκεια, ο Τζέικομπ πλησίασε το μαγειρείο και είδε μια γυναίκα με δύο παιδιά να στέκεται στο κατώφλι. Το ένα στηριζόταν στο γοφό της· το άλλο κρυβόταν στα φουστάνια της. Φαινόταν αρκετά υγιής, σαν να έτρωγε καλύτερα από τους άλλους. Από καπρίτσιο, πιο πολύ για να τον κάνει να σωπάσει και απολύτως σίγουρος ότι ο Ντ' Ορτέγκα θα αρνιόταν, είπε: «Αυτήν. Εκείνη εκεί. Θα την πάρω».

Ο Ντ' Ορτέγκα σταμάτησε απότομα, με την έκπληξη να ζωγραφίζεται στο πρόσωπό του. «Α, όχι. Αδύνατον. Η γυναίκα μου δεν θα το επιτρέψει. Δεν μπορεί να ζήσει χωρίς αυτήν. Είναι η βασική μας μαγείρισσα, η καλύτερη».

Ο Τζέικομπ πλησίασε κι άλλο και, αναγνωρίζοντας τον μυρωμένο με γαρίφαλο ιδρώτα, υποπτεύθηκε ότι υπήρχε κάτι περισσότερο από το μαγείρεμα που δεν άντεχε να χάσει ο Ντ' Ορτέγκα.

«Είπατε “οποιονδήποτε”. Ότι θα μπορούσα να διαλέξω οποιονδήποτε. Αν ο λόγος σας δεν έχει καμιά αξία, τότε υπάρχει μονάχα ο νόμος».

Ο Ντ' Ορτέγκα σήκωσε ένα φρύδι, μονάχα ένα, λες και στην καμπύλη του αναπαυόταν μια ολόκληρη αυτοκρατορία. Ο Τζέικομπ ήξερε πως αγωνιζόταν να καταπιεί αυτήν την ιταμή απειλή από έναν κατώτερο, αλλά πρέπει να το σκέφτηκε καλύτερα πριν αντιγυρίσει την προσβολή. Λαχταρούσε απελπισμένα να τελειώνει γρήγορα μ' αυτήν την υπόθεση και ήθελε να επιβάλει τη δική του λύση.

«Ναι, ασφαλώς», είπε ο Ντ' Ορτέγκα, «όμως υπάρχουν κι άλλες γυναίκες εδώ. Περισσότερες. Τις βλέπετε. Και επιπλέον, αυτή η γυναίκα θηλάζει».

«Τότε θα αναλάβει ο νόμος», είπε ο Τζέικομπ.

Ο Ντ' Ορτέγκα χαμογέλασε. Μια αγωγή σίγουρα θα εκδικαζόταν ευνοϊκά γι' αυτόν και ο χρόνος που θα σπαταλιόταν στη διαδικασία θα απέβαινε προς όφελός του.

«Με εκπλήσσετε», είπε.

Ο Τζέικομπ αρνήθηκε να υποχωρήσει. «Ίσως ένας άλλος δανειστής να ήταν περισσότερο της αρεσκείας σας», είπε και ευχαριστήθηκε βλέποντας το ρουθούνι του καθολικού να πάλλεται, πράγμα που σήμαινε ότι είχε χτυπήσει διάνα. Ο Ντ' Ορτέγκα ήταν διαβόητος για τα απλήρωτα χρέη του και ήταν αναγκασμένος να

αναζητήσει μεσάζοντες έξω από το Μέριλαντ, μια και είχε εξουθενώσει τους φίλους του και οι τοπικοί δανειστές αρνούνταν συναλλαγές που γνώριζαν ότι αναπόφευκτα θα τις αθετούσε. Η ατμόσφαιρα βάρυνε.

«Δεν φαίνεται να αντιλαμβάνεστε την προσφορά μου. Δεν εκχωρώ το χρέος μου. Το τιμώ. Η αξία μιας έμπειρης σκλάβας είναι παραπάνω από επαρκής».

«Όχι αν δεν μπορώ να την χρησιμοποιήσω».

«Να την χρησιμοποιήσετε; Πουλήστε την!»

«Εμπορεύομαι αγαθά και χρυσό, κύριε», είπε ο κτηματίας Τζέικομπ Βάαρκ. Και δεν μπόρεσε να αντισταθεί και να μην προσθέσει: «Αλλά καταλαβαίνω πόσο δύσκολο είναι για έναν παπικό να συμβιβαστεί με ορισμένες ηθικές αναστολές».

Μήπως ο υπαινιγμός ήταν πολύ λεπτός; αναρωτήθηκε ο Τζέικομπ. Κάθε άλλο, προφανώς, αφού το χέρι του Ντ' Ορτέγκα κινήθηκε προς το γοφό του. Τα μάτια του Τζέικομπ ακολούθησαν την κίνηση, καθώς τα δαχτυλιδοστόλιστα δάχτυλα καμπύλωσαν γύρω απ' το θηκάρι. Θα το έκανε; Θα μπορούσε αυτός ο ψυχρός, αλαζόνας λιμοκοντόρος να επιτεθεί πραγματικά στον πιστωτή του, να τον σκοτώσει και, επικαλούμενος το προνόμιο της αυτοάμυνας, να απαλλαγεί τόσο από το χρέος όσο και από τον κοινωνικό εξευτελισμό, ακόμη κι αν αυτό σήμαινε ολοκληρωτική οικονομική καταστροφή, μια και τα σεντούκια του ήταν εξίσου άδεια με το θηκάρι του; Τα μαλακά δάχτυλα έκαναν πως πασπατεύουν την ανύπαρκτη λαβή. Ο Τζέικομπ ύψωσε το βλέμμα προς τον Ντ' Ορτέγκα, διακρίνοντας τη δειλία του άοπλου ευγενούς που βρίσκεται αντιμέτωπος μ' έναν κοινό θνητό, έξω στην ερημιά,

απόλυτα εξαρτημένος από πληρωμένους φρουρούς που δεν φαίνονταν πουθενά κυριακάτικα. Του ήρθε να γελάσει. Μονάχα σ' έναν τέτοιο αποδιαρθρωμένο κόσμο ήταν δυνατή μια τέτοια αναμέτρηση. Πού αλλού θα έτρεμε η κοινωνική τάξη μπροστά στο θάρρος; Ο Τζέικομπ στράφηκε να φύγει, αφήνοντας την έκθετη, άοπλη πλάτη του να εκφράσει την ειρωνεία του. Ήταν μια παράξενη στιγμή. Μαζί με την περιφρόνηση, ένωσε ένα κύμα αγαλλίασης. Δυνατός. Σταθερός. Μια εσωτερική μετάβαση από τον προσεκτικό διαπραγματευτή του σήμερα στο ατίθασο αγόρι του χθες που κάποτε έβγαине παγανιά στα σοκάκια της πόλης και στα μονοπάτια της εξοχής.

Τότε ακριβώς το κοριτσάκι ξεπρόβαλε απ' τα φουστάνια της μητέρας. Στα πόδια της φορούσε ένα ζευγάρι πολύ μεγαλύτερα γυναικεία παπούτσια. Ίσως ήταν ένα αίσθημα ελευθερίας, μια μόλις ανακτημένη αμεριμνησία και μαζί το θέαμα εκείνων των μικρών ποδιών που υψώνονταν σαν καλαμάκια πάνω από τα στραπατσαρισμένα, μισοδιαλυμένα παπούτσια που τον έκαναν να γελάσει. Ένα δυνατό γέλιο που του τράνταζε το στήθος, μπροστά στη γελοιότητα, στον ανώφελο εκνευρισμό της επίσκεψης. Το γέλιο του δεν είχε σβήσει, όταν η γυναίκα που λίκνιζε το αγοράκι στην αγκαλιά της έκανε ένα βήμα μπροστά. Η φωνή της, ένα ψίθυρος, μετά βίας ακουγόταν, όμως ο τόνος του επείγοντος ήταν απολύτως ευδιάκριτος.

«Παρακαλώ, Σενιόρ. Όχι εμένα. Πάρτε αυτήν. Πάρτε την κόρη μου».

Ο Τζέικομπ τράβηξε το βλέμμα από τα πόδια του παιδιού και την κοίταξε, με το στόμα του ακόμη ανοιχτό απ' το γέλιο· ο τρόμος που είδε στα μάτια της τον αιφνιδίασε. Το γέλιο του έσβησε σ' ένα

κρώξιμο και κούνησε το κεφάλι του, ενώ σκεφτόταν *ο Θεός να με βοηθήσει αν τούτη εδώ δεν είναι η πιο καταραμένη δουλειά.*

«Γιατί όχι. Φυσικά», είπε ο Ντ' Ορτέγκα, αποδιώχνοντας την προηγούμενη αμηχανία του και προσπαθώντας να απο καταστήσει την αξιοπρέπειά του. «Θα σας τη στείλω. Αμέσως». Τα μάτια του πλάτυναν όπως και το συγκαταβατικό του χαμόγελο, μολονότι φαινόταν ακόμη πολύ ταραγμένος.

«Η απάντησή μου είναι αταλάντευτη», είπε ο Τζέικομπ. Σκεφτόταν *πρέπει να φύγω αμέσως, να απαλλαγώ απ' αυτό το άθλιο υποκείμενο*, ταυτόχρονα όμως πέρασε από το νου του ότι η Ρεβέκκα θα δεχόταν με χαρά ένα παιδί στο σπίτι. Τούτη εδώ, που έπλεε μέσα σε άθλια παπούτσια, φαινόταν να έχει την ίδια περίπου ηλικία με την Πατρίσιαν και, αν τύχαινε να την κλοτσήσει καμιά φορά στο κεφάλι, η απώλεια δεν θα συγκλόνιζε τόσο τη Ρεβέκκα.

«Υπάρχει εδώ ένας παπάς», συνέχισε ο Ντ' Ορτέγκα. «Μπορεί να σας τη φέρει. Θα τους βάλω σ' ένα καΐκι και θα τους στείλω σ' όποιο λιμάνι της ακτής επιθυμείτε...»

«Όχι. Είπα όχι».

Ξαφνικά, η γυναίκα που μύριζε γαρίφαλο γονάτισε και έκλεισε τα μάτια της.

Υπέγραψαν καινούργια χαρτιά. Συμφώνησαν ότι το κορίτσι άξιζε είκοσι κομμάτια των οκτώ, υπολογίζοντας τα χρόνια που είχε μπροστά της και μειώνοντας το οφειλόμενο υπόλοιπο σε τρία φορτία καπνού ή δεκαπέντε αγγλικές λίρες, προτιμητέες αυτές. Η ένταση διαλύθηκε, πράγμα ολοφάνερο στο πρόσωπο του Ντ' Ορτέγκα. Καθώς βιαζόταν να φύγει για να καλλιεργήσει εκ νέου την καλή γνώμη που είχε για τον εαυτό του, ο Τζέικομπ χαιρέτισε

απότομα την κυρία Ντ' Ορτέγκα, τα δύο αγόρια και τον πατέρα τους. Προχωρώντας στο στενό μονοπάτι, έκανε τη Ρεγγίνα να πάρει επιτόπου στροφή, έγνεψε στο ζευγάρι και, για μια ακόμη φορά, παρά τη θέλησή του, ζήλεψε το σπίτι, την πύλη, το φράχτη. Για πρώτη φορά στη ζωή του δεν είχε κοροϊδέψει, κολακέψει ή κατευθύνει, αλλά είχε αντιμετωπίσει σαν ίσος προς ίσο έναν πλούσιο αριστοκράτη. Και είχε καταλάβει, όχι για πρώτη φορά, ότι μόνο τα αντικείμενα τον χώριζαν από τους ευγενείς και όχι η καταγωγή ή ο χαρακτήρας. Άρα, λοιπόν, μήπως ήταν ωραίο να αποκτήσει έναν τέτοιο φράχτη για να περιφράξει τις ταφόπετρες στο χωράφι του; Ή μια μέρα, όχι πολύ μακριά από τη σημερινή, να χτίσει ένα σπίτι στο ίδιο μέγεθος, στο δικό του χτήμα; Σ' εκείνο το ύψωμα στην πίσω πλευρά, με την υπέροχη θέα των λόφων και της κοιλάδας; Όχι τόσο παραφορτωμένο όσο του Ντ' Ορτέγκα. Χωρίς αυτές τις παγανιστικές υπερβολές φυσικά, όμορφο όμως. Και αψεγάδιαστο, αρχοντικό να πεις, γιατί δεν θα ήταν ένοχο όπως το Τζούμπλιο. Η απλήρωτη δουλειά των μαύρων παρείχε όλες αυτές τις ανέσεις στον Ντ' Ορτέγκα. Αν δεν υπήρχαν οι καραβιές των σκλάβων από την Αγκόλα, ο καθολικός δεν θα ήταν απλώς χρεωμένος· θα έτρωγε από την παλάμη του, όχι από πορσελάνες, και θα κοιμόταν στη ζούγκλα της Αφρικής, αντί να ξαπλώνει σε κρεβάτι με τέσσερις παραστάδες. Ο Τζέικομπ μυκτήριζε τον πλούτο που, ακριβώς επειδή εξαρτιόταν από υπόδουλους εργάτες, απαιτούσε μεγαλύτερη βία για να τον διατηρήσεις. Ισχνά καθώς ήταν, τα κατακάθια του δικού του προτεσταντισμού -της Εκκλησίας της Αγγλίας και όχι της βίαιης Μητρικής- ζάρωναν και ξέφτιζαν στη θέα μαστιγίων, αλυσίδων και οπλισμένων επιστατών. Ήταν αποφασισμένος να αποδείξει ότι η δική του επιχείρηση μπορούσε

να του προσπορίσει την περιουσία και την κοινωνική θέση που διεκδικούσε ο Ντ' Ορτέγκα χωρίς να χρειαστεί να πουλήσει τη συνείδησή του για πενταροδεκάρες.

Σπιρούνισε τη Ρεγγίνα να τρέξει πιο γρήγορα. Ο ήλιος είχε χαμηλώσει· ο αέρας είχε ψυχράνει. Βιαζόταν να επιστρέψει στη Βιρτζίνια, στην ακτή και στην ταβέρνα του Πάρσι πριν νυχτώσει, για να κοιμηθεί επιτέλους σε κρεβάτι, αν δεν ήταν όλα γεμάτα με τρεις και τέσσερις άντρες, παστωμένους στη σειρά. Αλλιώς, θα συμβιβαζόταν και θα κουλουριαζόταν όπου έβρισκε. Πρώτα όμως θα παράγγελνε ένα, μπορεί και δύο ποτήρια μπίρα, που με την πικρή, καθαρή γεύση της θα έδιωχνε τη γλυκερή σαπίλα της αχρειότητας και του κατεστραμμένου καπνού που έμοιαζε να έχει ποτίσει τη γλώσσα του. Ο Τζέικομπ επέστρεψε τη Ρεγγίνα στον αλογατάρη, τον πλήρωσε και περπάτησε ράθυμα ως την αποβάθρα και την ταβέρνα του Πάρσι. Στο δρόμο είδε έναν άντρα να χτυπάει ένα άλογο πεσμένο στα γόνατα. Πριν προλάβει ν' ανοίξει το στόμα για να του φωνάξει, κάτι σαματατζήδες ναύτες έσπρωξαν τον άντρα και τον έκαναν να πέσει ο ίδιος με τα γόνατα στη λάσπη. Λίγα πράγματα εξόργιζαν τόσο τον Τζέικομπ όσο η βάνανυση μεταχείριση των κατοικίδιων ζώων. Δεν ήξερε σε τι είχαν εναντιωθεί οι ναύτες, αλλά το δικό του φρένιασμα δεν οφειλόταν μονάχα στον πόνο που είχε προκαλέσει ο άντρας στο άλογο αλλά και στη βουβή, αδιαμαρτύρητη υποταγή που φανέρωναν τα μάτια του ζώου.

Το μαγαζί του Πάρσι ήταν κλειστό τις Κυριακές, όπως θα 'πρεπε να ξέρει, κι έτσι πήγε στο άλλο, που ήταν πάντα ανοιχτό. Βίαιο μέρος, παράνομο, ό,τι έπρεπε για σκληρά αντράκια· όμως πρόσφερε καλό, μπόλικο φαγητό, και ποτέ δεν έβλεπες εκεί μέσα αίματα και ανοιγμένα κεφάλια. Στο δεύτερο ποτήρι του, έκαναν την

εμφάνισή τους -για να ευθυμήσουν τους πελάτες, αλλά και για να τους ελαφρώσουν λιγάκι το πορτοφόλι- δύο μουσικοί, βιολί και γκάιντα· αν και ο τύπος με την γκάιντα έπαιζε λιγότερο καλά απ' ό,τι ο Τζέικομπ, κατάφερε να του φτιάξει το κέφι και να τον παρασύρει στο τραγούδι. Δύο γυναίκες μπήκαν στο μαγαζί· οι άντρες τις φώναξαν με τα ονόματά τους, σε μεθυσμένη πολυφωνία. Οι παστρικές στριφογύρισαν λιγάκι πριν διαλέξουν τα γόνατα που θα τις φιλοξενούσαν. Ο Τζέικομπ δυσανασχέτησε καθώς τον πλησίαζαν. Είχε μπουχτίσει, εδώ και χρόνια, από τα μπορντέλα και τα βρομόσπιτα που διατηρούσαν γυναίκες ναυτικών χαμένων στις θάλασσες. Η αγορίστικη απερισκεψία που τον είχε κατακλύσει στο Τζούμπλιο δεν είχε φέρει στην επιφάνεια τη γλυκιά ακολασία της νιότης του.

Καθισμένος σ' ένα τραπέζι φορτωμένο με τ' απομεινάρια προηγούμενων γευμάτων, άκουγε τις συζητήσεις γύρω του, με θέμα κυρίως τη ζάχαρη, δηλαδή το ρούμι. Πως η τιμή και η ζήτηση είχαν αυξηθεί, αντίθετα απ' ό,τι συνέβαινε με τον καπνό, που η υπερπροσφορά του είχε προκαλέσει κατάρρευση στην αγορά. Ο άντρας που φαινόταν να ξέρει περισσότερα απ' όλους για το νερό του διαβόλου, την απλή διαδικασία της παραγωγής του, τις εξωφρενικές τιμές του και τα ευεργετικά του αποτελέσματα μακρηγορούσε με το κύρος ενός δικαστή. Γεροδεμένος, βλογιοκομμένος, διέθετε την ακτινοβολία του άντρα που είχε βρεθεί σε εξωτικά μέρη και τα μάτια εκείνου που δεν έχει συνηθίσει να κοιτάζει πράγματα πολύ κοντά στο πρόσωπό του. Το όνομά του ήταν Ντάουνς. Πήτερ Ντάουνς. Πέταξε μια διαταγή σ' έναν μικρό νέγρο και τώρα το αγόρι έφερνε έξι μεταλλικές κούπες, με τα χερούλια τους μαγκωμένα ανά τρία σε κάθε χούφτα του, και τις

ακουμπούσε στο τραπέζι. Πέντε άντρες τεντώθηκαν να τις φτάσουν και κατάπιαν λαίμαργα. Το ίδιο και ο Ντάουνς· όμως έφτυσε την πρώτη γουλιά στο πάτωμα, εξηγώντας στην παρέα του ότι αυτή η κίνηση ήταν και προσφορά και προστασία από το δηλητήριο.

«Πώς κι έτσι;» ρώτησε κάποιος. «Το δηλητήριο μπορεί να έχει μαζευτεί στον πάτο».

«Ποτέ», είπε ο Ντάουνς. «Το δηλητήριο είναι σαν τους πνιγμένους· πάντα επιπλέει».

Ανάμεσα σε γέλια, ο Τζέικομπ έσμιξε με τους άντρες στο τραπέζι και άκουσε τις μαγευτικές ιστορίες του Ντάουνς, που έκλεισαν με μια ξεκαρδιστική περιγραφή για το μέγεθος των βυζιών των γυναικών στα Μπαρμπέιντος.

«Κάποτε σκεφτόμουν να εγκατασταθώ εκεί», είπε ο Τζέικομπ. «Πέρα από τα στήθη, πώς είναι εκεί πέρα;»

«Σαν πουτάνα. Οργιαστικός και θανατηφόρος τόπος», είπε ο Ντάουνς.

«Πάει να πει;»

Ο Ντάουνς σκούπισε τα χείλη του με το μανίκι του. «Πάει να πει ότι όλα είναι άφθονα και πλούσια, εκτός από τη ζωή. Αυτή είναι σπάνια και σύντομη. Έξι μήνες, δεκαοχτώ και - » Έγνεψε αντίο με τα δάχτυλα.

«Και τότε πώς τα βγάζουν πέρα; Φαντάζομαι ότι θα λαχταράνε να φύγουν». Ο Τζέικομπ φανταζόταν τη διαφορά ανάμεσα στη σταθερή, ελεγχόμενη δουλειά στο Τζούμπλιο και την αταξία στις φυτείες ζαχαροκάλαμου.

«Κάθε άλλο», χαμογέλασε ο Ντάουνς. «Καταφθάνουν ολοένα και περισσότεροι. Σαν τα καυσόξυλα, ό,τι γίνεται στάχτη ξανανάβει. Και μην ξεχνάς, έχουμε και γεννητούρια. Το μέρος είναι ένα καζάνι που βράζει: μιγάδες, κρεολοί, τζάμπος* (*Μετανάστες φιλιππινέζικης καταγωγής.), μεστίζος* (*Μετανάστες μεικτής καταγωγής, ισπανικής και ινδιάνικης.), λόμπος* (*Ισπανοί.), κίτρινοι, κογιότ». Άγγιζε τα δάχτυλα με τον αντίχειρα, καθώς αριθμούσε τους τύπους που παράγονταν στα Μπαρμπέιντος.

«Παρ' όλα αυτά το ρίσκο είναι μεγάλο», αντέδρασε ο Τζέικομπ. «Άκουσα ότι ολόκληρες περιοχές χτυπήθηκαν από επιδημίες. Τι θα συμβεί όταν οι δουλειές αρχίσουν να λιγοστεύουν και θα υπάρχουν ολοένα και λιγότερα για εξαγωγή;»

«Και γιατί να λιγοστεύουν;» Ο Ντάουνς άπλωσε τα μπράτσα του, λες και κουβαλούσε στην αγκαλιά του το σκαρί ενός καραβιού. «Οι Αφρικανοί έχουν συμφέρον να πουλάνε δούλους στους Ολλανδούς, όπως κι ένας Εγγλέζος άποικος έχει συμφέρον να τους αγοράζει. Το ρούμι διαφεντεύει τα πάντα, ανεξάρτητα από το ποιος το εμπορεύεται. Νόμοι; Ποιοι νόμοι; Κοίτα», συνέχισε, «στη Μασαχουσέτη δοκίμασαν ήδη να απαγορεύσουν με νόμο τις συναλλαγές σε ρούμι, αλλά δεν κατάφεραν να φράξουν το δρόμο ούτε σε ένα δράμι. Το εμπόριο μελάσας στις βόρειες αποικίες είναι πιο ανθηρό από ποτέ. Σίγουρο κέρδος, πιο σίγουρο κι από τις γούνες, τον καπνό, την ξυλεία, τα πάντα - εκτός από το χρυσάφι, φαντάζομαι. Όσο το καύσιμο ανανεώνεται, οι κάδοι αναβράζουν και το χρήμα στοιβάζεται. Νερό του διαβόλου, ζάχαρη ποτέ δεν θα είναι αρκετά. Εμπόριο πρώτης τάξεως για τις μελλούμενες γενιές».

«Κι όμως», είπε ο Τζέικομπ, «είναι ταπεινωτική δουλειά. Και δύσκολη».

«Σκέψου το έτσι: για τη γούνα χρειάζεται να κυνηγήσεις το ζώο, να το σκοτώσεις, να το κουβαλήσεις και πιθανότατα να πολεμήσεις με τους ντόπιους που το θέλουν δικό τους. Ο καπνός χρειάζεται καλλιέργεια, συγκομιδή, στέγνωμα, πακετάρισμα, αλλά κυρίως χρόνο και αδιάκοπα φρεσκοοργωμένο χώμα. Η ζάχαρη; Το ρούμι; Το ζαχαροκάλαμο μεγαλώνει. Δεν σταματάει ποτέ· το χώμα του ποτέ δεν φτωχαίνει. Απλώς το κόβεις, το βράζεις, το βάζεις στο καράβι». Ο Ντάουνς χτύπησε παλαμάκια.

«Τόσο απλό, ε;»

«Λίγο ως πολύ. Άλλο όμως είναι το θέμα. Καμιά επενδυτική απώλεια. Καμιά. Ποτέ. Καμιά χαμένη σοδειά. Κάστορες ή αλεπούδες αφανίζονται. Πόλεμοι απορρυθμίζουν τα πράγματα. Με τη ζάχαρη δεν έχεις τέτοιο φόβο. Η σοδειά άφθονη, αιώνια. Το ίδιο και οι σκλάβοι εργάτες. Αγοραστές, πρόθυμοι. Προϊόν, θεϊκό. Σε ένα μήνα, όσο κρατάει το ταξίδι από τη φυτεία στη Βοστώνη, μπορεί κανείς, αν έχει βάλει πενήντα λίρες, να τις πενταπλασιάσει. Σκέψου το. Κάθε μήνα, πενήντα φορές η επένδυση. Στα σίγουρα».

Ο Τζέικομπ παραλίγο να βάλει τα γέλια. Αναγνώριζε το φέρσιμο: ο γυρολόγος που παριστάνει τον ευκατάστατο και πασχίζει να εξαλείψει τους δισταγμούς των ακροατών του και να αποκλείσει κάθε αντίρρηση με υποσχέσεις για γρήγορο κέρδος. Από τα ρούχα του Ντάουνς και την ολοφάνερη μέχρι στιγμής απροθυμία του να κεράσει τα ποτά, ο Τζέικομπ υποπτευόταν ότι δεν είχε αποκομίσει το εύκολο κέρδος που περιέγραφε.

Παρ' όλα αυτά, ο Τζέικομπ αποφάσισε ότι θα εξέταζε το ζήτημα.

Αφού συνέφερε τους γευστικούς του κάλυκες μ' ένα νωχελικό γεύμα από στρείδια, μοσχάρι, ορτύκια, ραπανάκια και λιπαρή πουτίγκα, εξασφάλισε κρεβάτι σε δωμάτιο μ' έναν μονάχα συγκάτοικο και βγήκε να περπατήσει, με τη σκέψη του καρφωμένη στην απογοητευτική μέρα και στην ταπείνωση που είχε υποστεί αποδεχόμενος το κορίτσι ως μέρος της πληρωμής. Ήξερε ότι δεν θα ξανάβλεπε ούτε φαρδίني από τον Ντ' Ορτέγκα. Μια μέρα, ίσως σύντομα, οι Στιούαρτ θα έχαναν το θρόνο, πράγμα που θα ανακούφιζε τους πάντες και θα επέβαλλε την κυριαρχία των προτεσταντών. Τότε, φανταζόταν, μια αγωγή εναντίον του Ντ' Ορτέγκα θα είχε θετική έκβαση και δεν θα αναγκαζόταν να βουλευτεί με ένα παιδί σαν αντάλλαγμα των όσων του χρωστούσαν. Ήξερε ότι είχε δικαιολογηθεί μέσα του για τη συναλλαγή, με τη σκέψη ότι η Ρεβέκκα θα χαιρόταν να κρατήσει το κοριτσάκι, όμως η αλήθεια βρισκόταν αλλού. Από τη δική του παιδική ηλικία ήξερε ότι για τα συντρίμια της ζωής δεν υπήρχε άλλο καταφύγιο εκτός από τη γενναιοδωρία των ξένων. Ακόμα κι αν τα αντάλλασσαν, τα έπαιρναν για μαστορόπουλα, τα πουλούσαν, τα ξυλοφόρτωναν, τα αποπλανούσαν, τα ξεγελούσαν για μια μπουκιά ψωμί, τα έβαζαν να δουλεύουν με αντάλλαγμα στέγη ή τα έκλεβαν, τα παιδιά δεν ήταν εντελώς καταδικασμένα αν τα κουμαντάριζε κάποιος ενήλικος. Ακόμα κι αν είχαν μικρότερη σημασία για έναν γονιό ή έναν αφέντη απ' ό,τι το γάλα της αγελάδας, χωρίς κάποιον ενήλικο πλάι τους ήταν πολύ πιθανότερο να πεθάνουν από το κρύο σε κάποιο σκαλοπάτι, να βρεθούν σε κάποιο κανάλι επιπλέοντας μπρούμυτα ή να τα ξεβράσει η θάλασσα σε κάποια ακτή. Αρνιόταν να γίνει συναισθηματικός ανακαλώντας τη δική του ορφάνια, τα χρόνια που πέρασε με παιδιά κάθε λογής, κλέβοντας τροφή και κάνοντας

θελήματα, ζητιανεύοντας λίγα ψιλά. Η μητέρα του, του είχαν πει, ήταν ένα άμυαλο κορίτσι που πέθανε στη γέννα. Ο πατέρας του, που καταγόταν από το Άμστερνταμ, του είχε κληροδοτήσει ένα όνομα κατάλληλο για λογοπαίγνια και πολλούς λόγους για να τον αντιμετωπίζουν οι πάντες με καχυποψία. Η ντροπή που αισθάνονταν οι Ολλανδοί ανάμεσα στους Άγγλους τον συνόδευε παντού, ιδίως κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο πτωχοκομείο, πριν η τύχη χτυπήσει την πόρτα του με τη μορφή της πρόσληψής του ως κλητήρα σε μια νομική φέρμα. Η δουλειά προϋπέθετε κάποια μόρφωση, πράγμα που του διασφάλισε την εγγραφή του στην Εταιρεία. Η αναπάντεχη κληρονομιά απάλυνε τη θλίψη του επειδή ήταν συνάμα νόθος και αποκηρυγμένος. Ωστόσο, συνέχισε να αισθάνεται ένα ενοχλητικό κέντρισμα οίκτου για τα ορφανά και τα αδέσποτα, γιατί κάθε φορά που συναπαντιόταν με αλητάκια στις αγορές, τα σοκάκια, τις πλατείες και τα λιμάνια των τόπων όπου ταξίδευε θυμόταν ολοκάθαρα το θλιβερό κοπάδι του οποίου μέλος ήταν κάποτε κι ο ίδιος. Κι άλλη μια φορά στο παρελθόν είχε δυσκολευτεί να αρνηθεί τη βοήθειά του όταν κλήθηκε να σώσει ένα ανέστιο, ανεπιθύμητο παιδί. Πριν από μία δεκαετία, ένας ξυλοκόπος του είχε ζητήσει να πάρει υπό την προστασία του ένα αμίλητο, σγουρομάλλικο κορίτσι που το είχε βρει μισοπεθαμένο στην όχθη ενός ποταμού. Ο Τζέικομπ είχε συμφωνήσει, με τον όρο ότι ο ξυλοκόπος θα του έδινε μισοτιμής ολόκληρο το φορτίο της ξυλείας που επρόκειτο να αγοράσει. Αντίθετα από τώρα, εκείνη την εποχή το αγρόκτημα πράγματι χρειαζόταν περισσότερα χέρια. Η Ρεβέκκα ήταν τότε έγκυος, αλλά κανένας από τους γιους που είχε φέρει ήδη στον κόσμο δεν είχε ζήσει. Το κτήμα του εκτεινόταν σε εξήντα καλλιεργημένα εκτάρια από ένα σύνολο εκατόν είκοσι

δασικών, σε απόσταση επτά μιλίων περίπου από έναν οικισμό που είχαν ιδρύσει οι σεπαρατιστές.

Η ιδιοκτησία ήταν επί χρόνια αδρανής, καθώς φουρνιές ολόκληρες Ολλανδών (εκτός από τους ισχυρούς και τους πλούσιους) έφευγαν ή εκδιώκονταν από την περιοχή. Ο τόπος ήταν ακόμη απομονωμένος, με εξαίρεση τους σεπαρατιστές. Ο Τζέικομπ σύντομα έμαθε ότι είχαν αποσκιρτήσει από την Εκκλησία τους, διαφωνώντας ως προς την οικουμενική φύση της σωτηρίας. Οι γείτονές του πίστευαν ότι θα σωθούν λίγοι, οι Εκλεκτοί, και είχαν αποσυρθεί στο εσωτερικό της χώρας, μακριά από τους σταθμούς των κυνηγών και τους πολέμους. Όταν ο Τζέικομπ, μικροέμπορος για λογαριασμό της Εταιρείας και δευτερευόντως δραστηριοποιούμενος στον τομέα της γούνας και της ξυλείας, βρέθηκε κληρονόμος μιας αξιοσέβαστης περιουσίας, άρχισε να ερωτοτροπεί με την ιδέα να μη μείνει απλώς γαιοκτήμονας αλλά να γίνει ανεξάρτητος καλλιεργητής. Και δεν άλλαξε γνώμη. Έκανε ό,τι ήταν αναγκαίο: διασφάλισε μια σύζυγο και κάποιον για να τη βοηθάει, φύτεψε, έσπειρε, έκανε παιδιά... Απλώς πρόσθεσε σ' όλα αυτά και τις δραστηριότητες ενός εμπόρου. Αλλιώς θα έπρεπε να περιοριστεί αποκλειστικά στην ήσυχη αγροτική ζωή και την επικοινωνία με ανθρώπους που η θρησκεία τους τον αποσβόλωνε, παρότι τα επτά μίλια που τους χώριζαν καθιστούσαν εντελώς αδιάφορη τη βλάβη τους άρνηση της Αγγλικανικής Εκκλησίας. Πάντως, η γη του ανήκε σ' έναν άντρα που ταξίδευε και ήξερε πολύ καλά ότι δεν ήταν φρόνιμο να έχει εργάτες να περιφέρονται στο κτήμα στη διάρκεια της μακρόχρονης απουσίας του. Ένας αφέντης που απουσίαζε συχνά αποτελούσε πρόσκληση και πειρασμό - για απόδραση, βιασμό ή ληστεία. Οι δύο άντρες που χρησιμοποιούσε

περιστασιακά ως βοηθούς δεν συνιστούσαν απειλή. Όσο για τις γυναίκες, αυτές μπορούσες να τις εμπιστεύεσαι όταν βρίσκονταν σε σωστό περιβάλλον. Έτσι σκεφτόταν τώρα, με το στραβοπαπουτσωμένο παιδί που το ξεφορτωνόταν η μάνα του, όπως σκεφτόταν και πριν από μία δεκαετία με το σγουρομάλλικο δειλό κοριτσάκι, που το φώναζαν Σόροου. Η απόκτηση και των δύο μπορούσε να θεωρηθεί διάσωση. Μόνο η Λίνα είχε αγοραστεί απευθείας και σκόπιμα, όμως εκείνη ήταν γυναίκα, όχι παιδί.

Βαδίζοντας στη ζεστή νύχτα, έφτασε όσο μακρύτερα γινόταν, ώς εκεί που τα φώτα της μπιραρίας φάνταζαν διαμάντια που αντιμάχονταν το σκοτάδι και οι φωνές των γλεντοκόπων χάνονταν πίσω από το μεταξένιο θρόισμα των κυμάτων. Ο ουρανός είχε λησμονήσει ολότελα την πρωινή φωτιά του και τώρα ήταν στολισμένος με δροσερά αστέρια, κεντημένα σ' ένα πανί λείο και σκούρο, όπως η ράχη της Ρεγγίνας. Έμεινε να κοιτάζει τις σποραδικές λάμπεις της αστροφεγγιάς στο νερό, κι ύστερα έσκυψε και βύθισε τα χέρια του στη θάλασσα. Η άμμος γλιστρούσε απ' τις παλάμες του· νήπια κύματα έσβηναν πάνω στους καρπούς του μουσκεύοντας τα μανικέτια του. Σιγά σιγά ξεπλένονταν τα κατάλοιπα της μέρας, μαζί και το αδιόρατο ίχνος από το αίμα του ρακούν. Παίρνοντας το δρόμο της επιστροφής για το πανδοχείο, τίποτα δεν τον βάραινε, τίποτα δεν τον εμπόδιζε. Υπήρχε η ζέστη, φυσικά, αλλά καμιά ομίχλη, χρυσή ή γκρίζα, δεν τον τύφλωνε. Ταυτόχρονα, ένα σχέδιο έπαιρνε μορφή. Γνωρίζοντας πολύ καλά τα μειονεκτήματα της αγροτικής δουλειάς -κυρίως την πλήξη που προκαλούν η απομόνωση και η ρουτίνα- είχε βρει το εμπόριο περισσότερο του γούστου του. Τώρα ερωτοτροπούσε με την ιδέα μιας ακόμη πιο ικανοποιητικής επιχείρησης, και το σχέδιο ήταν

γλυκό σαν τη ζάχαρη πάνω στην οποία βασιζόταν. Ύστερα, υπήρχε ριζική διαφορά ανάμεσα στην οικειότητα με τα σώματα των σκλάβων στο Τζούμπλιο και την απόμακρη σχέση με το εργατικό δυναμικό στα Μπαρμπέιντος. Σωστά; Σωστά, σκεφτόταν, κοιτάζοντας έναν ουρανό που επιδείκνυε ξεδιάντροπα τ' αστέρια του. Σωστά, καθαρά και ξάστερα. Το ασήμι που λαμποκοπούσε εκεί δεν ήταν διόλου απροσπέλαστο. Κι εκείνη η πλατιά λωρίδα κρέμας που ξεχυνόταν ανάμεσα στ' αστέρια ήταν δική του - να τη γευτεί.

Η ζέστη ήταν ακόμα πνιγηρή, ο σύντροφός του στο κρεβάτι υπερκινητικός, ωστόσο κοιμήθηκε αρκετά καλά. Ίσως επειδή ονειρευόταν ένα μεγαλόπρεπο σπίτι με πολλά δωμάτια να υψώνεται σ' ένα λόφο πάνω από την ομίχλη.

Απ' όταν έφυγες χωρίς αντίο, περνάει το καλοκαίρι, μετά το φθινόπωρο και λίγο πριν σβήσει ο χειμώνας η αρρώστια ξανάρχεται. Όχι όπως πριν με τη Σόροου, με τον Κύριο τώρα. Αυτή τη φορά, όταν επιστρέφει είναι αλλιώτικος· σέρνεται μες στο σπίτι και δεν ευχαριστιέται με τίποτα. Είναι απότομος με την Κυρά. Ιδρώνει και ζητάει, συνέχειά μηλίτη και κανέννας δεν πιστεύει ότι οι φουσκάλες πρόκειται να γίνουν η παλιά αρρώστια της Σόροου. Ξερνάει τη νύχτα, καταριέται τη μέρα, και μετά είναι πολύ αδύναμος και για τα δύο. Μας θυμίζει ότι οι υπηρέτες που διάλεξε, κι εγώ ανάμεσά τους, γλίτωσαν την ιλαρά, πώς μπορεί λοιπόν αυτό να συμβαίνει σ' εκείνον; Ζηλεύει την υγεία μας και νιώθει πως το καινούργιο σπίτι τον περιγελά. Σας λέω ότι, παρόλο που δεν έχει τελειώσει ακόμη, οι σιδεριές του είναι θαύμα να τις βλέπεις. Οι αστραφτερές κόμπρες φιλιούνται στο πάνω μέρος της πύλης. Το σπίτι είναι επιβλητικό, μόνο τζάμια του λείπουν. Ο Κύριος θέλει να τον πάνε εκεί, κι ας μην υπάρχουν έπιπλα. Λέει στην Κυρά να βιαστεί, βιάσου, μη σκέφτεσαι την ανοιξιάτικη βροχή που πέφτει μέρες ολόκληρες. Η αρρώστια παραμορφώνει το μυαλό του όπως και το πρόσωπό του. Ο Γουίλ και ο Σκάλι έχουν φύγει κι όταν εμείς οι γυναίκες, η καθεμιά κρατώντας μια γωνιά της κουβέρτας, τον κουβαλάμε στο σπίτι, κοιμάται με το στόμα διάπλατα ανοιχτό και δεν ξυπνάει ποτέ. Ούτε η Κυρά ούτε εμείς ξέρουμε αν είναι ζωντανός· έστω και μια στιγμή, όσο για να μυρίσει τα καινούργια πατώματα από ξύλο κερασιάς όπου κείται. Είμαστε μόνες. Τυχή να σαβανώσει ή να μοιρολογήσει τον Κύριο εκτός από μας. Ο Γουίλ

κι ο Σκάλι πρέπει να ξεγλίστρησαν για να πάνε να σκάψουν τον τάφο. Τους είπαν να μην πλησιάσουν στο σπίτι. Δεν νομίζω πως το θέλουν. Νομίζω πως τους αναγκάζει ο αφέντης τους, εξαιτίας της αρρώστιας. Ο διάκονος δεν έρχεται, παρόλο που είναι φίλος και συμπαθεί τη Σόροου. Ούτε κανείς από το εκκλησίασμα. Ωστόσο, δεν λέμε μεγαλόφωνα τη λέξη πριν τον θάψουμε πλάι στα παιδιά του· τότε η Κυρά προσέχει δύο στο στόμα της. Είναι η πρώτη φορά που τη λέμε ψιθυριστά. Ευλογιά. Αφού την ξεστομίσουμε, το επόμενο πρωί, στα δύο στη γλώσσα της έχουν προστεθεί άλλα είκοσι τρία στο πρόσωπό της - είκοσι πέντε όλα μαζί. Σε θέλει εδώ όσο κι εγώ. Εκείνη για να σώσει τη ζωή της. Εγώ για να αποκτήσω ζωή.

Εσύ μάλλον δεν έχεις ιδέα για το πώς μοιάζει η πλάτη σου, ό,τι κι αν φέρνει ο ουρανός, λιακάδα ή φεγγαρόφωτο. Εκεί ακουμπάω κι ησυχάζω. Το χέρι μου, τα μάτια μου, το στόμα μου. Την πρώτη φορά που τη βλέπω δυναμώνεις τη φωτιά με το φουσερό. Η λάμψη του νερού κατρακυλάει στη ραχοκοκαλιά σου και ξαφνιάζομαι από το πόσο θέλω να γλείψω εκεί. Φεύγω τρέχοντας για το στάβλο, για να σταματήσω αυτό το πράγμα να συμβαίνει μέσα μου. Τίποτα δεν το σταματάει. Υπάρχεις μόνο εσύ. Τίποτα έξω από σένα.

Πεινάνε τα μάτια μου, όχι το στομάχι μου. Ποτέ δεν θα 'χω χρόνο αρκετό για να κοιτάζω πώς κινείσαι. Το μπράτσο σου υψώνεται να χτυπήσει το σίδερο. Πέφτεις στο ένα γόνατο. Σκύβεις. Σταματάς για να ρίξεις νερό πρώτα στο σίδερο και μετά να πιεις. Πριν μάθεις ότι βρίσκομαι στον κόσμο, μ' έχεις ήδη σκοτώσει. Το στόμα μου ανοίγει, τα πόδια μου λύνονται και η καρδιά μου κοντεύει να σπάσει.

Έρχεται η νύχτα και κλέβω ένα κερί. Κρύβω ένα χωνεμένο κάρβουνο στο τσουκάλι, για να το ανάψω. Για να δω περισσότερα από σένα. Το κρατάω αναμμένο και προστατεύω τη φλόγα με το χέρι μου. Σε κοιτάζω να κοιμάσαι. Κοιτάζω πολλή ώρα. Είμαι απρόσεκτη. Η φλόγα καίει την παλάμη μου. Σκέφτομαι πως αν ξυπνήσεις και με κοιτάξεις που σε κοιτάζω θα πεθάνω. Το σκάω τότε, χωρίς να ξέρω ότι με κοιτάξεις που σε κοιτάζω. Κι όταν επιτέλους τα μάτια μας ανταμωθούν δεν είμαι νεκρή. Για πρώτη φορά είμαι ζωντανή.

Η Λίνα, στριφογυρίζοντας σαν σολομός που μόλις πιάστηκε στο αγκίστρι, περιμένει πλάι μου στο χωριό. Η άμαξα των αδελφών Νεί δεν έρχεται. Ώρες στεκόμαστε και μετά καθόμαστε στο πλάι του δρόμου. Ένα αγόρι, ένα τσοπανόσκυλο κι ένα κοπάδι κατσίκες περνούν από μπροστά μας. Υψώνει το καπέλο του. Είναι η πρώτη φορά που άντρας κάνει για μένα κάτι τέτοιο. Μ' αρέσει. Καλό σημάδι σκέφτομαι, όμως η Λίνα με προειδοποιεί για πολλά, λέγοντας ότι αν δεν σε βρω στο σπίτι σου δεν πρέπει να καθυστερήσω. Πρέπει να γυρίσω αμέσως. Δεν ξέρω να καβαλάω άλογα, κι έτσι πρέπει να ζητήσω να γυρίσω με το αυριανό κάρο, εκείνο που μεταφέρει φρέσκο γάλα και αυγά στην αγορά. Μερικοί άνθρωποι περνάνε και κοιτάνε, αλλά δεν μιλάνε.

Είμαστε θηλυκά, κι έτσι δεν φοβούνται. Ξέρουν ποια είναι η Λίνα, κι όμως μας κοιτάνε λες και τους είμαστε άγνωστες. Περιμένουμε κι άλλο· η ώρα περνάει· πεινάω και δεν φυλάω άλλο το ψωμί και τον μπακαλιάρo μου. Το τρώω σχεδόν όλο. Η Λίνα κρατάει το μέτωπό της με το χέρι της, στηρίζοντας τον αγκώνα στο γόνατο. Μοιάζει κακόκεφη, κι έτσι κρατάω για τον εαυτό μου τις σκέψεις μου για το καπέλο του κατσικοβοσκού.

Ο αέρας είναι παγερός και μυρίζει χιόνι. Επιτέλους η άμαξα φτάνει. Σκαρφαλώνω. Ο οδηγός με βοηθάει· αφήνει το χέρι του βαρύ, για ώρα, στα πισινά μου. Νιώθω ντροπή. Είμαστε επτά, εκτός από τους αδελφούς Νεί, και τα άλογα δεν είναι τα μόνα που εκνευρίζονται με τέτοιες χιονονιφάδες στην καρδιά της άνοιξης. Τα καπούλια τους τρέμουν, τινάζουν τις χαίτες τους. Είμαστε κι εμείς νευρικοί αλλά καθόμαστε ακίνητοι καθώς οι νιφάδες πέφτουν και σκαλώνουν στις κάπες και στα καπέλα μας, ζαχαρώνοντας τις βλεφαρίδες μας και αλευρώνοντας τις μαλλιαρές γενειάδες των ανδρών. Δύο γυναίκες στρέφουν το πρόσωπο στον άνεμο που μαστιγώνει τα μαλλιά τους σαν να 'ναι θύσανοι καλαμποκιού· τα μάτια τους δύο λαμπερές σχισμές. Μια άλλη σκεπάζει το στόμα της με την μπέρτα της και στηρίζεται σε έναν άντρα. Ένα αγόρι με ξανθή αλογοουρά κάθεται στο πάτωμα της άμαξας, με τα χέρια δεμένα στους αστραγάλους του. Εκείνος κι εγώ είμαστε οι μόνοι χωρίς κιλίμια ή κουβέρτες να σκεπάζουν τα πόδια μας.

Το ξαφνικό χιόνι στα τρυφερά φύλλα είναι όμορφο. Ίσως κρατήσει αρκετά και στο χώμα, έτσι που από τα χνάρια να 'ναι εύκολο να βρουν το θήραμά τους οι κυνηγοί. Οι άντρες πάντοτε χαίρονται το χιόνι, γιατί τότε κυνηγάς καλύτερα.

Ο Κύριος λέει ότι κανένας δεν θα πεινάσει αν πέσει χιόνι. Μήτε και την άνοιξη, γιατί ακόμα και πριν βγουν οι φράουλες κι ωριμάσουν τα λαχανικά, το ποτάμι είναι γεμάτο νεογέννητα ψαράκια και ο αέρας πουλιά. Όμως αυτό το χιόνι δεν πρόκειται να κρατήσει, όσο κι αν είναι βαρύ, υγρό και πυκνό. Τραβάω τα πόδια μου κάτω απ' τη φούστα μου, όχι για να ζεσταθώ, αλλά για να προστατέψω το γράμμα. Την πετσέτα με το ψωμί και τον παστό μπακαλιάρο την κρατάω σφιχτά στην ποδιά μου.

Η Κυρά με βάζει να μάθω απέξω τη διαδρομή που θα με φέρει σε σένα. Πρέπει το πρωί να πάρω την άμαξα των αδελφών Νεί, που ταξιδεύει προς τα βόρεια κι ακολουθεί το δρόμο του ταχυδρομείου. Μετά από μια στάση σε μια ταβέρνα, η άμαξα θα φτάσει σε ένα μέρος που το λέει Χάρτκιλ, ακριβώς μετά το μεσημέρι. Εκεί κατεβαίνω. Πρέπει να περπατήσω προς τα αριστερά, προς τη μεριά της δύσης, πάνω στο μονοπάτι των Αμπενάκι, που θα το γνωρίσω από ένα δεντράκι γερμένο στο χώμα μ' ένα μονάχα βλαστό ν' ανεβαίνει κατά τον ουρανό. Όμως η άμαξα των αδελφών Νεί έχει αργήσει πολύ. Την ώρα που φτάνει και παίρνω μια θέση στην ουρά πίσω απ' τους άλλους, είναι ήδη περασμένο απομεσήμερο. Οι άλλοι δεν με ρωτάνε πού πηγαίνω, αλλά μετά από λίγο, για να περάσει η ώρα, αρχίζουν να ψιθυρίζουν ο ένας στον άλλον πού βρίσκονταν άλλοτε. Κοντά στη θάλασσα, λένε οι γυναίκες· εκείνες καθάριζαν τα καράβια, οι άντρες τα καλαφάτιζαν και επισκεύαζαν τους ντόκους. Είναι σίγουροι ότι έχουν ξεπληρώσει τα χρέη τους, το αφεντικό όμως λέει όχι. Τους στέλνει μακριά, στο βορρά, σε ένα άλλο μέρος, ένα βυρσοδεψείο, για ακόμη περισσότερα χρόνια. Δεν καταλαβαίνω γιατί είναι λυπημένοι. Όλοι πρέπει να δουλεύουν. Ρωτάω αφήνετε κανένα αγαπημένο πρόσωπο πίσω; Όλα τα κεφάλια στρέφονται προς το μέρος μου κι ο άνεμος σταματάει. Χαζή, λέει ένας άντρας. Μια γυναίκα απέναντί μου λέει, νέα. Ο άντρας λέει, το ίδιο κάνει. Μια άλλη γυναίκα υψώνει τη φωνή της για να πει, αφήστε την ήσυχη. Πολύ δυνατά. Ηρεμήστε εκεί πίσω, φωνάζει ο οδηγός. Αυτός που λέει ότι είμαι χαζή σκύβει για να ξύσει τον αστράγαλό του, και ξύνει ώρα πολλή ενώ οι άλλοι βήχουν και γδέρνουν το πάτωμα με τα παπούτσια τους, σαν να αντιστέκονται στη διαταγή

του οδηγού. Η γυναίκα πλάι μου ψιθυρίζει, δεν έχει φέρετρα στο βυρσοδεψείο, μονάχα γρήγορο θάνατο από το οξύ.

Την ώρα που πλησιάζουμε δεν έχουμε λάμπες, και η ταβέρνα δεν διακρίνεται. Στην αρχή δεν την βλέπουμε, αλλά ένας από μας δείχνει και τότε την ξεχωρίζουμε όλοι. Ένα φως να τρεμοσβήνει ανάμεσα στα δέντρα. Οι Νέι μπαίνουν μέσα. Εμείς περιμένουμε. Βγαίνουν για να ποτίσουν τα άλογα κι εμάς και ξαναμπαίνουν. Μετά απ' αυτό, ακούω πάλι θορύβους σαν κάποιιοι να παλεύουν. Κοιτάζω κάτω και βλέπω το σκοινί να πέφτει από τους αστραγάλους τους και να κουλουριάζεται σαν φίδι στο δάπεδο της άμαξας. Το χιόνι σταματάει και ο ήλιος έχει χαθεί. Ήσυχα ήσυχα έξι πηδάνε κάτω, οι άντρες κρατώντας τις γυναίκες από τις μασχάλες. Το αγόρι κατεβαίνει μόνο του. Οι τρεις γυναίκες μού γνέφουν. Η καρδιά μου βουλιάζει και πηδάω κι εγώ. Παίρνουν το δρόμο προς τα πίσω, προς τα εκεί απ' όπου φύγαμε, βήμα το βήμα, όσο πιο προσεκτικά μπορούν, κάτω απ' το στέγαστρο των δέντρων, στην άκρη του δρόμου, πατώντας στα σημεία όπου το χιόνι είναι λιγοστό. Δεν ακολουθάω. Ούτε και μπορώ να μείνω στην άμαξα. Μια κρύα πέτρα έχω στο στήθος μου. Δεν είναι ανάγκη να σκεφτώ τη Λίνα που με προειδοποιεί ότι δεν πρέπει να βρεθώ μόνη πλάι σε άγνωστους άντρες με λάγνα χέρια, όταν αυτοί, βουτηγμένοι στο πιετό και το θυμό, θα ανακαλύψουν ότι το φορτίο τους χάθηκε. Πρέπει να διαλέξω γρήγορα. Διαλέγω εσένα. Πηγαίνω δυτικά, μέσα στα δέντρα. Όλα όσα θέλω βρίσκονται δυτικά. Εσύ. Τα λόγια σου. Το φάρμακο που ξέρεις και που θα γιατρέψει την Κυρά. Θα ακούσεις τι έχω να πω και θα γυρίσεις μαζί μου. Το μόνο που πρέπει να κάνω είναι να πάω δυτικά. Μία μέρα; Δύο νύχτες;

Βαδίζω ανάμεσα στις καρδιές που στοιχίζονται στις δύο πλευρές του δρόμου. Μερικές που έχουν βγάλει κιόλας φυλλαράκια κρατάνε την ανάσα τους ώσπου να λιώσει το χιόνι. Οι ανόητες αφήνουν τα μπουμπούκια τους να πέσουν στο χώμα σαν ξερά μπιζέλια. Περπατάω προς τα βόρεια, εκεί που το δεντράκι γέρνει στο χώμα μ' ένα μονάχα βλαστό ν' ανεβαίνει κατά τον ουρανό. Ύστερα προς τα δυτικά, σε σένα. Βιάζομαι να κερδίσω έδαφος προτού όλο το φως χαθεί. Η γη κατηφορίζει απότομα κι εγώ δεν έχω άλλο δρόμο να τραβήξω παρά μονάχα προς τα κάτω. Βάζω τα δυνατά μου να πτοχωρήσω, και χάνω το δρόμο. Τα φύλλα των δέντρων είναι πολύ φρέσκα για να προσφέρουν καταφύγιο· το χώμα είναι λασπερό απ' το χιόνι και τα πόδια μου τσαλαβουτάνε και γλιστρούν. Ο ουρανός έχει το χρώμα του βατόμουρου. Μπορώ να προχωρήσω παραπέρα; αναρωτιέμαι. Θα 'πρεπε. Δύο λαγοί στέκουν ακίνητοι, ξεπαγιασμένοι, πριν αναπηδήσουν και εξαφανιστούν. Δεν ξέρω πώς να το διαβάσω αυτό. Ακούω νερό να κυλάει και περπατάω προς τον ήχο μέσα στο σκοτάδι. Μόλις ξεπρόβαλε το φεγγάρι. Τεντώνω το ένα μπράτσο μου μπροστά και πηγαίνω αργά, μην τύχει και σκοντάψω και πέσω. Όμως ο ήχος είναι απ' τις πευκοβελόνες που στάζουν· πηγή ή ρυάκι δεν υπάρχει. Κάνω το χέρι μου κύπελλο για να μαζέψω λίγο πεσμένο χιόνι και να το καταπιώ. Δεν ακούω πατούσες ούτε βλέπω σχήμα. Η μυρωδιά από μουσκεμένο τρίχωμα είναι που με σταματάει. Αν εγώ το μυρίζω, με μυρίζει κι εκείνο, γιατί δεν έχω κρέας στην πετσέτα μου, μονάχα ψωμί. Δεν μπορώ να μαντέψω αν είναι μεγαλύτερο ή μικρότερο από μένα ούτε αν είναι μόνο. Αποφασίζω να μείνω ακίνητη. Δεν το ακούω να φεύγει, αλλά η μυρωδιά επιτέλους ξεθωριάζει. Σκέφτομαι πως είναι καλύτερο να σκαρφαλώσω σ' ένα

δέντρο. Τα γέρικα πεύκα είναι πολύ μεγάλα. Όποιο και να διαλέξω είναι καλό καταφύγιο, όσο κι αν δακρύζει και με πολεμάει. Τα κλαδιά του ταλαντεύονται αλλά δεν σπάνε κάτω απ' τα πόδια μου. Κρύβομαι απ' ό,τι γλιστράει κλεφτά και αργοσέρνεται. Ξέρω ότι ο ύπνος δεν θα με πάρει γιατί έχω μέσα μου πολύ φόβο. Τα κλαδιά τρίζουν και γέρνουν. Το σχέδιό μου γι' αυτή τη νύχτα δεν είναι καλό. Χρειάζομαι τη Λίνα να μου πει πώς να προστατευτώ στην ερημιά.

Η Λίνα δεν είχε εντυπωσιαστεί από τη γιορταστική διάθεση, από τη νευρική ικανοποίηση όσων είχαν ασχοληθεί με την κατασκευή· όχι μόνο αρνήθηκε να μπει, αλλά ούτε καν το πλησίασε. Αυτό το τρίτο και προφανώς τελευταίο σπίτι που ο Κύριος επέμεινε να χτίσει στρέβλωνε το φως του ήλιου και είχε κοστίσει το θάνατο πενήντα δέντρων. Και τώρα που είχε πεθάνει ο ίδιος εκεί μέσα, θα στοίχειωνε τα δωμάτιά του για πάντα. Το πρώτο σπίτι που έχτισε ο Κύριος - χωμάτινο πάτωμα, φρέσκο ξύλο- ήταν ένα καρυδότσουφλο· χειρότερο από εκείνο το σκεπασμένο με δεντρόφλουδες όπου είχε γεννηθεί η ίδια. Το δεύτερο ήταν γερό. Είχε κατεδαφίσει το πρώτο για να στρώσει ξύλινα πατώματα στο δεύτερο - ένα σπίτι με τέσσερα δωμάτια, καλοφτιαγμένο τζάκι, παράθυρα με στέρα παντζούρια που έκλειναν ερμητικά. Δεν χρειαζόταν τρίτο. Κι όμως, μολονότι δεν υπήρχαν παιδιά να το κατοικήσουν ή να το κληρονομήσουν, εκείνος ντε και καλά ήθελε να χτίσει ένα άλλο, μεγαλύτερο, διώροφο, περιφραγμένο, με πύλη μεγαλόπρεπη, όμοιο με εκείνο που είχε δει στα ταξίδια του. Η Κυρά είχε αναστενάξει και είχε εκμυστηρευτεί στη Λίνα πως το μόνο καλό όλης αυτής της ιστορίας ήταν που η οικοδομή θα τον κρατούσε περισσότερο καιρό στον τόπο του.

«Το εμπόριο και τα ταξίδια γεμίζουν τις τσέπες του», είχε πει, «αλλά όταν παντρευτήκαμε ήταν ευχαριστημένος που δούλευε τη γη. Τώρα...» Η φωνή της έσβησε καθώς ξεπουπούλιαζε βίαια τον κύκνο.

Όσο το σπίτι χτιζόταν, πάντως, η Κυρά δεν μπορούσε να κρύψει ένα χαμόγελο. Όπως όλοι, ο Γουίλαρντ, ο Σκάλι, οι παραδουλεύτρες, οι προμηθευτές, ήταν κι εκείνη ευτυχισμένη, μαγειρεύοντας σαν να ήταν η εποχή του θερισμού. Η χαζούλα η Σόροου έχασκε από ευχαρίστηση· ο σιδεράς γελούσε· η Φλόρενς ήταν αφηρημένη σαν φτέρη στον άνεμο. Και ο Κύριος - ποτέ δεν τον είχε δει σε μεγαλύτερα κέφια. Ούτε όταν γεννήθηκαν οι καταδικασμένοι του γιοι, ούτε όταν έπαιζε με την κόρη του, ούτε καν όταν πετύχαινε μια ιδιαίτερα συμφέρουσα συναλλαγή και καμάρωνε γι' αυτήν. Η μεταμόρφωση δεν ήταν ξαφνική, αλλά βαθιά. Τα τελευταία χρόνια φαινόταν κακοδιάθετος, λιγότερο καλότροπος· όταν όμως αποφάσισε να σκοτώσει τα δέντρα και να αντικαταστήσει με εκείνο το βλάσφημο μνημείο στον εαυτό του, ήταν χαρούμενος κάθε λεπτό της μέρας.

Αφού είχε σκοτώσει τόσα δέντρα χωρίς να ζητήσει την άδειά τους, ήταν μοιραίο οι προσπάθειές του να προκαλέσουν την κακή τύχη. Κι έτσι, λίγο πριν τελειώσει το σπίτι, εκείνος αρρώστησε, μια και δεν είχε τίποτ' άλλο στο μυαλό του. Έκανε τη Λίνα να σαστίζει. Όλοι οι Ευρωπαίοι τη σάστιζαν. Κάποτε την είχαν τρομοκρατήσει, αργότερα την είχαν σώσει. Τώρα απλώς την μέρδευαν. Γιατί, αναρωτιόταν, έστειλε η Κυρά μια ερωτοχτυπημένη κοπέλα να πάει να βρει έναν αναβαπτιστή* (*Οι αναβαπτιστές είναι μέλη μιας χριστιανικής ομολογίας που εμφανίστηκε τον 15ο αιώνα στην Ευρώπη.); Ο διάκονος αρκούσε, θα έσπευδε ολοπρόθυμος στο σπίτι. Κακόμοιρη Φλόρενς, σκεφτόταν η Λίνα. Αν δεν την κλέψουν ή δεν την σκοτώσουν, έτσι και τον βρει ζωντανό δεν θα ξαναγυρίσει. Γιατί να το κάνει; Η Λίνα τους είχε παρακολουθήσει, στην αρχή με επιεική θυμηδία και ύστερα με ολοένα μεγαλύτερη ανησυχία, να

ερωτοτροπούν, από το ίδιο κιόλας πρωί που ο σιδεράς είχε έρθει να δουλέψει στο εξωφρενικό σπίτι του Κυρίου. Η Φλόρενς είχε μείνει ακίνητη, εμβρόντητη, καθώς εκείνος ξεπέζεψε από το άλογό του, έβγαζε το καπέλο του και ρωτούσε πού ήταν το χτήμα Βάαρκ. Η Λίνα πέρασε τον κάδο με το γάλα στο αριστερό της χέρι και έδειξε ψηλά στο λόφο. Η Κυρά, που είχε βγάλει το δαμάλι για βοσκή, φάνηκε πίσω από το στάβλο και τον ρώτησε τι θέλει, πλαταγίζοντας τα χείλη όταν εκείνος απάντησε.

«Χριστέ μου», ψιθύρισε και, προβάλλοντας το κάτω της χείλος, φύσηξε μια τούφα μαλλιά από το μέτωπό της. Κι ύστερα: «Περίμενε εδώ μια στιγμή».

Καθώς η Κυρά οδηγούσε την αγελάδα στο λιβάδι, ο σιδεράς, πριν ξαναφέρει το καπέλο στο κεφάλι του, κάρφωσε το βλέμμα του ©τη Λίνα. Ούτε μία φορά δεν κοίταξε τη Φλόρενς που στεκόταν εκεί κοντά, χωρίς να ανασαίνει, κρατώντας το σκαμνί του αρμέγματος και με τα δυο της χέρια, σαν να 'θελε η βαρύτητα να την κρατήσει δεμένη στη γη. Θα 'πρεπε να 'χε τότε καταλάβει ποιες θα ήταν οι συνέπειες· όμως ήταν σίγουρη ότι η Σόροου, εύκολο πάντα θήραμα, θα τραβούσε σύντομα την προσοχή του και θα εμπόδιζε τα σαλιαρίσματα της Φλόρενς. Μαθαίνοντας από την Κυρά ότι δεν ήταν σκλάβος αλλά ελεύθερος, ένιωσε το άγχος της να διπλασιάζεται. Είχε λοιπόν δικαιώματα και προνόμια, όπως ο Κύριος. Μπορούσε να παντρευτεί, να αποκτήσει πράγματα, να ταξιδέψει, να πουλήσει τη δουλειά του. Θα 'πρεπε να 'χε διακρίνει αμέσως τον κίνδυνο, γιατί η αλαζονεία του ήταν ολοφάνερη. Όταν η Κυρά ξαναγύρισε σκουπίζοντας τα χέρια στην ποδιά της, εκείνος έβγαλε για μια ακόμη φορά το καπέλο του και έκανε κάτι που η Λίνα δεν είχε δει ποτέ σε Αφρικανό: κοίταξε κατάματα την Κυρά,

χαμηλώνοντας το βλέμμα του επειδή ήταν πολύ ψηλός, χωρίς να τρεμοπαίζει ούτε μια στιγμή τα βλέφαρα εκείνων των ματιών, που ήταν λοξά και κίτρινα σαν κριαριού. Δεν ήταν λοιπόν αλήθεια αυτό που είχε ακούσει η Λίνα: ότι οι μαύροι μόνο τα παιδιά ή τους αγαπημένους τους μπορούσαν να κοιτάξουν κατάματα, κι ότι ευθύ βλέμμα προς οποιονδήποτε άλλον σήμαινε έλλειψη σεβασμού ή απειλή. Στην πόλη όπου είχαν φέρει τη Λίνα όταν η πυρκαγιά είχε σαρώσει το χωριό της, ένα τέτοιο τόλμημα από την πλευρά οποιουδήποτε Αφρικανού ήταν νόμιμη αιτία για μαστίγωμα. Ανεξιχνίαστος γρίφος. Οι Ευρωπαίοι είχαν το ελεύθερο να πετσοκόβουν ατάραχοι μητέρες, να χτυπάνε γέρους στο πρόσωπο με μουσκέτα πιο βροντερά κι απ' τις φωνές του τάρανδου, αλλά εξοργίζονταν αν ένας μη Ευρωπαίος κοίταζε Ευρωπαίο στα μάτια. Τη μια στιγμή ήταν ικανοί να πυρπολήσουν το σπίτι σου· την άλλη ήταν πρόθυμοι να σε ταΐσουν, να σε αναθρέψουν και να σε ευεργετήσουν. Καλύτερα ήταν να μην τους βάζεις όλους στο ίδιο τσουβάλι, αλλά να τους κρίνεις έναν έναν, γιατί ήταν αποδεδειγμένο πως ένας, τουλάχιστον, θα γινόταν φίλος σου. Αυτός άλλωστε ήταν και ο λόγος που κοιμόταν στο πάτωμα πλάι στο κρεβάτι της Κυράς και επαγρυπνούσε μήπως και πλησίαζε η Σόροου ή η Κυρά ζητούσε κάτι.

Κάποτε, πολύ καιρό πριν, αν η Λίνα ήταν μεγαλύτερη ή είχε διδαχτεί πώς να θεραπεύει, θα μπορούσε να είχε απαλύνει τον πόνο της οικογένειάς της και όλων των άλλων που πέθαιναν γύρω της, σε ψάθες από βούρλα, ριγμένοι στις όχθες της λίμνης, κουλουριασμένοι στα δρομάκια του χωριού και τα μονοπάτια του δάσους, αλλά, πιο συχνά, τρέμοντας πάνω σε κουβέρτες που δεν είχαν το κουράγιο ούτε να τις χρησιμοποιήσουν ούτε να τις εγκαταλείψουν. Τα νήπια

στην αρχή βυθίζονταν στη σιωπή· κι ενώ οι μανάδες τους στοίβαζαν χώμα πάνω στα κόκαλα των αδελφών τους, εκείνα ιδροκοπούσαν και τρεμούλιαζαν σαν τα μουστάκια του καλαμποκιού. Στην αρχή, η Λίνα μαζί με δύο μικρά αγόρια είχαν προσπαθήσει να διώξουν τα κοράκια, μα δεν κατάφεραν ν' απομακρύνουν ούτε τα όρνια ούτε τη μυρωδιά. Όταν πια έφτασαν οι λύκοι, οι τρεις τους σκαρφάλωσαν όσο πιο ψηλά μπορούσαν στις οξιές. Έμειναν εκεί όλη νύχτα ακούγοντας το ροκάνισμα, τους βρυχηθμούς, τις υλακές, το πάλεμα και το χειρότερο απ' όλα: τη σιωπή των ζώων που είχαν ήδη χορτάσει. Το πρωί κανείς τους δεν τόλμησε να ονοματίσει τα κομμάτια που είχαν βρεθεί μακριά απ' τα σώματα ή είχαν εγκαταλειφθεί στο έλεος των εντόμων. Το μεσημέρι, κι ενώ είχαν μόλις αποφασίσει να το βάλουν στα πόδια και να χωθούν, για να σωθούν, σε κάποιο απ' τα κανό που ήταν δεμένα στη λίμνη, ήρθαν άντρες με γαλάζιες στολές και με τα πρόσωπα τυλιγμένα σε κουρέλια. Τα νέα για το θάνατο που είχε σαρώσει το χωριό της είχαν διαδοθεί. Η χαρά της που είχε σωθεί κατέρρευσε όταν οι στρατιώτες, ρίχνοντας μια ματιά στα κοράκια και τα αρπακτικά που κατέτρωγαν τα σκόρπια ολόγυρα πτώματα, πυροβόλησαν τους λύκους και έβαλαν στο χωριό φωτιά. Καθώς τα όρνια πετούσαν μακριά, δεν ήξερε αν έπρεπε να μείνει κρυμμένη ή να διακινδυνεύσει να την πυροβολήσουν κι εκείνη. Αλλά τα αγόρια ούρλιαζαν απ' τα κλαδιά, ώσπου οι άντρες τους άκουσαν και τους έγνεψαν να πηδήσουν στην αγκαλιά τους λέγοντας: «Calme, mes petites. Calme»* (*«Ηρεμήστε, μικρά μου. Ηρεμήστε»). Ακόμα κι αν φοβούνταν ότι τα μικρά που είχαν γλιτώσει θα τους μόλυναν, προτίμησαν να αγνοήσουν το φόβο τους. Ήταν αληθινοί στρατιώτες, απρόθυμοι να σφάξουν μικρά παιδιά.

Δεν έμαθε ποτέ πού μετέφεραν τα αγόρια, αλλά εκείνη την έστειλαν να ζήσει ανάμεσα σε καλόψυχους πρεσβυτερειανούς. Ήταν ευχαριστημένοι που την είχαν κοντά τους, έλεγαν, επειδή θαύμαζαν τις ιθαγενείς γυναίκες που, όπως έλεγαν, δούλευαν το ίδιο σκληρά μ' εκείνους· όμως ειρωνεύονταν τους άντρες τους που απλώς ψάρευαν και κυνηγούσαν σαν ευγενείς όλη μέρα. Χρεοκοπημένοι ευγενείς, βέβαια, αφού δεν είχαν τίποτα στην κατοχή τους - ούτε καν τον τόπο όπου κοιμούνταν, αφού τους άρεσε να ζουν σαν άποροι τιτλούχοι. Και επειδή μερικοί από τους πρεσβύτερους της Εκκλησίας είχαν ακούσει τρομερές ιστορίες ή είχαν δει με τα μάτια τους την οργή του Θεού να ξεσπάει πάνω στους νωθρούς και τους βέβηλους -εξακοντίζοντας πρώτα τον μαύρο θάνατο κι ύστερα μια λυσσασμένη φωτιά πάνω στην αλαζονική και βλάσφημη γενέθλια πόλη τους- άλλο δεν έκαναν παρά να προσεύχονται για να κατανοήσει ο λαός της Λίνας, πριν εξολοθρευτεί, ότι όσα είχαν επιπέσει επί της κεφαλής του ήταν μονάχα το πρώτο σημάδι της δυσαρέσκειάς Του: η εκροή μιας από τις επτά φιάλες, προτού η τελευταία στη σειρά αναγγείλει την έλευσή Του και τη γέννηση της Νέας Ιερουσαλήμ. Τη βάφτισαν, καλού κακού, Μεσσαλίνα, αλλά σύντομα συντόμεψαν το όνομά της σε Λίνα, για να του προσδώσουν μια χροιά ελπίδας. Από φόβο μήπως χάσει για άλλη μια φορά το καταφύγιό της, τρέμοντας μήπως μείνει ολομόναχη στον κόσμο χωρίς οικογένεια, η Λίνα παραδέχτηκε πως δεν ήταν παρά μια πρωτόγονη και δέχτηκε να εξαγνιστεί από τους πρεσβύτερους. Έμαθε ότι το να λούζεται γυμνή στο ποτάμι ήταν αμαρτία· ότι το να κόβει κεράσια από ένα δέντρο φορτωμένο με καρπούς ήταν κλοπή· ότι το να τρώει πουρέ από καλαμπόκι με τα δάχτυλα ήταν άπρεπο. Ότι εκείνο που απεχθανόταν ο Θεός

περισσότερο απ' όλα ήταν η τεμπελιά, γι' αυτό, αν έμενε άπρακτη κοιτάζοντας το κενό και θρηνώντας για μια μητέρα ή για μια φίλη, ήταν σαν να επιζητούσε τη θεία καταδίκη. Το να σκεπάζεται κανείς με δέρματα ζώων πρόσβαλλε τον Θεό, κι έτσι έκαψαν τη φορεσιά της από ελαφόδερμα και της έδωσαν ένα κρουστό μάλλινο φουστάνι. Αφαίρεσαν τις χάντρες από τα μπράτσα της και ψαλίδισαν μερικά εκατοστά τα μαλλιά της. Μολονότι δεν της επέτρεπαν να τους συνοδεύει σε καμιά από τις κυριακάτικες λειτουργίες τους, την συμπεριέλαβαν στις καθημερινές τους προσευχές πριν από το πρωινό, το μεσημέρι και το βράδυ. Αλλά ούτε η υποταγή ούτε οι παρακλήσεις ούτε οι ικεσίες ούτε οι ύμνοι που έψελνε γονατιστή είχαν αποτέλεσμα, γιατί η πλευρά της Μεσσαλίνας αναδυόταν εκεί που δεν το περίμενες· έτσι οι πρεσβυτεριανοί την εγκατέλειψαν χωρίς πολλά λόγια, ψελλίζοντας έναν ψιθυριστό αποχαιρετισμό.

Πέρασε κάμποσος καιρός από τότε. Σκούπιζε με κλαριά το χωμάτινο πάτωμα του Κυρίου, προσέχοντας να μην πειράξει τη φωλιά της όρνιθας στη γωνιά, μόνη, θυμωμένη και πληγωμένη, όταν αποφάσισε να θωρακίσει τον εαυτό της, συναρμολογώντας κομματάκι κομματάκι όσα της είχε διδάξει η μητέρα της προτού πεθάνει μαρτυρικά. Βασισμένη στη μνήμη της και στις δικές της ιδέες, ανέσυρε παραμελημένα τελετουργικά, ανέμειξε την ευρωπαϊκή ιατρική με τα γιατροσόφια των ιθαγενών, τις γραφές με την παλιά παράδοση και ανακάλεσε ή επινόησε την κρυμμένη σημασία των πραγμάτων. Ανακάλυψε, με άλλα λόγια, έναν τρόπο για να υπάρξει στον κόσμο. Στο χωριό δεν έβρισκε παρηγοριά ή τόπο για να σταθεί· ο Κύριος ήταν και δεν ήταν εκεί. Η μοναξιά θα την είχε συντρίψει αν δεν είχε καταφύγει σε απόκρυφες ικανότητες και δεν

είχε αναζητήσει τη θέση της μέσα στον κόσμο της φύσης. Τιτίβιζε στα πουλιά, φλυαρούσε με τα φυτά, μιλούσε στους σκίουρους, τραγουδούσε στην αγελάδα και άνοιγε το στόμα της στη βροχή. Η βαθιά ντροπή επειδή είχε επιζήσει, ενώ οι δικοί της είχαν αφανιστεί, ελάφρυνε όταν έδωσε μυστική υπόσχεση ποτέ να μην προδώσει, ποτέ να μην εγκαταλείψει κάποιον από τους αγαπημένους της. Οι αναμνήσεις από το χωριό της, γεμάτο με νεκρούς, έγιναν σύντομα στάχτη· στη θέση τους αναδύθηκε μία και μοναδική εικόνα. Η φωτιά. Πόσο γρήγορη. Πόσο αποφασιστικά κατέφαγε όσα είχαν χτιστεί, όσα είχαν υπάρξει ζωντανά. Καθαρίζοντας τα πάντα, σκανδαλωδώς όμορφη. Ακόμα και μπροστά σε μια απλή πυροστιά, ακόμα και την ώρα που ενθάρρυνε τρυφερά τη φλόγα να βράσει το νερό, ένιωθε ένα γλυκό τσίμπημα αναστάτωσης.

Περιμένοντας την άφιξη της συζύγου, ο Κύριος ήταν ένας σίφουνας ενεργητικότητας, μοχθώντας αδιάκοπα, πασχίζοντας να υποτάξει τη φύση. Συχνά, όταν η Λίνα του έφερνε το φαγητό του σ' όποιον αγρό ή κομμάτι του δάσους τύχαινε να δουλεύει, τον έβρισκε με το κεφάλι ριγμένο πίσω να ατενίζει τον ουρανό, λες και αναρωτιόταν απελπισμένα γιατί αρνιόταν ο τόπος να υπακούσει στη θέλησή του. Οι δυο τους φρόντιζαν μαζί τα πουλερικά και τα πρώτα τους ζώα· φύτευαν καλαμπόκι και ζαρζαβατικά. Εκείνη όμως ήταν που τον έμαθε πώς να ξεραίνει στον ήλιο τα ψάρια που έπιαναν· πώς να προμαντεύει το γόνο και πώς να προστατεύει τη σοδειά από τα πλάσματα της νύχτας. Ωστόσο, κανένας απ' τους δύο δεν ήξερε τι να κάνει μπροστά σε δεκατέσσερις μέρες βροχής ή σε πενήντα πέντε χωρίς σταγόνα. Ήταν ανήμποροι όταν οι μαύρες μύγες κατέβαιναν κατά σμήνη, σακατεύοντας την αγελάδα και το άλογο, υποχρεώνοντάς τους να αναζητήσουν καταφύγιο μέσα στο

σπίτι. Η Λίνα δεν ήξερε και πολλά, έβλεπε όμως πόσο ατζαμής ήταν εκείνος με τις αγροτικές δουλειές. Στο τέλος κατάφερε να ξεχωρίζει η ίδια τα ζιζάνια από τα φιντάνια. Αυτός, χωρίς υπομονή, χωρίς ταλέντο καλλιεργητή, διστάζοντας να ζητήσει συμβουλές από τους γείτονες, βρισκόταν πάντα απροετοίμαστος μπροστά στις βίαιες, χλευαστικές αλλαγές του καιρού και μπροστά στο γεγονός ότι τα αρπακτικά ούτε ήξεραν ούτε ενδιαφέρονταν να μάθουν σε ποιον ανήκε η λεία τους. Αγνόησε την προειδοποίησή της να μη χρησιμοποιήσει κόκαλα από ρέγγες σαν λίπασμα, με αποτέλεσμα να δει τα παρτέρια με τα τρυφερά του λαχανικά να ξεθεμελιώνονται από τα ζώα που έβοσκαν εκεί γύρω και τα 'χε τραβήξει η μυρωδιά. Ούτε και συμφώνησε να φυτέψει κολοκύθες ανάμεσα στα καλαμπόκια. Όσο και αν παραδεχόταν ότι οι κληματσίδες κρατούσαν τα ζιζάνια μακριά, δεν του άρεσε η εικόνα της αταξίας. Ωστόσο, ήταν καλός με τα ζώα και τα κατάφερνε στις κατασκευές.

Ήταν μια ζωή χωρίς ανταμοιβές. Η Λίνα κούρνιαζε πλάι στις κότες, εκτός κι αν έξω γινόταν χαλασμός Κυρίου - ωστόσο, λίγο πριν φτάσει η σύζυγος, εκείνος σκάρωσε μέσα σε μια μέρα ένα στάβλο για τις αγελάδες. Όλο αυτό το διάστημα, η Λίνα ζήτημα αν είχε πει πάνω από πενήντα λέξεις πέρα από το «Μάλιστα, Κύριε». Η μοναξιά, η θλίψη κι ο θυμός θα την είχαν τσακίσει, αν δεν είχε σβήσει εκείνα τα έξι χρόνια που είχαν προηγηθεί, τα χρόνια πριν από το θάνατο του κόσμου. Τη συντροφιά των άλλων παιδιών, τις εργατικές μανάδες με τα όμορφα κοσμήματα, το μεγαλειώδες σχέδιο της ζωής: τότε ήταν ο καιρός για μετοίκηση, τότε για συγκομιδή, τότε για καύση, τότε για κυνήγι· τελετουργίες θανάτου, γέννησης και λατρείας. Ξεδιάλεγε και αποθήκευε ό,τι τολμούσε να θυμηθεί και απάλειφε τα υπόλοιπα - μια δραστηριότητα που τη

διαμόρφωσε εσωτερικά και εξωτερικά. Ός τη στιγμή που ήρθε η Κυρά, η αυτοεπινόησή της είχε σχεδόν τελειοποιηθεί. Σύντομα θα ήταν ακαταμάχητη.

Η Λίνα τοποθετούσε μαγικά βότσαλα κάτω από το μαξιλάρι της Κυράς· κρατούσε το δωμάτιο δροσερό και μυρωμένο με ματσάκια δυόσμο και έχωνε με το ζόρι ρίζες αγγελικής στο πληγιασμένο στόμα της άρρωστης, για να διώξει τα κακά πνεύματα από το σώμα της. Ετοίμαζε το πιο δυνατό γιατρικό που ήξερε: φύλλα διαβολόχορτου, αψιθιά, βαλσαμόχορτο, βρύα, αγριολίτσα· τα έβραζε, τα σούρωνε κι έσταζε με το κουταλάκι το υγρό μέσα απ' τα δόντια της Κυράς. Σκέφτηκε να επαναλάβει κάποιες από τις προσευχές που είχε μάθει από τους πρεσβυτεριανούς, όμως, αφού καμιά τους δεν είχε σώσει τον Κύριο, προτίμησε να μην το κάνει. Έφυγε γρήγορα εκείνος. Ουρλιάζοντας στην Κυρά. Ύστερα ψιθυρίζοντας, ικετεύοντας να τον πάνε στο τρίτο του σπίτι. Το μεγάλο και άχρηστο, τώρα που δεν υπήρχαν παιδιά ή εγγόνια να το κατοικήσουν. Ούτε ένας δεν θα κοκάλωνε στην είσοδο θαμπωμένος από το μέγεθός του, ούτε ένας δεν θα στεκόταν να θαυμάσει την απειλητική εξώθυρα που ο σιδεράς χρειάστηκε δύο μήνες για να τη φτιάξει. Δύο χάλκινα φίδια συναντιόντουσαν στην κορφή. Όταν την άνοιξαν, για να ικανοποιήσουν την τελευταία επιθυμία του Κυρίου, η Λίνα ένιωσε λες και έμπαινε στον κόσμο των καταραμένων. Όμως, αν η δουλειά του σιδερά έμοιαζε με ανάλαφρη σπατάλη χρόνου από έναν άντρα ενήλικο, η παρουσία του ήταν ακριβώς το αντίθετο. Έκανε ένα κορίτσι γυναίκα και έσωσε τη ζωή ενός άλλου. Της Σόροου. Της αλεπουδομάτας Σόροου με τα μαύρα δόντια και το πυκνόμαλλο κεφάλι με τις μπούκλες που δεν γνώριζαν τη χτένα, στο χρώμα ενός ήλιου στη

δύση του. Ο Κύριος την είχε δεχτεί, δεν την είχε αγοράσει· έτσι είχε γίνει μέλος του νοικοκυριού μετά τη Λίνα αλλά πριν από τη Φλόρενς, κι ακόμα δεν θυμόταν τίποτε από την προηγούμενη ζωή της παρά μονάχα ότι την είχαν σύρει στην ξηρά φάλαινες.

«Όχι φάλαινες», είχε πει η Κυρά. «Σίγουρα όχι. Βρέθηκε μες στα νερά του Βόρειου Ποταμού στην περιοχή Μοχώκ, κι ήταν μισοπνιγμένη όταν την τράβηξαν έξω, πιασμένη στο δίχτυ τους, δύο νεαροί ξυλοκόποι. Πέταξαν μια κουβέρτα πάνω της και φέρανε τον πατέρα τους στην ακτή, εκεί όπου την είχαν αφήσει να κείτεται. Λένε ότι ζούσε μόνη της σ' ένα ναυαγισμένο πλοίο. Νόμιζαν ότι ήταν αγόρι».

Ούτε τότε ούτε ποτέ δεν μίλησε για το πώς βρέθηκε εκεί ή για το πού ήταν πριν. Η γυναίκα του ξυλοκόπου την ονόμασε Σόροου* (*Θλίψη.) - εύλογα, σκεφτόταν η Λίνα. Μετά από ένα χειμώνα που τάζε άδικα το χαζό κορίτσι, ενώ εκείνο συνέχεια περιπλανιόταν εκεί γύρω και κάθε τόσο χανόταν, ένα κορίτσι που δεν ήξερε τίποτα και δεν δούλευε καθόλου, ένα παράξενο, μελαγχολικό κορίτσι που τραβούσε ιδιαίτερα την προσοχή των δύο γιων της, η γυναίκα του ξυλοκόπου ζήτησε από τον άντρα της να την ξεφορτωθεί. Εκείνος αναγκάστηκε να την εμπιστευτεί στη φροντίδα ενός πελάτη που ήταν βέβαιος πως δεν θα της έκανε κακό. Στον Κύριο. Όταν εμφανίστηκε η Σόροου, ακολουθώντας το άλογο του Κυρίου, η Κυρά με δυσκολία έκρυψε την ενόχλησή της, αλλά παραδέχτηκε ότι το νοικοκυριό χρειαζόταν κι άλλα χέρια και την πήρε στη δούλεψή της. Αφού ο Κύριος ήταν υποχρεωμένος να ταξιδεύει, δύο αγρότισσες και μία τετράχρονη κόρη δεν αρκούσαν. Η Λίνα ήταν μια ψηλή δεκατετράχρονη όταν ο Κύριος την αγόρασε από τους πρεσβυτεριανούς. Είχε ψάξει στις αγγελίες που ήταν

τοιχοκολλημένες έξω από το τυπογραφείο στην πόλη. «Άξια γυναίκα που έχει περάσει ιλαρά και ανεμοβλογιά... Γερή νέγρα περίπου εννέα ετών... Κορίτσι ή γυναίκα που τα καταφέρνει με την κουζίνα, λογική, μιλάει καλά αγγλικά, χρώμα επιδερμίδας μεταξύ κίτρινου και μαύρου... Πεντάχρονη μίσθωση λευκής γυναίκας που καταλαβαίνει από δουλειά στην εξοχή, με ένα παιδί πάνω από δύο ετών... Μιγάς πολύ σημαδεμένος από την ευλογία, τίμιος και μετρημένος... Λευκό παλικάρι, κατάλληλο για υπηρέτης... Ζητείται υπηρέτης ικανός να οδηγεί άμαξα, λευκός ή μαύρος... Σοβαρή και συνετή γυναίκα που... Εξαιρετική κοπελιά, λευκή, είκοσι εννέα ετών, με παιδί... Ήγιής Ολλανδή γυναίκα ενοικιάζεται... γερή υγιής, υγιής δυνατή, δυνατή υγιής κατάλληλη σοβαρή σοβαρή σοβαρή...», ώσπου έφτασε στο «Σκληραγωγημένο θηλυκό, εκχριστιανισμένο και ικανό για όλες τις οικιακές δουλειές, διατίθεται με αντάλλαγμα εμπορεύματα ή νομίσματα».

Καθώς δεν ήταν παρά ένας εργένης εν αναμονή της άφιξης μιας νέας συζύγου, χρειαζόταν ακριβώς αυτό το είδος θηλυκού στα κτήματά του. Μέχρι τότε, το μαυρισμένο μάτι της Λίνας είχε ξεπρηστεί και οι χαρακιές από το μαστίγιο στο πρόσωπο, τα μπράτσα και τις γάμπες της είχαν επουλωθεί και περνούσαν σχεδόν απαρατήρητες. Οι πρεσβυτεριανοί, αναλογιζόμενος πόσο προφητικοί ήταν που της είχαν δώσει εκείνο το όνομα, ποτέ δεν ρώτησαν τι της είχε συμβεί, κι εκείνη δεν έβλεπε το λόγο να τους το πει. Δεν είχε νομική υπόσταση ούτε επίθετο και κανείς δεν θα λάμβανε υπόψη του τη μαρτυρία της εναντίον ενός Ευρωπαίου. Το μόνο που έκαναν ήταν να συμβουλευτούν τον τυπογράφο για τη διατύπωση της αγγελίας: «Σκληραγωγημένο θηλυκό...»

Όταν η Ευρωπαϊά σύζυγος κατέβηκε από την άμαξα, η εχθρότητα ανάμεσά τους φούντωσε ακαριαία. Η υγεία και η ομορφιά της νεαρής γυναίκας που ήδη έκανε κουμάντο στο μελλοντικό νοικοκυριό της ενοχλούσε την καινούργια σύζυγο, ενώ η υποτιθέμενη εξουσία του αδέξιου κοριτσιού από την Ευρώπη εξαγρίωνε τη Λίνα. Όμως η αντιπαλότητα, εντελώς άχρηστη σ' εκείνη την ερημιά, πέθανε μέσα στη μήτρα. Ακόμη και προτού ξεγεννήσει η Λίνα την Κυρά στο πρώτο της παιδί, είχε πάψει πια να υπάρχει ψυχρότητα ανάμεσά τους. Ο δόλιος ανταγωνισμός δεν είχε νόημα σε έναν τόσο απαιτητικό τόπο. Κι ύστερα, η μια ήτανε συντροφιά για την άλλη και σιγά σιγά ανακάλυψαν κάτι πολύ πιο ενδιαφέρον από την πρωτοκαθεδρία μέσα στο σπίτι. Η Ρεβέκκα γελούσε δυνατά με τα λάθη της και δεν ντρεπόταν να ζητήσει βοήθεια. Η Λίνα σκαμπίλισε το ίδιο της το μέτωπο όταν ξέχασε τα μούρα να σαπίζουν πάνω στην ψάθα. Έγιναν φίλες. Όχι μόνο επειδή η μια έπρεπε να βγάλει το κεντρί της σφήκας από το μπράτσο της άλλης. Όχι μόνο επειδή χρειάζονταν δύο για να σπρώξουν την αγελάδα μακριά απ' το φράχτη. Κυρίως επειδή καμιά τους δεν ήξερε ακριβώς τι να κάνει και πώς. Μαζί, μέσα από δοκιμές και λάθη, μάθαιναν: τι κρατούσε τις αλεπούδες μακριά· πότε και πώς να μαζεύεις και να σκορπίζεις την κοπριά· τη διαφορά ανάμεσα στο δηλητηριώδες και το φαγώσιμο και τη γλυκιά γεύση της κολλητσίδας· πώς καταλαβαίνεις αν τα γουρούνια έχουν προσβληθεί από χάλαζα· τι προκαλούσε ευκοιλιότητα στα μωρά και τι τα έκανε δυσκοίλια κι έφερνε κολικούς. Για την Κυρά της, οι αγροτικές δουλειές ήταν περισσότερο περιπέτεια παρά αγγαρεία. Κι ύστερα, σκεφτόταν η Λίνα, είχε και τον Κύριο που την ευχαριστούσε ολοένα και περισσότερο και σύντομα απέκτησε μια

κόρη, την Πατρίσιαν: οι δυο τους απάλυναν τον πόνο από την απώλεια των λιγόζων μωρών της, μωρά που η Λίνα ξεγεννούσε και έθαβε κάθε δεύτερη χρονιά. Τον καιρό που ο Κύριος έφερε τη Σόροου στο σπίτι, οι δύο γυναίκες είχαν πια δημιουργήσει ένα αρραγές μέτωπο ανησυχίας. Για την Κυρά η μικρή ήταν άχρηστη. Για τη Λίνα ήταν κακός μπελάς. Κόκκινα μαλλιά, μαύρα δόντια, πυώδη σπυριά που έβγαιναν κάθε τόσο στο λαιμό της, κι ένα βλέμμα σ' εκείνα τα ασημόγκριζα μάτια με τις υπερβολικά μακριές βλεφαρίδες που έκανε το σβέρκο της Λίνας να ανατριχιάζει.

Την παρατηρούσε όσο η Κυρά μάθαινε τη Σόροου να ράβει, μοναδική δουλειά που της άρεσε και που την κατάφερνε· δεν είπε τίποτα όταν, για να σταματήσει τις περιπλανήσεις της -αυτά ήταν τα λόγια του-, ο Κύριος έβαλε το κορίτσι να κοιμάται πλάι στο τζάκι χειμώνα καλοκαίρι. Μια άνεση που γεννούσε στη Λίνα καχυποψία αλλά όχι φθόνο, ακόμα κι όταν ο καιρός ήταν κακός. Οι δικοί της είχαν οικοδομήσει προστατευμένες πόλεις πριν από χίλια χρόνια και θα συνέχιζαν να φτιάχνουν καινούργιες για χίλια ακόμα, αν δεν είχε ενσκήψει στα μέρη τους ο όλεθρος των Ευρωπαίων. Όπως αποδείχτηκε, ο σαχέμ* (*Σαχέμ ονομάζονται οι αρχηγοί των φυλών των ιθαγενών της Βόρειας Αμερικής.) είχε εντελώς άδικο. Οι Ευρωπαίοι ούτε τράπηκαν σε φυγή ούτε αφανίστηκαν. Όπως έλεγε η γριά που φρόντιζε τα παιδιά του χωριού, ο αρχηγός είχε απολογηθεί για το λάθος στις προβλέψεις του και είχε παραδεχτεί πως, όσους και να εξόντωναν η άγνοια ή οι αρρώστιες, θα συνέχιζαν να έρχονται ολοένα και περισσότεροι. Θα έρχονταν με γλώσσες που ηχούσαν σαν γάβγισμα σκυλιών· με μια παιδιάστικη απληστία για γούνες ζώων. Θα τεμάχιζαν και θα έφραζαν για πάντα τη γη, θα έστελναν με τα πλοία τους δέντρα ολόκληρα σε χώρες μακρινές, θα έπαιρναν

όποια γυναίκα ήθελαν για λίγη γρήγορη ηδονή, θα κατέστρεφαν το χώμα, θα βεβήλωναν τους ιερούς τόπους και θα λάτρευαν έναν πληκτικό θεό, χωρίς φαντασία. Θα άφηναν τα γουρούνια τους ν' ανασκαλεύουν την ακτή του ωκεανού, μετατρέποντάς την σε αμμόλοφους όπου τίποτα πράσινο δεν θα μπορούσε πια να φυτρώσει. Έχοντας αποκοπεί από την ψυχή της γης, επέμεναν να αγοράζουν το χώμα της· και, όπως όλα τα ορφανά, ήταν αχόρταγοι. Μοίρα τους ήταν να μασήσουν τον κόσμο κι ύστερα να φτύσουν μέσα απ' τα δόντια τους μια φρίκη που θα κατέστρεφε όλους τους ιθαγενείς λαούς. Η Λίνα δεν ήταν τόσο βέβαιη. Βλέποντας τον τρόπο με τον οποίο ο Κύριος και η Κυρά προσπαθούσαν να δουλέψουν το χτήμα τους, ήξερε πως υπήρχαν εξαιρέσεις στην αναθεωρημένη προφητεία του σαχέμ. Οι δυο τους έδειχναν να καταλαβαίνουν τη διαφορά ανάμεσά στη γη και την ιδιοκτησία, μάντρωναν τα ζωντανά τους ενώ οι γείτονες τα άφηναν αδέσποτα και, μολονότι ήταν νόμιμο, δίσταζαν να σκοτώσουν τους αγριόχοιρους που έφταναν ως την πόρτα τους αναζητώντας τροφή. Προτιμούσαν να ζήσουν από τις καλλιέργειες παρά να εξαπολύσουν στον τόπο κοπάδια από γελάδια που τσαλαπατάνε κι αποψιλώνουν τα πάντα - κι έτσι το κέρδος τους ήταν λιγοστό. Όμως, ενώ η Λίνα εμπιστευόταν λίγο ως πολύ την κρίση των αφεντικών της, δεν εκτιμούσε και τόσο το ένστικτό τους. Αν είχαν πραγματική διορατικότητα, θα κρατούσαν σε μεγαλύτερη απόσταση τη Σόροου.

Δύσκολη συντρόφισσα· έπρεπε να την προσέχεις αδιάκοπα, όπως σήμερα το πρωί, όταν, κατ' ανάγκην, της εμπιστεύτηκαν το άρμεγμα. Ήταν έγκυος και το σκαμνί την εμπόδιζε· έτσι, έπιασε αδέξια το μαστάρι και η αγελάδα, σύμφωνα με τη Σόροου,

κλότσησε. Η Λίνα εγκατέλειψε το δωμάτιο της άρρωστης για να φροντίσει τη δαμάλα - να της μιλήσει πρώτα, να της μουρμουρίσει ένα σκοπό, κι ύστερα, αργά, να χαϊδέψει τις τρυφερές θηλές με μια παλάμη απαλή σαν κρέμα. Το ανάβλυσμα ήταν σποραδικό, ελάχιστο· δεν άξιζε παρά μονάχα για να ανακουφιστεί το ζώο. Ύστερα, αφού τη λίπανε για να την ηρεμήσει, η Λίνα όρμησε πίσω στο σπίτι. Δεν ήταν για καλό ν' αφήσει την Κυρά μόνη με τη Σόροου: τώρα που το στομάχι της είχε κατέβει εξαιτίας του μωρού, ήταν ακόμα πιο ανεύθυνη. Τις καλύτερες εποχές, το κορίτσι έσερνε τη δυστυχία σαν ουρά. Υπήρχε ένας τέτοιος άντρας στο χωριό της Λίνας. Το όνομά του το είχε ξεχάσει, όπως και τη γλώσσα της, όμως σήμαινε «δέντρα πέφτουν στο πέρασμά του», για να δηλώσει την επίδραση που είχε στο περιβάλλον του. Στην παρουσία της Σόροου τα αυγά αρνούνταν να χτυπηθούν όπως έπρεπε, να φουσκώσουν και ν' αφρίσουν, και το βούτυρο δεν ελάφραινε το ζυμάρι στα γλυκά. Η Λίνα ήταν βέβαιη ότι οι πρόωροι θάνατοι των γιων της Κυράς έπρεπε να αποδοθούν στην κατάρρα της φύσης που ήταν η Σόροου.

Μετά το θάνατο του δεύτερου μωρού, η Λίνα αισθάνθηκε υποχρεωμένη να προειδοποιήσει την κυρά της για τον κίνδυνο. Αποτόλμησε έναν πρώτο υπαινιγμό ενώ έκαναν την προεργασία για την πουτίγκα, ώστε να είναι έτοιμες όταν θα ερχόταν ο Κύριος. Τα ποδαράκια που σιγόβραζαν από το πρωί είχαν πια κρυώσει. Τα κομματιασμένα κόκαλα πάνω στο τραπέζι περίμεναν την προσθήκη λίπους και χόνδρων, για να βράσουν κι αυτά με τη σειρά τους.

«Κάποιοι άνθρωποι κάνουν το κακό σκόπιμα», είπε η Λίνα. «Άλλοι δεν φταίνε για το κακό που κάνουν».

Η Κυρά σήκωσε τα μάτια της. «Τι θέλεις να πεις;»

«Ο γιος σου, ο Τζων Τζέικομπ. Πέθανε μόλις ήρθε η Σόροου».

«Σταμάτα, Λίνα. Μην ξύνεις την παλιά πληγή. Το μωρό μου πέθανε από πυρετό».

«Μα και η Πατρίσιαν αρρώστησε και δεν - »

«Είπα σταμάτα. Δεν φτάνει που πέθανε στην αγκαλιά μου, έρχεσαι τώρα κι εσύ με τις πρωτόγονες ανοησίες σου». Συνέχισε περιγράφοντας πόσο ευαίσθητα είναι όλα τα νήπια την εποχή που βγάζουν δόντια, με τη φωνή της σταθερή καθώς κομμάτιαζε το κρέας κι ύστερα έριχνε μέσα σταφίδες, φέτες μήλου, πιπερόριζα, ζάχαρη και αλάτι. Η Λίνα έσπρωξε ένα μεγάλο βάζο προς το μέρος τους και οι δυο τους άρχισαν να το γεμίζουν με το μείγμα, πατικώνοντάς το καλά με μια ξύλινη κουτάλα. Ύστερα, η Λίνα γέμισε ως επάνω το βάζο με κονιάκ και το σφράγισε. Τέσσερις βδομάδες έξω στο κρύο, και θα ήταν έτοιμο για τα Χριστούγεννα. Στο μεταξύ, η Κυρά έριχνε τα μυαλά και την καρδιά ενός μοσχαριού σ' ένα τσουκάλι με βραστό αλατισμένο νερό. Ένα τέτοιο δείπνο, τηγανισμένο στο βούτυρο και γαρνιρισμένο με φέτες αυγού, ήταν σκέτη απόλαυση.

Τώρα, εκτός από ανεύθυνη, εκτός από παραλοϊσμένη που περιπλανιόταν κι έπιανε κουβέντα με το γρασίδι και τ' αμπελόφυλλα, ήταν και έγκυος· σύντομα θα είχαμε κι άλλα παρθενικά γεννητούρια και ήταν πιθανό, δυστυχώς, αυτό το μωρό να ζούσε. Όμως αν πέθαινε η Κυρά, τι θα απογίνονταν; Σε ποιον να στραφούν; Μολονότι οι βαπτιστές κάποτε είχαν βοηθήσει αυθόρμητα τον Κύριο να χτίσει το δεύτερο σπίτι και τα παράσπιτα, μολονότι μετά χαράς είχαν δουλέψει κοντά του πελεκώντας τα πευκόξυλα για το φράχτη, σιγά σιγά είχε εγκατασταθεί ανάμεσα σ'

αυτούς και την οικογένειά του κάποια ψυχρότητα. Ίσως γιατί η Κυρά τους μισούσε επειδή άφηναν τα παιδιά της έξω απ' τον Παράδεισο, αλλά επίσης, σκεφτόταν η Λίνα, και γιατί οι ύποπτες περιπλανήσεις της Σόροου τους φόβιζαν. Βέβαια, οι βαπτιστές τύχαινε καμιά φορά να φέρουν ένα ζευγάρι σολομούς ή να χαρίσουν μια κούνια που δεν τους χρειαζόταν πια στο καινούργιο μωρό της Κυράς. Και πρέπει να συνυπολογίσουμε και τον διάκονο, με τα καλάθια του γεμάτα φράουλες και μούρα, όλων των ειδών τους ξηρούς καρπούς και μια φορά ένα ολόκληρο μπούτι από ελάφι. Τώρα, φυσικά, κανείς, ούτε βαπτιστής ούτε άλλος, δεν θα ερχόταν σ' ένα σπίτι χτυπημένο απ' την αρρώστια. Δεν ήρθαν ούτε ο Γουίλαρντ και ο Σκάλι - πράγμα που δεν θα 'πρεπε να την απογοητεύσει, αλλά την απογοήτευσε. Και οι δύο ήταν Ευρωπαίοι, στο κάτω κάτω. Ο Γουίλαρντ ήταν πια προχωρημένος στα χρόνια κι ακόμη ξεχρέωνε. Τα επτά χρόνια της σύμβασης είχαν γίνει είκοσι τόσα, έλεγε, και είχε προ πολλού ξεχάσει τις παρανομίες που ακόμα παρέτειναν την υποτέλειά του. Αυτές που θυμόταν μ' ένα χαμόγελο είχαν να κάνουν με το ρούμι· οι άλλες ήταν προσπάθειες να δραπετεύσει. Ο Σκάλι, νέος, λεπτοκόκαλος, με ελαφρά σημάδια να χαράζουν την πλάτη του, είχε σχέδια. Όπου να 'ναι τελείωνε η σύμβαση υποτέλειας της μάνας του. Η αλήθεια είναι ότι δεν ήξερε πόσος χρόνος του έμενε ακόμα, αλλά καυχιόταν ότι η δική του δουλεία, αντίθετα από του Γουίλαρντ ή της Λίνας, θα τελείωνε πριν πεθάνει. Ήταν γιος μιας γυναίκας που την είχαν ξαποστείλει στις αποικίες λόγω «ασέλγειας και ανυπακοής», ροπές που σύμφωνα με τον Σκάλι δεν είχαν ποτέ κατασταλεί. Ο θάνατός της είχε ως αποτέλεσμα να μεταβιβαστεί η σύμβαση υποτέλειας στον γιο της. Τότε, ένας άντρας που είχε ισχυριστεί ότι ήταν πατέρας του Σκάλι

διευθέτησε το οφειλόμενο ποσό και ανέλαβε κάποια έξοδα δανείζοντας το παιδί στον τωρινό του αφέντη για ένα χρονικό διάστημα που σύντομα θα τελείωνε, αν και ο Σκάλι δεν γνώριζε πότε ακριβώς. Υπήρχε ένα χαρτί, είχε πει στη Λίνα, ένα νομικό έγγραφο που έτσι έλεγε. Η Λίνα μάντευε ότι δεν το είχε ποτέ δει· και να το έβλεπε, όμως, δεν θα μπορούσε να το αποκρυπτογραφήσει. Το μόνο που ήξερε σίγουρα ήταν ότι η αποζημίωσή του θα ήταν αρκετή ώστε να αγοράσει ένα άλογο ή να στήσει μια δική του δουλειά. Τι δουλειά, αναρωτιόταν η Λίνα. Αν αυτή η λαμπρή μέρα των αποζημιώσεων στους απελεύθερους δεν έφτανε σύντομα, θα το έσκαγε κι αυτός, και ίσως να είχε την καλή τύχη που δεν αξιώθηκε ο Γουίλαρντ. Μπορεί και να πετύχαινε, όντας πιο έξυπνος και μετρημένος από τον γέρο. Κι όμως, η Λίνα αμφέβαλλε· πίστευε ότι το όνειρό του να πουλήσει μόνο τη δουλειά του, και όχι ολόκληρο τον εαυτό του, θα έμενε όνειρο. Ήξερε ότι ο Σκάλι δεν είχε αντίρρηση να μοιράζεται το στρώμα του Γουίλαρντ, όταν το ζήτημα δεν ήταν απλώς ο ύπνος. Δεν ήταν να αναρωτιέται κανείς για ποιο λόγο ο Κύριος, μη έχοντας συγγενείς ή γιους στους οποίους να υπολογίζει, δεν έπαιρνε άντρες στα χτήματά του. Την καταλάβαινες τη στάση του· όχι όμως κάτι τέτοιες ώρες. Κάτι τέτοιες ώρες σαν κι αυτήν, με δύο γυναίκες να οδύρονται, τη μια καρφωμένη στο κρεβάτι, την άλλη ετοιμόγεννη, ένα ερωτοχτυπημένο κορίτσι ξαμολημένο στις ερημιές και την ίδια αβέβαιη για τα πάντα, ακόμα και για το πότε ανατέλλει το φεγγάρι.

Μην πεθάνεις, Κυρά. Μη. Η Λίνα, η Σόροου, ένα νεογέννητο, ίσως και η Φλόρενς - τρεις αδιαφέντευτες γυναίκες κι ένα μωρό εδώ πέρα, μόνες, χωρίς ν' ανήκουν σε κανένα, θα 'τανε εύκολη λεία για τον οποιονδήποτε. Καμιά τους δεν μπορούσε να κληρονομήσει·

καμιά τους δεν ήταν μέλος κάποιας Εκκλησίας ή γραμμένη στα κιτάπια της. Θηλυκά χωρίς νομική υπόσταση, θα ήταν παρείσακτες· αν συνέχιζαν να μένουν στο χτήμα μετά το θάνατο της Κυράς, θα ήταν σαν να το έχουν καταπατήσει· και θα κινδύνευαν ανά πάσα στιγμή να πουληθούν, να νοικιαστούν, να κακοποιηθούν, να απαχθούν, να εξοριστούν. Το χτήμα θα μπορούσαν να το διεκδικήσουν ή να το πάρουν σε δημοπρασία οι βαπτιστές. Η Λίνα είχε απολαύσει τη θέση της σ' αυτή τη μικρή, δεμένη οικογένεια, αλλά τώρα γευόταν τις επιπτώσεις της απερισκεψίας τους. Ο Κύριος και η Κυρά πίστευαν ότι θα μπορούσαν να ζήσουν σαν τίμιοι και ελευθερόφρονες άνθρωποι, όμως χωρίς κληρονόμους όλη τους η δουλειά άξιζε λιγότερο κι από τη φωλιά ενός χελιδονιού. Η απομάκρυνσή τους από τους άλλους είχε γεννήσει μια εγωιστική απομόνωση· είχαν χάσει το καταφύγιο και την παρηγοριά που δίνει μια ομάδα. Βαπτιστές, πρεσβυτεριανοί, φυλή, στρατός, οικογένεια, πάντα χρειάζεται κάποιο εξωτερικό πράγμα που να σε περιβάλλει. Η περηφάνια, σκεφτόταν. Η περηφάνια και μόνο τους έκανε να νομίζουν ότι χρειάζονται μονάχα τους εαυτούς τους, ότι θα μπορούσαν να φτιάξουν τη ζωή τους με τον τρόπο του Αδάμ και της Εύας, σαν θεοί που δεν έχουν υποχρέωση σε κανέναν παρά μονάχα στα δημιουργήματά τους. Θα έπρεπε να τους είχε προειδοποιήσει εκείνη, όμως η αφοσίωσή της την απέτρεπε από μια τέτοια ιταμότητα. Όσο καιρό ζούσε ο Κύριος, ήταν εύκολο να συγκαλύπτεται η αλήθεια: ότι δεν ήταν οικογένεια - ούτε καν μια ομάδα με κοινές αντιλήψεις. Ήταν ορφανοί· ο καθένας και όλοι τους.

Η Λίνα, μέσα απ' το κυματιστό τζάμι του μικρού παραθύρου, είχε καρφώσει το βλέμμα σ' έναν παιχνιδιάρη ήλιο που σκόρπιζε

απαλό κίτρινο φως στα πόδια του κρεβατιού της Κυράς. Πέρα, στο βάθος του μονοπατιού, ορθωνόταν ένα δάσος από σημύδες. Σύμφωνα με τη συνήθειά της, στράφηκε και τους μίλησε.

«Για σας και για μένα, αυτός ο τόπος είναι το σπίτι μας», ψιθύρισε, «όμως, αντίθετα από σας, εγώ είμαι εξόριστη».

Η κυρία της Λίνας μουρμούριζε τώρα, απευθύνοντας στη Λίνα ή στον εαυτό της κάποια ιστορία, κάποιο ζήτημα μεγάλης σημασίας όπως έδειχναν τα μάτια της. Τι είναι τόσο κρίσιμο, αναρωτήθηκε η Λίνα, τόσο πειστικό που να την αναγκάζει να πασχίζει μάταια να σχηματίσει λέξεις μ' ένα στόμα γεμάτο πληγές; Τα τυλιγμένα στους επιδέσμους χέρια της υψώθηκαν και έγνεψαν. Η Λίνα γύρισε να κοιτάξει πού έστιαζαν τα μάτια. Ένα μπαούλο, όπου η Κυρά φύλαγε όμορφα πραγματάκια, πολύτιμα αχρησιμοποίητα δώρα από τον Κύριο. Έναν δαντελένιο γιακά, ένα καπέλο που καμιά σεμνή γυναίκα δεν θα τολμούσε να φορέσει, μ' ένα σπασμένο από το στρίμωγμα φτερό παγονιού. Πάνω σε λίγους πήχεις μεταξωτού βρισκόταν ένα μικρό καθρεφτάκι με λεπτοδουλεμένα ασημένια κορνίζα, μαυρισμένα από το χρόνο.

«Δώ' μου», είπε η Κυρά.

Η Λίνα πήρε τον καθρέφτη, ενώ σκεφτόταν: 'Όχι, παρακαλώ. Μην κοιτάξεις. Ποτέ μη ζητήσεις να δεις το πρόσωπό σου ακόμη κι αν είναι καλά, γιατί το είδωλό σου θα ρουφήξει την ψυχή σου.

«Γρ- γορα», βόγκηξε η Κυρά, με τη φωνή της ικετευτική σαν παιδιού.

Ανίκανη να παρακούσει, η Λίνα τον έφερε στην κυρία. Τον έβαλε ανάμεσα στα μπανταρισμένα χέρια, σίγουρη τώρα ότι η Κυρά της θα πέθαινε. Και αυτή η βεβαιότητα ήταν ένα είδος θανάτου και

για εκείνην επίσης, μια και η ζωή της, το καθετί, εξαρτιόταν από την επιβίωση της Κυράς, που με τη σειρά της εξαρτιόταν από την επιτυχία της Φλόρενς.

Η Λίνα την είχε αγαπήσει από την πρώτη στιγμή, αμέσως μόλις την είδε να τρέμει μέσα στο χιόνι. Ένα φοβισμένο παιδί με μακρύ λαιμό που έκανε να μιλήσει εβδομάδες, μα όταν επιτέλους το αποφάσισε, η απαλή, τραγουδιστή φωνή της σου έδινε χαρά να την ακούς. Άγνωστο πώς, το παιδί καταπράυνε τη μικρή αλλά αιώνια λαχτάρα για το σπιτικό που κάποτε είχε γνωρίσει η Λίνα, για εκείνο τον τόπο όπου οι πάντες είχαν οτιδήποτε, αλλά κανένας δεν είχε τα πάντα. Ίσως η στειρότητά της να δυνάμωσε την αφοσίωσή της. Όπως και να 'χει, πάντως, ήθελε να την προστατεύσει, να την κρατήσει μακριά από την τόσο φυσική για κάποια όπως η Σόροου διαφθορά· τώρα τελευταία, μάλιστα, είχε αποφασίσει να γίνει ο τοίχος ανάμεσα στη Φλόρενς και τον σιδερά. Από τη στιγμή που εμφανίστηκε, στο κορίτσι γεννήθηκε μια όρεξη που η Λίνα την αναγνώρισε, επειδή κάποτε την είχε νιώσει και η ίδια. Μια παρακλητική επιθυμία πέρα από τη λογική, χωρίς αναστολές. Το νεαρό κορμί να μιλάει τη μόνη του γλώσσα, τον μόνο του λόγο για ζωή πάνω στη γη. Όταν έφτασε -πολύ στιλπνός, πάρα πολύ ψηλός, αλαζονικός και μαζί επιδέξιος- μονάχα η Λίνα είδε τον κίνδυνο, αλλά δεν είχε πού να παραπονεθεί. Η Κυρά ήταν ξετρελαμένη από ευτυχία που ο άντρας της βρισκόταν σπίτι, και ο Κύριος συμπεριφερόταν λες και ο σιδεράς ήταν αδελφός του. Η Λίνα τους είχε δει να σκύβουν τα κεφάλια τους πάνω από γραμμές χαραγμένες στο χώμα. Μια άλλη φορά είδε τον Κύριο να κόβει ένα πράσινο μήλο, με την αριστερή του μπότα ανεβασμένη σ' ένα βράχο, με το στόμα του να δουλεύει μαζί με τα χέρια του και με τον

σιδερά να κουνάει καταφατικά το κεφάλι, κοιτάζοντας με προσήλωση τον εργοδότη του. Και τότε ο Κύριος, ατάραχα όσο δεν φαντάζεσαι, κάρφωσε μια φέτα από το μήλο στο μαχαίρι του και την πρόσφερε στον σιδερά που, το ίδιο ατάραχα, την πήρε και την έβαλε στο στόμα του. Κι έτσι η Λίνα κατάλαβε πως μόνο εκείνη είχε επίγνωση της κατάρρευσης που πλησίαζε λαθραία. Η μόνη που προέβλεψε την αναστάτωση, τη συντριβή που θα προκαλούσε ένας ελεύθερος μαύρος άντρας. Είχε ήδη καταστρέψει τη Φλόρενς, μια και εκείνη αρνιόταν να καταλάβει ότι λιμπιζόταν έναν άντρα που δεν είχε κανένα ενδοιασμό να της πει αντίο. Όταν η Λίνα προσπάθησε να της ανοίξει τα μάτια λέγοντας «Είσαι ένα φύλλο στο δέντρο του», η Φλόρενς κούνησε το κεφάλι της, έκλεισε τα μάτια και απάντησε: «Όχι. Είμαι το δέντρο του». Μια αλλαγή μεγάλη σαν τη θάλασσα, που η Λίνα έλπιζε ότι δεν θα 'ταν οριστική.

Η Φλόρενς ήταν μια ήσυχη, ντροπαλή εκδοχή του εαυτού της την εποχή του ξεριζωμού της. Πριν από την καταστροφή. Πριν από την αμαρτία. Πριν από τους άντρες. Η Λίνα είχε πλησιάσει την Πατρίσιαν, βρισκόταν σε συνεχή ανταγωνισμό με την Κυρά για την αγάπη του μικρού κοριτσιού, όμως αυτή εδώ, που ήρθε λίγο μετά το θάνατο της Πατρίσιαν, θα μπορούσε να είναι, και θα ήταν, δική της. Θα ήταν το αντίθετο της αδιόρθωτης Σόροου. Ήδη η Φλόρενς ήξερε να διαβάζει και να γράφει. Ήδη δεν χρειαζόταν να της πεις δύο φορές πώς να κάνει μια δουλειά. Όχι μόνο ήταν άξια εμπιστοσύνης, αλλά ένιωθε βαθιά ευγνωμοσύνη για κάθε σταγόνα αγάπης, για κάθε χάδι στο κεφάλι, για κάθε χαμόγελο επιδοκιμασίας. Είχαν περάσει αξέχαστες βραδιές, ξαπλωμένες πλάι πλάι, με τη Φλόρενς να ακούει κοκαλωμένη από την ευχαρίστηση τις ιστορίες της Λίνας. Ιστορίες για μοχθηρούς άντρες που έκοβαν τα κεφάλια

αφοσιωμένων γυναικών· για πουλιά που κουβαλούσαν τις ψυχές των καλών παιδιών σε ένα μέρος όπου ο ίδιος ο χρόνος ήταν παιδί. Ιδιαίτερα της άρεσαν οι ιστορίες με μητέρες που αγωνίζονταν να σώσουν τα παιδιά τους από τους λύκους και τις φυσικές καταστροφές. Με την καρδιά της έτοιμη να σπάσει, η Λίνα αναθυμόταν μια από τις αγαπημένες της ιστορίες και τον ψιθυριστό διάλογο που πάντοτε ακολουθούσε.

Μια μέρα, έλεγε η ιστορία, ένας θηλυκός αετός άφησε τα αυγά του σε μια φωλιά πάνω και πέρα από τα φίδια και τα αγρίμια που τα ορέγονταν. Τα μάτια του είναι μαύρα σαν τα μεσάνυχτα και λάμπουν καθώς τα προσέχει. Στο τρέμισμα ενός φύλλου, στη μυρωδιά μιας άλλης ζωής, συνοφρυώνεται, τινάζει το κεφάλι του και σηκώνει αργά τα φτερά του. Τα νύχια του είναι ακονισμένα στο βράχο, το ράμφος του είναι σαν τη σπάθα του θεού του πολέμου. Είναι άγριος, προστατεύει τα νεογέννητα παιδιά του. Ανυπεράσπιστος είναι μπροστά σ' ένα μονάχα πράγμα: τις κακές σκέψεις του ανθρώπου. Μια μέρα, ένας ταξιδιώτης σκαρφαλώνει στο κοντινό βουνό. Στέκεται στην κορφή του, θαυμάζοντας όλα όσα βλέπει ν' απλώνονται στα πόδια του. Τη σμαραγδένια λίμνη, τα αιώνια έλατα, τα μαυροπούλια καθώς πετάνε μέσα στα σύννεφα που τα διαπερνά το ουράνιο τόξο. Ο ταξιδιώτης γελάει με την τόση ομορφιά και λέει: «Είναι τέλεια. Είναι δικά μου». Και η λέξη φουσκώνει, βροντάει σαν κεραυνός στις κοιλάδες, πάνω από χωράφια γεμάτα μαργαρίτες και μολόχες. Πλάσματα βγαίνουν μέσα απ' τις σπηλιές κι αναρωτιούνται τι εννοεί. Δικά μου. Δικά μου. Δικά μου. Τα τσόφλια απ' τα αυγά του αετού αναρριγούν και ένα σπάει. Ο αετός σκύβει το κεφάλι, ν' ανακαλύψει την πηγή αυτής της παράξενης, της χωρίς νόημα βροντής, του ακατανόητου ήχου.

Εντοπίζοντας τον ταξιδιώτη, χυμάει κάτω, να τον αρπάξει με τα νύχια και να διώξει το γέλιο του και τον αφύσικο ήχο του. Όμως ο ταξιδιώτης αμύνεται, υψώνει το ραβδί του και χτυπάει το φτερό του αρπακτικού μ' όλη του τη δύναμη. Σκούζοντας πέφτει και πέφτει. Πάνω απ' τη σμαραγδένια λίμνη, πέρα απ' τα αιώνια έλατα, κάτω, μέσα απ' τα σύννεφα που τα διαπερνά το ουράνιο τόξο. Σκούζοντας, σκούζοντας, αφήνει να τον παρασύρει ο άνεμος, με τσακισμένο το φτερό.

Ύστερα η Φλόρενς ψιθύριζε: «Και πού είναι τώρα;»

«Ακόμα πέφτει», απαντούσε η Λίνα, «και θα πέφτει για πάντα».

Η Φλόρενς μόλις που ανασαίνει. «Και τα αυγά;» ρωτάει.

«Σκάσανε μόνα τους», λέει η Λίνα.

«Ζούνε;» Ο ψίθυρος της Φλόρενς είναι γεμάτος αγωνία.

«Ζούμε», λέει η Λίνα.

Η Φλόρενς αναστέναζε τότε, με το κεφάλι στον ώμο της Λίνας και, όταν ερχόταν ο ύπνος, το χαμόγελο του κοριτσιού έμενε για ώρα στα χείλη του. Η πείνα της μάνας -το να είσαι ή να έχεις-, και οι δυο τους κρέμονταν απ' αυτή τη λαχτάρα που, η Λίνα το ήξερε, έμενε ζωντανή, ταξίδευε στο αίμα τους. Καθώς η Φλόρενς μεγάλωνε, μάθαινε γρήγορα, ήταν πρόθυμη να διδαχτεί περισσότερα και θα ήταν η πιο κατάλληλη για να πάει να βρει τον σιδερά, αν δεν την είχε σακατέψει η λατρεία που έτρεφε γι' αυτόν.

Όταν η Κυρά θέλησε ντε και καλά να παραφρονήσει αντικρίζοντας το πρόσωπό της στον καθρέφτη, η Λίνα έκλεισε τα μάτια μπροστά σ' αυτή την αστόχαστη πρόκληση της κακοτυχίας και έφυγε από το δωμάτιο. Την περίμεναν βουνό οι δουλειές και, όπως

πάντα, η Σόροου ήταν άφαντη. Έγκυος ή όχι, θα μπορούσε τουλάχιστον να έχει ξεκοπρίσει τα παχυνιά. Η Λίνα μπήκε στο στάβλο και έριξε μια ματιά στο σπασμένο έλκηθρο όπου, όταν έκανε κρύο, κοιμούνταν εκείνη και η Φλόρενς. Στη θέα των αραχνοιστών που κρέμονταν από τα πέδιλα ως το κάθισμα, η Λίνα αναστέναξε, κι ύστερα της κόπηκε η ανάσα. Τα παπούτσια της Φλόρενς, εκείνα από λαγόδερμα που της είχε φτιάξει η ίδια δέκα χρόνια πριν, βρίσκονταν κάτω από το έλκηθρο - μοναχικά, άδεια σαν δύο υπομονετικά φέρετρα. Ταραγμένη, άφησε το υπόστεγο και στάθηκε ακίνητη στο κατώφλι. Πού να πάει; Δεν άντεχε τον αυτοοικτιρμό που έσπρωχνε την Κυρά να προκαλεί τα βλαβερά πνεύματα, κι έτσι αποφάσισε να ψάξει τη Σόροου κάτω στο ποτάμι, όπου πήγαινε συχνά για να μιλήσει με το νεκρό μωρό της.

Το ποτάμι άστραφτε κάτω από έναν ήλιο που αποχωρούσε αργά, σαν νύφη απρόθυμη να εγκαταλείπει το γαμήλιο γλέντι. Η Σόροου δεν φαινόταν πουθενά, όμως η Λίνα Οσφράνθηκε την απολαυστική μυρωδιά της φωτιάς και την ακολούθησε. Προσεκτικά προχώρησε προς τη μυρωδιά του καπνού. Σύντομα άκουσε φωνές, περισσότερες από δύο, φωνές επιφυλακτικές, εσκεμμένα χαμηλές. Σύρθηκε δυο τρία μέτρα προς τον ήχο και είδε μορφές φωτισμένες από μια μικρή φωτιά αναμμένη σ' ένα λάκκο, βαθιά σκαμμένο στο χώμα. Ένα αγόρι και μερικοί μεγάλοι είχαν κατασκηνώσει στα βρύα, πίσω από δυο αγκαθωτές τρικοκίες. Ο ένας άντρας κοιμόταν, ο άλλος πελεκούσε ένα ξυλαράκι. Τρεις γυναίκες, δύο από τις οποίες ήταν Ευρωπαίες, έδειχναν να εξαφανίζουν τα απομεινάρια ενός γεύματος, καρυδότσουφλα, φλούδες από καλαμπόκι, και να μαζεύουν τα πράγματα. Μάλλον άοπλοι, φιλήσυχοι άνθρωποι, σκέφτηκε η Λίνα καθώς πλησίαζε περισσότερο. Τη στιγμή ακριβώς

που φανερώθηκε για να τη δουν, όλοι τινάχτηκαν όρθιοι - εκτός από τον κοιμισμένο άντρα. Η Λίνα τους αναγνώρισε από την άμαξα όπου είχε επιβιβαστεί η Φλόρενς. Η καρδιά της σφίχτηκε. Τι είχε συμβεί;

«'σπέρα», είπε ο άντρας.

«'σπέρα», απάντησε η Λίνα.

«Δικό σου είναι το χωράφι, κυρία;» ρώτησε.

«Όχι. Όμως είστε καλοδεχούμενοι εδώ».

«Ωραία, ευχαριστούμε. Δεν θα χασομερήσουμε πολύ». Ο άντρας ήταν πιο ήρεμος τώρα, όπως και οι υπόλοιποι.

«Σας θυμάμαι», είπε η Λίνα. «Από την άμαξα. Για το Χάρτκιλ».

Έπεσε σιωπή, καθώς σκέφτονταν τι να απαντήσουν.

Η Λίνα συνέχισε. «Υπήρχε μια κοπέλα μαζί σας. Εγώ την ανέβασα στην άμαξα».

«Υπήρχε», είπε ο άντρας.

«Και τι απέγινε;»

Οι γυναίκες κούνησαν τα κεφάλια τους και ανασήκωσαν τους ώμους. «Την παράτησε την άμαξα», είπε η μια.

Η Λίνα έφερε το χέρι στο λαιμό της. «Έφυγε; Γιατί;»

«Δεν ξέρω. Χώθηκε στο δάσος, νομίζω».

«Μόνη της;»

«Της προτείναμε να έρθει μαζί μας. Δεν μας ακολούθησε. Φαινόταν να βιάζεται».

«Πού; Πού κατέβηκε;»

«Εκεί που κατεβήκαμε κι εμείς. Σε μια ταβέρνα».

«Κατάλαβα», είπε η Λίνα. Δεν καταλάβαινε, αλλά θεώρησε καλύτερο να μην τους πιέσει. «Να σας φέρω τίποτα; Το αγρόκτημα είναι πολύ κοντά».

«Καλοσύνη σου, αλλά όχι, ευχαριστούμε. Ταξιδεύουμε νύχτα».

Ο άντρας που κοιμόταν είχε πια ξυπνήσει και κοιτούσε προσεκτικά τη Λίνα, ενώ ο άλλος έδειχνε προσηλωμένος στο ποτάμι. Έχοντας τελειώσει το μάζεμα των λίγων προμηθειών τους, μία από τις Ευρωπαϊές γυναίκες είπε στους άλλους:

«Πρέπει να κατηφορίσουμε. Η φουσκονεριά δεν περιμένει».

Συμφώνησαν σιωπηλά και πήραν το δρόμο για το ποτάμι.

«Στο καλό», είπε η Λίνα.

«Αντίο. Ο Θεός μαζί σου».

Τότε, ο πρώτος άντρας γύρισε. «Ούτε που μας είδες, έτσι, κυρία;»

«Όχι. Ούτε που σας είδα».

«Βαθιά υποχρεωμένοι», είπε κι έβγαλε το καπέλο του.

Βαδίζοντας προς το σπίτι, προσπαθώντας να αποφύγει έστω και να κοιτάξει το νεόκτιστο, η Λίνα ένιωθε ανακούφιση που μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχε συμβεί τίποτα κακό στη Φλόρενς και τρόμο στην ιδέα ότι μπορεί και να της συνέβαινε. Οι δραπέτες είχαν το σκοπό τους- η Φλόρενς τον δικό της. Αντί να μπει στο σπίτι, η Λίνα περιπλανήθηκε στο δρόμο, κοίταξε κι από τις δύο πλευρές, ύστερα σήκωσε το κεφάλι να μυρίσει τον καιρό που ερχόταν. Η άνοιξη, όπως συνήθως, ήταν δύστροπη. Πριν από πέντε μέρες, η βροχή που η Λίνα είχε μυριστεί ότι κατέφθανε έπεσε με το τουλούμι και

κράτησε πολύ· καιρό είχε να πέσει τόση βροχή. Ήτανε μια νεροποντή που, καθώς πίστευε η Λίνα, επιτάχυνε το θάνατο του Κυρίου Υστερα, ξημέρωσε μια μέρα με καυτό, λαμπερό ήλιο που ζωντάνεψε κι έβαψε τα δέντρα μ' ένα απαλό πράσινο. Το ξαφνικό χιόνι που ακολούθησε την ξάφνιασε και την ανησύχησε, στη σκέψη ότι η Φλόρενς θα ταξίδευε με τέτοιο παλιόκαιρο. Τώρα, γνωρίζοντας ότι η Φλόρενς είχε συνεχίσει με τα πόδια, προσπαθούσε να καταλάβει τι επιφύλασσαν ο ουρανός και οι άνεμοι. Νηνεμία, συμπέρανε· η άνοιξη θα στέριωνε για τα καλά. Καθησυχασμένη, ξαναγύρισε στο δωμάτιο της άρρωστης, όπου άκουσε την Κυρά να μουρμουρίζει. Κι άλλος αυτοοικτιρμός; Όχι, αυτή τη φορά δεν ζητούσε συγγνώμη από το πρόσωπό της. Τώρα, απίστευτο πράγμα, προσευχόταν. Για τι, σε ποιον, η Λίνα δεν ήξερε. Ένωσε έκπληξη και μαζί αμηχανία, μια και πάντοτε πίστευε ότι η Κυρά ήταν ευγενική με τον Θεό των χριστιανών αλλά αδιάφορη, αν όχι εχθρική, προς τη θρησκεία. Ε, λοιπόν, συλλογίστηκε η Λίνα, η ανάσα του θανάτου ήταν μοχλός αλλαγής, μετέστρεφε τα μυαλά κι έκανε συλλογή από καρδιές. Όποια απόφαση και αν έπαιρνες την ώρα που την εισέπνεες ήταν απλή παρόρμηση, ανάξια εμπιστοσύνης. Η λογική στις στιγμές της κρίσης ήταν σπάνια. Ναι, αλλά τι είχε γίνει με τη Φλόρενς; Κοίτα τι έκανε όταν τα πράγματα άλλαξαν απότομα: διάλεξε να πορευτεί στον δικό της δρόμο, μια και οι άλλοι το είχαν σκάσει. Σωστά. Γενναία. Όμως θα τα κατάφερνε; Μόνη της; Είχε τις μπότες του Κυρίου, το γράμμα, τρόφιμα και μια απελπισμένη ανάγκη να δει τον σιδερά. Άραγε θα γυρίσει, μαζί του, πίσω του, χωρίς αυτόν; Κι αν δεν γυρίσει καθόλου;

Η νύχτα είναι κατασκότεινη, κανένα αστέρι στον ουρανό, μα ξαφνικά βγαίνει το φεγγάρι. Το τσίμπημα από τις πευκοβελόνες πονάει και δεν μπορείς να βρεις ανάπαυση εδώ πάνω. Κατεβαίνω και ψάχνω για καλύτερο μέρος. Χαίρομαι που με το φεγγαρόφωτο βρίσκω μια κουφάλα, αλλά είναι γεμάτη μυρμήγκια. Σπάζω κλαράκια και μεγαλύτερα κλαδιά από ένα ελατάκι, τα στοιβάζω και χώνομαι από κάτω. Εδώ δεν σε τσιμπάνε οι βελόνες και δεν υπάρχει κίνδυνος να πέσεις. Το χώμα είναι υγρό, παγωμένο. Νυχτοπόντικες με πλησιάζουν, με μυρίζουν και τρέχουν μακριά. Παραφυλάω μήπως φανεί κανένα φίδι, από εκείνα που κατεβαίνουν απ' τα δέντρα και σέρνονται στη γη, παρόλο που η Λίνα λέει πως ούτε μας δαγκώνουν ούτε μας καταπίνουν ολόκληρους. Κάθομαι ακίνητη και προσπαθώ να μη σκέφτομαι νερό· να στρέψω το νου μου σε μια άλλη νύχτα, σ' ένα άλλο μέρος με χώμα υγρό. Όμως τότε ήταν καλοκαίρι και η υγρασία ήταν από την πάχνη, όχι από το χιόνι. Μου λες πώς φτιάχνονται τα πράγματα από σίδηρο. Πόσο χαίρεσαι που βρίσκεις εύκολα μετάλλευμα, τόσο κοντά στην επιφάνεια της γης. Πόσο ωραίο είναι να δίνεις σχήμα στο μέταλλο. Μου λες για τον πατέρα σου που δούλευε το σίδηρο, όπως και ο πατέρας του πριν απ' αυτόν, παλιά, και πιο παλιά, εδώ και χίλια χρόνια. Έχοντας για καμίνια τα λοφάκια που φτιάχνουν οι τερμίτες. Και ξέρεις ότι οι πρόγονοι επιδοκιμάζουν όταν δύο κουκουβάγιες εμφανίζονται ακριβώς τη στιγμή που λες τα ονόματά τους κι έτσι καταλαβαίνεις ότι παρουσιάζονται για να σε ευλογήσουν. Κοίτα, λες, κοίτα πώς στρέφουν τα κεφάλια τους. Σε εγκρίνουν και σένα,

μου λες. Με ευλογάνε και μένα; ρωτάω. Περίμενε, λες. Περίμενε και θα δεις. Και νομίζω πως ναι, με ευλογάνε, επειδή έρχομαι τώρα. Έρχομαι σε σένα.

Η Λίνα λέει πως υπάρχουν μερικά πνεύματα που προσέχουν τους πολεμιστές και τους κυνηγούς και άλλα που φυλάνε τις παρθένες και τις μητέρες. Δεν είμαι τίποτε απ' αυτά. Ο Αιδεσιμότατος Πατέρας λέει ότι η θεία κοινωνία είναι η καλύτερη ελπίδα και αμέσως μετά έρχεται η προσευχή. Δεν υπάρχει θεία κοινωνία εδώ γύρω και ντρέπομαι να μιλήσω στην Παρθένο Μαρία, αφού όλα όσα θέλω να της ζητήσω δεν θα της αρέσουν. Πιστεύω ότι η Κυρά δεν έχει τίποτα να πει πάνω σ' αυτό. Αποφεύγει τους βαπτιστές και τις γυναίκες του χωριού που μαζεύονται στην εκκλησία. Την εκνευρίζουν, όπως τότε που εμείς οι τρεις, η Κυρά, η Σόροου κι εγώ, πήγαμε να πουλήσουμε δύο μοσχάρια. Τριποδίζουν πίσω μας δεμένα με σκοινί στο κάρο μας. Περιμένουμε, όσο η Κυρά παζαρεύει τα ζώα. Η Σόροου πηδάει απ' την καρότσα και πηγαίνει πίσω από το εμπορικό, όπου μια γυναίκα απ' το χωριό τής μπήγει τις φωνές και τη χαστουκίζει πολλές φορές. Όταν η Κυρά καταλαβαίνει τι συμβαίνει, το πρόσωπό της ανάβει από θυμό, όπως και της χωριάτισσας. Η Σόροου ξαλαφρώνει στην αυλή, αδιαφορώντας που τη βλέπουν. Η ανταλλαγή έχει τελειώσει και η Κυρά οδηγεί το κάρο προς το σπίτι. Μετά από λίγο τραβάει τα χαλινάρια να σταματήσει το άλογο. Στρέφεται προς τη Σόροου και τη χαστουκίζει απανωτά, λέγοντας Ηλίθια. Έχω κοκαλώσει. Η Κυρά ποτέ δεν μας χτυπάει. Η Σόροου ούτε κλαίει ούτε απαντάει. Νομίζω ότι η Κυρά της λέει κι άλλα λόγια, πιο μαλακά, αλλά εγώ βλέπω μονάχα πώς έχουν γίνει τα μάτια της. Θυμίζουν τον τρόπο που κοιτάνε οι γυναίκες τη Λίνα κι εμένα, την ώρα που περιμένουμε

τους αδελφούς Νεί. Οι ματιές τους δεν φοβίζουν αλλά πληγώνουν. Όμως ξέρω πως η Κυρά έχει πιο τρυφερή καρδιά. Μια χειμωνιάτικη μέρα, όταν ακόμα είμαι μικρή, η Λίνα την ρωτάει αν μπορεί να μου δώσει τα παπούτσια της πεθαμένης της κόρης. Είναι μαύρα με έξι κουμπάκια το καθένα. Η Κυρά συμφωνεί, αλλά όταν με βλέπει να τα φοράω κάθεται ξαφνικά πάνω στο χιόνι και βάζει τα κλάματα. Έρχεται ο Κύριος και τη σηκώνει στην αγκαλιά του και τη φέρνει μέσα στο σπίτι.

Ποτέ δεν κλαίω. Ακόμα κι όταν η γυναίκα μου κλέβει την κάπα και τα παπούτσια μου και ξεπαγιάζω στο καράβι, δάκρυα δεν έρχονται.

Αυτές οι σκέψεις φέρνουνε μέσα μου τη θλίψη, βάζω λοιπόν τον εαυτό μου να σκεφτεί εσένα. Τον τρόπο που μου λες ότι η δουλειά σου στον κόσμο είναι δυνατή και όμορφη. Νομίζω ότι κι εσύ είσαι έτσι. Δεν χρειάζομαι ιερά πνεύματα. Ούτε θείες κοινωνίες ή προσευχές. Εσύ είσαι η προστασία μου. Μονάχα εσύ. Μπορείς, γιατί λες ότι είσαι ένας ελεύθερος άντρας από το Νιου Άμστερνταμ, και τέτοιος ήσουν πάντα. Όχι όπως ο Γουίλ ή ο Σκάλι - όπως ο Κύριος. Δεν ξέρω ούτε πώς νιώθεις ούτε τι σημαίνει να είσαι ελεύθερος ή να μην είσαι. Όμως έχω μια ανάμνηση. Όταν η πύλη του Κυρίου τελείωσε κι εσύ είχες πια φύγει μακριά, καμιά φορά πήγαινα να σε ψάξω. Πίσω από το καινούργιο σπίτι, στην ανηφοριά, πέρα απ' το λόφο στο βάθος. Βλέπω ένα μονοπάτι ανάμεσα σε σειρές από φτελιές και το παίρνω. Κάτω απ' τα πόδια μου, αγριόχορτα και χώμα. Σε λιγάκι το μονοπάτι ξεκόβει απ' τις φτελιές και στα δεξιά μου ξεκινάει ένα κομμάτι γης που κατηφορίζει, όλο βράχια. Στα αριστερά μου είναι ένας λόφος. Ψηλός, πολύ ψηλός. Σκαρφαλωμένα στην κορφή, πάνω πάνω, είναι

άλικα λουλούδια που δεν έχω ξαναδεί. Πνιγμένα στο φύλλωμά τους. Η ευωδιά τους είναι γλυκιά. Απλώνω το χέρι να μαζέψω μερικά μπουμπούκια. Ακούω κάτι πίσω μου και στρέφομαι. Βλέπω ένα αρσενικό ελάφι να ανεβαίνει από τα βράχια. Είναι ωραίο. Και μεγαλόπρεπο. Έτσι όπως στέκομαι ανάμεσα στον τοίχο από αρώματα που με καλεί και στο ελάφι, αναρωτιέμαι τι άλλο θα μου δείξει ο κόσμος. Είναι σαν να είμαι αμολητή, σαν να μπορώ να διαλέξω, το ελάφι, το λόφο με τα λουλούδια. Με φοβίζει λιγάκι αυτό το ξαμόλημα. Έτσι νιώθουν οι ελεύθεροι; Δεν μου αρέσει. Δεν θέλω να είμαι ελεύθερη από σένα, γιατί είμαι ζωντανή μόνο με σένα. Όταν διαλέγω και λέω καλημέρα, το ελάφι αναπηδάει και φεύγει μακριά.

Τώρα σκέφτομαι κάτι άλλο. Ένα άλλο ζώο δίνει σχήμα στο τι διαλέγεις. Ο Κύριος κάνει μπάνιο κάθε Μάιο. Αδειάζουμε κουβάδες με καυτό νερό στη σκάφη και μαζεύουμε λεβάντα που τη σκορπίζουμε στο νερό. Κάθεται εκεί για λίγο. Τα γόνατά του ξεπροβάλλουν, τα μαλλιά του είναι μουσκεμένα, κολλημένα στο κεφάλι στις άκρες. Σύντομα η Κυρά είναι κοντά του, πρώτα με μια πλάκα σαπουνι, ύστερα με μια βούρτσα. Μόλις ροδοκοκκινίζει από το τρίψιμο, σηκώνεται. Τυλίγει ένα πανί γύρω του για να στεγνώσει. Αργότερα μπαίνει εκείνη μέσα και πλατσουρίζει. Δεν την τρίβει εκείνος. Είναι στο σπίτι και ντύνεται. Μια άλκη κινείται ανάμεσα στα δέντρα προς την άκρη του ξέφωτου. Όλες μας, η Κυρά, η Λίνα κι εγώ, την βλέπουμε. Το ζώο στέκεται ήσυχο και κοιτάζει. Η Κυρά σταυρώνει τα μπράτσα μπροστά στα στήθια της. Τα μάτια της είναι ορθάνοιχτα. Το πρόσωπό της χάνει το αίμα του. Η Λίνα βγάζει μια φωνή και πετάει μια πέτρα. Η άλκη στρέφεται αργά και απομακρύνεται. Σαν φύλαρχος. Κι όμως η Κυρά τρέμει ακόμα, λες και εμφανίστηκε κάτι κακό. Σκέφτομαι πόσο μικρούλα φαίνεται.

Μια άλκη ήταν μονάχα, που δεν ενδιαφερόταν για κείνην. Ή για οποιονδήποτε άλλον. Η Κυρά δεν ουρλιάζει ούτε συνεχίζει να πλατσουρίζει. Δεν θα τολμήσει να διαλέξει. Ο Κύριος βγαίνει απ' το σπίτι. Η Κυρά σηκώνεται και ορμάει σε κείνον. Στο γυμνό της δέρμα έχουν κολλήσει τα ανθάκια της λεβάντας. Η Λίνα κι εγώ κοιταζόμαστε. Τι φοβάται; ρωτάω. Τίποτα, λέει η Λίνα. Τότε γιατί τρέχει στον Κύριο; Επειδή μπορεί, απαντάει η Λίνα. Ξαφνικά, ένα σεντόνι από σπουργίτια πέφτει από τον ουρανό και κρεμιέται στα δέντρα. Τόσο πολλά που από τα δέντρα μοιάζει να έχουν βλαστήσει πουλιά, όχι φύλλα. Η Λίνα δείχνει. Ποτέ δεν δίνουμε σχήμα στον κόσμο εμείς, λέει. Ο κόσμος δίνει σε μας σχήμα. Ξαφνικά και σιωπηλά τα σπουργίτια έχουν φύγει. Δεν καταλαβαίνω τη Λίνα. Εσύ και μου δίνεις σχήμα και είσαι ο κόσμος μου. Πάει τέλειωσε. Δεν χρειάζεται να διαλέξω.

Πόσο καιρό θα της πάρει, μήπως χαθεί, θα τον βρει εκεί πέρα, θα έρθει μαζί της, κι αν τη βιάσει κανένας αλήτης; Χρειαζόταν παπούτσια, παπούτσια κανονικά, κι όχι εκείνα τα βρόμικα κουρέλια που κάλυπταν τα πόδια της, και μόνο όταν η Λίνα της έφτιαξε ένα ζευγάρι άνοιξε το στόμα της να μιλήσει.

Οι σκέψεις της Ρεβέκκας έσβηναν η μια μέσα στην άλλη, συγχέοντας τα γεγονότα και τις εποχές, όχι όμως τους ανθρώπους. Η ανάγκη να καταπιεί, ο πόνος κάθε φορά που το επιχειρούσε, η αφόρητη παρόρμηση να σκίσει το δέρμα της ως το κόκαλο, σταματούσε μονάχα όταν έχανε τις αισθήσεις της - όχι όταν κοιμόταν, γιατί στα όνειρα ένιωθε σαν να 'ταν ξύπνια.

«Έξι βδομάδες παστώθηκα ανάμεσα σε ξένους για να φτάσω σ' αυτή τη χώρα».

Το 'λεγε και το ξανάλεγε στη Λίνα. Γιατί η Λίνα ήταν ο μόνος άνθρωπος που της είχε απομείνει, ο μόνος που τη διορατικότητά του εμπιστευόταν και την κρίση του εκτιμούσε. Ακόμα και τώρα, στο βαθύ γαλάζιο μιας ανοιξιάτικης νύχτας, με λιγότερες ώρες ύπνο απ' την Κυρά της, η Λίνα κάτι ψιθύριζε κι ανέμιζε ένα φτερό πάνω απ' το κρεβάτι.

«Ανάμεσα σε ξένους», είπε η Ρεβέκκα. «Άλλος τρόπος δεν υπήρχε. Παστωμένη σαν μπακαλιάρος στο κατάστρωμα».

Κάρφωσε τα μάτια της στη Λίνα, που είχε αφήσει στην άκρη τη βεντάλια και τώρα γονάτιζε πλάι στο κρεβάτι.

«Σε ξέρω εσένα», είπε η Ρεβέκκα, νομίζοντας ότι χαμογελούσε, αν και δεν ήταν βέβαιη. Κι άλλα γνώριμα πρόσωπα μετεωρίζονταν μερικές φορές από πάνω της, κι ύστερα εξαφανίζονταν: η κόρη της, ο ναύτης που την είχε βοηθήσει να κουβαλήσει τα μπαούλα της και να σφίξει τα λουριά τους, ένας άντρας στην κρεμάλα. Όχι. Αυτό το πρόσωπο ήταν πραγματικό. Αναγνώρισε τα σκούρα ανήσυχα μάτια, το μελαψό δέρμα. Πώς θα μπορούσε να μην αναγνωρίσει τη μοναδική της φίλη; Για να επικυρώσει αυτή τη στιγμή της διαύγειας είπε: «Λίνα. Θυμάσαι, έτσι; Δεν είχαμε τζάκι. Έκανε κρύο. Τόσο κρύο. Νόμιζα ότι ήταν κουφή ή μουγγή, ξέρεις. Το αίμα είναι σαν γλίτσα. Δεν φεύγει, όσο και να...» Η φωνή της ήταν γεμάτη ένταση, εμπιστευτική, σαν να αποκάλυπτε ένα μυστικό. Κι ύστερα σιωπή, καθώς βυθιζόταν κάπου ανάμεσα στον πυρετό και τις αναμνήσεις.

Στον κόσμο απ' όπου ερχόταν δεν υπήρχε τίποτα που να την προετοιμάσει για μια ζωή στο νερό, πάνω στο νερό, γύρω απ' το νερό· νερό που να την αρρωσταίνει, μα και να την κάνει να το λαχταράει απεγνωσμένα. Να μαγεύεται μα και να πλήττει στη θέα του, ιδίως το μεσημέρι, όταν στις γυναίκες επιτρεπόταν να μείνουν άλλη μια ώρα στο κατάστρωμα. Τότε μιλούσε στη θάλασσα: «Κάτσε ήσυχη, μη με ζαλίζεις. Όχι. Κουνήσου, κουνήσου, αναστάτωσέ με. Εμπιστέψου με, θα κρατήσω τα μυστικά σου: ότι η μυρωδιά σου θυμίζει το φρέσκο αίμα των εμμήνων ότι δικός σου είναι ο πλανήτης, αφού η γη ήταν μια ιδέα που ήρθε στο νου του Θεού αργότερα, για την ψυχαγωγία σου και μόνο· ότι ο κόσμος κάτω από σένα είναι κοιμητήρι και μαζί παράδεισος».

Κατεβαίνοντας από το πλοίο, η Ρεβέκκα έμεινε άναυδη με την καλή της τύχη, ενσαρκωμένη στο πρόσωπο ενός συζύγου. Έχοντας κλείσει τα δεκάξι, ήξερε ότι ο πατέρας της θα την έστελνε σε όποιον

πλήρωνε τα ναύλα της και τον απάλλασσε από την υποχρέωση να την τρέφει. Άνθρωπος του λιμανιού, μάθαινε κάθε λογής νέα απ' τους συντρόφους του, κι όταν ένας ναύτης του σφύριξε ότι ο ύπαρχος είχε αναλάβει μια έρευνα -ότι γύρευε δηλαδή, για λογαριασμό κάποιου ξένου, μια υγιή παρθένα για σύζυγο, πρόθυμη να ταξιδέψει στο εξωτερικό- έσπευσε να προσφέρει τη μεγαλύτερή του κόρη. Την πεισματάρια, εκείνη με τις υπερβολικά πολλές ερωτήσεις και την ανυπότακτη γλώσσα. Η μητέρα της Ρεβέκκας έφερε αντιρρήσεις στο «πούλημα» -έτσι το έλεγε, επειδή ο υποψήφιος γαμπρός είχε ορίσει κάποια «αποζημίωση» προκειμένου να πληρωθούν τα έξοδα για ρούχα, μετακινήσεις και μερικές προμήθειες- όχι επειδή αγαπούσε ή χρειαζόταν την κόρη της, αλλά επειδή ο μελλοντικός σύζυγος ήταν ένας άπιστος που ζούσε ανάμεσα σε άγριους. Η θρησκεία, όπως την είχε γνωρίσει η Ρεβέκκα από τη μητέρα της, ήταν φωτιά που για προσάναμμα είχε το μίσος. Οι γονείς της συμπεριφέρονταν ο ένας στον άλλον αλλά και στα παιδιά τους με παγερή αδιαφορία και κρατούσαν τη φλόγα τους για τα θρησκευτικά ζητήματα. Ακόμα και μια σταγόνα γενναιοδωρίας προς έναν ξένο απειλούσε να σβήσει αυτήν την πυρκαγιά. Ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβανόταν τον Θεό η Ρεβέκκα ήταν αχνός και άτονος· τον έβλεπε σαν έναν μεγαλύτερο και σπουδαιότερο βασιλιά. Ωστόσο, η ντροπή που της προκαλούσε η ελλιπής ευσέβειά της καταλάγιαζε στη σκέψη ότι Εκείνος δεν μπορεί να ήταν μεγαλύτερος ή καλύτερος απ' ό,τι τον φαντάζονταν οι πιστοί. Όσοι πίστευαν επιπόλαιο προτιμούσαν έναν ρηχό Θεό. Οι δειλοί αρέσκονταν σε έναν βίαιο, εκδικητικό Θεό. Παρά την προθυμία του πατέρα της να την παντρέψει, η μητέρα της την είχε προειδοποιήσει ότι οι άγριοι ή όσοι δεν συμμορφώνονταν με τις υπαγορεύσεις του θρησκευτικού

τους περίγυρου θα την έσφαζαν με το που θα πατούσε το πόδι της στη χώρα τους - κι έτσι, όταν η Ρεβέκκα βρήκε τη Λίνα ήδη εκεί, να περιμένει έξω από τη μονόχωρη αγροικία που είχε χτίσει για τους δυο τους ο άντρας της, άρχισε ν' αμπαρώνει την πόρτα τις νύχτες και δεν άφηνε το κορίτσι με τα κορακάτα μαλλιά και το απερίγραπτο δέρμα να κοιμάται κάπου εκεί κοντά. Εκείνη την εποχή η Λίνα ήταν κοντά στα δεκατέσσερα, με πρόσωπο ανέκφραστο σαν πέτρα· τους πήρε καιρό μέχρι να εμπιστευτούν η μια την άλλη. Θεσ επειδή και οι δύο ήταν μόνες χωρίς οικογένεια, θεσ επειδή ήταν υποχρεωμένες να ικανοποιούν έναν και μόνο άντρα, θεσ ακόμα επειδή και οι δύο ήταν απελπιστικά άσχετες από αγροτικές δουλειές, έγιναν η μια συντροφιά για την άλλη, ένα είδος φίλης.

Στον ίδιο ζυγό, έτσι κι αλλιώς, ζεμένες, έφτιαξαν τη βουβή συμμαχία που γεννιέται από τα κοινά καθήκοντα, από το ότι η μια, την ώρα που κρατούσε το κεφάλι, εξαρτιόταν από τον ρυθμό της άλλης που έδενε τα πόδια του ζώου. Ή από το ότι η μια όργωνε το χώμα, ενώ η άλλη, ακολουθώντας, σημάδευε το αυλάκι για τη σπορά. Κι ύστερα, όταν γεννήθηκε το πρώτο μωρό, η Λίνα το πήρε στα χέρια της τόσο τρυφερά, με τέτοια γνώση, που η Ρεβέκκα ντράπηκε για τους πρώτους φόβους της και προσποιήθηκε ότι ποτέ δεν τους είχε νιώσει. Τώρα, ξαπλωμένη στο κρεβάτι, με τα χέρια της μπανταρισμένα και δεμένα για να μην ξεσκίσει τον ίδιο της τον εαυτό, με τα χείλη συσπασμένα και τραβηγμένα στις γωνίες, με τα δόντια γυμνά, παράδινε τη μοίρα της στους άλλους και γινόταν βορά σκηνών από περασμένες, ταραγμένες στιγμές. Ανακαλούσε τις πρώτες εκτελέσεις στην αγχόνη που είχε δει στην πλατεία, ανάμεσα σ' ένα εύθυμο πλήθος θεατών. Ήταν κάπου δύο ετών και

τα νεκρά πρόσωπα θα την είχαν τρομοκρατήσει αν ο όχλος δεν τα λαιδορούσε και δεν διασκέδαζε τόσο στη θέα τους. Πλάι στην οικογένειά της, κοντά στους περισσότερους γείτονες, ήταν παρούσα στον απαγχονισμό και το διαμελισμό ενός αιρετικού και, μολονότι ήταν πολύ μικρή για να θυμάται λεπτομέρειες, οι εφιάλτες της είχαν εγκατασταθεί για τα καλά μετά από χρόνια ολόκληρα απανωτών εξιστορήσεων και περιγραφών από τους γονείς της. Ούτε τότε ούτε και τώρα ήξερε τι ήταν ένας πεμπτομοναρχικός, αλλά στο σπίτι τους ολοφάνερα θεωρούσαν κάθε εκτέλεση γιορτή, τόσο συναρπαστική όσο και η στέψη ενός βασιλιά.

Συμπλοκές, μαχαιρώματα κι απαγωγές ήταν τόσο συνηθισμένα στη γενέτειρά της, ώστε οι απειλές πως θα την έσφαζαν στον καινούργιο, άγνωστο κόσμο έμοιαζαν με προγνώσεις για κακοκαιρία. Τον ίδιο χρόνο που αποβιβάστηκε απ' το πλοίο, ο τρανός πόλεμος των αποίκων ενάντια στους ιθαγενείς διακόσια μίλια μακριά είχε τελειώσει, πριν καν ακούσει γι' αυτόν. Οι σποραδικές αψιμαχίες ανδρών εναντίον ανδρών, τόξων εναντίον μπαρούτης, σφαιρών εναντίον τσεκουριών που πότε πότε έφταναν στ' αυτιά της δεν μπορούσαν να ανταγωνιστούν τις αιματοχυσίες που είχε δει παιδί. Το σωρό των εντέρων που αναδεύονταν, ζωντανά ακόμα, μπροστά στα μάτια του μισοπεθαμένου κατάδικου, πριν τα πετάξουν σ' ένα καλάθι και τα εκσφενδονίσουν στον Τάμεση· δάχτυλα που έτρεμαν αναζητώντας έναν χαμένο κορμό· τα μαλλιά μιας γυναίκας, ένοχης για μαγεία, να λαμπαδιάζουν στην πυρά. Σε σύγκριση μ' αυτά, ο θάνατος σε ναυάγιο ή από τόμαχοκ ωχριούσε. Δεν γνώριζε τι ήξεραν οι άλλες οικογένειες των αποίκων από διαμελισμούς, αλλά δεν συμεριζόταν τη φρίκη τους όταν, τρεις μήνες μετά το περιστατικό, έρχονταν οι ειδήσεις μιας

μάχης σώμα με σώμα, μιας απαγωγής ή της παραβίασης μιας ειρηνευτικής συμφωνίας.

Οι συγκρούσεις ανάμεσα σε τοπικές φυλές ή τα καταιγιστικά πυρά της εθνοφυλακής σε διάφορα σημεία της περιοχής της φαίνονταν σταγόνες στον ωκεανό· επεισόδια μακρινά, που εύκολα μπορούσε να τα αντιμετωπίσει κανείς, σε μια τόσο μεγάλη, τόσο ευωδιαστή χώρα. Η απομάκρυνση από την πόλη και την αποφορά του αμπαριού της είχε προκαλέσει ένα είδος μέθης· χρόνια έκανε να συνέλθει και να θεωρήσει δεδομένο τον γλυκό, μυρωδάτο αέρα. Η ίδια η βροχή της φαινόταν κάτι θαυμαστά καινούργιο: καθαρό νερό, χωρίς καπνιά, να πέφτει από τον ουρανό. Σταύρωνε τα χέρια κάτω απ' το πιγούνι της, ατενίζοντας δέντρα πιο ψηλά κι από καθεδρικούς ναούς, ξυλεία για το τζάκι τόσο άφθονη, ώστε την έκανε να γελάει κι ύστερα να κλαίει στη σκέψη των αδελφών της και των παιδιών που ξεπάγιαζαν στην πόλη που είχε αφήσει πίσω της. Ποτέ δεν είχε δει πουλιά σαν αυτά, ποτέ δεν είχε γευτεί γάργαρο νερό από πηγές που κελάρυζαν πάνω σε κατάλευκες πέτρες. Ήταν μια περιπέτεια να μαθαίνει να μαγειρεύει ζώα που δεν ήξερε καν ότι υπήρχαν ή να αποκτάει ιδιαίτερες προτιμήσεις, όπως ο ψητός κύκνος. Ναι, ήταν αλήθεια ότι εδώ ξεσπούσαν σαρωτικές καταιγίδες και θύελλες που συσσώρευαν χιόνι πολύ ψηλότερα απ' τα περβάζια των παραθύρων, ενώ το καλοκαίρι κατακλύζονταν από κουνούπια, που βούιζαν δυνατότερα απ' τις καμπάνες της εκκλησίας. Ωστόσο, η σκέψη τού τι θα ήταν η ζωή της αν είχε μείνει στριμωγμένη σ' εκείνους τους βρομερούς δρόμους, να λογοφέρνει με λόρδους και πόρνες, να βρίζει και να βρίζεται, τη γέμιζε ακόμα αποτροπιασμό. Εδώ απαντούσε μονάχα στον άντρα της και παρακολουθούσε ήρεμα τις συναντήσεις (όταν το επέτρεπε ο

χρόνος και ο καιρός) στη μοναδική αίθουσα συγκεντρώσεων της περιοχής. Τις συναντήσεις των αναβαπτιστών, που δεν ήταν σατανιστές όπως τους έλεγαν οι γονείς της και όλοι οι σεπαρατιστές, αλλά καλότροποι, γενναιόδωροι άνθρωποι, παρά τις ανατρεπτικές τους απόψεις. Απόψεις για τις οποίες τους σκότωναν στο ξύλο -όπως και τους κουακέρους- στις δικές τους συγκεντρώσεις παλιά, στην πατρίδα της. Η Ρεβέκκα δεν ήξερε τι σημαίνει βαθιά ως το κόκαλο εχθρότητα. Ός και ο βασιλιάς είχε συγχωρήσει καμιά δεκαριά απ' αυτούς στο δρόμο τους για την αγχόνη. Ακόμα θυμόταν την απογοήτευση των γονιών της όταν ματαιώθηκαν οι γιορταστικές εκδηλώσεις και το μένος τους ενάντια σ' έναν μονάρχη που είχε τόσο εύκολα μεταπειστεί. Η δυσφορία που ένιωθε σ' εκείνη την άθλια σοφίτα, όπου δεν έπαυαν ποτέ οι καβγάδες, οι εκρήξεις έξαλλου φθόνου και η βλοσυρή αποδοκιμασία όσων δεν ήταν σαν κι αυτούς, την έκανε να ανυπομονεί να δραπετεύσει. Οπουδήποτε.

Είχε, βέβαια, εμφανιστεί μια πρώτη δυνατότητα διάσωσης και η πιθανότητα μιας καλύτερης τύχης όταν, στο κατηχητικό, την διάλεξαν ανάμεσα σε άλλες τέσσερις για να την εκπαιδεύσουν ως υπηρετικό προσωπικό. Όμως, στο μόνο σπίτι που συμφώνησε να την πάρει έπρεπε να προσπαθεί συνέχεια να ξεφύγει από το αφεντικό και να κρύβεται πίσω από τις πόρτες. Άντεξε τέσσερις μέρες. Μετά απ' αυτό, κανένας δεν της πρόσφερε άλλη θέση. Ύστερα εμφανίστηκε μια ακόμη μεγαλύτερη ευκαιρία, όταν ο πατέρας της έμαθε πως ένας άντρας αναζητούσε μια δυνατή γυναίκα, χωρίς να ενδιαφέρεται για προίκα. Εκείνη ούτε πίστευε τις δυσοίωνες προβλέψεις περί άμεσης σφαγής ούτε βαυκαλιζόταν με προσδοκίες γαμήλιας ευτυχίας. Όμως, χωρίς χρήματα και χωρίς

την ικανότητα να εμπορεύεται, χωρίς τη δυνατότητα να στήσει έναν πάγκο στην αγορά ή να πάει κάπου μαθητευόμενη με αντάλλαγμα τροφή και στέγη, και καθώς τα μοναστήρια παρέμεναν απαγορευμένα για ένα κορίτσι της κατώτερης τάξης, οι μόνες προοπτικές της ήταν υπηρέτρια, πόρνη ή σύζυγος. Και μολονότι τρομερές ιστορίες ακούγονταν και για τις τρεις αυτές σταδιοδρομίες, η τελευταία φαινόταν ασφαλέστερη. Εκείνη μέσα από την οποία μπορεί και να αποκτούσε παιδιά κι έτσι να εξασφάλιζε λίγη αγάπη. Αν είχε κάποιο μέλλον, αυτό εξαρτιόταν από το χαρακτήρα του άντρα που θα την αναλάμβανε. Κι έτσι, ο γάμος με έναν άγνωστο άντρα σε μια μακρινή χώρα είχε ξεχωριστά πλεονεκτήματα: αποχωρισμός από μια μάνα που παρά τρίχα είχε γλιτώσει το σκαμνί της διαπόμπευσης* , από αδελφούς που δούλευαν μέρα νύχτα πλάι στον πατέρα τους και είχαν διδαχτεί απ' αυτόν να περιφρονούν την αδελφή που τους είχε αναστήσει, αλλά, το κυριότερο, απόδραση από τα πονηρά βλέμματα και τα πρόστυχα χέρια όποιου άντρα, μεθυσμένου ή όχι, τύχαινε να συναντήσει στο δρόμο της. Αμερική. Όποιοι και να 'ταν οι κίνδυνοι, χειρότερα δεν γινόταν.

* Τιμωρία διαδεδομένη στην Αγγλία του 17ου αιώνα. Ο ένοχος δενόταν σε ένα ξύλινο ή σιδερένιο κάθισμα τουαλέτας και οι εκτελεστές της ποινής ή τον περιέφεραν, προπηλακιζόμενο, σε όλη την πόλη ή τον βύθιζαν κατ' επανάληψη στα νερά ποταμού ή λίμνης, με αποτέλεσμα το θύμα να πεθάνει από καρδιακή προσβολή ή από πνιγμό.

Στην αρχή, μόλις εγκαταστάθηκε στο χτήμα του Τζέικομπ, επισκέφθηκε την τοπική εκκλησία κάπου επτά μίλια μακριά και συνάντησε μερικούς αόριστα καχύποπτους χωρικούς. Είχαν

αποσχιστεί από μια μεγαλύτερη σέκτα, προκειμένου να υπηρετήσουν μια καθαρότερη μορφή της σεπαρατιστικής τους θρησκείας, πιο αληθινή και πιο αποδεκτή στον Θεό. Ανάμεσά τους ήταν επιφυλακτική, σκόπιμα γλυκομίλητη. Στην αίθουσα όπου συγκεντρώνονταν ήταν συμβιβαστική· όταν της εξηγούσαν τις πεποιθήσεις τους δεν απέστρεφε το βλέμμα. Μόνο όταν αρνήθηκε να βαπτίσει την πρωτότοκή της, την εξαίσια κόρη της, την απέπεμψαν. Όμως η πίστη της Ρεβέκκας στην Αγγλικανική Εκκλησία ήταν αδύναμη, κι έτσι δεν είχε λόγο να μην προστατέψει την ψυχή ενός νηπίου από την αιώνια καταδίκη.

Όλο και πιο συχνά, όταν βρισκόταν κοντά στη Λίνα, άφηνε τη δυστυχία να την πλημμυρίσει.

«Την τιμώρησα που έσκισε την καμιζόλα της, Λίνα, και το επόμενο πράγμα που είδα ήταν το κορμάκι της πεσμένο στο χιόνι. Το κεφαλάκι της είχε σπάσει σαν αυγό».

Ντρεπόταν να εκτονώσει τη θλίψη της με προσευχές· να μην αντιμετωπίσει ακλόνητη τον πόνο* να δείξει στον Θεό ότι κάθε άλλο παρά ευγνώμων ήταν για την Πρόνοιά Του. Όμως είχε γεννήσει τέσσερα υγιή παιδιά, είχε δει τα τρία να υποκύπτουν, σε διαφορετικές το καθένα ηλικίες, στη μια ή την άλλη αρρώστια, κι ύστερα είδε την Πατρίσιαν, την πρωτότοκή της, που είχε φτάσει στην ηλικία των πέντε χρόνων και πρόσφερε μια απίστευτη ευτυχία στη Ρεβέκκα, να κείτεται δύο μέρες στην αγκαλιά της, πριν το σπασμένο κεφαλάκι της την οδηγήσει στο θάνατο. Και μετά, την είχε θάψει δύο φορές. Πρώτα σ' ένα φοδραρισμένο με γούνα φέρετρο όπου την άφησαν να παγώσει, αφού το πετρωμένο χώμα δεν μπορούσε να δεχτεί το μικρό κουτί που είχε φτιάξει ο Τζέικομπ και, για δεύτερη φορά, στα τέλη της άνοιξης, όταν επιτέλους

μπόρεσαν να τη θάψουν ανάμεσα στους αδελφούς της, με μόνους παριστάμενους τους αναβαπτιστές. Τώρα, αδύναμη, γεμάτη φλύκταινες, χωρίς να 'χει προλάβει ούτε μια μέρα να πενθήσει τον Τζέικομπ, ένιωθε τον πόνο της ολόφρεσκο, σαν μόλις θερισμένο στάρι. Όμως θα 'πρεπε να συγκεντρωθεί στον δικό της θάνατο. Άκουγε τις οπλές του να κροταλίζουν στη στέγη, έβλεπε την τυλιγμένη στο μανδύα μορφή πάνω στη ράχη του αλόγου του. Μα όποτε το μαρτύριό της κατασίγαζε λιγάκι, οι σκέψεις της έφευγαν από τον Τζέικομπ και ταξίδευαν στα μπερδεμένα μαλλιά της Πατρίσιαν, στο σκληρό, σκούρο κομμάτι σαπούνι που χρησιμοποίησε για να τα λούσει, στα απανωτά ξεβγάλματα για να απαλλάξει κάθε μελόχρυση μπουκλίτσα από το απαίσιο αίμα που ώρα την ώρα σκοτείνιαζε, όπως και το μυαλό της, και γινόταν μαύρο. Η Ρεβέκκα δεν κοίταξε ποτέ το φέρετρο που περίμενε, κάτω από προβιές, τα χιόνια να λιώσουν. Όμως όταν τελικά μαλάκωσε η γη, όταν ο Τζέικομπ κατάφερε να βυθίσει το φτυάρι στο χώμα και κατέβασε το φέρετρο στο λάκκο, εκείνη κάθισε κάτω στηριγμένη στους αγκώνες της, ξεχνώντας την υγρασία, και έμεινε ν' ατενίζει κάθε φτυαριά χώμα και κάθε σβόλο λάσπης που έπεφτε. Έμεινε εκεί όλη τη μέρα κι όλη τη νύχτα. Κανένας, ούτε ο Τζέικομπ ούτε η Σόροου ούτε η Λίνα, δεν μπόρεσε να τη σηκώσει από εκεί. Ούτε καν ο πάστορας, γιατί αυτός και το ποίμνιό του ήταν εκείνοι που η πίστη τους είχε στερήσει απ' τα παιδιά της τη λύτρωση. Γρύλιζε όταν την άγγιζαν· τίναζε την κουβέρτα από τους ώμους της. Κι έτσι την άφησαν ήσυχη, κουνώντας τα κεφάλια τους, ψελλίζοντας προσευχές για να συγχωρεθεί. Την αυγή, καθώς το χιόνι έπεφτε απαλά, ήρθε η Λίνα και τοποθέτησε κοσμήματα και τρόφιμα πάνω στον τάφο, μαζί με αρωματισμένα φύλλα, λέγοντάς της ότι τα

αγόρια και η Πατρίσιαν είχαν γίνει πια αστέρια ή κάτι το ίδιο όμορφο: κίτρινα και πράσινα πουλιά, παιχνιδιάρες αλεπουδίτσες ή τα ροδόχρωμα σύννεφα που πύκνωναν στο βάθος τ' ουρανού. Παγανιστικά παραμύθια, σίγουρα, πιο ανακουφιστικά όμως από τις προσευχές «Το αποδέχομαι, θα σε δω την Ημέρα της Κρίσεως» που είχε διδαχτεί η Ρεβέκκα και είχε τόσες φορές ακούσει να επαναλαμβάνονται στις λειτουργίες των βαπτιστών. Καιρό πριν, μια μέρα του καλοκαιριού, είχε καθίσει μπροστά στο σπίτι ράβοντας και μιλώντας βλάσφημα, ενώ η Λίνα ανακάτευε το λινάρι που έβραζε σ' ένα καζάνι πλάι της.

Δεν νομίζω ότι ο Θεός γνωρίζει ποιοι είμαστε. Νομίζω πως θα Του αρέσαμε, αν μας γνώριζε, αλλά πιστεύω ότι δεν ξέρει τίποτα για μας.

Ναι, αλλά Εκείνος μας έφτιαξε, Κυρά. Έτσι δεν είναι;

Εκείνος. Δημιούργησε όμως και τις ουρές των παγωνιών. Κι αυτό πρέπει να ήταν δυσκολότερο.

Ω, αλλά, Κυρά, εμείς τραγουδάμε και μιλάμε. Τα παγόνια όχι.

Για μας είναι αναγκαίο. Για τα παγόνια όχι. Τι άλλο έχουμε; Σκέψεις. Χέρια για να φτιάχνουμε πράγματα.

Όλα καλά και άγια. Όμως αυτή είναι η δική μας δουλειά. Όχι του Θεού. Εκείνος κάνει κάτι άλλο στον κόσμο. Δεν μας έχει στο μυαλό Του.

Αν δεν μεριμνά για μας, τότε τι κάνει;

Ένας Θεός ξέρει.

Και ξέσπασαν σε γέλια, σαν κοριτσάκια που κρύβονται πίσω από το στάβλο, ερωτευμένα με τον κίνδυνο που διατρέχουν

μιλώντας έτσι. Η Ρεβέκκα δεν μπορούσε να καταλήξει αν ο θάνατος της Πατρίσιαν από μια δίχληλη οπλή οφειλόταν στην τύχη ή την εκδίκηση.

Τώρα, εδώ, στο κρεβάτι της, με τα επιδέξια, εργατικά της χέρια τυλιγμένα σε πανιά μήπως και σκάψει το δέρμα με τα νύχια της, δεν καταλάβαινε αν μιλούσε δυνατά ή απλώς σκεφτόταν.

«Σ' ένα σαπιοκάραβο... ξένοι...»

Πότε πότε κύκλωναν το κρεβάτι της εκείνοι οι ξένοι που δεν ήταν ξένοι, που είχαν γίνει το είδος της οικογένειας που δημιουργούν τα θαλασσινά ταξίδια. Φταίει το παραλήρημα ή τα φάρμακα της Λίνας, σκεφτόταν. Όμως έρχονταν και της έδιναν συμβουλές, κουτσομπόλευαν, γελούσαν ή απλώς την κοιτούσαν με οίκτο.

Άλλες εφτά γυναίκες ήταν προορισμένες να ταξιδέψουν τρίτη θέση στο *Angelus*. Περιμένοντας να επιβιβαστούν, με τις πλάτες στραμμένες στο αεράκι που ξύριζε καθώς έπνεε από τη θάλασσα προς το λιμάνι, έτρεμαν σύγκορμες ανάμεσα σε μπαούλα, κλητήρες, επιβάτες της πρώτης θέσης, άμαξες, άλογα, φρουρούς, σακίδια και παιδιά που έκλαιγαν. Στο τέλος, όταν οι επιβάτες της τρίτης θέσης κλήθηκαν να ανέβουν στο καράβι και τα ονόματά τους, η χώρα απ' όπου προέρχονταν και το επάγγελμά τους καταγράφηκαν, τέσσερις ή πέντε γυναίκες είπαν ότι ήταν υπηρέτριες. Άλλα έμαθε, βέβαια, η Ρεβέκκα, και μάλιστα πολύ γρήγορα, όταν τις ξεχώρισαν από τους άντρες και τις γυναίκες ανώτερης τάξης και τις οδήγησαν σε έναν σκοτεινό χώρο πλάι στα παχιά των ζώων. Το φως και ο αέρας έμπαιναν από μια καταπακτή· ένας κουβάς για την ανάγκη τους βρισκόταν πλάι σ' ένα βαρελάκι μηλίτη· υπήρχε ένα καλάθι μ' ένα

σκοινί για να τους κατεβάζουν φαγητό κι ύστερα να το ξανατραβούν επάνω. Όποια ήταν ψηλότερη από ενάμισι μέτρο καμπούριαζε και έσκυβε το κεφάλι για να κινηθεί. Το μπουσούλημα ήταν ευκολότερο από τη στιγμή που μοίρασαν το χώρο και, σαν τους άστεγους, διασφάλισαν η καθεμιά τον δικό της. Η ποικιλία των αποσκευών, των ρούχων, της γλώσσας και της συμπεριφοράς μιλούσε εύγλωττα για το ποιες ήταν, πολύ πριν αρχίσουν οι ίδιες τις εκμυστηρεύσεις τους. Μία, την Άννα, την είχε διώξει η οικογένειά της σε ένδειξη δυσμένειας. Δύο, η Τζούντιθ και η Λύντια, ήταν πόρνες που τους είχε επιβληθεί να διαλέξουν ανάμεσα στη φυλακή ή την εξορία. Τη Λύντια τη συνόδευε η κόρη της, η Πάτυ, μια δεκάχρονη κλέφτρα. Η Ελίζαμπεθ ήταν κόρη, ή έτσι τουλάχιστον έλεγε, ενός επιφανούς πράκτορα της Εταιρείας. Μια άλλη, η Αμπιγκέιλ, σύντομα μετακόμισε στην καμπίνα του καπετάνιου και μια ακόμη, η Δωροθέα, ήταν πορτοφολού, και η ποινή της ήταν ίδια με εκείνη των δύο πορνών. Μόνο η Ρεβέκκα, με προπληρωμένα τα ναύλα της, πήγαινε για να παντρευτεί. Οι υπόλοιπες θα συναντιόντουσαν με συγγενείς ή τεχνίτες που θα πλήρωναν για λογαριασμό τους στην αποβίβαση - εκτός από την πορτοφολού και τις πόρνες, που τα έξοδά τους θα καλύπτονταν με χρόνια ολόκληρα απλήρωτης εργασίας. Μονάχα η Ρεβέκκα ήταν διαφορετική. Αργότερα, κι ενώ ήταν σωριασμένες ανάμεσα στις σανίδες και σε τοίχους καμωμένους από μπαούλα, κιβώτια, κουβέρτες κρεμασμένες από γάντζους, η Ρεβέκκα έμαθε περισσότερα γι' αυτές. Το κοριτσάκι, η εκπαιδευόμενη κλέφτρα, τραγουδούσε με αγγελική φωνή. Η «κόρη» του πράκτορα είχε γεννηθεί στη Γαλλία. Πριν καν κλείσουν τα δεκατέσσερα, οι δύο ώριμες πόρνες είχαν διωχθεί από τις οικογένειές τους για άσεμνη συμπεριφορά. Και η πορτοφολού

ήταν η ανιψιά μιας άλλης, που τη δίδαξε και τη βοήθησε να τελειοποιήσει τις ικανότητές της. Μαζί τους, το ταξίδι ελάφραινε· γινόταν λιγότερο φρικτό απ' ό,τι σίγουρα θα ήταν χωρίς αυτές. Με εξυπνάδα και χιούμορ μπιραρίας, με μια καπατσοσύνη συνδυασμένη με ελάχιστες προσδοκίες από τους άλλους και πολύ υψηλή αυτοαποδοχή, με το εύκολο γέλιο τους, διασκέδαζαν και εμψύχωναν τη Ρεβέκκα. Όποτε την έπιαναν οι φόβοι που αυτή, μια απροστάτευτη γυναίκα, ταξίδευε μόνη της σε μια ξένη χώρα για να παντρευτεί έναν άγνωστο, εκείνες οι γυναίκες διέλυαν τους ενδοιασμούς της. Όποτε ένιωθε να της σφίγγεται το στομάχι στην ανάμνηση των προβλέψεων της μάνας της, η συντροφιά αυτών των εξόριστων, παραπεταμένων γυναικών τη συνέφερε. Η Δωροθέα, με την οποία συνδέθηκε περισσότερο, την βοήθησε πολύ. Με υπερβολικούς αναστεναγμούς και ήπιες κατάρες τακτοποίησαν τα συμπράγκαλά τους και κατέλαβαν λίγο έδαφος, όχι μεγαλύτερό από ένα σκαλοπάτι. Όταν κάτω από τις επίμονες ερωτήσεις τους η Ρεβέκκα παραδέχτηκε ότι πρόκειται να παντρευτεί και, ναι, για πρώτη φορά, η Δωροθέα γέλασε και ανακοίνωσε την ανακάλυψη με στεντόρεια φωνή: «Μια παρθένα! Τζούντι ακούς; Ένα άγουρο μουνί ανάμεσά μας».

«Α, μάλιστα. Τότε δύο. Το άλλο είναι η Πάτυ». Η Τζούντιθ έκλεισε το μάτι χαμογελώντας στο κοριτσάκι. «Μην το πουλήσεις φτηνά».

«Δέκα χρονών είναι μόνο! Για τι σόι μάνα με περνάς;»

«Σε δύο χρόνια θα μάθουμε».

Οι τρεις τους γέλασαν δυνατά, ώσπου η Άννα είπε: «Αρκετά, παρακαλώ! Η προστυχιά με προσβάλλει».

«Οι πρόστυχες λέξεις ή η πρόστυχη συμπεριφορά;» ρώτησε η Τζούντιθ.

«Και τα δύο», απάντησε εκείνη.

Είχαν βολευτεί τώρα και ανυπομονούσαν να δοκιμάσουν τις γειτόνισσές τους. Η Δωροθέα έβγαλε το παπούτσι της και κούνησε τα δάχτυλά της μέσα από την τρύπα της κάλτσας της. Έστερα, τραβώντας την προσεκτικά, δίπλωσε το φθαρμένο μάλλινο κάτω απ' την πατούσα της. Ξαναβάζοντας το παπούτσι, χαμογέλασε στην Άννα.

«Η συμπεριφορά είναι ο λόγος που η οικογένειά σου σε πέταξε στη θάλασσα;» Η Δωροθέα άνοιξε διάπλατα τα μάτια, ανοιγοκλείνοντας τα βλέφαρά της με ψευτοαθωότητα.

«Πάω να επισκεφθώ τη θεία και τον θείο μου». Αν το φως που ερχόταν από την ανοιχτή καταπακτή ήταν δυνατότερο, μπορεί και να 'βλέπαν πόσο είχαν κοκκινίσει τα μάγουλά της.

«Και τους πηγαίνεις και δώρα, φαντάζομαι», χαχάνισε η Λύντια.

«Νάνι, νάνι. Νάνι, νάνι». Η Δωροθέα έκανε πως λικνίζει ένα μωρό στην αγκαλιά της.

«Αγελάδες!» βρυχήθηκε η Άννα.

Άλλο ένα δυνατό γέλιο ερέθισε τα ζώα πίσω από τις σανίδες που τα χώριζαν από τις γυναίκες. Ένας ναύτης, ίσως εκτελώντας διαταγές, φάνηκε πάνω απ' τα κεφάλια τους και έκλεισε την καταπακτή.

«Μπάσταρδε!» φώναξε κάποια καθώς βυθίστηκαν στο σκοτάδι. Η Δωροθέα και η Λύντια, μπουσουλώντας στα τυφλά,

κατάφεραν να βρουν τη μόνη λάμπα που υπήρχε. Μόλις την άναψαν, η μικρή φωτεινή φλόγα τράβηξε τη μια κοντά στην άλλη.

«Πού είναι η δεσποινίς Αμπιγκέιλ;» ρώτησε η Πάτυ. Την είχε συμπαθήσει από το λιμάνι, ώρες πριν αποπλεύσουν.

«Μεζές για τον καπετάνιο», είπε η μητέρα της.

«Τυχερή η πουτάννα», μουρμούρισε η Δωροθέα.

«Δάγκωσε τη γλώσσα σου. Δεν ξέρεις πώς είναι».

«Όχι, αλλά μπορώ να φανταστώ πώς είναι το τραπέζι του». Η Δωροθέα αναστέναξε. «Φράουλες, κρασί, αρνί, μπουρέκια...»

«Μη μας βασανίζεις. Κόφ' το. Φτάνει. Μπορεί η τσούλα να μας στείλει και μας τίποτα. Αλλά δεν θα την αφήσει απ' τα μάτια του, το γουρούνι...»

«Γάλα κατευθείαν από το μαστάρι, χωρίς βρομιές ή μύγες να το μαγαρίζουν, χτυπημένο βούτυρο...»

«Κόφ' το!»

«Έχω λίγο τυρί», είπε η Ρεβέκκα. Έκπληκτη από το πόσο παιδική ακούστηκε η φωνή της, έβηξε. «Και παξιμάδια».

Στράφηκαν προς το μέρος της και μια φωνή καμπάνισε:

«Α, υπέροχα. Ας πάρουμε το τσάι μας».

Η λάμπα του λαδιού τσιτσίρισε, απειλώντας να τις ξαναβυθίσει σ' ένα σκοτάδι που μονάχα όσοι ταξιδεύουν στ' αμπάρια γνωρίζουν. Να κουτρουβαλάνε συνέχεια από τη μια πλευρά στην άλλη, να προσπαθούν να μην ξεράσουν πριν φτάσουν στον κουβά, να νιώθουν μεγαλύτερη σιγουριά γονατιστές παρά όρθιες - όλα μπορούσαν να τα αντέξουν, αν υπήρχε έστω και μια σταλιά φως.

Οι γυναίκες μπουσούλησαν προς τη Ρεβέκκα και ξαφνικά, χωρίς προειδοποίηση, άρχισαν να μιμούνται τους τρόπους των βασιλισσών. Η Τζούντιθ άπλωσε το σάλι της σ' ένα κιβώτιο. Η Ελίζαμπεθ έβγαλε από το μπαούλο της μια τσαγιέρα και μερικά κουτάλια. Τα φλιτζάνια ήταν κάθε λογής - τσίγκινα, τενεκεδένια, πήλινα. Η Λύντια ζέστανε νερό στην τσαγιέρα πάνω από τη λάμπα, προστατεύοντας τη φλόγα με την παλάμη της. Δεν τις παραξένεψε που καμιά τους δεν είχε τσάι, όμως η Τζούντιθ και η Δωροθέα είχαν ρούμι κρυμμένο στα σακίδιά τους. Με την επιμέλεια ενός μπάτλερ έσταξαν λίγες σταγόνες στο χλιαρό νερό. Η Ρεβέκκα τοποθέτησε το τυρί στη μέση του κιβωτίου και γύρω απ' το τυρί τα παξιμάδια. Η Άννα σερβίρισε με χάρη. Ανασαίνοντας ήσυχα, ρουφούσαν το ζεστό αλκοολούχο νερό και μασουλούσαν μπαγιάτικα παξιμάδια, τινάζοντας κοκέτικα τα ψίχουλα απ' τα ρούχα τους. Η Πάτυ κάθισε ανάμεσα στα γόνατα της μητέρας της, και η Αύντια κράτησε το φλιτζάνι της με το ένα χέρι, ενώ με το άλλο χάιδευε τα μαλλιά της κόρης της. Η Ρεβέκκα θυμόταν τώρα τον τρόπο που όλες τους, μαζί και η δεκάχρονη, σήκωναν το μικρό τους δαχτυλάκι, σε ένδειξη λεπτότητας. Θυμόταν ακόμα πόσο το βουητό του ωκεανού μεγέθυνε τη σιωπή. Ίσως όλες τους να ήθελαν να λησμονήσουν, όπως κι εκείνη, από πού το είχαν σκάσει και τι μπορεί να τις περίμενε. Εκτός από άθλιο, το μέρος όπου κούρνιαζαν ήταν και κενό: κανένα παρελθόν δεν το στοίχειωνε και κανένα μέλλον δεν το προσκαλούσε. Γυναίκες χωρίς άντρες και γυναίκες που δίνονταν σ' αυτούς, εκείνες τις λίγες στιγμές δεν ήταν τίποτε απ' τα δύο. Κι όταν στο τέλος η λάμπα έσβησε, τυλίγοντάς τες στο σκοτάδι, ξέχασαν τα βήματα από πάνω και το μουγκρητό από κάτω και για πολλή ώρα δεν κουνήθηκαν. Ανίκανες να δουν τον ουρανό, μετρούσαν το

χρόνο μονάχα με την πολυκύμαντη θάλασσα, την ασημάδευτη, την αιώνια, την αδιάφορη.

Φτάνοντας, δεν υποκρίθηκαν ότι υπήρχε ενδεχόμενο να ξανασυναντηθούν. Ήξεραν ότι αυτό δεν θα συνέβαινε ποτέ, κι έτσι ο αποχωρισμός τους ήταν απότομος, χωρίς συναισθηματισμούς, καθώς η καθεμιά μάζευε τα μπαγκάζια της και σάρωνε με το βλέμμα τα πλήθη, αναζητώντας το μέλλον της. Κι έτσι έγινε· δεν ξανασυναντήθηκαν ποτέ, εκτός από εκείνες τις επισκέψεις στο προσκεφάλι της, που τις πραγματοποιούσε, σαν ταχυδακτυλουργός, η Ρεβέκκα η ίδια.

Ήταν πιο μεγαλόσωμος απ' ό,τι φανταζόταν. Όλοι οι άντρες που είχε γνωρίσει ήταν κοντοί· σκληραγωγημένοι αλλά κοντοί. Ο κύριος Βάαρκ -της πήρε αρκετό καιρό ώσπου να καταφέρει να τον πει Τζέικομπ- σήκωσε και τα δύο μπαούλα της, αφού πρώτα άγγιξε το πρόσωπό της και χαμογέλασε.

«Έβγαλες το καπέλο σου και χαμογέλασες. Χαμογελούσες συνέχεια». Η Ρεβέκκα νόμισε πως απαντούσε στο χαμόγελο του νέου της συζύγου, αλλά τα στεγνά της χείλη μόλις που κινήθηκαν καθώς έμπαινε στη σκηνή της πρώτης τους συνάντησης. Της είχε δώσει τότε την εντύπωση ότι αυτή ήταν η στιγμή που περίμενε σ' όλη του τη ζωή: να τη συναντήσει επιτέλους. Τόσο ολοφάνερες ήταν η ανακούφιση και η ικανοποίησή του. Ακολουθώντας τον, νιώθοντας τη γη ελαστική κάτω απ' τα πόδια της μετά από τόσες εβδομάδες στη θάλασσα, σκόνταψε στην ξύλινη προβλήτα κι έσκισε τον ποδόγυρο της φούστας της. Εκείνος δεν γύρισε να την κοιτάξει κι έτσι η Ρεβέκκα γράπωσε το φουστάνι της, μάγκωσε κάτω από τη μασχάλη της τα στρωσίδια της και βάδισε προς την άμαξα, αρνούμενη το χέρι που της πρόσφερε εκείνος για να την βοηθήσει

να ανέβει. Έτσι επισφραγίστηκε η συμφωνία: εκείνος δεν θα την κανάκευε ποτέ. Δεν θα το δεχόταν η ίδια, αν το επιχειρούσε. Τέλεια εξίσωση, για χάρη της δουλειάς που είχαν μπροστά τους.

«Τελούνται γάμοι εντός», έλεγε η επιγραφή κοντά στην πόρτα του καφενείου, και από κάτω, με μικρά γράμματα, ένας στίχος που ήταν ταυτόχρονα προειδοποίηση και κράχτης για να προσελκύσει πελάτες: «Όταν η άνομη λαγνεία επικρατεί, την αμαρτία μόνο ευνοεί». Γέρος και όχι εντελώς νηφάλιος, ο κληρικός ήταν τουλάχιστον σύντομος. Μέσα σε λίγα λεπτά βρίσκονταν και πάλι στην άμαξα, διαποτισμένη προκαταβολικά από το αίσθημα μιας καινούργιας, πλουσιοπάροχης ζωής.

Έμοιαζε ντροπαλός στην αρχή, κι έτσι η Ρεβέκκα σκέφτηκε ότι ασφαλώς δεν είχε συγκατοικήσει με οκτώ ανθρώπους σε μια σοφίτα του ενός δωματίου· ότι δεν ήταν εξοικειωμένος με τις κοφτές κραυγές του πάθους το ξημέρωμα, που θύμιζαν τα τραγούδια των γυρολόγων. Δεν είχε καμιά σχέση με τις περιγραφές της Δωροθέας ή με τα ακροβατικά που έκαναν τη Λύντια να γιουχάρει, ούτε με τα γρήγορα και θυμωμένα ζευγαρώματα των γονιών της. Ήταν εντελώς διαφορετικό. Η Ρεβέκκα δεν ένιωθε ότι την έπαιρνε αλλά ότι την επιθυμούσε.

«Βορινό μου αστέρι», την έλεγε.

Η σχέση τους πήρε τη μορφή μιας διά βίου εκπαίδευσης του ενός στον άλλον: προτιμήσεις, συνήθειες που άλλαζαν και άλλες που αποκτούνταν· διαφωνίες χωρίς εριστικότητα, εμπιστοσύνη, κι εκείνη η συνομιλία χωρίς λόγια, πάνω στην οποία βασίζεται η πολύχρονη συντροφικότητα. Η έτσι κι αλλιώς αδύναμη θρησκευτική ροπή της Ρεβέκκας που φούρκιζε τη μητέρα της εκείνον δεν τον ενδιέφερε. Αδιάφορος στις πιέσεις, αντιστεκόταν στις εκκλήσεις να

γίνει μέλος της εκκλησίας του χωριού, αλλά ευχαρίστως άφησε στη γυναίκα του την επιλογή να πεισθεί, αν ήθελε. Μετά από μερικές αρχικές επισκέψεις, και αφού η Ρεβέκκα επέλεξε να μη συνεχίσει, η ικανοποίησή του ήταν ολοφάνερη. Στηρίζονταν ο ένας στον άλλον με ρίζες και κορμό. Δεν χρειάζονταν κανέναν, ήταν αυτάρκεις οι δυο τους. Ή έτσι πίστευαν. Γιατί θα έρχονταν και παιδιά, φυσικά. Και ήρθαν. Μετά την Πατρίσιαν, κάθε φορά που η Ρεβέκκα έφερνε στον κόσμο ένα παιδί, ξεχνούσε τους προηγούμενους θηλασμούς που είχαν διακοπεί αρκετό καιρό πριν από τον απογαλακτισμό. Ξεχνούσε τα στήθη που έτρεχαν ακόμη, το γάλα που είχε πρῶιμα πήξει, ερεθίζοντας τις θηλές της, τόσο που δεν ανέχονταν τα εσώρουχα. Ξεχνούσε, επίσης, πόσο σύντομο μπορούσε να είναι το ταξίδι από την κούνια στο φέρετρο.

Καθώς οι γιοι τους πέθαιναν και τα χρόνια περνούσαν, ο Τζέικομπ άρχισε να πείθεται ότι το αγρόκτημα μπορούσε να συντηρηθεί, αλλά όχι να αποδώσει κέρδη. Άρχισε να εμπορεύεται και να ταξιδεύει. Κάθε επιστροφή του σημάδευε μια χαρμόσυνη περίοδο, γεμάτη νέα και θαυμαστές εμπειρίες: τον άγριο και φονικό θυμό των ανθρώπων της πόλης, όταν ένας παπάς κατρακύλησε απ' το άλογό του χτυπημένος θανάσιμα από τους πολεμιστές μιας ντόπιας φυλής· τα ράφια ενός μαγαζιού φορτωμένα με τόπια μετάξι σε χρώματα που έβλεπες μόνο στη φύση· έναν πλιατσικολόγο δεμένο σε μια σανίδα στο δρόμο για την κρεμάλα, να καταριέται τους διώκτες του σε τρεις γλώσσες· έναν χασάπη να προπηλακίζεται επειδή πουλούσε σάπιο κρέας· τους απόκοσμους ήχους των χορωδιών να παρασύρονται από την κυριακάτικη βροχή. Οι ιστορίες από τα ταξίδια του την γέμιζαν έξαψη, αλλά ταυτόχρονα επέτειναν την εντύπωσή της ότι εκεί έξω υπήρχε ένας

ανάστατος, απειλητικός κόσμος, από τον οποίο μπορούσε να την προστατέψει μονάχα εκείνος. Αν μια φορά της έφερε μια νεαρή, ανεκπαίδευτη βοηθό, όλες τις άλλες κουβαλούσε στο σπίτι σωρό τα δώρα. Ένα μαχαίρι που έκοβε καλύτερα, ένα ξύλινο αλογάκι για την Πατρίσιαν. Πέρασε καιρός πριν προσέξει πόσο λιγότευαν οι ιστορίες και πόσο αυξάνονταν τα δώρα, δώρα που γίνονταν ολοένα και πιο άχρηστα, σχεδόν εκκεντρικά. Ένα ασημένιο σερβίτσιο του τσαγιού που αμέσως μπήκε στην άκρη· ένα πορσελάνινο ουροδοχείο που γρήγορα ράγισε από τη χρήση· μια λεπτοδουλεμένη βούρτσα για τα μαλλιά της που εκείνος τα έβλεπε μονάχα στο κρεβάτι. Πότε ένα καπέλο, πότε ένας δαντελένιος γιακάς. Τέσσερις γιάρδες μετάξι. Η Ρεβέκκα κατάπινε τις ερωτήσεις της και χαμογελούσε. Όταν τελικά κατάφερε να τον ρωτήσει από πού προέρχονταν όλα αυτά τα χρήματα, αυτός απάντησε «Καινούργιες συμφωνίες» βάζοντάς της στα χέρια έναν καθρέφτη με ασημένια κορνίζα. Έχοντας δει στα μάτια του ένα σπίθισμα να έρχεται και να φεύγει όσο άνοιγε τα πακέτα με τους τόσο άχρηστους σε ένα αγρόκτημα θησαυρούς, θα έπρεπε να είχε προβλέψει ότι θα έφτανε μια μέρα που ο Τζέικομπ θα προσλάμβανε άντρες να βοηθήσουν στο ξεχέρσωμα μιας φαρδιάς λουρίδας γης, στη ρίζα ενός λόφου. Έχτιζε καινούργιο σπίτι. Κάτι που δεν ταίριαζε σε αγρότη, ούτε καν σε έμπορο, αλλά σε γαιοκτήμονα.

Είμαστε καλοί, συνηθισμένοι άνθρωποι, σκεφτόταν η Ρεβέκκα· σε έναν τόπο όπου ένας τέτοιος χαρακτηρισμός όχι μόνο δεν είναι κάτι απλό, αλλά αποτελεί καύχημα και καμάρι.

«Δεν χρειαζόμαστε κι άλλο σπίτι», του είπε. «Και είναι βέβαιο ότι δεν χρειαζόμαστε ένα τόσο μεγάλο». Τον ξύριζε και μόλις είχε τελειώσει όταν μίλησε.

«Η ανάγκη δεν είναι ο λόγος, γυναίκα».

«Τότε τι το θέλουμε, για προσευχή;» Η Ρεβέκκα καθάριζε τον αφρό της σαπουνάδας που είχε απομείνει στο ξυράφι.

«Αυτό που αφήνει ένας άντρας πίσω του είναι ό,τι ακριβώς είναι αυτός ο άντρας».

«Τζέικομπ, ο άντρας είναι μονάχα η τιμή και η υπόληψή του».

«Κατάλαβέ με». Πήρε την πετσέτα από τα χέρια της και σκούπισε το σαγόνι του. «Θα το αποκτήσω».

Έτσι κι έγινε. Άντρες, χειράμαξες, ένας σιδεράς, ξυλεία, σκοινιά, δοχεία με κατράμι, σφυριά, και για να σέρνουν τις μεγάλες πέτρες άλογα, ένα από τα οποία είχε κάποτε κλοπήσει την κόρη της στο κεφάλι. Ο πυρετός της οικοδόμησης ήταν τόσο έντονος, ώστε δεν έδωσε σημασία στον αληθινό πυρετό, εκείνον που τον έστειλε στον τάφο. Αμέσως μόλις κατέρρευσε, τα νέα διαδόθηκαν στους βαπτιστές, που απαγόρευσαν σε όλους τους κατοίκους του αγροκτήματος, και ιδιαίτερα στη Σόροου, να έρχονται σε επαφή μαζί τους. Οι εργάτες το 'βαλαν στα πόδια, μαζί με τα άλογα και τα σύνεργά τους. Ο σιδεράς είχε φύγει καιρό πριν, αφήνοντας τη σιδηροκατασκευή του ν' αστράφτει σαν την πύλη του παραδείσου. Η Ρεβέκκα έκανε ό,τι την διέταξε ο Τζέικομπ: φώναξε τις γυναίκες και όλες μαζί προσπάθησαν να τον σηκώσουν από το κρεβάτι και να τον ακουμπήσουν σε μια κουβέρτα. Όλη την ώρα εκείνος έκρωζε, γρήγορα, γρήγορα. Ανίκανος να συγκεντρώσει τις δυνάμεις του για να τις βοηθήσει, ήταν βαρύς σαν πτώμα προτού ακόμα πεθάνει. Τον έσυραν μέσα στην κρύα ανοιξιιάτικη βροχή. Φούστες σέρνονταν στη λάσπη, τις μπέρτες τις έπαιρνε ο άνεμος, οι σκούφιες στα κεφάλια τους μούσκευαν, το νερό έφτανε στα κρανία τους. Τα

βρήκαν σκούρα στην πύλη. Αναγκάστηκαν να τον ακουμπήσουν στη λάσπη, όσο δύο τραβούσαν τους σύρτες και στη συνέχεια ξεμαντάλωναν την πόρτα του σπιτιού. Καθώς η βροχή έλουζε το πρόσωπό του, η Ρεβέκκα προσπάθησε να το προφυλάξει με το δικό της. Χρησιμοποιώντας το πιο στεγνό κομμάτι του μισοφοριού της, τον σκούπιζε προσεκτικά για να μην ερεθίσει τις φλύκταινες κι αρχίσουν να πονούν. Στο τέλος, μπήκαν στον προθάλαμο και τον απόθεσαν στο πάτωμα, μακριά από τη βροχή που έμπαινε από τα άδεια τετράγωνα των μελλοντικών παραθύρων. Η Ρεβέκκα έσκυψε από πάνω του να τον ρωτήσει αν ήθελε λίγο μηλίτη. Κίνησε τα χείλη του, αλλά απάντηση δεν ακούστηκε. Τα μάτια του καρφώθηκαν σε κάτι ή κάποιον πάνω από τον ώμο της κι έμειναν ακίνητα, ώσπου του τα έκλεισε. Και οι τέσσερις -η Ρεβέκκα, η Λίνα, η Σόροου και η Φλόρενς- κάθισαν στις γυμνές σανίδες. Έκλαιγαν όλες ή μήπως ήταν οι σταγόνες της βροχής που κυλούσαν στα μάγουλά τους;

Η Ρεβέκκα δεν πίστευε ότι θα κολλήσει. Κανένας από την οικογένειά της δεν είχε πεθάνει στην επιδημία· καυχιόνταν ότι ποτέ κόκκινος σταυρός δεν είχε βάψει την πόρτα τους, παρόλο που είχαν δει εκατοντάδες σκυλιά να σφάζονται και κάρα με νεκρούς να περνούν τριζολογώντας μπροστά απ' τα σπίτια. Το να έχει, λοιπόν, διαπλεύσει τον ωκεανό για να βρεθεί σ' αυτόν τον καθαρό κόσμο, αυτή τη φρέσκια, νέα Αγγλία, το να έχει παντρευτεί έναν καλοφτιαγμένο, ρωμαλέο άντρα και μετά να τον παραστέκει καταπληγισμένο στο νεκροκρέβατό του μια υπέροχη ανοιξιιάτικη νύχτα της φαινόταν κακόγουστη φάρσα. Συγχαρητήρια, Σατανά. Αυτό συνήθιζε να λέει η πορτοφολού όποτε το πλοίο ταρακουνιόταν, πετώντας τα κορμιά τους από τη μια άκρη στην άλλη.

«Βλασφημία!» κραύγαζε η Ελίζαμπεθ.

«Αλήθεια!» απαντούσε η Δωροθέα.

Τώρα μετεωρίζονταν στο κατώφλι ή γονάτιζαν πλάι στο κρεβάτι της.

«Είμαι ήδη πεθαμένη», είπε η Τζούντιθ. «Δεν είναι και τόσο άσχημα».

«Μην της το λες αυτό. Είναι φρικτό».

«Μην την ακούς. Τώρα είναι γυναίκα πάστορα».

«Θα θέλατε λίγο τσάι;»

«Παντρεύτηκα έναν ναυτικό, κι έτσι είμαι πάντα μόνη».

«Ναι, αλλά συμπληρώνει τις απολαβές του. Ρώτα την πώς».

«Υπάρχουν νόμοι που το απαγορεύουν».

«Σίγουρα, αλλά δεν θα τους είχαν ψηφίσει αν δεν υπήρχε λόγος».

«Άκου να σου πω τι μου συνέβη εμένα. Συνάντησα έναν άντρα...»

Όπως ακριβώς και στο καράβι, οι φωνές τους συγκρούονταν η μια με την άλλη. Είχαν έρθει για να την ανακουφίσουν, αλλά, όπως όλα τα φαντάσματα, ενδιαφέρονταν μονάχα για τους εαυτούς τους. Κι όμως, οι ιστορίες που έλεγαν, τα σχόλιά τους πρόσφεραν στη Ρεβέκκα έναν αντιπερισπασμό - τις ζωές άλλων ανθρώπων. Να, λοιπόν, σκεφτόταν, να ποια ήταν η πραγματική αξία των παρηγορητών του Ιώβ. Κειτόταν στο στρώμα του, ράκος από τους πόνους, ηθικά συντετριμμένος· του μιλούσαν για τον εαυτό τους κι όταν ένιωθε ακόμα χειρότερα, έπαιρνε από τον Θεό την απάντηση:

«Μα ποιος νομίζεις ότι είσαι;» Εμένα ρωτάς; Κάτσε να σου πω ποιος είμαι και τι ξέρω. Για μια στιγμή ο Ιώβ πρέπει να λαχτάρησε τους εγωκεντρικούς ρεμβασμούς ανθρώπων εξίσου ευάλωτων και παραπλανημένων με τον ίδιο. Όμως μια κλεφτή ματιά στη Θεϊκή Γνώση ήταν λιγότερο σημαντική απ' ό,τι το να κερδίσει, επιτέλους, την προσοχή του Κυρίου. Το μόνο πράγμα, δηλαδή, που πάντα ήθελε ο Ιώβ, συμπέραινε η Ρεβέκκα. Όχι αποδείξεις για την ύπαρξή Του - αυτήν ποτέ δεν την αμφισβήτησε. Όχι αποδείξεις για τη δύναμή Του - οι πάντες την αναγνώριζαν. Απλώς ήθελε να του ρίξει Εκείνος μια ματιά. Να τον παραδεχτεί, όχι σαν άξιο ή ανάξιο, αλλά να τον προσέξει ο Ένας σαν μια μορφή ζωής - της ζωής που ο ίδιος έδινε και έπαιρνε. Δεν ήθελε διαπραγματεύση - αποζητούσε μόνο τη θέρμη του υπερφυσικού.

Αλλά βέβαια ο Ιώβ ήταν άντρας. Το αόρατο είναι αφόρητο για τους άντρες. Ποιο παράπονο θα τολμούσε να ξεστομίσει ένας θηλυκός Ιώβ; Κι αν το είχε αποτολμήσει, κι Εκείνος ευδοκούσε να της υπενθυμίσει πόσο αδύναμη και ανίδεη ήταν, τι καινούργιο θα μάθαινε; Αυτό που συγκλόνισε τον Ιώβ, αυτό που τον έκανε ταπεινό και ανανέωσε την πίστη του ήταν το μήνυμα που ένας θηλυκός Ιώβ γνώριζε και άκουγε κάθε λεπτό της ζωής του. Όχι. Καλύτερα ψεύτικη παρηγορία παρά καθόλου, σκεφτόταν η Ρεβέκκα, ακούγοντας προσεκτικά τις συντροφισσές της στο ταξίδι.

«Με μαχαίρωσε, αίματα παντού. Έφερα το χέρι στο στήθος και σκέφτηκα, Όχι! Μη λιποθυμήσεις, κορίτσι μου. Σύνελθε...»

Όταν ξεθώριασαν οι γυναίκες, έμεινε να την κοιτάει το φεγγάρι -σ' έναν ουρανό όμοιο με ύφασμα από βραδινή τουαλέτα όμορφης κυρίας- σαν φίλη που ανησυχούσε. Η Λίνα ροχάλιζε ελαφρά στο πάτωμα, στα πόδια του κρεβατιού. Κάποια στιγμή, αρκετό καιρό

πριν ο Τζέικομπ πεθάνει, το πλούσιο, απέραντο σύμπαν που κάποτε τη σαγήνευε μεταμορφώθηκε σε κενό. Μια επιτακτική και καταπιεστική απουσία. Έμαθε το πολυδαίδαλο της μοναξιάς: πώς είναι να νιώθεις απέχθεια για το χρώμα, ν' ακούς τη σιωπή να βρυχάται, να αισθάνεσαι πως απειλείσαι από τα γνώριμα αντικείμενα που στέκονται ακίνητα γύρω. Τις φορές που έλειπε ο Τζέικομπ. Τις φορές που ούτε η Πατρίσιαν ούτε η Λίνα της αρκούσαν. Όταν οι ντόπιοι βαπτιστές την κούραζαν με συζητήσεις που ποτέ δεν επεκτείνονταν πέρα απ' τους φράχτες τους παρά μονάχα όταν ανέβαιναν κατευθείαν στους ουρανούς. Εκείνες οι γυναίκες της φαίνονταν πληκτικές: είχαν πεισθεί ότι ήταν αθώες και κατά συνέπεια ελεύθερες· ελεύθερες επειδή εκκλησιάζονταν· σκληροτράχηλες επειδή ζούσαν ακόμα. Ένας καινούργιος λαός ξαναδημιουργημένος σε καλούπια παλιά, όσο και ο χρόνος. Παιδιά, με άλλα λόγια, δίχως τη χαρά και την περιέργεια ενός παιδιού. Περιόριζαν ακόμη περισσότερο τις βουλές του Θεού απ' ό,τι οι γονείς της. Εκτός από τους ίδιους (κι όσους, όντας από την ίδια πάστα, συμφωνούσαν μαζί τους) κανένας δεν θα σωζόταν. Ωστόσο, η δυνατότητα ήταν ανοιχτή για τους περισσότερους ανθρώπους, με εξαίρεση τα τέκνα του Χαμ. Κι ακόμη υπήρχαν οι παπικοί και οι φυλές του Ιούδα, στους οποίους ο Θεός αρνιόταν τη λύτρωση, μαζί με μια πληθώρα άλλων που ζούσαν εκούσια μέσα στην πλάνη. Απορρίπτοντας αυτούς τους αποκλεισμούς ως τους συνήθεις περιορισμούς κάθε θρησκείας, η Ρεβέκκα τους είχε άχτι και για κάτι ακόμα. Για τα παιδιά τους. Κάθε φορά που πέθαινε ένα δικό της, έλεγε στον εαυτό της ότι εξοργιζόταν εξαιτίας των αντιβαπτιστικών της αισθημάτων. Όμως η αλήθεια ήταν ότι δεν μπορούσε να αντέξει τη θέα των ζωντανών, γεμάτων υγεία παιδιών

τους. Περισσότερο κι από φθόνο ένιωθε ότι κάθε γελαστό, κοκκινομάγουλο παιδί αποτελούσε μια κατηγορία, μια υπενθύμιση αποτυχίας, μια χλεύη εις βάρος της. Όπως και να 'χε το πράγμα, ήταν ανούσια παρέα και δεν την βοηθούσαν διόλου να αντιμετωπίσει τη μοναξιά, που χωρίς προειδοποίηση αφυπνιζόταν και την αιχμαλώτιζε όταν ο Τζέικομπ έλειπε μακριά. Μπορεί να ήταν σκυμμένη σ' ένα παρτέρι με ραπανάκια, ξεριζώνοντας ζιζάνια με την επιδεξιότητα μιας ματρόνας σε μπιραρία που μαζεύει νομίσματα στην ποδιά της. Ζιζάνια για τα ζωντανά. Και τότε, καθώς στεκόταν μέσα στο αναλυτό ηλιόφως, σφίγγοντας στο ένα χέρι τις άκρες της ποδιάς της, οι καθησυχαστικοί θόρυβοι του αγροκτήματος έπαυαν. Έπεφτε μια σιωπή σαν χιόνι, πασπαλίζοντας το κεφάλι και τους ώμους της, και σκορπιζόταν παντού για να βουβάνει ακόμα και τα φύλλα που θρόιζαν στον άνεμο, τα κυπριά των αγελάδων που κουδούνιζαν, τους χτύπους από το τσεκούρι της Λίνας που έκοβε τα ξύλα εκεί κοντά. Το δέρμα της άναβε, ύστερα πάγωνε. Οι ήχοι συνήθως ξαναγυρνούσαν, αλλά η μοναξιά παρέμενε, μπορεί και μέρες. Ός τη στιγμή που, στη μέση της σιωπής, εκείνος θα ξεπέζεψε, φωνάζοντας:

«Πού είναι το αστέρι μου;»

«Εδώ, στο βορρά», θα απαντούσε εκείνη κι αυτός θα πετούσε ένα τόπι τσίτι στα πόδια της ή θα της έβαζε στο χέρι ένα πακετάκι βελόνες. Το καλύτερο ήταν όταν έβγαζε την πίπα από το στόμα του και ντρόπιαζε τα πουλιά που νόμιζαν ότι το δειλινό ήταν ιδιοκτησία τους. Ένα μωρό που ακόμα ζούσε θα κούρνιαζε στην ποδιά της. Η Πατρίσιαν θα καθόταν στο πάτωμα, με στόμα ορθάνοιχτο και μάτια φλογισμένα από ενθουσιασμό, καθώς εκείνος θα μιλούσε για ροδόκηπους και βοσκούς που ούτε είχε δει ούτε θα γνώριζε ποτέ.

Μαζί του, το κόστος μιας μοναχικής, ανεκκλησίαστης ζωής δεν ήταν μεγάλο.

Μια φορά, πλημμυρισμένη από ικανοποίηση, χαλιναγώγησε τη γενναιοδωρία της και, ενδίδοντας στην αίσθηση της υπέρμετρης ευεξίας που την κατέκλυζε, ελεεινολόγησε τη Λίνα.

«Δεν γνώρισες ποτέ σου άντρα, έτσι δεν είναι;»

Καθόντουσαν στο ποταμάκι και η Λίνα κρατούσε το μωρό, πιτσιλώντας με νερά την πλάτη του για να το ακούει να γελάει. Στην καρδιά του Αυγούστου, με μια ζέστη που έψηνε τα πάντα, είχαν φέρει την μπουγάδα σ' ένα κομμάτι του ρυακιού αγνοημένο από ενοχλητικές μύγες και μοχθηρά κουνούπια. Εκτός από ένα ελαφρύ κανό που έπλεε πολύ κοντά στην όχθη, κανένας άλλος δεν μπορούσε να τις δει. Η Πατρίσιαν είχε γονατίσει εκεί κοντά, παρατηρώντας πώς πτυχωνόταν στο κυματάκι το δαντελωτό της βρακί. Η Ρεβέκκα καθόταν με τα εσώρουχα, ξεπλένοντας το λαιμό και τα μπράτσα της. Η Λίνα, γυμνή σαν το μωρό που κρατούσε στα χέρια της, το σήκωνε ψηλά και το κατέβαζε απότομα, χαζεύοντας το πώς ανέμιζαν τα μαλλάκια του και πώς ξανάβρισκαν τη φόρμα τους, ανάλογα με τη φορά της κίνησής της. Ύστερα, το κράτησε πάνω απ' τον ώμο της, στέλνοντας καταρράκτες καθαρού νερού στην πλάτη του.

«Αν γνώρισα, Κυρά;»

«Με κατάλαβες, Λίνα».

«Ναι».

«Λοιπόν;»

«Κοιτάξτε», τσίριξε η Πατρίσιαν δείχνοντας με το δάχτυλο.

«Σσςς», ψιθύρισε η Λίνα. «Θα τα τρομάξεις». Πολύ αργά. Η αλεπού και τα μικρά της το είχαν σκάσει, για να πάνε να πιουν κάπου αλλού νερό.

«Λοιπόν;» επανέλαβε η Ρεβέκκα. «Γνώρισες;»

«Μία φορά».

«Και;»

«Δεν ήταν καλό. Δεν ήταν καλό, Κυρά».

«Πώς κι έτσι;»

«Θα γυρίσω σπίτι. Θα βάλω μπουγάδα αργότερα. Δεν θα με ξαναδείρει ποτέ κανείς. Όχι».

Δίνοντας το μωρό στη μητέρα του, η Λίνα σηκώθηκε και κατευθύνθηκε προς τις βατομουριές όπου κρεμόταν η καμιζόλα της. Ντύθηκε, στήριξε το κοφίνι της μπουγάδας στο γοφό της και άπλωσε το χέρι της στην Πατρίσιαν.

Μόνη, με το μωρό που αγαπούσε περισσότερο απ' όλα τα παιδιά τους ο Τζέικομπ, η Ρεβέκκα συνειδητοποίησε και πάλι το θαύμα της καλής της τύχης. Ο ξυλοδαρμός των γυναικών ήταν πολύ συνηθισμένος, το ήξερε, αλλά οι περιορισμοί –όχι μετά τις εννέα το βράδυ, μόνο αν υπάρχει εύλογη αιτία και όχι υπό το κράτος θυμού– ίσχυαν για τις συζύγους και μόνο για τις συζύγους. Ήταν ιθαγενής ο εραστής της Λίνας; Πιθανότατα όχι. Κάποιος πλούσιος; Κοινός στρατιώτης; Ναύτης; Η Ρεβέκκα υποπτευόταν πως θα 'ταν πλούσιος, επειδή είχε γνωρίσει ευγενικούς ναύτες· όμως η σύντομη θητεία της ως υπηρέτριας δεν της είχε επιτρέψει να γνωρίσει και τα κατακάθια της αριστοκρατίας. Εκτός από τη μητέρα της, κανένας άλλος δεν την είχε χτυπήσει. Δεκατέσσερα

χρόνια, κι ακόμη δεν είχε μάθει αν η μάνα της ήταν ζωντανή. Είχε κάποτε πάρει ένα μήνυμα από έναν καπετάνιο που γνώριζε τον Τζέικομπ και είχε αγκυροβολήσει στο Σουάνζι. Δεκαοκτώ μήνες αφότου του είχαν ζητήσει να ψάξει να τους βρει, τους ανέφερε ότι η οικογένεια είχε μετακομίσει. Πού, κανείς δεν ήξερε. Βγαίνοντας από το ποταμάκι, έχοντας ξαπλώσει τον γιο της στο ζεστό γρασίδι για να ντυθεί, η Ρεβέκκα αναρωτιόταν πώς θα ήταν τώρα η μητέρα της. Γκριζομάλλα, σκυφτή, ρυτιδιασμένη; Τα διαπεραστικά αχνογάλαζα μάτια της θα ακτινοβολούσαν ακόμη την κακεντρέχεια και την καχυποψία που τόσο μισούσε η Ρεβέκκα; Ίσως η ηλικία ή η αρρώστια να την είχαν μαλακώσει και να την είχαν κάνει μια καλόβολη, πονηρή ξεδοντιάρρα.

Καθηλωμένη τώρα στο κρεβάτι, το ερώτημά της πήρε άλλη κατεύθυνση. «Κι εγώ; Πώς είμαι; Τι υπάρχει στα μάτια μου τώρα; Μια νεκροκεφαλή με δύο κόκαλα σταυρωτά; Οργή; Υποταγή;» Την ίδια στιγμή τον αποζήτησε - τον καθρέφτη που της είχε χαρίσει άλλοτε ο Τζέικομπ, κι εκείνη τον είχε σιωπηλά ξανατυλίζει και παραχώσει στο μπαούλο της. Χρειάστηκε λίγο χρόνο για να την πείσει να της τον δώσει· όταν όμως η Λίνα τελικά κάμφθηκε και τον τοποθέτησε ανάμεσα στις παλάμες της, η Ρεβέκκα μόρφασε.

«Λυπάμαι», ψιθύρισε. «Πόσο λυπάμαι». Τα φρύδια της ήταν μια ανάμνηση, το απαλό ρόδινο στα μάγουλά της συγκεντρωνόταν τώρα σε διάσπαρτα φλογοκόκκινα μπουμπούκια. Ταξίδεψε αργά στο πρόσωπό της, ενώ ζητούσε συγχώρεση με απαλή φωνή: «Μάτια, καλά μου μάτια, συγχωρήστε με. Μύτη, φτωχό μου στόμα. Φτωχό, γλυκό μου στόμα, λυπάμαι. Πίστεψέ με, δέρμα, ζητώ αληθινά συγγνώμη. Παρακαλώ. Συγχώρεσέ με».

Η Λίνα, ανίκανη να της αποσπάσει τον καθρέφτη, την ικέτευε:

«Κυρά. Φτάνει. Φτάνει».

Η Ρεβέκκα αρνήθηκε και γαντζώθηκε στον καθρέφτη.

Ω, κάποτε ήταν τόσο ευτυχισμένη. Τόσο γερή και δυνατή. Ο Τζέικομπ κοντά της, απασχολημένος με σχέδια για ένα καινούργιο σπίτι. Τα βράδια, όταν ήταν εξοντωμένος κι εκείνη καθάριζε τα μαλλιά του απ' τα ξυλαράκια και τα φύλλα· τα πρωινά, που του τα μάζευε σε μια κορδέλα. Αγαπούσε τη θηριώδη του όρεξη και το πώς την παίνευε για τη μαγειρική της. Ο σιδεράς, που προκαλούσε ανησυχία σε όλους εκτός από τον Τζέικομπ και την ίδια, ήταν σαν άγκυρα σε ταραγμένα κι επικίνδυνα νερά, που κρατούσε το ζευγάρι στη θέση του. Η Λίνα τον φοβόταν. Η Σόροου του έδειχνε την ευγνωμοσύνη της σαν τσοπανόσκυλο. Και η Φλόρενς, η καημένη η Φλόρενς, ήταν ερωτοχτυπημένη. Από τις τρεις, μονάχα σ' αυτήν μπορούσε να υπολογίζει ότι θα τον έφερνε πίσω. Η Λίνα θα την παρακαλούσε να μη στείλει εκείνη, επειδή ήταν απρόθυμη να εγκαταλείψει την ασθενή της αλλά, κυρίως, επειδή τον απεχθανόταν. Η έγκυος Σόροου ήταν χαζή, δεν θα τον έβρισκε. Η Ρεβέκκα είχε εμπιστοσύνη στη Φλόρενς επειδή ήταν έξυπνη και επειδή είχε σοβαρό λόγο να πετύχει. Κι ύστερα, την αγαπούσε, μολονότι αυτή η αγάπη χρειάστηκε χρόνο ώσπου να αναπτυχθεί. Ο Τζέικομπ μάλλον είχε πιστέψει ότι θα την ευχαριστούσε η παρουσία ενός κοριτσιού τόσο κοντά στην ηλικία της Πατρίσιαν. Στην πραγματικότητα, την είχε προσβάλει. Τίποτα δεν μπορούσε να αντικαταστήσει την κόρη της και τίποτα δεν θα την αντικαθιστούσε. Κι έτσι μόλις που της έριξε μια ματιά όταν ήρθε· ούτε και χρειάστηκε, όμως, αφού η Λίνα πήρε αμέσως το παιδί κάτω απ' τη φτερούγα της. Με τον καιρό, η Ρεβέκκα μαλάκωσε, χαλάρωσε· έφτασε ως και να διασκεδάζει με τη λαχτάρα της Φλόρενς για

αποδοχή. «Καλή δουλειά». «Σπουδαία». Κάθε καλοσύνη που της έδειχναν, όσο μικρή κι αν ήταν, η Φλόρενς την μασούλιζε σαν κουνέλι. Ο Τζέικομπ είπε πως η μητέρα της δεν την ήθελε, πράγμα το οποίο, κατέληξε η Ρεβέκκα, εξηγούσε την προθυμία της να κάνει ό,τι μπορούσε για να σ' ευχαριστήσει. Εξηγούσε επίσης και την προσκόλλησή της στον σιδερά: με κάθε ευκαιρία έτρεχε κοντά του και πηλαλούσε σαν κυνηγημένη για να του πάει το φαί του στην ώρα του. Ο Τζέικομπ αδιαφορούσε για το σκυθρώπιασμα της Λίνας και για τη λάμψη της Φλόρενς: ο σιδεράς θα έφευγε γρήγορα, είπε. Δεν υπήρχε λόγος ανησυχίας* εξάλλου, ο άντρας ήταν πολύ επιδέξιος και χρήσιμος για να τον αφήσει να φύγει πριν απ' την ώρα του - και σίγουρα δεν θα το έκανε επειδή ένα κορίτσι ονειροπολούσε για χάρη του. Ο Τζέικομπ είχε δίκιο, φυσικά. Η αξία του σιδερά δεν είχε τιμή, ιδίως όταν θεράπευσε τη Σόροου από την αρρώστια που τη χτύπησε, όποια κι αν ήταν αυτή. Μακάρι να έδινε ο Θεός και να μπορούσε να επαναλάβει το θαύμα. Μακάρι να κατάφερνε να τον πείσει η Φλόρενς. Είχαν χώσει τα πόδια της σε καλές, γερές μπότες. Του Τζέικομπ.

Είχαν τυλίξει ένα διαφωτιστικό γράμμα εξουσιοδότησης στο εσωτερικό τους. Οι ταξιδιωτικές οδηγίες που της είχαν δώσει ήταν σαφείς.

Όλα θα πήγαιναν καλά. Ακριβώς όπως είχε εξαφανιστεί το σκοτεινό πέπλο της ατεκνίας μαζί με τις κρίσεις μοναξιάς, λιώνοντας σαν τις χιονονιφάδες που προανήγγελλαν τον ερχομό της. Ακριβώς όπως είχε πάψει να τη βασανίζει η απόφαση του Τζέικομπ να μεγαλοπιαστεί. Είχε συμπεράνει ότι η ικανοποίηση του να αποκτάς ολοένα και περισσότερα δεν ήταν απληστία, δεν είχε να κάνει με τα πράγματα τα ίδια, αλλά με την απόλαυση που έδινε η

διαδικασία. Όποια κι αν ήταν η αλήθεια, όσο αλλοπαρμένος κι αν φαινόταν, ο Τζέικομπ ήταν εδώ. Μαζί της. Ανασαίνοντας πλάι της στο κρεβάτι. Τεντώνοντας το χέρι του να την αγγίξει ακόμα και στον ύπνο του. Κι ύστερα, ξαφνικά, δεν ήταν πια.

Είχαν άραγε δίκιο οι αναβαπτιστές; Ήταν η ευτυχία το θέλγητρο του Σατανά, η σκανδαλιστική του απάτη; Ήταν η αφοσίωσή της τόσο εύθραυστη, ώστε ν' αποτελεί απλώς παγίδα; Ήταν η πεισματική της αυτάρκεια απερίφραστη βλασφημία; Και μήπως γι' αυτό, στο αποκορύφωμα της ικανοποίησης και της πληρότητάς της, στράφηκε άλλη μια φορά να την κοιτάξει ο θάνατος; Και να χαμογελάσει; Λοιπόν οι συντρόφισσές της στο ταξίδι, απ' ό,τι φαινόταν, τα είχαν βγάλει πέρα. Όπως ήξερε από τις επισκέψεις τους, όποια ζωή και να χανόταν, όποιο εμπόδιο και ν' αντιμετώπιζαν, χειρίζονταν τις περιστάσεις προς όφελός τους και εμπιστεύονταν μονάχα τη δική τους φαντασία. Οι γυναίκες των βαπτιστών είχαν εναποθέσει την εμπιστοσύνη τους αλλού. Αντίθετα απ' τις συντρόφισσές της, εκείνες ούτε ριψοκινδύνευαν ούτε όρθωναν το ανάστημά τους ενάντια στην αστάθεια της ζωής. Απεναντίας, προκαλούσαν το θάνατο. Τον προκαλούσαν να τις εκμηδενίσει, για να διαψευσθεί ο ισχυρισμός ότι μονάχα αυτή η επίγεια ζωή υπήρχε κι άλλη καμιά· ότι πέρα απ' αυτήν δεν υπήρχε τίποτα· ότι τα βάσανα δεν αναγνωρίζονταν και σίγουρα δεν υπήρχε ανταμοιβή. Εκείνες αρνούνταν την έλλειψη νοήματος και το τυχαίο. Ό,τι συνάρπαζε και αποτελούσε πρόκληση για τις συντρόφισσές της τρομοκρατούσε τις θρήσκες γυναίκες· κάθε ομάδα πίστευε ότι η άλλη έσφαλλε - βαθιά, επικίνδυνα. Και μολονότι οι απόψεις τους δεν είχαν τίποτα κοινό, σε ένα μόνο πράγμα ταυτίζονταν: στο ότι οι άντρες ήταν ταυτόχρονα υπόσχεση και απειλή, ασφάλεια και

κίνδυνος. Κι είχαν βρει τρόπο να τους αντιμετωπίζουν. Κάποιες, όπως η Λίνα, που στα χέρια των αντρών είχε γευτεί τόσο τη διάσωση όσο και την καταστροφή, αποσύρονταν. Κάποιες, όπως η Σόροου, που ήταν ολοφάνερο ότι δεν είχε εκπαιδευτεί από άλλες γυναίκες, γίνονταν το παιχνίδι τους. Αρκετές, όπως οι συντρόφισσές της, τους πολεμούσαν. Άλλες, οι ευσεβείς, τους υπάκουαν. Και λίγες, όπως η ίδια, μετά από μια σχέση αμοιβαίας αγάπης, γίνονταν παιδιά όταν ο άντρας έφευγε. Χωρίς το κύρος ή τον ώμο ενός άντρα, χωρίς το στήριγμα της οικογένειας, μια χήρα ήταν ουσιαστικά εκτός νόμου. Όμως έτσι δεν έπρεπε να είναι τα πράγματα; Ο Αδάμ πρώτος· η Εύα δεύτερη, αλλά ταυτόχρονα - σαστισμένη, ζαλισμένη, σε απόλυτη σύγχυση για το ρόλο που έπρεπε να παίζει- η πρώτη που θα παρανομούσε.

Οι αναβαπτιστές δεν είχαν κανενός είδους σύγχυση σε σχέση με όλα αυτά. Ο Αδάμ (όπως ο Τζέικομπ) ήταν καλός άνθρωπος, αλλά (αντίθετα από τον Τζέικομπ) η σύντροφός του τον είχε σκανδαλίσει και υπονομεύσει. Κατανοούσαν, επίσης, πως υπήρχαν βαθμίδες αποδεκτής συμπεριφοράς και ορθής σκέψης. Διαφορετικά επίπεδα αμαρτίας, με άλλα λόγια, και κατώτεροι άνθρωποι. Οι ιθαγενείς και οι Αφρικανοί, για παράδειγμα, είχαν πρόσβαση στη θεία χάρη, όχι όμως στον παράδεισο - έναν παράδεισο που εκείνοι τον γνώριζαν τόσο καλά όσο και τον κήπο τους. Η μετά θάνατον ζωή ήταν κάτι παραπάνω από θεϊκή· ήταν συναρπαστική. Όχι ένας χρυσογάλανος παράδεισος όπου αντηχούσαν ύμνοι είκοσι τέσσερις ώρες το εικοσιτετράωρο, αλλά μια περιπετειώδης, πραγματική ζωή, όπου όλες οι επιλογές ήταν τέλειες και διεκπεραιώνονταν τέλεια. Πώς τον είχαν περιγράψει οι γυναίκες της εκκλησίας; Θα υπήρχαν μουσική και γιορτές· πικ νικ και χοροί. Γλέντια. Πραγματοποιημένα

όνειρα. Και αν ήταν αληθινά αφοσιωμένη και ολόψυχα ευσεβής, ίσως ο Θεός να τη λυπόταν και να επέτρεπε στα παιδιά της, παρότι ήταν πολύ μικρά για μια πλήρη βάπτιση με κατάδυση, να εισέλθουν στη βασιλεία Του. Όμως μεγαλύτερη σημασία είχε ο χρόνος. Χρόνος για να συζητάς με όσους λυτρώθηκαν, να γελάς μαζί τους. Ακόμα και να πατινάρεις σε παγωμένες λιμνούλες, με τη φωτιά να τριζοβολά στην όχθη για να ζεσταίνουν οι παγοδρόμοι τα παγωμένα χέρια τους. Έλκηθρα θα χτυπούν τα καμπανάκια τους και παιδιά θα φτιάχνουν σπίτια από χιόνι και θα παίζουν τσέρκι στο λιβάδι, επειδή ο καιρός θα είναι πάντα όπως τον θέλεις. Σκέψου το. Για φαντάσου. Καμιά αρρώστια. Ποτέ. Κανέναν πόνο. Ούτε γεράματα ούτε κουσούρια. Ούτε απώλειες ούτε πένθος ούτε δάκρυα. Και προφανώς ποτέ πια θάνατος, ακόμη κι αν τ' αστέρια θρυμματιστούν σε μόρια σκόνης και η σελήνη διαλυθεί σαν πτώμα στο βυθό της θάλασσας.

Απλώς έπρεπε να πάψει να σκέφτεται και να πιστέψει. Η στεγνή γλώσσα στο στόμα της Ρεβέκκας σπαρταρούσε σαν ζωάκι που έχει χάσει το δρόμο του. Και μολονότι καταλάβαινε ότι οι σκέψεις της ήταν ανοργάνωτες, ήταν επίσης πεπεισμένη για τη διαύγειά τους. Το ότι εκείνη και ο Τζέικομπ μπορούσαν κάποτε να συζητούν και να μαλώνουν για όλα αυτά έκανε την έλλειψή του αφόρητη. Όποια κι αν ήταν η διάθεση ή η ιδιοσυγκρασία του, είχε υπάρξει σύντροφος με την αληθινή σημασία της λέξης.

Τώρα, σκεφτόταν, δεν έχει απομείνει κανείς, εκτός από τις υπηρέτριες. Ο καλύτερος άντρας χάθηκε και θάφτηκε από τις γυναίκες που άφησε πίσω του· και τα παιδιά έγιναν ροδόχρωμα σύννεφα στον ουρανό. Η Σόροου, αργόστροφο κορίτσι και με την αίσθησή της για τη ζωή στρεβλωμένη από τις μέρες που πέρασε σ'

εκείνο το πλοίο φάντασμα, φοβάται, και καλά κάνει, για το μέλλον της αν τύχει και πεθάνω. Μόνο η Λίνα είναι σταθερή, απαρασάλευτη, ασυγκίνητη από οποιαδήποτε καταστροφή, λες και είχε δει και γλιτώσει από τα πάντα. Όπως τότε, τον δεύτερο χρόνο, όταν έλειπε ο Τζέικομπ, και η Ρεβέκκα, η Λίνα και η Πατρίσιαν αποκλείστηκαν από μια απρόοπτη θύελλα και μετά από δύο μέρες κόντεψαν να πεθάνουν απ' την πείνα. Αδιάβατοι οι δρόμοι και τα μονοπάτια. Η Πατρίσιαν να έχει μελανιάσει, παρά τη μίζερη φωτιά από καβαλίνες που τσιτσίριζε σε μια τρύπα στο χωμάτινο πάτωμα. Κι ήταν η Λίνα που τυλίχτηκε με δέρματα, πήρε ένα καλάθι κι ένα τσεκούρι και, αψηφώντας τα ορμητικά ρεύματα και τον άνεμο που μούδιαζε το μυαλό, κατέβηκε στο ποτάμι. Κι εκεί, τράβηξε απ' τον σπασμένο πάγο αρκετά κομμάτια σολομού, για να τα φέρει στο σπίτι και να τις ταΐσει. Γέμισε το καλάθι της με όσα θηράματα κατάφερε να πιάσει και το έδεσε στην κοτσίδα της για να προφυλάξει τα χέρια της από την παγωνιά στον μακρύ δρόμο του γυρισμού.

Αυτή ήταν η Λίνα. Ή μήπως ήταν ο Θεός; Εδώ, μέσα στην άβυσσο της απώλειας, αναρωτιόταν μήπως το ταξίδι της σ' αυτή τη χώρα, ο αφανισμός της οικογένειάς της, ολόκληρη η ζωή της δεν ήταν παρά οδόσημα στο δρόμο προς την αποκάλυψη. Ή την αιώνια καταδίκη; Πώς μπορούσε να το ξέρει; Και τώρα με τα χείλη του θανάτου να φωνάζουν τ' όνομά της, σε ποιον να στραφεί; Σ' έναν σιδερά; Στη Φλόρενς;

Πόσο καιρό θα της πάρει, θα τον βρει εκεί πέρα, μήπως χαθεί, μήπως κανέννας την πειράξει, θα γυρίσει, θα τον φέρει μαζί της και μήπως είναι ήδη πολύ αργά; Για τη σωτηρία.

Κοιμάμαι και ξυπνάω με τον κάθε ήχο. Μετά ονειρεύομαι κερασιές να βαδίζουν προς το μέρος μου. Το ξέρω πως είναι όνειρο, γιατί είναι γεμάτες φύλλα και φρούτα. Δεν ξέρω τι θέλουν. Να κοιτάξουν; Ν' αγγίξουν; Μια απ' όλες σκύβει, και ξυπνάω με μια μικρή κραυγή στο στόμα. Τίποτα δεν είναι αλλιώτικο. Τα δέντρα δεν είναι φορτωμένα κεράσια ούτε έχουν έρθει πιο κοντά μου. Ησυχάζω. Καλύτερο όνειρο είν' αυτό από μια μίνια μάε να στέκεται εκεί δίπλα με τ' αγοράκι της. Σ' εκείνα τα όνειρα πάντα θέλει να μου πει κάτι. Γουρλώνει τα μάτια της. Το στόμα της δουλεύει. Κοιτάω μακριά της. Ο κατοπινός μου ύπνος είναι βαθύς.

Δεν με ξυπνάει το τραγούδι των πουλιών αλλά το φως του ήλιου. Όλο το χιόνι έχει χαθεί. Μεγάλος μπελάς να κάνω την ανάγκη μου. Ύστερα θα πάω βόρεια νομίζω, αλλά ίσως και δυτικά. Όχι, βόρεια* ώσπου να φτάσω εκεί όπου οι θάμνοι δεν θα μ' αφήσουν να περάσω χωρίς να μ' αρπάξουν και να με κρατήσουν. Οι βατομουριές που απλώνονται ανάμεσα στα δεντράκια είναι πυκνές και φτάνουν ως τη μέση μου. Τις παραμερίζω και προχωράω ανάμεσά τους ώρα πολλή, κι αυτό είναι καλό γιατί μπροστά μου ξαφνικά ανοίγεται έν' άφραχτο λιβάδι, λουσμένο στον ήλιο και τη μυρωδιά της φωτιάς. Μέρος που θυμάται την ίδια του την πυρκαγιά. Φρέσκο γρασίδι κάτω απ' τα πόδια μου, πυκνό, παχύ, τρυφερό σαν μαλλί προβάτου. Σκύβω να το αγγίξω και θυμάμαι πόσο αρέσει στη Λίνα να ξεμπερδεύει τα μαλλιά μου. Με κάνει να γελάω, λέγοντας να η απόδειξη πως είσαι στ' αλήθεια πρόβατο.

Και συ; τη ρωτάω. Άλογο, απαντάει και τινάζει τη χαίτη της. Ώρες περπατάω σ' αυτό το ηλιόλουστο χωράφι, με τη δίψα μου τόσο μεγάλη που μου 'ρχεται λιποθυμιά. Πέρα, βλέπω ένα μικρό δασάκι με σημύδες και μηλιές. Η σκιά εκεί κάτω είναι πράσινη από τα καινούργια φύλλα. Παντού κουβέντες πουλιών. Λαχταράω να μπω, γιατί ίσως εδώ να 'χει νερό. Σταματάω. Ακούω οπλές να χτυπάνε. Ανάμεσα απ' τα δέντρα καβαλάρηδες καλπάζουν προς το μέρος μου. Όλοι αρσενικοί, όλοι απ' αυτόν τον τόπο, όλοι νέοι. Μερικοί φαίνονται πιο νέοι από μένα. Κανένας δεν έχει σελωμένο τ' άλογό του. Κανένας. Μένω κατάπληκτη μ' αυτό και με το πώς λαμποκοπάει το δέρμα τους, αλλά τους φοβάμαι. Πλησιάζουν και τραβάνε τα χαλινάρια. Με κυκλώνουν. Χαμογελάνε. Εγώ τρέμω. Φοράνε μαλακά παπούτσια, όμως τα άλογά τους δεν είναι πεταλωμένα και τα μαλλιά τους είναι μακριά κι ελεύθερα όπως της Λίνας. Λένε λόγια που δεν ξέρω και γελάνε. Ένας χώνει τα δάχτυλα στο στόμα του, μέσα έξω, μέσα έξω. Οι άλλοι γελάνε πιο πολύ. Μαζί κι αυτός. Μετά γέρνει πίσω το κεφάλι, ανοίγει διάπλατα το στόμα του και φέρνει τον αντίχειρα στα χείλη. Πέφτω στα γόνατα από δυστυχία και τρόμο. Ξεπεζεύει και με πλησιάζει. Μυρίζω το άρωμα των μαλλιών του. Τα μάτια του είναι λοξά, όχι μεγάλα και στρογγυλά όπως της Λίνας. Χαμογελάει, καθώς τραβάει έναν ασκό που κρέμεται από ένα λουρί σταυρωτά στο στήθος του. Μου τον απλώνει, αλλά εγώ τρέμω πολύ για να τον πιάσω κι έτσι πίνει ο ίδιος και μου τον ξαναπροσφέρει. Το θέλω το νερό, πεθαίνω από δίψα, αλλά δεν μπορώ να κουνηθώ. Το μόνο που μπορώ είναι ν' ανοίξω διάπλατα το στόμα. Κάνει ακόμα ένα βήμα, στάζει στο στόμα μου νερό, κι εγώ καταπίνω. Ένας από τους άλλους κάνει μπεε μπεε σαν κατσικάκι, κι όλοι γελάνε και χτυπάνε τα μεριά τους.

Εκείνος που με πότισε κλείνει τον ασκό του και με παρατηρεί που σκουπίζω το σαγόνι μου. Ύστερα ξαναπερνάει το λουρί στον ώμο κι από τη ζώνη που τυλίγεται γύρω απ' τη μέση του τραβάει ένα σκούρο κομματάκι και μου το δίνει, κάνοντας ότι μασουλάει. Μοιάζει με πετσί, αλλά το παίρνω. Στη στιγμή, εκείνος τρέχει και πηδάει στ' άλογό του. Μένω άφωνη. Ποιος θα το πίστευε. Τρέχει στο χορτάρι και μετά πετάει στον αέρα κι έρχεται και κάθεται καβάλα στ' άλογό του. Όσπου ν' ανοιγοκλείσω τα μάτια μου, όλοι έχουν εξαφανιστεί. Εκεί που ήταν κάποτε, τώρα δεν είναι τίποτα. Μόνο οι μηλιές που λαχταρούν να μπουμπουκιάσουν και η ηχώ αγοριών που γελάνε.

Βάζω το σκούρο κομμάτι πάνω στη γλώσσα μου και έχω δίκιο. Είναι πετσί. Όμως αρμυρό και πικάντικο, μεγάλη ανακούφιση για το κορίτσι σου.

Και πάλι βαδίζω βόρεια, διασχίζοντας το δάσος, ακολουθώντας από απόσταση τα ίχνη των αλόγων των αγοριών. Κάνει ζέστη που ολοένα δυναμώνει. Κι όμως, το χώμα είναι ακόμα μουσκεμένο από δροσερή πάχνη. Πιέζω τον εαυτό μου να ξεχάσει ότι βρίσκομαι μέσα στην υγρασία και σκέφτομαι πυγολαμπίδες σε ψηλό στεγνό γρασίδι. Υπάρχουν τόσα αστέρια που είναι σαν μέρα. Κρατάς το χέρι σου πάνω στο στόμα μου, έτσι που κανείς να μην ακούσει την απόλαυσή μου που ξαφνιάζει τις πουλάδες στον ύπνο τους. Σιγά. Σιγά. Κανείς δεν πρέπει να το μάθει, μα η Λίνα ξέρει. Πρόσεχε, μου λέει. Είμαστε ξαπλωμένες στις αιώρες. Μόλις έχω έρθει από σένα, πονώντας απ' την αμαρτία και λαχταρώντας περισσότερη. Τη ρωτάω τι θέλει να πει. Λέει ότι μόνο μια χαζή υπάρχει σ' αυτό το σπίτι κι αυτή δεν είναι η Λίνα, γι' αυτό πρόσεχε. Νυστάζω πολύ για να απαντήσω· ούτε και θέλω. Προτιμάω να

σκέφτομαι εκείνο το σημείο κάτω απ' το σαγόνι σου, εκεί που ο λαιμός σου συναντάει το κόκαλο, μια μικρή καμπύλη αρκετά βαθιά για την άκρη της γλώσσας, μα όχι μεγαλύτερη από αυγό ορτυκιού. Βυθίζομαι στον ύπνο όταν την ακούω να λέει, ρούμι, το ήξερα πως ήταν το ρούμι. Μόνο το ρούμι έφταιγε την πρώτη φορά, γιατί ένας άντρας με τη γνώση και τη θέση του στην πόλη δεν θα ατίμαζε έτσι τον εαυτό του αν δεν είχε πει. Καταλαβαίνω, λέει, καταλαβαίνω και υπακούω στην ανάγκη για μυστικότητα κι όταν έρχεται στο σπίτι ποτέ δεν τον κοιτάζω στα μάτια. Μόνο κοιτάζω το άχυρο στο στόμα του ή το ξυλαράκι που βάζει στο σύρτη της πύλης σαν σημάδι της συνάντησής μας την ίδια νύχτα. Η νύστα μ' εγκαταλείπει. Ανακάθομαι και κρεμάω τα πόδια μου απ' την αιώρα. Τα σκοινιά τρίζουν και λικνίζονται. Υπάρχει κάτι στη φωνή της που αγκυλώνει. Κάτι παλιό. Κάτι τσουχτερό. Την κοιτάζω. Η αστροφεγγιά κι η φεγγαράδα φτάνουν για να δω το πρόσωπό της, όχι όμως για να καταλάβω την έκφρασή της. Η κοτσίδα της είναι λυμένη, τούφες μαλλιά ξεφεύγουν από τα σκοινιά της αιώρας. Λέει ότι είναι χωρίς φυλή, κάτω απ' την εξουσία Ευρωπαίων. Δεν έχει ρούμι τη δεύτερη φορά ούτε την επόμενη, λέει, όμως εκείνες τις φορές χρησιμοποιεί την παλάμη του χεριού του όταν θυμώνει, όταν εκείνη του λερώνει κατά λάθος τα παντελόνια με λάδια από τη λάμπα ή όταν βρίσκει ένα μικροσκοπικό σκουληκάκι στη σούπα. Κι ύστερα έρχεται μια μέρα που δοκιμάζει τη γροθιά του και μετά το μαστίγιο. Το ισπανικό νόμισμα έχει γλιστρήσει από μια τρύπα στην τσέπη της ποδιάς της και δεν βρίσκεται. Αυτό δεν μπορεί να της το συγχωρήσει. Είμαι πια δεκατεσσάρων και θα 'πρεπε να ξέρω καλύτερα, λέει. Και τώρα, λέει, ξέρω. Μου περιγράφει πώς είναι να περπατάς στα στενά της πόλης σκουπίζοντας το αίμα από τη μύτη

σου με τα δάχτυλα, και πως, επειδή τα μάτια της είναι κλειστά, σκοντάφτει και οι άνθρωποι νομίζουν ότι είναι μεθυσμένη όπως τόσοι και τόσοι ιθαγενείς - και της το λένε. Οι πρεσβυτεριανοί κοιτάνε το πρόσωπό της και το αίμα κυλάει στα ρούχα της αλλά δεν βγάζουν άχνα. Πηγαίνουν στον τυπογράφο και την βγάζουν για πούλημα. Δεν την αφήνουν πια να μπει στο σπίτι τους κι έτσι βδομάδες ολόκληρες κοιμάται όπου μπορεί και τρώει απ' τη γαβάθα που της αφήνουν στην αυλή. Σαν σκυλί, λέει. Σαν σκυλί. Ύστερα ο Κύριος την αγοράζει. Όμως εκείνη έχει προλάβει να ξεγλιστρήσει, να κόψει το λαρύγγι δύο πετεινών και να βάλει από ένα κεφάλι σε κάθε παπούτσι του εραστή της. Κάθε βήμα που θα κάνει από κει και πέρα θα τον φέρνει πιο κοντά στην ανένη καταστροφή.

Άκουσέ με, λέει. Είμαι στην ηλικία σου, όταν η σάρκα είναι η μόνη μου πείνα. Οι άντρες έχουν δύο ειδών πείνα. Το στόμα που φιλάει ξέρει και να δαγκώνει. Πες μου, λέει, τι θα γίνει όταν τελειώσει τη δουλειά του. Αναρωτιέμαι, λέει, θα σε πάρει μαζί του;

Εγώ δεν το αναρωτιέμαι. Ούτε τότε ούτε ποτέ. Ξέρω ότι δεν μπορείς να με κλέψεις ούτε να με παντρευτείς. Τίποτα από τα δύο δεν είναι νόμιμο. Αυτό που ξέρω είναι ότι μαράθηκα όταν έφυγες και τώρα που η Κυρά με στέλνει σε σένα είμαι κανονική και πάλι. Δεν το σκας όταν σε στέλνουν για τέτοιο θέλημα.

Αυτές οι σκέψεις με βοηθάνε να περπατάω και να μην ξαπλώσω στο χώμα για να κοιμηθώ. Είμαι πολύ κουρασμένη και λαχταράω νερό.

Έρχομαι σ' ένα μέρος όπου οι αγελάδες βόσκουν ανάμεσα στα δέντρα. Αφού υπάρχουν αγελάδες μες στο δάσος, κάπου κοντά θα βρίσκεται ένα χωριό ή ένα αγρόκτημα. Ούτε ο Κύριος ούτε η Κυρά

θα άφηναν τα λίγα τους ζωντανά ελεύθερα όπως εδώ. Έχουν φράξει το χωράφι γιατί θέλουν την κοπριά και για να μην καβγαδίζουν με τους γείτονες. Η Κυρά λέει ότι ο Κύριος λέει πως σε λίγο τα ζώα δεν θα έχουν τι να βοσκήσουν, γι' αυτό και κάνει άλλες δουλειές, επειδή το να είσαι αγρότης δεν φτουράει σ' αυτά τα μέρη. Οι μαύρες μύγες αρκούν για να σκοτώσουν κάθε ελπίδα, για να μην υπολογίσουμε και την άγρια φύση που διαγουμίζει τα πάντα. Τα αγροκτήματα ζουν ή πεθαίνουν ανάλογα με τις διαθέσεις των εντόμων ή τα καπρίτσια του καιρού.

Βλέπω ένα μονοπάτι και μπαίνω. Οδηγεί σ' ένα στενό γεφύρι πλάι σ' ένα νερόμυλο χτισμένο πάνω σ' ένα ποταμάκι. Η ρόδα που τρίζει και το νερό που κυλάει ορίζουν την ησυχία. Οι κότες κοιμούνται και σκυλιά δεν υπάρχουν. Τρέχω στην όχθη και πίνω. Το νερό έχει τη γεύση του κεριού. Φτύνω τα κομματάκια το άχυρο που έρχονται στο στόμα με κάθε γουλιά και ξαναγυρίζω στο μονοπάτι. Χρειάζομαι κατάλυμα. Ο ήλιος βασιλεύει. Βλέπω δύο αγροικίες. Και οι δύο έχουν παράθυρα, αλλά μέσα δεν ανάβει καμιά λάμπα. Μοιάζουν περισσότερο με μικρούς αχυρώνες που φωτίζονται από τον ήλιο όταν οι πόρτες είναι ανοιχτές. Καμιά δεν είναι ανοιχτή. Δεν υπάρχει μυρωδιά φαγητού στον αέρα. Σκέφτομαι ότι όλοι έχουν φύγει. Ύστερα, βλέπω ένα μικρό καμπαναριό σ' ένα λόφο πέρα απ' το χωριό και είμαι βέβαιη ότι οι άνθρωποι έχουν πάει στον εσπερινό. Αποφασίζω να χτυπήσω την πόρτα του μεγαλύτερου σπιτιού, εκείνου που σίγουρα θα έχει υπηρέτρια μέσα. Καθώς το πλησιάζω, κοιτάζω πίσω από τον ώμο μου και βλέπω ένα φως μακριά. Είναι το μοναδικό φωτισμένο σπίτι στο χωριό, έτσι αποφασίζω να πάω κατά κει. Πέτρες μπερδεύονται σε κάθε μου βήμα, το βουλοκέρι τρίβεται άγρια στην πατούσα μου. Αρχίζει να

βρέχει. Απαλά. Θα μύριζε γλυκά από τις μουριές που ανθίζουν τριγύρω αν δεν υπήρχε αυτή η οσμή καμένου, σαν τα φτερά που τσουρουφλίζεις πριν βράσεις το πουλερικό.

Αμέσως μόλις χτυπάω, μια γυναίκα ανοίγει την πόρτα. Είναι πολύ πιο ψηλή από την Κυρά ή τη Λίνα και έχει πράσινα μάτια. Η υπόλοιπη είναι ένα σκούρο φουστάνι και μια λευκή σκούφια. Είναι καχύποπτη και σηκώνει το χέρι της, προτάσσοντας την παλάμη, λες και θα έμπαινα μέσα με τη βία. Ποιος σ' έστειλε, ρωτάει. Λέω παρακαλώ. Λέω είμαι μόνη. Κανένας δεν με στέλνει. Ζητάω κατάλυμα. Κοιτάζει πίσω μου, αριστερά και δεξιά και ρωτάει δεν έχω κανένα να με προστατεύει, να μου κρατάει συντροφιά; Λέω όχι, κυρία. Συνοφρυώνεται και ρωτάει είμαι πλάσμα ετούτης της γης ή έρχομαι από αλλού; Το πρόσωπό της είναι σκληρό. Λέω τούτης της γης, κυρία, δεν ξέρω καμιά άλλη. Χριστιανή ή ειδωλολάτρισσα, ρωτάει. Ποτέ ειδωλολάτρισσα, λέω. Αν και έχω ακούσει, λέω, ότι ο πατέρας μου ήταν. Και πού κατοικεί, ρωτάει. Η βροχή δυναμώνει. Η πείνα με ζαλίζει. Λέω δεν τον ξέρω και η μητέρα μου έχει πεθάνει. Το πρόσωπό της μαλακώνει και κουνάει το κεφάλι της λέγοντας, ορφανό, πέρνα μέσα.

Μου λέει το όνομά της, Χήρα Ίλινγκ, αλλά δεν ρωτάει το δικό μου. Πρέπει να με συγχωρήσεις, λέει, αλλά υπάρχει κίνδυνος εδώ γύρω. Τι κίνδυνος, ρωτάω. Το κακό, λέει, αλλά δεν πρέπει να δώσεις σημασία.

Προσπαθώ να φάω αργά και δεν τα καταφέρνω. Μουσκεύοντας ξερό ψωμί μέσα σε υπέροχο ζεστό χυλό από κριθάρι, δεν σηκώνω το κεφάλι μου παρά μονάχα για να πω ευχαριστώ όταν ξαναγεμίζει με την κουτάλα τη γαβάθα μου. Πλάι στο πιάτο μου αφήνει μια χούφτα σταφίδες. Βρισκόμαστε σ' ένα ευρύχωρο

δωμάτιο με τζάκι, τραπέζι, σκαμνιά και δύο κρεβάτια για ύπνο, ένα κασελοντίβανο και ένα ξυλοκρέβατο. Υπάρχουν δύο κλειστές πόρτες, στο βάθος κάτι σαν καμαράκι και πίσω απ' αυτό μια εσοχή όπου είναι αραδιασμένα τσουκάλια και γαβάθες. Όταν η πείνα μου καταλαγιάζει, προσέχω ένα κορίτσι που κείτεται στο αχυρόστρωμα του κασελοντίβανου. Κάτω απ' το κεφάλι της βρίσκεται μια τυλιγμένη κουβέρτα. Το ένα από τα μάτια της κοιτάζει πέρα, το άλλο ίσια, ανέκφραστο, σαν της λύκαινας. Και τα δύο είναι μαύρα σαν το κάρβουνο, δεν μοιάζουν καθόλου με της Χήρας. Δεν νομίζω ότι πρέπει ν' αρχίσω κουβέντα κι έτσι συνεχίζω να τρώω περιμένοντας το κορίτσι ή τη Χήρα να πούνε κάτι. Στα πόδια του κρεβατιού της είναι ένα καλάθι. Ένα κατσικάκι κείτεται εκεί, πολύ άρρωστο για να σηκώσει το κεφάλι του ή να βγάλει φωνή. Όταν τελειώνω το φαγητό ως και την τελευταία σταφίδα, η Χήρα ρωτάει για ποιο σκοπό ταξιδεύω μόνη. Της λέω η Κυρά μου με έχει στείλει σε θέλημα. Σουφρώνει τα χείλη λέγοντας ότι πρέπει να είναι πολύ σοβαρό για να βάζεις σε κίνδυνο τη ζωή μιας γυναίκας σε τέτοια μέρη. Η Κυρά μου πεθαίνει, λέω. Το θέλημά μου μπορεί να τη σώσει. Συνοφρυώνεται και κοιτάζει το τζάκι. Όχι από τον πρώτο θάνατο, λέει. Ίσως από τον δεύτερο.

Δεν καταλαβαίνω τι εννοεί. Ξέρω ότι υπάρχει μόνο ένας θάνατος, όχι δύο, αλλά πολλές ζωές πέρα απ' αυτόν. Θυμάσαι τις κουκουβάγιες τη μέρα; Ξέρουμε ακριβώς ποιοι είναι. Ξέρουμε ότι η ανοιχτόχρωμη είναι ο πατέρας σου. Νομίζω πως ξέρω ποιος είναι η άλλη.

Το κορίτσι που κείτεται στο αχυρόστρωμα ανασηκώνεται στον αγκώνα της. Ο θάνατος που μας περιμένει έχει ήδη φτάσει, λέει. Η φωνή της είναι βαθιά, σαν αντρική, αν και φαίνεται να έχει την

ηλικία μου. Η Χήρα Ίλινγκ δεν απαντάει κι εγώ δεν θέλω να κοιτάζω άλλο αυτά τα μάτια. Το κορίτσι μιλάει και πάλι. Κανένα ξυλοφόρτωμα, λέει, δεν μπορεί ν' αλλάξει τα πράγματα. Όσο κι αν η σάρκα μου έχει γίνει κομμάτια. Αφήνει το κρεβάτι της και σέρνεται στο τραπέζι όπου καίει η λάμπα. Σηκώνει τις φούστες της μέχρι τη μέση της. Βλέπω σκούρο πηγμένο αίμα στα πόδια της. Στο φως που χύνεται πάνω στο ωχροό της δέρμα, οι πληγές της μοιάζουν με ζωντανά πετράδια.

Είναι η κόρη μου η Τζέιν, λέει η Χήρα. Αυτές οι βιτσιές μπορεί να σώσουν τη ζωή της.

Είναι αργά, λέει η Χήρα Ίλινγκ. Δεν θα 'ρθουν πριν φέξει. Κλείνει τα παντζούρια, σβήνει τη λάμπα και γονατίζει πλάι στο ξυλοκρέβατο. Η κόρη της η Τζέιν ξαναγυρνάει στο στρώμα της. Η Χήρα ψιθυρίζει μια προσευχή. Το σκοτάδι εδώ είναι πιο βαθύ απ' ό,τι στο στάβλο, πιο πυκνό απ' ό,τι στο δάσος. Καμιά φεγγαραχτίδα δεν γλιστράει από τις χαραμάδες. Ξαπλώνω πλάι στο άρρωστο κατσικάκι κοντά στο τζάκι και ο ύπνος μου κομματιάζεται απ' τις φωνές τους. Η σιωπή μακραίνει ώσπου πάλι αρχίζουν να λένε. Καταλαβαίνω ποια μιλάει όχι μόνο από την κατεύθυνση απ' όπου έρχεται ο ήχος αλλά και γιατί η Χήρα Ίλινγκ λέει τις λέξεις με τρόπο διαφορετικό απ' ό,τι η κόρη της. Πιο τραγουδιστό. Κι έτσι καταλαβαίνω ότι η Κόρη Τζέιν είναι που λέει πώς μπορώ να αποδείξω ότι δεν είμαι δαίμονας; Και είναι η Χήρα που λέει σσστ εκείνοι θα αποφασίσουν. Σιωπή. Σιωπή. Ύστερα ξαναρχίζουν. Το βοσκότοπο λιμπίζονται, Μητέρα. Γιατί όχι κι εμένα, λοιπόν; Μπορεί να είσαι η επόμενη. Τουλάχιστον δύο λένε ότι είδαν τον Μαύρο Άντρα και ότι εκείνος... Η Χήρα Ίλινγκ σταματάει και δεν λέει περισσότερα για λίγο και μετά λέει θα μάθουμε, έρχεται όπου να 'ναι

το πρωί. Θα αναγνωρίσουν αυτό που είμαι, λέει η Κόρη Τζέιν. Μιλάνε γρήγορα η μια στην άλλη. Η γνώση είναι δική τους, η αλήθεια είναι δική μου, η αλήθεια είναι του Θεού, άρα ποιος θνητός μπορεί να με κρίνει, μιλάς σαν Ισπανίδα, άκου, σε παρακαλώ άκου, κάτσε ήσυχη ώσπου Εκείνος να σ' ακούσει, Εκείνος δεν θα μ' εγκαταλείψει, ούτε κι εγώ, ναι, αλλά μάτωσες τη σάρκα μου, πόσες φορές θα σου το πω, οι δαίμονες δεν ματώνουν.

Ποτέ δεν μου λες τέτοια πράγματα και είναι καλό να τα μαθαίνω. Αν η μητέρα μου δεν είχε πεθάνει θα μου τα μάθαινε αυτή.

Πιστεύω ότι είμαι η μόνη που κοιμήθηκε και ξυπνάω ντροπιασμένη, επειδή έξω τα ζώα ήδη μουγκανίζουν. Το κατσικάκι βελάζει σιγανά καθώς η Χήρα το παίρνει στην αγκαλιά της και το βγάζει έξω να βυζάξει τη μάνα του. Όταν ξαναγυρνάει, ξεμανταλώνει και τα δύο παράθυρα και αφήνει την πόρτα διάπλατα ανοιχτή. Δύο χήνες σειούνται και λυγιούνται, ενώ τις ακολουθεί μια κορδωμένη πουλάδα. Μια άλλη πετάει μέσα απ' το παράθυρο αναζητώντας ψίχουλα και αποφάγια. Ζητάω την άδεια να χρησιμοποιήσω το ουροδοχείο πίσω από μια κουρτίνα από λινάτσα. Μόλις τελειώνω, βλέπω την Κόρη Τζέιν να κρύβει το πρόσωπό της πίσω απ' τις παλάμες της, ενώ η Χήρα ανανεώνει τις πληγές στα πόδια της. Φρέσκες λωρίδες αίματος λάμπουν ανάμεσα στις παλιές. Μια κατσικά μπαίνει στο σπίτι και πηγαίνει προς το στρώμα τσιμπολογώντας, ενώ η Κόρη Τζέιν κλαψουρίζει. Ικανοποιημένη από την ποσότητα του αίματος, η Χήρα σηκώνεται και σπρώχνει την κατσικά έξω απ' την πόρτα.

Στο τραπέζι για το πρωινό με ξινόγαλα και ψωμί η Χήρα και η Τζέιν ενώνουν τις παλάμες τους, σκύβουν τα κεφάλια τους και μουρμουρίζουν. Κάνω το ίδιο, ψιθυρίζοντας την προσευχή που ο

Αιδεσιμότατος Πατέρας μου έμαθε να λέω πρωί και βράδυ, με τη μητέρα μου να την επαναλαμβάνει μαζί μου. Πάτερ Ημών... Στο τέλος σηκώνω το κεφάλι μου για να αγγίξω το μέτωπό μου και πιάνω την αποδοκιμασία της Κόρης Τζέιν. Κουνάει το κεφάλι της εννοώντας όχι. Κι έτσι παριστάνω ότι στερεώνω τη σκούφια μου. Η Χήρα ρίχνει κουταλιές μαρμελάδα στο ξινόγαλα και τρώμε οι δυο μας. Η Κόρη Τζέιν αρνείται κι έτσι τρώμε εμείς ό,τι εκείνη δεν θέλει. Μετά η Χήρα πηγαίνει στο τζάκι και κρεμάει την τσαγιέρα πάνω απ' τη φωτιά. Μαζεύω τις γαβάθες και τα κουτάλια απ' το τραπέζι και τα πηγαίνω στο καμαράκι όπου μια λεκάνη νερό είναι ακουμπισμένη σ' έναν στενό πάγκο. Ξεπλένω και σκουπίζω κάθε κομμάτι προσεκτικά. Ο αέρας είναι βαρύς. Το νερό αρχίζει να βράζει στην τσαγιέρα που κρέμεται στο τζάκι. Γυρνάω και βλέπω τις τολύπες του ατμού να φτιάχνουν σχήματα με φόντο την πέτρα. Ένα σχήμα μοιάζει με κεφάλι σκύλου.

Όλες μας ακούμε βήματα να ανηφορίζουν το μονοπάτι. Έχω ακόμα δουλειά στο καμαράκι και μολονότι δεν βλέπω ποιοι μπαίνουν, ακούω τις κουβέντες τους. Η Χήρα προσφέρει κάθισμα στους επισκέπτες. Αρνούνται. Η φωνή του άντρα λέει ότι πρόκειται για προανάκριση αλλά ότι υπάρχουν κάμποσες μαρτυρίες. Η Χήρα τον διακόπτει λέγοντας ότι το μάτι της κόρης της είναι αλλήθωρο όπως το έφτιαξε ο Θεός και δεν έχει υπερφυσικές δυνάμεις. Και κοιτάξτε, λέει, κοιτάξτε τις πληγές της. Ο γιος του Θεού ματώνει. Εμείς ματώνουμε. Οι δαίμονες όχι.

Μπαίνω στο δωμάτιο. Όρθιοι εκεί στέκονται ένας άντρας, τρεις γυναίκες και ένα κοριτσάκι που μου θυμίζει τον εαυτό μου όταν η μητέρα μου με έστειλε μακριά. Σκέφτομαι πόσο γλυκιά είναι, όταν ξαφνικά αρχίζει να τσιρίζει και κρύβεται πίσω από τη φούστα μιας

γυναίκας. Τότε όλοι οι επισκέπτες στρέφονται να με κοιτάξουν. Οι γυναίκες βγάζουν μια άναρθρη κραυγή. Το μπαστούνι του άντρα πέφτει με θόρυβο στο πάτωμα, κάνοντας την κότα που βρίσκεται ακόμη στο δωμάτιο να κακαρίσει φτεροκοπώντας. Σηκώνει το μπαστούνι του, με δείχνει μ' αυτό και λέει ποια είν' αυτή; Μία από τις γυναίκες σκεπάζει τα μάτια της λέγοντας ο Θεός να μας βοηθήσει. Το κοριτσάκι κλαψουρίζει και κουνιέται μπρος πίσω. Η Χήρα σηκώνει και τα δυο της χέρια, λέγοντας είναι φιλοξενούμενη, έψαχνε κατάλυμα για τη νύχτα. Τη δεχτήκαμε, πώς θα μπορούσαμε να τη διώξουμε, και την ταΐσαμε. Ποια νύχτα, ρωτάει ο άντρας. Αυτή που πέρασε, απαντάει. Μια γυναίκα μιλάει λέγοντας ποτέ μου δεν είδα ανθρώπινο πλάσμα μαύρο σαν αυτό. Εγώ ναι, λέει μια άλλη, είναι μαύρο όπως και άλλα που έχω δει. Είναι Αφρικανή. Αφρικανή και κάτι παραπάνω, λέει μια άλλη. Κοιτάξτε το παιδί, λέει η πρώτη γυναίκα. Δείχνει το κοριτσάκι που τρέμει και βογκάει στο πλάι της. Ακούστε την. Ακούστε την. Είναι αλήθεια λοιπόν, λέει η άλλη. Ο Μαύρος Άντρας είναι ανάμεσά μας. Αυτή είναι η απεσταλμένη του. Το κοριτσάκι είναι απαρηγόρητο. Η γυναίκα που από τις φούστες της κρέμεται το παίρνει έξω όπου ησυχάζει γρήγορα. Δεν καταλαβαίνω τίποτα παρά μόνο ότι κινδυνεύω όπως έδειξε το κεφάλι του σκύλου και η μοναδική μου άμυνα είναι η Κυρά. Φωνάζω, περιμένετε. Φωνάζω, παρακαλώ κύριε. Νομίζω ότι ταράζονται επειδή μπορώ να μιλάω. Αφήστε με να σας δείξω το γράμμα μου, λέω πιο σιγά. Αποδεικνύει ότι δεν είμαι απεσταλμένη κανενός παρά μονάχα της Κυράς μου. Όσο πιο γρήγορα μπορώ, βγάζω την μπότα μου και κατεβάζω την κάλτσα μου. Οι γυναίκες ανοίγουν διάπλατα το στόμα, ο άντρας κοιτάζει από την άλλη και μετά στρέφει αργά αργά το βλέμμα πάνω μου. Τραβάω το γράμμα

της Κυράς μου και το τείνω προς το μέρος τους, κανένας όμως δεν το αγγίζει. Ο άντρας με διατάζει να το ακουμπήσω στο τραπέζι, αλλά φοβάται να σπάσει τη σφραγίδα. Λέει στη Χήρα να το κάνει η ίδια. Εκείνη σπάζει το κερί με τα νύχια της. Όταν το βουλοκέρι πέφτει, το χαρτί ξεδιπλώνεται, αλλά είναι πολύ χοντρό για να ισιώσει από μόνο του. Όλες, μαζί και η Κόρη Τζέιν που σηκώνεται από το κρεβάτι της, κοιτάνε απορημένες τα σημάδια· είναι φανερό πως μόνο ο άντρας ξέρει να διαβάσει. Με την άκρη του μπαστουνιού του το γυρνάει κανονικά και το κρατάει εκεί λες και το γράμμα θα μπορούσε να πετάξει ή να γίνει στάχτες δίχως φλόγα μπροστά στα μάτια του. Σκύβει και το εξετάζει από κοντά. Μετά το σηκώνει και διαβάσει δυνατά.

Η υπογράφουσα αυτήν την επιστολή, Κυρία Ρεβέκκα Βάαρκ εκ Μίλτον εγγνύται διά γυναικείο πρόσωπο εις χείρας του οποίου ευρίσκεται η παρούσα. Είναι ιδιοκτησία μου και αναγνωρίζεται από σημάδι εγκαύματος στην παλάμη του αριστερού χεριού της. Παρακαλώ έχετε την ευγενή καλοσύνη να της επιτρέψετε ασφαλή δίοδο και όσα αναγκαία δι' εκπλήρωσιν αποστολής της. Η ζωή μας, η ζωή μου επί της γης εξαρτάται από ταχεία επιστροφήν της.

Υπογραφή Ρεβέκκα Βάαρκ, Κυρία, Μίλτον

18 Μαΐου 1690

Εκτός από έναν μικρό ήχο που βγάζει η Κόρη Τζέιν, οι άλλοι μένουν σιωπηλοί. Ο άντρας με κοιτάζει, κοιτάζει πάλι το γράμμα, πάλι εμένα, πάλι το γράμμα. Ξανά εμένα, άλλη μια φορά το γράμμα. Βλέπετε, λέει η Χήρα. Την αγνοεί, στρέφεται στις δύο γυναίκες και κάτι τους ψιθυρίζει. Μου δείχνουν μια πόρτα που βγάζει σε μια

αποθήκη και εκεί, ανάμεσα σε κασόνια και ένα αδράχτι, μου λένε να βγάλω τα ρούχα μου. Χωρίς να με αγγίζουν μου λένε τι να κάνω. Να τους δείξω τα δόντια μου, τη γλώσσα μου. Συνοφρυώνονται βλέποντας το κάψιμο από κερί στην παλάμη μου, εκείνο που φίλησες για να κρυώσει. Κοιτάνε κάτω απ' τα μπράτσα μου, ανάμεσα στα πόδια μου. Γυμνή κάτω από το εξεταστικό τους βλέμμα παρατηρώ τι υπάρχει στα μάτια τους. Δεν υπάρχει εκεί μίσος, φόβος ή αηδία· όμως κοιτάζουν εμένα και το σώμα μου από απόσταση, χωρίς σημάδια αναγνώρισης. Τα γουρούνια με κοιτάνε με περισσότερη κατανόηση όταν σηκώνουν το κεφάλι απ' την ταϊστρα τους. Οι γυναίκες αποφεύγουν τα μάτια μου, όπως μου λες να κάνω με τις αρκούδες έτσι που να μη με πλησιάσουν για λίγη αγάπη και παιχνίδι. Στο τέλος μου λένε να ντυθώ και να φύγω απ' το δωμάτιο κλείνοντας την πόρτα πίσω μου. Φοράω τα ρούχα μου. Ακούω τον καβγά τους. Το κοριτσάκι έχει επιστρέφει· δεν κλαίει πια, αλλά λέει με φοβίζει με φοβίζει. Η φωνή μιας γυναίκας ρωτάει γιατί ο Σατανάς να γράψει γράμμα. Ο Λούσιφερ είναι όλο απάτες και κατεργαριές, λέει μια άλλη. Όμως η ζωή μιας γυναίκας κινδυνεύει λέει η Χήρα, και ποιον θα τιμωρήσει τότε ο Θεός; Η φωνή του άντρα βροντάει. Θα το αφήσουμε στους άλλους, λέει. Θα το μελετήσουμε, θα τους συμβουλευτούμε, θα προσευχηθούμε και θα επιστρέψουμε με την απάντησή μας. Δεν είναι φαίνεται ξεκάθαρο αν είμαι η απεσταλμένη του Μαύρου Άντρα. Μπαίνω στο δωμάτιο και το κοριτσάκι ουρλιάζει και τυλίγει τα μπράτσα του γύρω απ' το κορμάκι του. Οι γυναίκες το περικυκλώνουν και ορμάνε έξω. Ο άντρας λέει να μη φύγει από το σπίτι. Παίρνει το γράμμα μαζί του. Η Χήρα τον ακολουθεί στο μονοπάτι ικετεύοντας, ικετεύοντας.

Ξαναγυρνάει για να πει ότι χρειάζονται χρόνο για να συζητήσουν περισσότερο μεταξύ τους. Έχει ελπίδες, εξαιτίας του γράμματος. Η Κόρη Τζέιν γελάει. Η Χήρα Ίλινγκ γονατίζει για να προσευχηθεί. Προσεύχεται ώρα και μετά σηκώνεται λέγοντας πρέπει να δω κάποιον. Χρειάζομαι τη μαρτυρία και τη βοήθειά του.

Ποιον, ρωτάει η Κόρη Τζέιν.

Τον σερίφη, λέει η Χήρα.

Η Κόρη Τζέιν στραβομουτσουνιάζει πίσω απ' την πλάτη της μητέρας της καθώς εκείνη βγαίνει.

Κοντεύω να σωριαστώ κατάχαμα απ' το φόβο, παρακολουθώντας την Κόρη Τζέιν να περιποιείται τις πληγές στα πόδια της. Ο ήλιος έχει ανέβει ψηλά και η Χήρα δεν έχει επιστρέφει ακόμα. Περιμένουμε. Σιγά σιγά ο ήλιος χαμηλώνει. Η Κόρη Τζέιν βράζει αυγά χήνας και όταν κρυώνουν τα τυλίγει σε ένα κομμάτι πανί. Διπλώνει μια κουβέρτα και μου τη δίνει, μου γνέφει με το δάχτυλο να την ακολουθήσω. Φεύγουμε απ' το σπίτι πελαλώντας ανάμεσα στα ζώα. Κάθε λογής πουλερικό κακαρίζει και φτεροκοπάει μπροστά στα πόδια μας, καθώς τρέχουμε μέσα απ' το βοσκοτόπι. Η κατσίκα γυρνάει να μας κοιτάξει. Ο τράγος όχι. Κακό σημάδι. Στριμωχνόμαστε ανάμεσα στα παλούκια του φράχτη και μπαίνουμε στο δάσος. Τώρα περπατάμε, αθόρυβα, με την Κόρη Τζέιν να οδηγεί. Ο ήλιος αδειάζει, χύνοντας τ' απομεινάρια του ανάμεσα στις σκιές των δέντρων. Πουλιά και ζωάκια τρώνε και καλούν το ένα το άλλο.

Φτάνουμε σ' ένα ρυάκι, ξερό το περισσότερο, λασπερό στη μέση. Η Κόρη Τζέιν μου δίνει το πανί με τα αυγά. Μου εξηγεί πού πρέπει να πάω, ποιο μονοπάτι με φέρνει στο δρόμο που αν τον

πάρω θα φτάσω στο χωριουδάκι όπου ελπίζω να βρίσκεσαι. Λέω ευχαριστώ και πιάνω το χέρι της για να το φιλήσω. Λέει όχι, εγώ σ' ευχαριστώ. Τώρα θα ψάχνουν εσένα κι εμένα θα με ξεχάσουν. Φιλάει το μέτωπό μου και με παρατηρεί καθώς κατηφορίζω προς την ξεραμένη όχθη του ρυακιού. Γυρνάω και την κοιτάζω. Είσαι δαίμονας; τη ρωτάω. Το άστατο μάτι της είναι σταθερό. Χαμογελάει. Ναι, λέει. Ω ναι. Φύγε τώρα.

Βαδίζω μόνη, αλλά με συντροφεύουν τα μάτια που σμίγουν μαζί μου στο ταξίδι μου. Μάτια που δεν μ' αναγνωρίζουν, μάτια που με εξετάζουν μπας κι έχω ουρά, καμιά παραπανίσια θηλή, κανένα αρσενικό καμτσίκι ανάμεσα στα πόδια μου. Μάτια που περιπλανιούνται στο σώμα μου και κοιτάνε κι αποφασίζουν αν ο αφαλός μου είναι στο σωστό με πλησιάσουν για λίγη αγάπη και παιχνίδι. Στο τέλος μου λένε να ντυθώ και να φύγω απ' το δωμάτιο κλείνοντας την πόρτα πίσω μου. Φοράω τα ρούχα μου. Ακούω τον καβγά τους. Το κοριτσάκι έχει επιστρέφει· δεν κλαίει πια, αλλά λέει με φοβίζει με φοβίζει. Η φωνή μιας γυναίκας ρωτάει γιατί ο Σατανάς να γράψει γράμμα. Ο Λούσιφερ είναι όλο απάτες και κατεργαριές, λέει μια άλλη. Όμως η ζωή μιας γυναίκας κινδυνεύει λέει η Χήρα, και ποιον θα τιμωρήσει τότε ο Θεός; Η φωνή του άντρα βροντάει. Θα το αφήσουμε στους άλλους, λέει. Θα το μελετήσουμε, θα τους συμβουλευτούμε, θα προσευχηθούμε και θα επιστρέφουμε με την απάντησή μας. Δεν είναι φαίνεται ξεκάθαρο αν είμαι η απεσταλμένη του Μαύρου Άντρα. Μπαίνω στο δωμάτιο και το κοριτσάκι ουρλιάζει και τυλίζει τα μπράτσα του γύρω απ' το κορμάκι του. Οι γυναίκες το περικυκλώνουν και ορμάνε έξω. Ο άντρας λέει να μη φύγει από το σπίτι. Παίρνει το γράμμα μαζί του. Η Χήρα τον ακολουθεί στο μονοπάτι ικετεύοντας, ικετεύοντας.

Ξαναγυρνάει για να πει ότι χρειάζονται χρόνο για να συζητήσουν περισσότερο μεταξύ τους. Έχει ελπίδες, εξαιτίας του γράμματος. Η Κόρη Τζέιν γελάει. Η Χήρα Ίλινγκ γονατίζει για να προσευχηθεί. Προσεύχεται ώρα και μετά σηκώνεται λέγοντας πρέπει να δω κάποιον. Χρειάζομαι τη μαρτυρία και τη βοήθειά του.

Ποιον, ρωτάει η Κόρη Τζέιν.

Τον σερίφη, λέει η Χήρα.

Η Κόρη Τζέιν στραβομουτσουνιάζει πίσω απ' την πλάτη της μητέρας της καθώς εκείνη βγαίνει.

Κοντεύω να σωριαστώ κατάχαμα απ' το φόβο, παρακολουθώντας την Κόρη Τζέιν να περιποιείται τις πληγές στα πόδια της. Ο ήλιος έχει ανέβει ψηλά και η Χήρα δεν έχει επιστρέφει ακόμα. Περιμένουμε. Σιγά σιγά ο ήλιος χαμηλώνει. Η Κόρη Τζέιν βράζει αυγά χήνας και όταν κρυνώνουν τα τυλίγει σε ένα κομμάτι πανί. Διπλώνει μια κουβέρτα και μου τη δίνει, μου γνέφει με το δάχτυλο να την ακολουθήσω. Φεύγουμε απ' το σπίτι πηλαλώντας ανάμεσα στα ζώα. Κάθε λογής πουλερικό κακαρίζει και φτεροκοπάει μπροστά στα πόδια μας, καθώς τρέχουμε μέσα απ' το βοσκοτόπι. Η κατσίκα γυρνάει να μας κοιτάξει. Ο τράγος όχι. Κακό σημάδι. Στριμωχνόμαστε ανάμεσα στα παλούκια του φράχτη και μπαίνουμε στο δάσος. Τώρα περπατάμε, αθόρυβα, με την Κόρη Τζέιν να οδηγεί. Ο ήλιος αδειάζει, χύνοντας τ' απομεινάρια του ανάμεσα στις σκιές των δέντρων. Πουλιά και ζωάκια τρώνε και καλούν το ένα το άλλο.

Φτάνουμε σ' ένα ρυάκι, ξερό το περισσότερο, λασπερό στη μέση. Η Κόρη Τζέιν μου δίνει το πανί με τα αυγά. Μου εξηγεί πού πρέπει να πάω, ποιο μονοπάτι με φέρνει στο δρόμο που αν τον

πάρω θα φτάσω στο χωριουδάκι όπου ελπίζω να βρίσκεσαι. Λέω ευχαριστώ και πιάνω το χέρι της για να το φιλήσω. Λέει όχι, εγώ σ' ευχαριστώ. Τώρα θα ψάχνουν εσένα κι εμένα θα με ξεχάσουν. Φιλάει το μέτωπό μου και με παρατηρεί καθώς κατηφορίζω προς την ξεραμένη όχθη του ρυακιού. Γυρνάω και την κοιτάζω. Είσαι δαίμονας; τη ρωτάω. Το άστατο μάτι της είναι σταθερό. Χαμογελάει. Ναι, λέει. Ω ναι. Φύγε τώρα.

Βαδίζω μόνη, αλλά με συντροφεύουν τα μάτια που σμίγουν μαζί μου στο ταξίδι μου. Μάτια που δεν μ' αναγνωρίζουν, μάτια που με εξετάζουν μπας κι έχω ουρά, καμιά παραπανίσια θηλή, κανένα αρσενικό καμτσίκι ανάμεσα στα πόδια μου. Μάτια που περιπλανιούνται στο σώμα μου και κοιτάνε κι αποφασίζουν αν ο αφαλός μου είναι στο σωστό σημείο ή αν τα γόνατά μου διπλώνουν προς τα πίσω όπως τα μπροστινά πόδια του σκύλου. Θέλουν να δουν μήπως η γλώσσα μου είναι διχαλωτή σαν του φιδιού ή τα δόντια μου είναι μυτερά στις άκρες. Για να ξέρουν μήπως πεταχτώ μέσα απ' τα σκοτάδια και τους δαγκώσω. Μέσα μου έχω ζαρώσει. Σκαρφαλώνω στην ξεραμένη κοίτη κάτω από δέντρα που επαγρυπνούν και ξέρω πως δεν είμαι πια η ίδια. Με κάθε μου βήμα χάνω από κάτι. Νιώθω ότι στεγνώνω. Κάτι πολύτιμο μ' εγκαταλείπει. Είμαι ένα διαλυμένο πράγμα. Με το γράμμα ανήκω κάπου και είμαι νόμιμη. Χωρίς αυτό είμαι ένα αδύναμο μοσχάρι παρατημένο απ' το κοπάδι του, μια χελώνα χωρίς καβούκι, μια απεσταλμένη χωρίς άλλα σημάδια αναγνώρισης εκτός απ' το σκοτάδι με το οποίο γεννήθηκα, και έξω, ναι, μα και μέσα επίσης· και το εσωτερικό σκοτάδι είναι μικρό, φτερωτό και τσιμπάει. Αυτό είναι που ξέρει η μητέρα μου; Γιατί διάλεξε να ζήσω χωρίς αυτήν; Ούτε το εξωτερικό σκοτάδι μοιραζόμαστε, η μίνια μάε κι εγώ, ούτε

το εσωτερικό. Είναι αυτός ο θάνατος μονάχα δικός μου; Είναι αυτό το φτερωτό πράγμα που γρατζουνίζει η μόνη ζωή μέσα μου; Εσύ θα μου πεις. Έχεις και συ το εξωτερικό σκοτάδι. Κι όταν σε βλέπω και πέφτω μέσα σου, ξέρω πως είμαι ζωντανή. Ξαφνικά δεν είναι όπως πριν, που πάντοτε φοβόμουν. Δεν φοβάμαι τίποτα τώρα. Ο ήλιος φεύγει αφήνοντας σκοτάδια πίσω του και το σκοτάδι είμαι εγώ. Είμαστε εμείς. Είναι το σπίτι μου.

Δεν την ένοιαζε που τη φώναζαν Σόροου όσο η Τουίν συνέχιζε να χρησιμοποιεί το πραγματικό της όνομα. Παρ' όλα αυτά, μπερδευόταν. Άλλες φορές τη ζητούσαν η νοικοκυρά, ο ξυλοκόπος ή οι γιοι του κι άλλες η Τουίν που ήθελε παρέα για να μιλήσει, να κάνει βόλτες ή να παίξει. Ήταν βολικό που είχε δύο ονόματα, αφού την Τουίν δεν μπορούσε να την δει κανένας άλλος. Κι έτσι όταν άκουγε, την ώρα που έπλενε τα ρούχα ή βοσκούσε τις χήνες, το όνομα που χρησιμοποιούσε ο Πλοίαρχος, ήξερε ότι ήταν η Τουίν. Όμως αν οποιαδήποτε φωνή την καλούσε με το «Σόροου», γνώριζε τι να περιμένει. Πιο ωραίο, βέβαια, ήταν όταν η Τουίν τη φώναζε από την πόρτα του πριονιστήριου ή της ψιθύριζε στ' αυτή. Τότε παρατούσε κάθε αγγαρεία κι ακολουθούσε τον γνήσιο εαυτό της.

Είχαν συναντηθεί κάτω απ' την αιώρα του χειρουργού στο διαγουμισμένο πλοίο. Όλοι οι άνθρωποι είχαν φύγει ή πνιγεί και θα 'πρεπε κι εκείνη να 'χε την ίδια τύχη, αν δεν κοιμόταν βαθιά τον ύπνο του οπίου στο χειρουργείο του карабиού. Την είχαν πάει εκεί για να της αφαιρέσουν τους δοθιήνες από το λαιμό της και είχε πει το μείγμα που ο γιατρός έλεγε ότι θα μείωνε τον πόνο. Έτσι, όταν το πλοίο βυθίστηκε εκείνη δεν το κατάλαβε, ούτε ήξερε αν κατάφερε να ξεφύγει κανένας επιβάτης. Τώρα θυμόταν ότι είχε ξυπνήσει ολομόναχη πέφτοντας απ' την αιώρα. Ο πατέρας της, ο Πλοίαρχος, πουθενά.

Πριν έρθει στο σπίτι του ξυλοκόπου, η Σόροου δεν είχε ζήσει ποτέ της στη στεριά. Τώρα οι αναμνήσεις του πλοίου, του

μοναδικού σπιτιού που γνώρισε, είχαν κλαπεί, όπως και το φορτίο του: τόπια ύφασμα, κιβώτια με όπιο, κασόνια με πυρομαχικά, άλογα, βαρέλια με μελάσα. Ακόμα και τα ίχνη του Πλοιάρχου είχαν σβηστεί. Έψαξε για επιζώντες και τροφή, μάζεψε με το δάχτυλο τη χυμένη στο κατάστρωμα μελάσα και την πιπίλισε για να ξεγελάσει την πείνα της, νύχτες ολόκληρες αφουγκραζόταν τον παγωμένο άνεμο και το φλοίσβο της θάλασσας, ώσπου η Τουίν ήρθε κοντά της κάτω απ' την αιώρα και από τότε είναι μαζί. Οι δυο τους απογύμνωσαν το σπασμένο κατάρτι, το 'καναν μπαστούνι κι άρχισαν να βαδίζουν σε μια βραχώδη ακτή. Έφαγαν κομματάκια από νεκρά ψάρια που δυνάμωσαν τη δίψα τους· μα τη λησμόνησαν αμέσως στο θέαμα δύο πτωμάτων που λικνίζονταν στο κύμα. Η φουσκοθαλασσιά και το μποτζάρισμα τις έκαναν απρόσεκτες: απομακρύνθηκαν από τα βράχια κι άρχισαν να πλατσουρίζουν στα ρηχά, όταν άρχισε ν' ανεβαίνει η παλίρροια. Τις σάρωσε το κύμα και τις δύο και τις έβγαλε στα βαθιά* κι οι δύο παλέψανε όσο μπορούσαν, ώσπου το κρύο υπερνίκησε τις δυνάμεις τους και παρασύρθηκαν όχι προς τη στεριά, αλλά προς τον ορίζοντα. Ήταν πολύ τυχερές, γιατί έτσι μπήκαν σ' ένα ρεύμα που ορμούσε ακάθεκτο προς την ακτή και κατέληγε σ' ένα ποτάμι.

Η Σόροου ξύπνησε γυμνή κάτω από μια κουβέρτα, μ' ένα ζεστό υγρό πανί στο μέτωπό της. Η μυρωδιά του πριονισμένου ξύλου κατέκλυζε τα πάντα. Μια γυναίκα μ' άσπρα μαλλιά την παρατηρούσε.

«Τι θέαμα», είπε η γυναίκα κουνώντας το κεφάλι της. «Τι θλιβερό θέαμα που είσαι. Όμως φαίνεσαι αρκετά γερή για υπηρέτρια». Τράβηξε την κουβέρτα ως το σαγόνι της ναυαγού.

«Από τα ρούχα σου νομίσαμε πως ήσουν αγόρι. Όπως και να 'χει, δεν πέθανες».

Καλά τα νέα, γιατί η Σόροου νόμιζε πως ήταν πεθαμένη, ώσπου η Τουίν εμφανίστηκε στα πόδια του ξυλοκρέβατου χαμογελώντας, στηρίζοντας το πρόσωπό της στις παλάμες της. Ανακουφισμένη, η Σόροου ξανακοιμήθηκε, όμως πιο εύκολα τώρα που η Τουίν κούρνιαζε εκεί κοντά.

Το επόμενο πρωί ξύπνησε από το ροκάνισμα των πριονιών και την ακόμα πιο δυνατή μυρωδιά κομμένου ξύλου. Η γυναίκα του ξυλοκόπου μπήκε κρατώντας ένα αντρικό πουκάμισο και μια αγορίστικη περισκελίδα.

«Αυτά σου φτάνουν για την ώρα», είπε. «Πρέπει να σου φτιάξω κάτι πιο ταιριαστό, γιατί δεν υπάρχει τίποτα να δανειστώ στο χωριό. Και δεν θα έχεις παπούτσια για λίγο».

Ζαλισμένη, παραπατώντας, η Σόροου φόρεσε τα στεγνά αγορίστικα ρούχα και ακολούθησε τη μυρωδιά από κάτι που μαγειρευόταν. Έφαγε ένα πλούσιο πρωινό κι ήταν πια έτοιμη να μιλήσει, όχι όμως και να θυμηθεί. Όταν τη ρώτησαν το όνομά της, η Τουίν ψιθύρισε ΟΧΙ, κι έτσι η Σόροου ανασήκωσε τους ώμους της, βρίσκοντας σ' αυτήν την κίνηση μια βολική απάντηση για όλες τις πληροφορίες που της ζητούσαν κι εκείνη δεν μπορούσε ή παρίστανε ότι δεν μπορούσε να θυμηθεί.

Πού μένεις;

Στο πλοίο.

Ναι, αλλά όχι πάντα.

Πάντα.

Πού είναι η οικογένειά σου;

Ανασήκωμα των ώμων.

Ποιος άλλος ήταν στο πλοίο;

Γλάροι.

Για ανθρώπους λέω, κορίτσι μου!

Ανασήκωμα των ώμων.

Ποιος ήταν ο πλοίαρχος;

Ανασήκωμα των ώμων.

Εντάξει, και πώς έφτασες στην ακτή;

Νεράιδες. Θέλω να πω, φάλαινες.

Τότε ήταν που τη βάφτισε η νοικοκυρά. Την επόμενη μέρα της έδωσε μια καμιζόλα από λινάτσα, μια καθαρή σκούφια να καλύψει τα απερίγραπτα και ελαφρώς απειλητικά μαλλιά της, και της είπε να πάει να φροντίσει τις χήνες. Να τις ταΐσει, να τις ποτίσει και να τις προσέχει μήπως και το σκάσουν. Τα γυμνά πόδια της Σόροου πάλευαν με το εξαντλητικά κακοτράχαλο έδαφος. Την πρώτη μέρα στη λιμνούλα σκόνταφτε και τρέκλιζε συνέχειά· κι έτσι, όταν δύο χηνόπουλα δέχτηκαν επίθεση από ένα σκύλο και επακολούθησε χάος, έκανε ώρες ώσπου να ξανασυγκεντρώσει το κοπάδι. Συνέχισε για μερικές ακόμα μέρες, ώσπου η νοικοκυρά σήκωσε τα χέρια ψηλά και την έβαλε να κάνει απλές δουλειές του σπιτιού, σε καμιά από τις οποίες δεν αποδείχτηκε ικανή. Όμως η απόλαυση να κατσαδιάζεις μια άχρηστη υπηρέτρια ξεπερνούσε την ευχαρίστηση από μια δουλειά σωστά καμωμένη, και η νοικοκυρά ωρυόταν ευτυχισμένα μπροστά σε κάθε ασκούπιστη γωνιά, σε κάθε

αγυάλιστη τσαγιέρα, σε κάθε απρόσεχτα ξεχορταριασμένο παρτέρι, σε κάθε άσχημα ξεπουπουλιασμένο κοτόπουλο. Η Σόροου εστίαζε την προσοχή της στην ώρα του φαγητού και στην τέχνη της απόδρασης για σύντομους περιπάτους με την Τουίν και για παιχνίδια ανάμεσα στις δουλειές της, αντί να συγκεντρώνεται στα καθήκοντά της. Πότε πότε είχε κι άλλες μυστικές φίλες, διαφορετικές από την Τουίν αλλά όχι καλύτερές της, αφού μονάχα εκείνη ήταν η ασφάλεια, η διασκέδαση, η σύμβουλός της.

Η νοικοκυρά της είπε ότι ήταν έμμηνα· ότι όλες οι γυναίκες τα είχαν και η Σόροου την πίστεψε ως τον επόμενο μήνα και τον επόμενο και τον επόμενο, που το αίμα δεν ξαναγύρισε. Το συζήτησαν με την Τουίν: μήπως το αίμα ήταν το αποτέλεσμα των δοσοληψιών της και με τους δύο αδελφούς πίσω από το σωρό τα ξύλα και όχι αυτό που έλεγε η νοικοκυρά; Επειδή ο πόνος ήταν έξω, ανάμεσα στα πόδια της, όχι μέσα, εκεί που έλεγε η νοικοκυρά ότι ήταν φυσικό. Η ενόχληση επέμενε ακόμη όταν ο ξυλοκόπος ζήτησε από τον Κύριο να την πάρει, λέγοντας ότι η γυναίκα του δεν θα την κρατούσε.

Ο Κύριος ρώτησε «Πού είναι;» και φώναξαν τη Σόροου στο πριονιστήριο.

«Πόσο είναι;»

Όταν ο ξυλοκόπος κούνησε το κεφάλι του, η Σόροου μίλησε δυνατά: «Νομίζω πως είμαι έντεκα τώρα».

Ο Κύριος γρύλισε.

«Μη σας νοιάζει τ' όνομά της», είπε ο ξυλοκόπος. «Μπορείτε να τη φωνάζετε όπως θέλετε. Η γυναίκα μου τη λέει Σόροου, επειδή την

εγκατέλειψαν. Είναι λίγο μπασταρδεμένη, όπως βλέπετε και σεις. Ό,τι και να 'ναι, όμως, θα δουλέψει χωρίς παράπονα».

Καθώς μιλούσε, η Σόροου είδε το πλατύ χαμόγελο στο πρόσωπό του.

Ταξίδεψε καθισμένη πίσω απ' τη σέλα του Κυρίου για μίλια, με μία μονάχα στάση στο δρόμο. Ήταν η πρώτη φορά που καβαλούσε άλογο και το κάψιμο της έφερνε δάκρυα στα μάτια. Τραμπαλιζόταν, κοπανιόταν, γαντζωνόταν στο πανωφόρι του Κυρίου, ώσπου στο τέλος έκανε εμετό. Τράβηξε τα χαλινάρια εκείνος και την κατέβασε κάτω, αφήνοντάς την να ξεκουραστεί ενώ σκούπιζε το πανωφόρι του μ' ένα πλατανόφυλλο. Δέχτηκε να πει απ' το παγούρι του, αλλά η πρώτη γουλιά εκτοξεύτηκε απ' το στόμα της μαζί με ό,τι είχε απομείνει στο στομάχι της.

«Σόροου, πράγματι», μουρμούρισε ο Κύριος.

Ένωσε ευγνωμοσύνη όταν πλησίασαν στο αγρόκτημα και την κατέβασε από το άλογο για να περπατήσει στο υπόλοιπο της διαδρομής. Ο Κύριος κάθε τόσο γύριζε και την κοίταζε για να βεβαιωθεί ότι δεν είχε πέσει ή ξαναζαλιστεί.

Η Τούν χαμογέλασε και χτύπησε παλαμάκια όταν είδαν από μακριά το αγρόκτημα. Η Σόροου κοίταζε γύρω της μ' ένα φόβο που θα ήταν βαθύτερος αν δεν την βασάνιζαν η ναυτία και ο πόνος. Μίλια ολόκληρα ψηλό χορτάρι πυργωνόταν σαν τα κατάρτια μαύρων πλοίων κι όταν αυτά τελείωσαν, πεύκα πυκνά, ψηλά σαν καμπαναριά, έριχναν σκιές πάνω από τα κεφάλια τους. Όσο και να προσπαθούσε, δεν κατάφερε ούτε μια φορά να δει τις κορυφές τους που σίγουρα, το ήξερε, τρυπούσαν τον ουρανό. Πότε πότε ένα ογκώδες μαλλιαρό πράγμα στεκόταν ανάμεσα στα δέντρα και τους

παρατηρούσε να περνούν. Μια φορά, όταν μια άλκη διέσχισε το μονοπάτι τους, ο Κύριος αναγκάστηκε να παρεκκλίνει και να κάνει επιτόπου τέσσερις στροφές, ώσπου το άλογο να ηρεμήσει και να συνεχίσει. Κι έτσι, ενώ ακολουθούσε το άλογο του Κυρίου σ' ένα ηλιόλουστο ξέφωτο ακούγοντας το κακάρισμα από τις πάπιες, ούτε η ίδια ούτε η Τουίν θα μπορούσαν να νιώσουν μεγαλύτερη ανακούφιση. Αντίθετα απ' τη νοικοκυρά, η Κυρά και η Λίνα είχαν μικρές, ίσιες μύτες· το δέρμα της Κυράς ήταν σαν το ασπράδι των αυγών, της Λίνας καφετί, όπως τα τσόφλια τους. Πριν από καθετί, φαγητό ή ανάπαυση, η Λίνα επέμενε να λούσει τα μαλλιά της Σόροου. Δεν την ενοχλούσαν μόνο τα κλαράκια ή τα κομματάκια άχυρο που πρόβαλλαν κάτω απ' τη σκούφια της· φοβόταν τις ψείρες. Ήταν ένας φόβος που ξάφνιασε τη Σόροου, γιατί πίστευε ότι οι ψείρες, τα τσιμπούρια, οι μύγες ή όποιος άλλος ξένος είχε κάνει κατοχή στο σώμα της αποτελούσαν μάλλον ενόχληση παρά κίνδυνο. Η Λίνα είχε άλλη γνώμη και, μετά το λούσιμο, έτριψε το κορίτσι απ' την κορφή ως τα νύχια δύο φορές πριν την αφήσει να μπει στο σπίτι. Ύστερα, κουνώντας το κεφάλι της, της έδωσε ένα αλατισμένο πανί να καθαρίσει τα δόντια της.

Ο Κύριος, κρατώντας το χέρι της Πατρίσιαν, ανακοίνωσε ότι τη νύχτα θα την κλειδώσουν στο σπίτι. Όταν η Κυρά ρώτησε γιατί, αυτός απάντησε: «Μου είπαν ότι παίρνει τους δρόμους».

Στην παγωνιά εκείνης της πρώτης νύχτας, κουλουριασμένη σ' ένα στρώμα κοντά στο τζάκι, η Σόροου κοιμόταν και ξυπνούσε, κοιμόταν και ξυπνούσε, νανουρισμένη αδιάκοπα από τη φωνή της Τουίν που περιέγραφε χιλιάδες άντρες να βαδίζουν στα κύματα, να τραγουδούν χωρίς λόγια. Πώς γυάλιζαν τα δόντια τους, περισσότερο κι απ' τα λευκά σκουφιά κάτω απ' τα πόδια τους. Πώς

ασήμιζε το μαύρο σαν τη νύχτα δέρμα τους, καθώς σκοτείνιαζε ο ουρανός και ανέτελλε το φεγγάρι. Πώς η μυρωδιά της γης, ώριμη κι εύφορη, αίθριαζε τα μάτια του πληρώματος αλλά έκανε τους περιπατητές της θάλασσας να κλαίνε. Ανακουφισμένη από τη φωνή της Τουίν κι από το ζωικό λίπος που η Λίνα είχε απλώσει στα απόκρυφά της, η Σόροου βυθίστηκε στον πρώτο της γλυκό ύπνο εδώ και μήνες.

Παρ' όλα αυτά, το πρωί, ξέρασε το πρωινό της αμέσως μόλις το κατάπιε. Η Κυρά της έδωσε αφέψημα από αχίλλεια και την έβαλε να δουλέψει στο λαχανόκηπο. Τραβώντας απ' το χώμα όψιμα γογγύλια, άκουγε τον Κύριο να σπάζει βράχια στο πέρα χωράφι. Η Πατρίσιαν καθόταν ανακούρκουδα στην άκρη του κήπου τρώγοντας ένα κίτρινο μήλο και παρατηρώντας την. Η Σόροου της έγνεψε με το χέρι. Έγνεψε κι η Πατρίσιαν. Τότε εμφανίστηκε η Λίνα και φώναξε στο κοριτσάκι να φύγει από εκεί. Από εκείνη τη στιγμή η Τουίν, αν όχι και η Σόροου, κατάλαβε ότι η Λίνα διαφέντευε το σπίτι και αποφάσιζε για όλα όσα δεν απασχολούσαν τον Κύριο και την Κυρά. Το μάτι της ήταν παντού, ακόμα κι όταν δεν βρισκόταν πουθενά εκεί γύρω. Σηκωνόταν πριν λαλήσει ο πετεινός, έμπαινε στο σπίτι μέσα στο σκοτάδι, άγγιζε την κοιμισμένη Σόροου με την άκρη του μοκασινιού της και χασομερούσε ανανεώνοντας τα κάρβουνα στο τζάκι. Εξέταζε τα καλάθια, κοίταζε κάτω απ' τα καπάκια των βάζων. Ελέγχει αν υπάρχουν αποθέματα, σκεφτόταν η Σόροου. Όχι, είπε η Τουίν, εσένα ελέγχει, μήπως κλέβεις τρόφιμα.

Η Λίνα της μιλούσε πολύ λίγο, ούτε καλημέρα δεν της έλεγε, και μονάχα όταν το περιεχόμενο όσων είχε να πει ήταν επείγον. Ωστόσο, εκείνη πληροφόρησε τη Σόροου ότι ήταν έγκυος. Μόλις της είχε πάρει από τα χέρια ένα καλάθι με κεχρί. Την κοίταζε

αδιάφορα στα μάτια και είπε: «Το ξέρεις πως κουβαλάς παιδί, παιδί μου;»

Η Σόροου έμεινε με το στόμα ανοιχτό. Κι ύστερα κοκκίνισε από ευχαρίστηση στη σκέψη ότι ένας αληθινός άνθρωπος, ένας καταδικός της άνθρωπος, μεγάλωνε μέσα της.

«Τι πρέπει να κάνω;» ρώτησε.

Η Λίνα απλώς την κοίταξε επίμονα και, στηρίζοντας το καλάθι στο γοφό της, απομακρύνθηκε. Αν το ήξερε η Κυρά, δεν της είπε ποτέ λέξη, ίσως γιατί ήταν έγκυος και η ίδια. Ο τοκετός της Σόροου ήρθε πολύ νωρίς, της είπε η Λίνα, ώστε να ζήσει το παιδί, αλλά η Κυρά γέννησε ένα παχουλό αγοράκι που έδωσε χαρά σε όλους - για έξι μήνες τουλάχιστον. Τον έβαλαν πλάι στον αδελφό του στα ριζά του λόφου πίσω από το σπίτι και είπαν προσευχές. Αν και η Σόροου νόμιζε πως είχε δει το δικό της νεογέννητο να χασμουριέται, η Λίνα το τύλιξε σε ένα κομμάτι λινάτσα και το πέταξε στο πιο πλατύ σημείο του ποταμού, μακριά απ' το φράγμα των καστόρων. Δεν είχε όνομα. Η Σόροου έκλαψε, αλλά η Τουίν τη διέταξε να πάψει. «Είμαι πάντα μαζί σου», είπε. Ήταν μια κάποια παρηγοριά, αλλά πέρασαν χρόνια ώσπου να ατονήσει η επίμονη σκέψη της Σόροου ότι τα πνευμόνια του μωρού της είχαν γεμίσει νερό κάτω από την παλάμη της Λίνας. Μη έχοντας κανένα να μιλήσει, στηρίχτηκε ακόμα περισσότερο στην Τουίν. Μαζί της, η Σόροου ποτέ δεν αναζητούσε παρέα ή κουβεντούλα. Ακόμα κι όταν την ανάγκασαν να κοιμάται στο σπίτι, υπήρχαν πολλές ιστορίες να ακούσει και μπορούσαν να ξεκλέψουν κάποιες ώρες τη μέρα για περιπάτους και χωρατά στο δάσος. Υπήρχαν κεράσια, επίσης, και καρύδια από τον διάκονο. Όμως έπρεπε να κάθεται ήσυχη. Κάποτε της έφερε ένα μαντίλι του λαιμού που η Σόροου το γέμισε με πέτρες

και το πέταξε στο ποταμάκι, γνωρίζοντας ότι μια τέτοια πολυτέλεια θα προκαλούσε το θυμό της Λίνας και την ανησυχία της Κυράς. Και μολονότι χάθηκε άλλο ένα μωρό της Κυράς, η Πατρίσιαν συνέχισε να σφύζει από υγεία. Για λίγο η Λίνα φάνηκε να πείθεται ότι για τους θανάτους των αγοριών δεν έφταιγε η Σόροου, όμως όταν ένα άλογο έσπασε το κεφάλι της Πατρίσιαν άλλαξε γνώμη.

Ύστερα, ήρθε η Φλόρενς.

Ύστερα, ήρθε ο σιδεράς. Δύο φορές.

Όταν έφτασε η Φλόρενς εκείνο τον πικρό χειμώνα, η Σόροου, περίεργη κι ευτυχισμένη που έβλεπε ένα καινούργιο πρόσωπο, χαμογέλασε και έκανε ένα βήμα, μόνο για να αγγίξει μία από τις χοντρές κοτσίδες του κοριτσιού. Όμως η Τουίν τη σταμάτησε, σκύβοντας κοντά στο πρόσωπο της Σόροου, ουρλιάζοντας «Μη! Μη!» Η Σόροου αναγνώρισε τη ζήλια της Τουίν και κούνησε το χέρι μπροστά στο πρόσωπό της να τη διώξει, όχι όμως αρκετά γρήγορα. Η Λίνα, βγάζοντας το σάλι της και τυλίγοντάς το γύρω απ' τους ώμους του παιδιού, την πήρε στην αγκαλιά της και την κουβάλησε στο στάβλο. Από κει και πέρα, το παιδί ανήκε στη Λίνα. Κοιμόντουσαν μαζί, λούζονταν μαζί, έτρωγαν μαζί. Η Λίνα της έφτιαχνε ρούχα και μικροσκοπικά παπουτσάκια από λαγόδερμα. Όποτε πλησίαζε η Σόροου, η Λίνα έλεγε «Πάρε δρόμο», ή την έστελνε σε κάποιο θέλημα που έπρεπε να εκτελεστεί αμέσως, ενώ στο μεταξύ έκανε ό,τι μπορούσε για να σιγουρευτεί ότι όλοι θα συμμερίζονταν την έλλειψη εμπιστοσύνης που σπίθιζε στα μάτια της. Η Σόροου θυμόταν πόσο στένεψαν και άστραψαν αυτά τα μάτια όταν ο Κύριος την έβαλε να κοιμηθεί στο σπίτι. Και μολονότι η Λίνα τη βοήθησε στη γέννα, η Σόροου δεν έπαψε ποτέ να σκέφτεται το μωρό της να ανασαίνει νερό κάθε μέρα, κάθε νύχτα, σ'

όλα τα ποτάμια του κόσμου. Αφού την κράτησαν μακριά από το καινούργιο κορίτσι όπως και από την Πατρίσιαν, η Σόροου άρχισε να συμπεριφέρεται και πάλι όπως πάντα - με παγερή αδιαφορία προς όλους, με εξαίρεση την Τουίν.

Χρόνια αργότερα, όταν ήρθε ο σιδεράς, η ατμόσφαιρα άλλαξε. Για πάντα. Η Τουίν το παρατήρησε πρώτη, λέγοντας ότι η Λίνα φοβόταν τον σιδερά και προσπαθούσε να προειδοποιήσει την Κυρά για λόγου του, αλλά κάθε προειδοποίηση ήταν άκαρπη. Η Κυρά δεν έδινε σημασία. Δεν είχε καμιά διάθεση να παίξει τον δεσμοφύλακα, γιατί ήταν πολύ ευτυχισμένη που ο Κύριος δεν ταξίδευε πια. Ήταν πάντοτε εκεί, δουλεύοντας για το καινούργιο σπίτι, οργανώνοντας τις παραλαβές, τεντώνοντας σπάγκους από τη μία γωνία στην άλλη και συζητώντας αδιάκοπα με τον σιδερά για το σχέδιο της πύλης. Η Λίνα να τρέμει· η Κυρά να μουρμουρίζει από ικανοποίηση· ο Κύριος σε μεγάλα κέφια. Η Φλόρενς, φυσικά, ήταν η πιο αφηρημένη.

Ούτε η Σόροου ούτε η Τουίν είχαν αποφασίσει τι γνώμη είχαν για τον σιδερά. Φαινόταν αυτάρκης, ανίδεος για την επίδρασή του. Ήταν επικίνδυνος, όπως τον έβλεπε η Λίνα, ή ο φόβος της ήταν σκέτη ζήλια; Ήταν για τον Κύριο ο τέλειος σύντροφος στο χτίσιμο ή μια κατάρα για τη Φλόρενς, έτσι όπως είχε αλλοιώσει τη συμπεριφορά της, μεταμορφώνοντάς την από ανοιχτόκαρδη σε μυστικοπαθή; Ήταν ακόμα δίδουλες, όταν η Σόροου, επιστρέφοντας από το ποτάμι μ' έναν κουβά νερό, κατέρρευσε, καίγοντας και τρέμοντας, κοντά στο εργοτάξιο. Από καθαρή τύχη, ο σιδεράς βρισκόταν εκεί και την είδε να πέφτει. Την σήκωσε και την ξάπλωσε στο στρώμα όπου κοιμόταν ο ίδιος. Το πρόσωπο και τα μπράτσα της Σόροου ήταν γεμάτα βουρδουλιές. Ο σιδεράς άγγιξε τα σπυριά στο λαιμό της και μετά φώναξε. Ο Κύριος πρόβαλε το

κεφάλι του από το πλαίσιο της πόρτας και η Φλόρενς ήρθε τρέχοντας. Έφτασε και η Κυρά και ο σιδεράς ζήτησε ξίδι. Η Λίνα πήγε να το φέρει, κι όταν γύρισε, εκείνος ράντισε τα σπυριά της Σόροου και το δέρμα στο πρόσωπο και τα χέρια της, κάνοντάς την να σφαδάζει από πόνο. Ενώ οι γυναίκες κρατούσαν την ανάσα τους και ο Κύριος συνοφρυωνόταν, ο σιδεράς έκαψε ένα μαχαίρι κι άνοιξε έναν από τους δοθιήνες. Όλοι τους παρακολουθούσαν αμίλητοι, καθώς εκείνος γλιστρούσε ανάμεσα στα χείλη της άρρωστης σταγόνες απ' το ίδιο της το αίμα. Η Σόροου έμεινε ξαπλωμένη στην αιώρα όλη μέρα κι όλη νύχτα, χωρίς να της επιτρέπεται να φάει ή να πιει. Ψηνότανε στον πυρετό και οι γυναίκες εναλλάσσονταν πλάι της, αερίζοντάς την. Το σταθερό αεράκι απ' τις βεντάλιες τους της θύμιζε τον θαλασσινό άνεμο και τον Πλοίαρχο με το δοιάκι στα χέρια. Πριν να τον δει, τον άκουσε. Να γελάει. Δυνατά, άγρια. Όχι. Όχι, δεν γελούσε. Ούρλιαζε. Μαζί με τους άλλους. Ψηλές και χαμηλές, οι κραυγές έρχονταν από μακριά, από την άλλη πλευρά των άσπρων σύννεφων που την κύκλωναν. Και άλογα, επίσης. Οπλές που σφυροκοπούσαν, απελευθερωμένες από τ' αμπάρια. Πηδούσαν πάνω από σακιά με σιτάρι και κλοτσούσαν τα βαρέλια, ώσπου οι τούγιες έσπασαν και μια παχιά, γλυκιά μαυρίλα χύθηκε έξω. Κι όμως, εκείνη δεν μπορούσε να κουνηθεί ή να σκίσει τα σύννεφα. Τα 'σπρώχνε, τα 'σπρώχνε, ώσπου έπεσε στο πάτωμα, ενώ τα σύννεφα την κάλυπταν και την έπνιγαν ολόκληρη, πείθοντάς την ότι οι κραυγές ανήκαν στους γλάρους. Όταν συνήλθε την υποδέχτηκαν μάτια με το σχήμα και το χρώμα των δικών της. Τα πουπουλένια σύννεφα, άσπρες τώρα πια κλωστές, έφευγαν μακριά.

«Εδώ είμαι», είπε το κορίτσι με το πρόσωπο που ταίριαζε απόλυτα στο δικό της. «Είμαι πάντα εδώ».

Μαζί με την Τουίν φοβότανε λιγότερο και οι δυο τους άρχισαν να ψάχνουν το σιωπηλό, μπαταρισμένο πλοίο. Αργά και προσεκτικά. Κρυφοκοίταζαν εδώ, αφουγκράζονταν εκεί, αλλά δεν βρήκαν τίποτα, εκτός από ένα σκουφάκι με κορδέλες και κάτι γλάρους που ράμφιζαν το κουφάρι ενός πουλαριού.

Κάτω απ' τη βεντάλια που ανέμιζε, μουσκεμένη στον ιδρώτα, η Σόροου θυμήθηκε πόσο κρύωνε, μέρα τη μέρα, στο πλοίο. Εκτός από τον παγωμένο άνεμο, τίποτ' άλλο δεν σάλευε. Στην πρύμνη ήταν η θάλασσα, στην πλώρη μια βραχώδης παραλία που απλωνόταν στα πόδια ενός λόφου γεμάτου πέτρες και θάμνους. Η Σόροου δεν είχε ποτέ πατήσει το πόδι της στη γη και την τρομοκρατούσε η ιδέα να εγκαταλείψει το πλοίο και να βγει στην ακτή. Της ήταν τόσο ξένη όσο είναι ο ωκεανός για τα πρόβατα. Η Τουίν την έπεισε. Όταν κατέβηκαν, το χώμα -μοχθηρό, σκληρό, παχύ, μισητό- τη συγκλόνισε. Τότε μόνο κατάλαβε την επιλογή του Πλοιάρχου να την κρατήσει πάνω στο καράβι. Δεν την είχε αναθρέψει σαν κόρη αλλά σαν μελλοντικό μέλος του πληρώματος. Βρόμικη, παντελονοφορούσα, ατίθαση και μαζί υπάκουη, με μία και μόνη σημαντική ικανότητα: να μπαλώνει και να ράβει τις στολές των ναυτών.

Η Κυρά και η Λίνα τσακώνονταν με τον σιδερά για το αν έπρεπε να φάει και να πει με το ζόρι, αλλά εκείνος ήταν που διέταζε κι επέμενε να μην μπει τίποτα στο στόμα της. Φοβισμένες από εκείνο το καυτό μαχαίρι και τα γιατρικά με το αίμα, το αποδέχτηκαν. Έπρεπε μόνο να την αερίζουν και να ραντίζουν με ξίδι τα σπυριά. Στο τέλος της τρίτης μέρας, ο πυρετός της Σόροου

έπεσε και παρακάλεσε να της δώσουν λίγο νερό. Ο σιδεράς σήκωσε το κεφάλι της και της έφερε στα χείλη ένα φλασκί από ξερή νεροκολοκύθα. Υψώνοντας το βλέμμα της, είδε την Τουίν να κάθεται στα κλαδιά πάνω απ' την αιώρα, χαμογελώντας. Σύντομα, η Σόροου είπε ότι πεινούσε. Λίγο λίγο, με τη φροντίδα του σιδερά και την περιποίηση της Φλόρενς, τα σπυριά συρρικνώθηκαν, οι βουρδουλιές εξαφανίστηκαν και η δύναμή της ξαναγύρισε. Τώρα η ετυμηγορία και των δυο τους ήταν ξεκάθαρη: ο σιδεράς ήταν ο σωτήρας τους. Η Λίνα, ωστόσο, έγινε αληθινά αποκρουστική στην προσπάθειά της να κρατήσει τη Φλόρενς μακριά και από την άρρωστη και από τον θεραπευτή, μурμουρίζοντας ότι είχε ξαναδεί αυτή την αρρώστια όταν ήταν παιδί και ότι θα εξαπλωνόταν σαν μούχλα πάνω σ' όλους τους. Όμως έχασε τη μάχη με τη Φλόρενς. Ώσπου να αναρρώσει η Σόροου, η Φλόρενς είχε χτυπηθεί από μια άλλη αρρώστια πολύ μεγαλύτερης διάρκειας και πολύ πιο ολέθρια.

Ήταν ξαπλωμένη στο λιβάδι στην άκρη του δάσους ακούγοντας την Τουίν να λέει μια αγαπημένη της ιστορία, εκείνη για το σχολείο των ψαροκοριτσιών που είχαν για μάτια μαργαριτάρια και πρασινόμαυρες μπούκλες από φύκια για μαλλιά, γοργόνες που παράβγαιναν η μία με την άλλη καβαλώντας τις ράχες ενός κοπαδιού από φάλαινες, όταν η Σόροου είδε για πρώτη φορά τον σιδερά και τη Φλόρενς κουλουριασμένους τον ένα γύρω από τον άλλον. Η Τουίν είχε μόλις φτάσει στο σημείο όπου τα θαλασσοπούλια, αναστατωμένα από τον λαμπερό σαν πεφταστέρια αφρό που άφηνε πίσω του το κοπάδι, έμπαιναν κι αυτά στο συναγωνισμό, όταν η Σόροου έφερε ένα δάχτυλο στα χείλη της και έδειξε με το άλλο. Η Τουίν σταμάτησε να μιλάει και κοίταξε. Ο σιδεράς και η Φλόρενς λικνίζονταν και, αντίθετα από τα

θηλυκά ζώα του αγροκτήματος στις κάψες τους, εκείνη δεν στεκόταν ακίνητη κάτω απ' το βάρος και την πίεση του αρσενικού. Αυτό που είδε η Σόροου, πέρα στο γρασίδι, κάτω από μια καρυά, δεν ήταν η σιωπηλή υποταγή στην αργή δοσοληψία πίσω από ένα σωρό ξύλα ή στο βιαστικό σμίξιμο στο στασίδι της εκκλησίας που είχε γνωρίσει η Σόροου. Αυτό εδώ το θηλυκό τεντωνόταν, όργωνε με τις φτέρνες του το χώμα, τίνιζε το κεφάλι του αριστερά, δεξιά, μπρος, πίσω. Ήταν χορός. Η Φλόρενς στριφογύριζε και τυλιγόταν γύρω του, τότε εκείνη με την πλάτη στο χώμα, τότε αυτός. Τη σήκωσε και την έστησε όρθια στον κορμό της καρυάς· εκείνη έγειρε το κεφάλι της στον ώμο του. Χορός. Οριζόντιος τη μια στιγμή, κάθετος την άλλη.

Η Σόροου κοίταζε ώσπου να σταματήσουν· ώσπου, τρεκλίζοντας σαν κουρασμένοι γέροι, να φορέσουν τα ρούχα τους. Όλα τέλειωσαν όταν ο σιδεράς άρπαξε τα μαλλιά της Φλόρενς και τράβηξε βίαια το κεφάλι της προς τα πίσω για να βάλει το στόμα του πάνω στο δικό της. Ύστερα έφυγαν προς διαφορετικές κατευθύνσεις. Σάστισε που είδε κάτι τέτοιο. Σε όλες τις δοσοληψίες που ήξερε, κανένας δεν είχε ποτέ φιλήσει το στόμα της. Ποτέ.

Ήταν φυσικό, αφού έθαψαν τον Κύριο και η Κυρά έπεσε στο κρεβάτι, να στείλουν κάποιον να φέρει τον σιδερά. Και ήρθε. Μόνος. Ατένισε για λίγο το μεγαλόπρεπο καινούργιο σπίτι, προτού ξεπεζέψει. Ύστερα κοίταξε την κοιλιά της Σόροου και μετά τα μάτια της, πριν της βάλει στα χέρια τα χαλινάρια. Γύρισε στη Λίνα.

«Πήγαινε με σ' εκείνη», είπε.

Η Σόροου έδεσε το άλογο, ξαναγύρισε τρέχοντας όσο πιο γρήγορα της επέτρεπε το βάρος της και οι τρεις τους μπήκαν στο

σπίτι. Εκείνος σταμάτησε και, αναγνωρίζοντας τη μυρωδιά, κοίταξε το κατσαρολάκι με το ματζούνι της Λίνας.

«Πόσο καιρό είναι κρεβατωμένη;»

«Πέντε μέρες», απάντησε η Λίνα.

Γρύλισε και μπήκε στο δωμάτιο της Κυράς. Η Λίνα και η Σόροου τον είδαν από την πόρτα να λυγίζει τα πόδια και να κάθεται στις φτέρνες του πλάι στο κρεβάτι της άρρωστης.

«Ευχαριστώ που ήρθες», ψιθύρισε η Κυρά. «Θα με βάλεις να πιω το ίδιο μου το αίμα; Φοβάμαι πως δεν έχει απομείνει ούτε σταγόνα. Ούτε σταγόνα που να μην είναι μολυσμένη».

Της χαμογέλασε και χάιδεψε το πρόσωπό της.

«Πεθαίνω;» τον ρώτησε.

Κούνησε το κεφάλι του. «Όχι. Η αρρώστια έχει πεθάνει. Όχι εσύ».

Η Κυρά έκλεισε τα μάτια της. Όταν τα άνοιξε ήταν υγρά και τα σκούπισε με την ανάστροφη του μπανταρισμένου της καρπού. Τον ευχαρίστησε πάλι και πάλι, κι ύστερα είπε στη Λίνα να του ετοιμάσει κάτι να φάει. Όταν βγήκε απ' το δωμάτιο, η Λίνα τον ακολούθησε. Και η Σόροου το ίδιο, όχι όμως πριν γυρίσει να ρίξει μια τελευταία ματιά. Τότε ήταν που είδε την Κυρά να τινάζει από πάνω της το σεντόνι και να πέφτει στα γόνατα. Η Σόροου την είδε να χαλαρώνει με τα δόντια τους επιδέσμους στα χέρια της κι ύστερα να ενώνει τις παλάμες της. Ρίχνοντας βιαστικές ματιές στο δωμάτιο όπου συνήθως απαγορευόταν να μπαίνει, η Σόροου πρόσεξε τις κολλημένες στο υγρό μαξιλάρι τούφες των μαλλιών πρόσεξε πόσο απροσπάτευτες φαίνονταν οι φτέρνες των χλωμών ποδιών της

Κυράς, που πρόβαλλαν κάτω από τον ποδόγυρο του νυχτικού της. Γονατιστή, με το κεφάλι σκυμμένο, έδειχνε ολομόναχη στον κόσμο. Η Σόροου κατάλαβε ότι οι υπηρέτες, πολλοί ή λίγοι, ήταν σαν να μην υπήρχαν. Η φροντίδα και η αφοσίωσή τους δεν μετρούσαν γι' αυτήν. Κι έτσι η Κυρά δεν είχε κανέναν - κανέναν απολύτως. Εκτός από τον Ένα στον οποίο ψιθύριζε: «Ευχαριστώ Σε, Κύριε, ότι επέδειξας Σήν σωτηρίαν χάριν προς με».

Η Σόροου απομακρύνθηκε στις μύτες των ποδιών και βγήκε στην αυλή όπου το άρωμα των πεύκων έδιωχνε τη μυρωδιά της αρρώστιας. Κάπου μακριά, ένας δρυοκολάπτης κρατούσε με το ράμφος του έναν δικό του ρυθμό. Βλέποντας λαγούς να χοροπηδάνε στο παρτέρι με τα ραπανάκια, σκέφτηκε να τους κυνηγήσει, αλλά, εξαντλημένη από το βάρος της, αποφάσισε να τους αφήσει ανενόχλητους. Κάθισε στο γρασίδι, στη σκιά του σπιτιού, κι άγγιξε το δέρμα της νιώθοντας τις κινήσεις μέσα στην προτεταμένη κοιλιά της. Πάνω απ' το κεφάλι της, μέσα απ' το παράθυρο της κουζίνας, άκουγε το κροτάλισμα των μαχαιροπίρουνων, τον ήχο από τη μετακίνηση ενός πιάτου ή ενός ποτηριού, καθώς ο σιδεράς έτρωγε. Ήξερε ότι η Λίνα ήταν μαζί του, αλλά έμενε σιωπηλή, ώσπου ο θόρυβος μιας καρέκλας που τραβιόταν προς τα πίσω φανέρωσε ότι ο σιδεράς είχε σηκωθεί. Τότε η Λίνα έκανε τις ερωτήσεις που η Κυρά είχε αποφύγει.

«Πού είναι; Είναι καλά;»

«Ασφαλώς».

«Πότε θα γυρίσει; Ποιος θα την φέρει πίσω;»

Πολύ παρατεταμένη σιωπή για να την ανεχτεί η Λίνα.

«Πέρασαν κιόλας τέσσερις μέρες. Δεν μπορείς να την κρατάς ενάντια στη θέλησή της!»

«Γιατί να κάνω κάτι τέτοιο;»

«Τότε; Πες μου!»

«Θα έρθει όταν η ίδια το θελήσει».

Σιωπή.

«Θα μείνεις εδώ τη νύχτα;»

«Μερικές ώρες. Σου είμαι υπόχρεος για το γεύμα».

Και μ' αυτό έφυγε. Περνώντας μπροστά από τη Σόροου, απάντησε στο χαμόγελό της μ' ένα άλλο και ανηφόρισε το λόφο προς το καινούργιο σπίτι. Χάιδεψε αργά την καγκελόπορτα, μια καμπύλη εδώ, μια ένωση εκεί, εξέτασε το σύρτη, μήπως είχε πιάσει σκουριά. Έπειτα πήγε στον τάφο του Κυρίου, έβγαλε το καπέλο του και στάθηκε μπροστά του. Μετά από λίγο μπήκε στο άδειο σπίτι κι έκλεισε την πόρτα πίσω του.

Δεν περίμενε να ξημερώσει. Εάγρυπνη και βαριά, η Σόροου βγήκε στο κατώφλι και τον παρατηρούσε καθώς απομακρυνόταν καβάλα στ' άλογό του, μέσα στο βαθύ σκοτάδι που απλώνεται πριν από την αυγή, γαλήνιος και εύθυμος σαν πουλάρι. Σύντομα φάνηκε, ωστόσο, ότι η Λίνα ήταν απελπισμένη. Τα ερωτήματα που τη βασάνιζαν ήταν ζωγραφισμένα στα μάτια της: Τι είχε συμβεί στη Φλόρενς; Θα ξαναγύριζε; Έλεγε την αλήθεια ο σιδεράς; Παρ' όλη την καλοσύνη και τις θεραπευτικές του δυνάμεις, η Σόροου αναρωτιόταν μήπως η γνώμη της γι' αυτόν ήταν λανθασμένη και η Λίνα είχε απ' την αρχή δίκιο. Πλημμυρισμένη απ' τη βαθιά ενόραση που επικαλούνται οι νέες μητέρες, η Σόροου αμφέβαλλε. Είχε σώσει

τη ζωή της με ξίδι και με το ίδιο της το αίμα· είχε διαγνώσει αμέσως την κατάσταση της Κυράς και τι διάλυμα να της συστήσει για να εξαλείψει τα σημάδια. Η Λίνα απλώς υποπτευόταν όποιον έμπαινε ανάμεσα σ' εκείνη και τη Φλόρενς. Μοιρασμένη ανάμεσα στη φροντίδα της Κυράς και την ανησυχία για τη Φλόρενς, η Λίνα είχε ελάχιστο χρόνο ή διάθεση για οτιδήποτε άλλο. Από την άλλη πλευρά, η Σόροου, ανίκανη να σκύψει, να σηκώσει βάρη ή ακόμη και να βαδίζει εκατό μέτρα χωρίς να της κοπεί η ανάσα, ευθυνόταν εξίσου για όσα συνέβαιναν στο αγρόκτημα. Κατσίκες το 'σκαγαν απ' τις αυλές του χωριού και έφταναν ως το χτήμα για να τσαλαπατήσουν και τους δύο φρεσκοφυτεμένους λαχανόκηπους. Σμήνη από πνιγμένα έντομα έπλεαν στο νεροβάρελο, που καμιά δεν είχε θυμηθεί να το σκεπάσει. Η υγρή μπουγάδα, παρατημένη μέρες στο καλάθι, είχε αρχίσει να μουχλιάζει και καμιά τους δεν πήγαινε στο ποτάμι να την ξαναπλύνει. Τα πάντα είχαν αποδιοργανωθεί. Ο καιρός είχε ζεστάνει, αλλά επειδή η επίσκεψη του τάυρου του γείτονα είχε ακυρωθεί, καμιά αγελάδα δεν ήταν γκαστρωμένη. Εκτάρια ολόκληρα έμεναν ασκάλιστα· το γάλα ξίνιζε στην καρδάρα. Μια αλεπού λεηλατούσε όποτε ήθελε το κοτέτσι και οι αρουραίοι έτρωγαν τ' αυγά. Η Κυρά δεν θα ανάρρωνε γρήγορα, ώστε να σταματήσει έγκαιρα την κατρακύλα του χτήματος. Και χωρίς το χαϊδεμένο της, η Λίνα, το σιωπηλό υποζύγιο, έδειχνε να έχει χάσει το ενδιαφέρον της για όλα, ακόμη και για να τραφεί. Δέκα μέρες εγκατάλειψη και τα πάντα είχαν καταρρεύσει. Κι έτσι, μέσα στην απογευματινή σιωπή μιας δροσερής μέρας του Μάη, σε ένα παραμελημένο αγρόκτημα που πρόσφατα είχε προσβληθεί από ευλογιά, έσπασαν τα νερά της Σόροου, απελευθερώνοντας και τον πανικό της. Η Κυρά δεν ήταν καλά για να τη βοηθήσει, κι εκείνη

θυμόταν το χασμουρητό και δεν εμπιστευόταν τη Λίνα. Η είσοδος στο χωριό της ήταν απαγορευμένη, κι έτσι δεν είχε καμιά επιλογή. Η Τουίν ήταν απούσα, παράξενα σιωπηλή ή εχθρική όταν η Σόροου επιχείρησε να συζητήσει μαζί της τι να κάνει, πού να πάει. Με την αμυδρή ελπίδα ότι ο Γουίλ κι ο Σκάλι θα ήταν ως συνήθως εγκατεστημένοι για ψάρεμα στη σχεδιά τους, πήρε ένα μαχαίρι και μια κουβέρτα και κατέβηκε στην όχθη του ποταμού, τη στιγμή που άρχιζαν οι πόνοι. Έμεινε εκεί, μόνη, σκληρίζοντας όταν δεν άντεχε, γλιστρώντας στον ύπνο ενδιαμέσως, ως το επόμενο βάνανσο ξέσκισμα του κορμιού και της ανάσας της. Ώρες, λεπτά, μέρες - η Σόροου δεν μπορούσε να πει πόσος καιρός πέρασε ώσπου οι άντρες ν' ακούσουν τα βογκητά της και να φέρουν τη σχεδιά τους στην άκρη του ποταμού. Κατάλαβαν αμέσως την κατάσταση της Σόροου, όπως θα συνέβαινε κι αν βρίσκονταν μπροστά σε οποιοδήποτε ετοιμόγεννο ζώο. Λιγάκι αδέξιοι, με μόνο τους σκοπό την επιβίωση του νεογέννητου, ρίχτηκαν στη δουλειά. Γονατίζοντας μέσα στα νερά όσο η Σόροου έσπρωχνε, εκείνοι τραβούσαν κι έστριβαν το κολλημένο ανάμεσα στα πόδια της μικροσκοπικό πλασματάκι, διευκολύνοντάς το να βγει. Αίμα και υγρά περιδινίζονταν στα νερά και κυλούσαν μακριά προσελκύοντας μικρά ψαράκια. Όταν το μωρό, ένα κοριτσάκι, κλαψούρισε, ο Σκάλι έκοψε το λώρο κι ύστερα την έβαλε στην αγκαλιά της μητέρας της για να την ξεπλύνει, σκουπίζοντας το στόμα της, τα αυτιά και τα απλανή της μάτια. Οι άντρες έδωσαν συγχαρητήρια ο ένας στον άλλον και προσφέρθηκαν να μεταφέρουν μάνα και παιδί πίσω στο αγρόκτημα. Η Σόροου, επαναλαμβάνοντας με κάθε αναπνοή της «ευχαριστώ», αρνήθηκε. Ήθελε να ξεκουραστεί και να αποφασίσει

η ίδια τι θα έκανε. Ο Γουίλαρντ καρπάζωσε τον Σκάλι στο σβέρκο γελώντας.

«Πρώτης τάξεως μαμή, βλέπω».

«Θέλει και ρώτημα;» απάντησε ο Σκάλι καθώς τσαλαβουτούσαν στα νερά για να γυρίσουν στη σχεδία τους.

Εξαντλημένη από τον τοκετό, η Σόροου τύλιξε το μωρό της στην κουβέρτα και λαγοκοιμήθηκε για ώρες. Κάποια στιγμή, πριν δύσει ο ήλιος, την αναστάτωσε ένα κλάμα και ζούληξε τα στήθη της, ώσπου το ένα ανταποκρίθηκε. Μολονότι σ' όλη της τη ζωή την έσωζαν άντρες -ο Πλοίαρχος, οι γιοι του Ξυλοκόπου, ο Κύριος, ο σιδεράς και τώρα ο Γουίλ και ο Σκάλι-, ήταν βέβαιη πως αυτή τη φορά είχε κάνει μόνη της κάτι, κάτι σημαντικό. Η απουσία της Τουίν είχε περάσει σχεδόν απαρατήρητη, έτσι συγκεντρωμένη που ήταν στην κόρη της. Από την πρώτη στιγμή ήξερε πώς θα την ονόμαζε. Ήξερε επίσης πώς θα ονόμαζε τον εαυτό της.

Δύο μέρες πέρασαν. Η Λίνα έκρυβε την αηδία της για τη Σόροου και την αγωνία της για τη Φλόρενς κάτω από μια μάσκα ηρεμίας. Η Κυρά δεν είπε λέξη για το μωρό, αλλά έστειλε να της φέρουν μια Βίβλο και απαγόρευσε σε όλους να μπουν στο καινούργιο σπίτι. Κάποια στιγμή, η Σόροου, παρακινημένη από τη νομιμότητα της νέας ιδιότητάς της ως μητέρας, τόλμησε να σχολιάσει στην Κυρά της: «Ήταν καλό που ήρθε ο σιδεράς να βοηθήσει όταν πεθαίνατε». Η Κυρά την κάρφωσε με το βλέμμα. «Κουτορνίθι», απάντησε. «Μόνο ο Θεός θεραπεύει. Κανένας άνθρωπος δεν έχει τέτοια δύναμη».

Από την αρχή το νήμα που τις έδεने ήτανε μπερδεμένο και τώρα κόπηκε εντελώς. Κάθε γυναίκα είχε κλειστεί στον κόσμο της.

ύφαινε τον δικό της ιστό σκέψεων, απρόσιτο στις άλλες. Με ή χωρίς τη Φλόρενς, ήταν λες και απομακρύνονταν για πάντα η μια απ' την άλλη.

Η Τουίν είχε φύγει, χωρίς να αφήσει ίχνη και χωρίς να λείψει στο μόνο πρόσωπο που τη γνώριζε. Οι περιπλανήσεις της Σόροου είχαν σταματήσει επίσης. Τώρα μεριμνούσε για τις καθημερινές υποχρεώσεις, οργανώνοντάς τες γύρω απ' τις ανάγκες του μωρού της, αδιαπέραστη από τα παράπονα των άλλων. Είχε κοιτάξει μέσα στα μάτια της κόρης της κι εκεί είδε την γκρίζα ανταύγεια μιας χειμωνιάτικης θάλασσας, ενώ ένα πλοίο αρμένιζε σταβέντο. «Είμαι η μητέρα σου», είπε. «Το όνομά μου είναι Ολόκληρη».

Το ταξίδι μου σ' εσένα είναι δύσκολο και μακρύ, μα η κούραση φεύγει αμέσως μόλις βλέπω την αυλή, το σιδεράδικο, τη μικρή καλύβα όπου βρίσκεσαι εσύ. Φεύγει και ο φόβος ότι μπορεί να μην ξαναδώ ποτέ σ' αυτόν τον κόσμο το χαμόγελό σου που με καλωσορίζει, να μη δοκιμάσω τη ζάχαρη του ώμου σου καθώς με παίρνεις στην αγκαλιά σου. Η μυρωδιά από φωτιά και στάχτη με κάνει να τρέμω, αλλά είναι η λάμψη στα μάτια σου που κάνει την καρδιά μου να κλοτσάει. Με ρωτάς πώς και πόσες μέρες και γελάς με τα ρούχα μου και τις γρατζουνιές παντού. Όμως όταν σου λέω το λόγο που ήρθα, εσύ κατσουφιάζεις. Το κανονίζουμε, εσύ δηλαδή, κι εγώ συμφωνώ γιατί δεν υπάρχει άλλος τρόπος. Εσύ θα φύγεις με το άλογο αμέσως για την Κυρά, αλλά μόνος. Εγώ πρέπει να περιμένω εδώ, λες. Δεν μπορώ να έρθω μαζί σου, επειδή θα φτάσεις πιο γρήγορα χωρίς εμένα. Και υπάρχει άλλος ένας λόγος, λες. Στρέφεις το κεφάλι σου. Τα μάτια μου ακολουθούν το βλέμμα σου.

Αυτό έχει ξανασυμβεί και παλιά, δύο φορές. Την πρώτη φορά είμαι εγώ που κρυφοκοιτάζω μέσα απ' τις φούστες της μάνας μου, προσδοκώντας το χέρι της που το 'χει μονάχα για το αγοράκι της. Τη δεύτερη, είναι ένα κοριτσάκι που με δείχνει και τσιρίζει και κρύβεται πίσω απ' τη μητέρα του και κρεμιέται στα φουστάνια της. Και οι δύο φορές κρύβουν κινδύνους· και στις δύο είμαι ανεπιθύμητη. Τώρα βλέπω ένα αγοράκι να μπαίνει κρατώντας μια κούκλα από καλαμποκόφλουδες. Είναι μικρότερος από όλους τους ανθρώπους που ξέρω. Τεντώνεις ένα δάχτυλο προς το μέρος του κι

εκείνος έρχεται και το πιάνει. Λες, να γιατί δεν μπορώ να ταξιδέψω μαζί σου. Το παιδί, που το φωνάζεις Μαλαίκ, δεν μπορεί να μείνει μόνο του. Είναι έκθετο· ο πατέρας του είναι σκυμμένος πάνω απ' τα χαλινάρια και το άλογο συνεχίζει ώσπου σταματάει, για να βοσκήσει γρασίδι στο μονοπάτι. Έρχονται άνθρωποι απ' το χωριό, μαθαίνουν πως είναι νεκρός και βρίσκουν το αγόρι να κάθεται ήσυχα στο κάρο. Κανένας δεν ξέρει ποιος είναι ο πεθαμένος και τίποτε από τα υπάρχοντά του δεν δείχνει ποιος είναι. Τον δέχεσαι μέχρι τη στιγμή που κάποιος από την πόλη ή ο δικαστής θα τον δώσει σε θετούς γονείς, πράγμα που μπορεί να μη γίνει ποτέ, επειδή αν και το δέρμα του πεθαμένου είναι ροδαλό, του παιδιού δεν είναι. Δηλαδή μπορεί και να μην είναι γιος του. Το στόμα μου στεγνώνει καθώς αναρωτιέμαι μήπως θέλεις να γίνει δικός σου.

Ανησυχώ καθώς το αγόρι έρχεται πιο κοντά σου. Πώς προσφέρεις το δάχτυλό σου και πώς εκείνο το κάνει δικό του. Λες και το μέλλον σου είναι αυτός. Όχι εγώ. Δεν μου αρέσει που τα μάτια του αλλάζουν όταν τον στέλνεις να παίζει στην αυλή. Αλλά τότε ξεπλένεις το ταξίδι μου από το πρόσωπο και τα χέρια μου και μου δίνεις στιφάδο. Θέλει αλάτι. Τα κομμάτια του λαγού είναι χοντρά και τρυφερά. Η πείνα μου είναι δυνατή αλλά η ευτυχία μου δυνατότερη. Δεν μπορώ να φάω πολύ. Μιλάμε για πολλά πράγματα και δεν λέω τι σκέφτομαι. Πως θα μείνω. Πως όταν γυρίσεις αφού γιατρέψεις την Κυρά, είτε είναι ζωντανή είτε όχι, εγώ είμαι εδώ μαζί σου για πάντα. Ποτέ ποτέ χωρίς εσένα. Εδώ δεν είμαι αυτή που την πετάνε έξω. Κανένας δεν κλέβει τη ζεστασιά και τα παπούτσια μου επειδή είμαι μικρή. Κανένας δεν μου πιάνει τον πισινό. Κανένας δεν βελάζει σαν πρόβατο ή κατσίκα επειδή πέφτω από φόβο και αδυναμία. Κανένας δεν ουρλιάζει με το που με βλέπει. Κανένας δεν

εξετάζει το σώμα μου γιατί δεν είναι όπως πρέπει. Με σένα το σώμα μου είναι απόλαυση, είναι ασφάλεια, ανήκει. Ποτέ δεν θα σου αρνηθώ να μ' έχεις.

Είμαι ήρεμη όταν φεύγεις, αν και δεν με αγγίζεις όσο θέλω. Ούτε βάζεις το στόμα σου στο δικό μου. Καβαλός τη σέλα και μου ζητάς να ποτίσω τη φασολιά και να μαζέψω τ' αυγά. Πηγαίνω εκεί, αλλά οι κότες δεν έχουν γεννήσει τίποτα κι έτσι ξέρω ότι σύντομα έρχεται μια μίνια μάε. Το αγόρι Μαλαίκ είναι κοντά. Κοιμάται πίσω από την πόρτα, πλάι στο μέρος που κοιμάσαι εσύ. Είμαι ήρεμη, ήσυχη, ξέροντας πως πολύ σύντομα θα είσαι πάλι εδώ. Βγάζω τις μπότες του Κυρίου και ξαπλώνω στο ράντζο σου, προσπαθώντας να πιάσω τη μυρωδιά της φωτιάς που έχεις πάνω σου. Φέτες αστροφεγγιάς μπαίνουν μέσα απ' τα παντζούρια. Μια μίνια μάε στηρίζεται στην πόρτα κρατώντας το χέρι του αγοριού της, με τα παπούτσια μου στην τσέπη της. Όπως πάντα προσπαθεί να μου πει κάτι. Της λέω να φύγει και, όταν ξεθωριάζει, ακούω ένα μικρό τρίξιμο. Στο σκοτάδι ξέρω πως είναι εκεί. Μάτια μεγάλα, ερωτηματικά και κρύα. Σηκώνομαι και πάω σε κείνον και ρωτάω τι. Τι, Μαλαίκ, τι. Είναι σιωπηλός αλλά το μίσος στα μάτια του είναι δυνατό. Θέλει το φευγιό μου. Αυτό δεν μπορεί να συμβεί. Νιώθω κάτι να σφίγγει μέσα μου. Αυτό το διώξιμο δεν μπορεί να ξανασυμβεί. Ποτέ.

Ονειρεύομαι ένα όνειρο που κι αυτό με ονειρεύεται. Είμαι γονατισμένη στο απαλό γρασίδι με το λευκό τριφύλλι να μπουμπουкиάζει. Υπάρχει μια γλυκιά μυρωδιά και σκύβω κοντά να τη νιώσω. Αλλά το άρωμα χάνεται. Βλέπω ότι είμαι στην άκρη μιας λίμνης. Το γαλάζιο της είναι πιο βαθύ κι απ' του ουρανού, πιο βαθύ από κάθε γαλάζιο που ξέρω. Πιο βαθύ από τις χάντρες της Λίνας ή

τις κορφές της πικραλίδας. Μου αρέσει τόσο, δεν μπορώ να σταματήσω. Θέλω να χώσω το πρόσωπό μου βαθιά εκεί. Θέλω. Τι με κάνει να διστάζω, τι με κάνει να μην παίρνω το όμορφο γαλάζιο που θέλω; Βάζω τον εαυτό μου να πάει πιο κοντά, να σκύψει από πάνω, να γραπώσει το γρασίδι για ισορροπία. Γρασίδι γυαλιστερό, ψηλό και υγρό. Κι αμέσως τρομάζω όταν βλέπω ότι το πρόσωπό μου δεν είναι εκεί. Εκεί που έπρεπε να είναι το πρόσωπό μου δεν είναι τίποτα. Βάζω ένα δάχτυλο μέσα και παρατηρώ τους κύκλους του νερού. Φέρνω το στόμα μου κοντά για να πιω ή να φιλήσω, αλλά εκεί δεν είμαι ούτε καν σκιά. Πού κρύβεται; Γιατί; Σε λίγο η Κόρη Τζέιν γονατίζει κοντά μου. Κοιτάει κι αυτή το νερό. Ω, μυριάκριβή μου, μη χολοσκάς, λέει, θα το βρεις. Πού, ρωτάω, πού είναι το πρόσωπό μου, αλλά αυτή δεν βρίσκεται πια κοντά μου. Όταν ξυπνάω μια μίνια μάε στέκεται πλάι στο ράντζο σου κι αυτή τη φορά το αγοράκι της είναι ο Μαλαίκ. Την κρατάει από το χέρι. Μου κουνάει τα χείλη, αλλά κρατάει το χέρι του Μαλαίκ μέσα στο δικό της. Κρύβω το κεφάλι μου κάτω απ' την κουβέρτα σου.

Ξέρω ότι θα έρθεις, έρχεται όμως το πρωί και συ όχι. Όλη μέρα. Ο Μαλαίκ κι εγώ περιμένουμε. Στέκεται όσο μπορεί πιο μακριά από μένα. Είμαι μέσα, καμιά φορά στον κήπο, ποτέ όμως στο δρομάκι όπου είναι αυτός. Προσπαθώ να ησυχάσω αλλά μέσα μου είμαι σκόρπια γιατί δεν ξέρω πώς να είμαι. Άλογα κινούνται σ' ένα λιβάδι παραπέρα. Τα πουλάρια τριποδίζουν, ποτέ δεν κάθονται ακίνητα. Ποτέ ακίνητα. Κοιτάω ώσπου είναι πια πολύ μαύρα ώστε να βλέπω. Κανένα όνειρο δεν έρχεται τη νύχτα. Ούτε η μίνια μάε. Είμαι ξαπλωμένη εκεί που κοιμάσαι. Μαζί με τον ήχο του ανέμου που φυσάει ακούγεται κι ο χτύπος της καρδιάς μου. Είναι πιο δυνατός από τον άνεμο. Η μυρωδιά σου της φωτιάς φεύγει απ' το κρεβάτι.

Πού πάει, αναρωτιέμαι. Ο άνεμος σβήνει. Ο χτύπος της καρδιάς μου σμίγει με τον ήχο από τα πόδια των ποντικών.

Το πρωί το αγόρι δεν είναι εδώ, αλλά ετοιμάζω χυλό και για τους δυο μας. Και πάλι στέκεται στο δρομάκι κρατώντας σφιχτά την κούκλα από καλαμποκόφλουδες και κοιτάζοντας προς τη μεριά όπου έφυγες. Ξαφνικά βλέποντάς τον θυμάμαι το κεφάλι του σκύλου που ανέβαινε απ' την τσαγιέρα της Χήρας Ίλινγκ. Τότε δεν μπορούσα να διαβάσω το νόημά του. Τώρα ξέρω. Παραφυλάω. Αλλιώς χάνω όλα όσα ξέρω ώστε να προστατεύω τον εαυτό μου. Πρώτα παρατηρώ ότι οι μπότες του Κυρίου δεν είναι εδώ. Κοιτάω παντού, ψάχνοντας όλη την καλύβα, μετά το σιδεράδικο, μέσα στις στάχτες και τον πόνο των τρυφερών ποδιών μου. Κομμάτια από μέταλλο τα γρατζουνάνε και τα τρυπούν. Κοιτάζω και βλέπω την κουλούρα μιας δεντρογαλιάς να απομακρύνεται από το κατώφλι. Βλέπω το αργό της σούρσιμο, ώσπου πεθαίνει στη λιακάδα. Αγγίζω το αμόνι σου. Είναι κρύο και λειασμένο αλλά τραγουδάει την κάψα που γι' αυτήν ζει. Δεν βρίσκω τις μπότες του Κυρίου. Προσεκτικά, στις μύτες των ποδιών μου, ξαναγυρνάω στην καλύβα και περιμένω.

Το αγόρι φεύγει απ' το δρομάκι. Έρχεται μέσα, αλλά ούτε θα μιλήσει ούτε θα φάει. Καθισμένοι στις δύο άκρες του τραπεζιού, κοιτάμε ο ένας τον άλλο. Δεν κατεβάζει το βλέμμα. Ούτε εγώ. Ξέρω ότι κλέβει τις μπότες του Κυρίου που μου ανήκουν. Τα δάχτυλά του γαντζώνονται στην κούκλα. Νομίζω ότι εκεί πρέπει να φωλιάζει η δύναμή του. Την παίρνω και την ακουμπάω σ' ένα ράφι, πολύ ψηλά για να τη φτάσει. Τσιρίζει και τσιρίζει. Δάκρυα κυλάνε. Με πόδια που ματώνουν τρέχω έξω μην και τον ακούσουν. Δεν σταματάει. Όχι. Ένα κάρο περνάει, μ' ένα ζευγάρι που ρίχνει ματιές, αλλά δεν

χαιρετάει ούτε σταματάει. Τελικά το αγόρι σωπαίνει και ξαναμπαίνει στο σπίτι. Η κούκλα δεν είναι στο ράφι. Είναι παρατημένη σε μια γωνιά σαν μυριάκριβο παιδί που κανένας δεν το θέλει. Ή όχι. Ίσως η κούκλα κάθεται εκεί για να κρυφτεί. Να κρυφτεί από μένα. Φοβισμένη. Ποιο; Ποιο είναι το σωστό διάβασμα; Ο χυλός κυλάει απ' το τραπέζι. Το σκαμνί αναποδογυρισμένο. Βλέποντάς με, το αγόρι ξαναρχίζει να τσιρίζει και τότε είναι που τον γραπώνω. Προσπαθώ να τον σταματήσω, όχι να του κάνω κακό. Να γιατί τραβάω τον ώμο του. Για να τον κάνω να σταματήσει. Σταμάτα. Και ναι, αλήθεια ακούω τον ώμο να κάνει κρακ, αλλά ο ήχος είναι σιγανός, όχι πιο δυνατός από το κρακ που κάνει η φτερούγα μιας μαγειρεμένης χήνας όταν την ξεκολλάς, ζεστή και τρυφερή, από το ψητό. Ουρλιάζει, ουρλιάζει και μετά λιποθυμάει. Λίγο αίμα βγαίνει απ' το στόμα του που έχει χτυπήσει στη γωνία του τραπεζιού. Μόνο λίγο. Πέφτει λιπόθυμος ακριβώς τη στιγμή που σ' ακούω να φωνάζεις. Δεν ακούω τ' άλογό σου, μόνο το ξεφωνητό σου και ξέρω ότι είμαι χαμένη γιατί το ξεφωνητό σου δεν είναι τ' όνομά μου. Όχι εγώ. Αυτός. Μαλαίκ φωνάζεις. Μαλαίκ.

Βλέποντάς τον ακίνητο και αναίσθητο στο πάτωμα μ' αυτό το ρυάκι από κόκκινο να βγαίνει απ' το στόμα του, το πρόσωπό σου συντρίβεται. Με χτυπάς πετώντας με κάτω φωνάζοντας τι κάνεις; Φωνάζοντας πού είναι η συμπόνια σου; Με πόση τρυφερότητα το σηκώνεις, το αγόρι. Όταν βλέπεις τη γωνία του μπράτσου του, ξεφωνίζεις. Το αγόρι ανοίγει τα μάτια του, μετά λιποθυμάει άλλη μια φορά όταν ξαναφέρνεις μ' ένα τράβηγμα το κόκαλο στην κανονική του θέση. Ναι, υπάρχει αίμα. Λίγο. Αλλά δεν είσαι εκεί όταν ξεπηδάει, λοιπόν πώς ξέρεις ότι εγώ είμαι ο λόγος; Γιατί με χτυπάς και με πετάς κάτω χωρίς να είσαι σίγουρος για το τι είναι

αλήθεια; Βλέπεις το αγόρι στο πάτωμα και σκέφτεσαι άσχημα για μένα χωρίς να ρωτήσεις. Έχεις δίκιο, όμως γιατί δεν ρώτησες; Πρώτα με χτυπάς. Η ανάστροφη του χεριού σου αστράφτει στο πρόσωπό μου. Πέφτω και κουλουριάζομαι στο πάτωμα. Με σφιγμένα χείλια. Χωρίς ερώτηση. Διαλέγεις το αγόρι. Το όνομά του φωνάζεις πρώτο. Τον βάζεις να ξαπλώσει με την κούκλα του και στρέφεις σε μένα το συντριμμένο σου πρόσωπο, μάτια χωρίς λάμψη, φλέβες σαν σκοινιά που πάλλονται στο λαιμό σου. Είμαι χαμένη. Ούτε λέξη ούτε λύπη που με πέταξες στο πάτωμα. Ούτε τρυφερά δάχτυλα ν' αγγίξουν εκεί που με χτύπησες. Ζαρώνω. Μαζεύω τα απλωμένα μου φτερά.

Η Κυρά σου αναρρώνει, λες. Λες ότι θα πληρώσεις κάποιον να με πάει σε κείνη. Μακριά από σένα. Κάθε λέξη που έρχεται πονάει.

Γιατί με σκοτώνεις; σε ρωτάω.

Θέλω να φύγεις.

Άσε με να εξηγήσω.

Όχι. Τώρα.

Γιατί; Γιατί;

Επειδή είσαι σκλάβα.

Τι;

Με άκουσες.

Ο Κύριος με έκανε σκλάβα.

Δεν εννοώ αυτόν.

Τότε ποιον;

Εσένα.

Τι εννοείς; Είμαι σκλάβα επειδή ο Κύριος με αγόρασε.

Όχι. Έγινες.

Πώς;

Το κεφάλι σου είναι άδειο και το κορμί σου άγριο.

Σε λατρεύω.

Είσαι σκλάβα και σ' αυτό.

Μόνο σε σένα ανήκω.

Να ανήκεις στον εαυτό σου, γυναίκα, κι άσε μας εμάς στην ησυχία μας. Θα μπορούσες να έχεις σκοτώσει αυτό το παιδί.

Όχι. Περίμενε. Με κάνεις δυστυχισμένη.

Μια άγρια είσαι, τίποτ' άλλο. Κανένας φραγμός. Καθόλου μυαλό.

Φωνάζεις τη λέξη -μυαλό, μυαλό, μυαλό- πάλι και πάλι και μετά γελάς, λέγοντας όσο ζεις κι αναπνέεις θα 'σαι σκλάβα επειδή διάλεξες να είσαι.

Γονατιστή απλώνω τα χέρια. Κουλουριάζομαι μπροστά σου. Κάνεις ένα βήμα προς τα πίσω λέγοντας φύγε από κοντά μου.

Τρέμω σύγκορμη. Θέλεις να πεις ότι δεν είμαι τίποτα για σένα; Ότι είμαι εντελώς ξένη στον κόσμο σου; Το πρόσωπό μου, που δεν υπάρχει στο γαλάζιο νερό, το βρίσκεις μόνο για να το τσακίσεις; Τώρα ζω το θάνατο μέσα μου. Όχι. Όχι πάλι. Όχι για πάντα. Απλώνω τα φτερά μου, ξεδιπλώνομαι. Τα νύχια γρατζουνάνε, γρατζουνάνε, ώσπου το σφυρί βρίσκεται στο χέρι μου.

Ο Τζέικομπ Βάαρκ βγήκε από τον τάφο του για να επισκεφθεί το όμορφο του σπίτι.

«Σάμπως δεν το περιμέναμε», είπε ο Γουίλαρντ.

«Εγώ σίγουρα», απάντησε ο Σκάλι.

Ήταν το πιο μεγαλόπρεπο σπίτι σ' όλη την περιοχή, γιατί λοιπόν να μην εγκατασταθεί εδώ αιώνια; Όταν πρόσεξαν για πρώτη φορά τη σκιά, ο Σκάλι, αβέβαιος αν στ' αλήθεια ήταν ο Βάαρκ, σκέφτηκε ότι θα έπρεπε να συρθούν προσεκτικά πιο κοντά στο σπίτι. Από την άλλη πλευρά ο Γουίλαρντ, που ήξερε από πνεύματα, τον προειδοποίησε για τις συνέπειες που θα μπορούσε να υποστεί όποιος ενοχλούσε τους εγερθέντες νεκρούς. Ξαγρύπνησαν νύχτες ολόκληρες, μέχρι που πείστηκαν ότι κανένας άλλος εκτός από τον Τζέικομπ Βάαρκ δεν θα περνούσε το χρόνο του σαν στοιχείο εκεί μέσα: στο σπίτι δεν είχε κατοικήσει κανένας και η Κυρά είχε απαγορεύσει την είσοδο σε όλους. Ακόμη κι αν δεν καταλάβαιναν τους λόγους της, οι δύο άντρες τους σεβάστηκαν.

Για χρόνια οι άνθρωποι του γειτονικού αγροκτήματος ήταν και για τους δυο τους ό,τι πλησιέστερο σε οικογένεια είχαν ποτέ γνωρίσει. Ένα καλόκαρδο ζευγάρι (γονείς) και τρεις υπηρέτριες (αδελφές, ας πούμε) κι αυτοί οι δύο, οι εξυπηρετικοί γιοι. Κάθε μέλος εξαρτημένο από τα άλλα, ούτε ένας που να δείχνει σκληρότητα, όλοι καλοσυνάτοι. Ιδίως ο Κύριος που, αντίθετα από τον λίγο ως πολύ απόντα αφέντη τους, ποτέ δεν τους καταριόταν, ποτέ δεν τους απειλούσε. Ώς και ρούμι τους χάριζε την περίοδο των Χριστουγέννων και μία φορά μοιράστηκε με τον Γουίλαρντ μερικές γουλιές πιστόι από το ίδιο μπουκάλι. Ο θάνατός του τους είχε λυπήσει τόσο, ώστε δεν υπάκουσαν τη διαταγή του αφέντη τους να

αποφεύγουν το χτυπημένο από την ευλογία αγρόκτημα· προσφέρθηκαν να σκάψουν τον τελευταίο, αν όχι και τον ύστατο, τάφο που θα χρειαζόταν η χήρα του. Κάτω από καταρρακτώδη βροχή φτυάρισαν πέντε πόδια λάσπη και βιάστηκαν να κατεβάσουν τη σορό πριν ο λάκκος γεμίσει νερό. Τώρα, δεκατρείς μέρες αργότερα, ο πεθαμένος τον είχε εγκαταλείψει, είχε δραπετεύσει από το ίδιο του το μνήμα, θυμίζοντας τον τρόπο με τον οποίο συνήθιζε να εμφανίζεται ύστερα από εβδομάδες απουσίας σε ταξίδια. Δεν τον είδαν -ούτε τη χαρακτηριστική κορμοστασιά ούτε το πρόσωπό του- αλλά είδαν σίγουρα την απόκοσμη ακτινοβολία του. Άρχιζε να φεγγοβολάει κοντά στα μεσάνυχτα· η αναλαμπή μετεωριζόταν για λίγο στον δεύτερο όροφο, εξαφανιζόταν κι ύστερα κινούνταν πολύ αργά από παράθυρο σε παράθυρο. Μια και ο Αφέντης Βάαρκ αρκούσαν να περιπλανιέται στο σπίτι του και δεν εμφανιζόταν αλλού, φοβίζοντας ή πανικοβάλλοντας τους ανθρώπους, ο Γουίλαρντ θεώρησε ότι ήταν και ακίνδυνο και σωστό οι δυο τους να δείξουν την αφοσίωσή τους, μένοντας για να βοηθήσουν την Κυρά να αποκαταστήσει τη λειτουργία του αγροκτήματος και να το προετοιμάσει για το χειμώνα αφού, από τη μέρα που είχε κρεβατωθεί, όλες οι δουλειές είχαν σταματήσει. Ο Ιούνιος προχωρούσε και ούτε ένα αυλάκι δεν είχε οργωθεί. Τα σελίνια που τους έδινε η Κυρά ήταν τα μόνα χρήματα που είχαν πάρει ποτέ σαν πληρωμή για το μόχθο τους - κι έτσι είχε καταφέρει να μετατρέψει τη δουλειά τους από υποχρέωση σε δείγμα αφοσίωσης και τα λεφτά τους από ελεημοσύνη σε μισθό.

Υπήρχαν πολλά που έπρεπε να γίνουν επειδή, όσο σκληραγωγημένες κι ανθεκτικές κι αν ήταν πάντα οι γυναίκες, τώρα έδειχναν αφηρημένες, βραδυκίνητες. Πριν και μετά τον ερχομό του

σιδερά που θεράπευσε την Κυρά και την επιστροφή του κοριτσιού, της Φλόρενς, εκεί όπου ανήκε, ένα σύννεφο είχε σκεπάσει τη φάρμα. Ο Γουίλαρντ έλεγε ότι η Λίνα συνέχιζε να κάνει τη δουλειά της ήρεμα και προσεκτικά, αλλά ο Σκάλι διαφωνούσε, έλεγε ότι έβραζε μέσα της. Σαν πράσινα μήλα που ξεχάστηκαν ώρα πολλή στο βραστό νερό και η φλούδα τους κοντεύει να σκάσει, πρέπει λοιπόν να τα βγάλεις γρήγορα απ' τη χύτρα, ώστε να κρυώσουν πριν λιώσουν και γίνουν σάλτσα. Κάτι παραπάνω θα 'ξερε ο Σκάλι, έχοντας περάσει, επί χρόνια, ώρες ολόκληρες κρυμμένος πίσω από τους θάμνους, να την χαζεύει καθώς πλενόταν στο ποτάμι. Οι ανεμπόδιστες ματιές στα κωλομέρια της, σ' εκείνη τη μέση, σ' εκείνα τα σιροπιαστά στήθη, δεν ήταν πια δυνατές. Περισσότερο νοσταλγούσε κάτι που δεν είχε ξαναδεί ποτέ και πουθενά: τα ελεύθερα γυναικεία μαλλιά, επιθετικά, σαγηνευτικά, μαύρα σαν της μάγισσας. Το να τα βλέπει να κολλάνε και να κυματίζουν στην πλάτη της ήταν μια σιωπηλή ευτυχία. Τώρα όχι πια. Όποτε πλενόταν, αν πλενόταν, ο Σκάλι ήταν πεπεισμένος πως, όπου να 'ναι, θα έσκαγε.

Και η Κυρά είχε αλλάξει επίσης. Έφταιγε το πένθος, έλεγε ο Γουίλαρντ, η αρρώστια - τα αποτελέσματά τους ήταν φανερά όπως το φως της μέρας. Τα μαλλιά της, οι χάλκινες μπούκλες που κάποτε δεν υποτάσσονταν στο κάλυμμα της κεφαλής, είχαν γίνει αχνόχρωμες κλωστές που έπεφταν στους κροτάφους της, προσθέτοντας μελαγχολία στα βλοσυρά, τώρα πια, χαρακτηριστικά της. Μόλις σηκώθηκε από το κρεβάτι ξαναπήρε, τρόπος του λέγειν, τον έλεγχο, αλλά απέφευγε τις κουραστικές δουλειές που κάποτε αναλάμβανε με τόσο κέφι. Δεν έπλενε τίποτα, δεν φύτευε τίποτα, ούτε καν ξεχορτάριαζε. Περνούσε τον καιρό της διαβάζοντας τη

Βίβλο ή δεχόμενη τις επισκέψεις ελάχιστων ανθρώπων από το χωριό.

«Θα ξαναπαντρευτεί, λέω», είπε ο Γουίλαρντ. «Σύντομα».

«Γιατί σύντομα;»

«Γυναίκα είναι. Ποιος θα κρατήσει το αγρόκτημα;»

«Με ποιον;»

Ο Γουίλαρντ του έκλεισε το μάτι. «Το χωριό θα μεριμνήσει». Έβγαλε έναν ήχο ανάμεσα σε βήξιμο και γέλιο, γιατί θυμήθηκε πόσο φιλικός ήταν ο διάκονος.

Μονάχα την αλλαγή της Σόροου έβλεπαν σαν βελτίωση· ήταν η λιγότερο αφηρημένη, η πιο ικανή να τα βγάλει πέρα με τις αγγαρείες. Όμως το μωρό της ήταν η πρώτη της προτεραιότητα και ανέβαλλε το μάζεμα των αυγών, καθυστέρούσε το άρμεγμα, διέκοπτε κάθε δουλειά στο χωράφι αν άκουγε έστω κι ένα κλαψούρισμα από το βρέφος που πάντα βρισκόταν κάπου κοντά της. Έχοντας βοηθήσει στον τοκετό, θεωρούσαν και οι δύο τους εαυτούς τους λιγάκι νονούς· προθυμοποιήθηκαν, λοιπόν, ως και να κρατήσουν το μωρό, αν η Σόροου τους το ζητούσε. Μα εκείνη αρνήθηκε, όχι γιατί δεν τους εμπιστευόταν, αλλά επειδή είχε την ανάγκη να εμπιστευτεί τον εαυτό της.

Πιο παράξενη απ' όλες ήταν η Φλόρενς. Το υπάκουο πλάσμα που γνώριζαν είχε γίνει αγρίμι. Όταν την είδαν να κατηφορίζει τρεκλίζοντας το δρόμο, δύο μέρες μετά την επίσκεψη του σιδερά στην Κυρά και τη γρήγορη αναχώρησή του, δυσκολεύτηκαν να πιστέψουν ότι ήταν ζωντανή. Πρώτον επειδή ήταν τόσο στραπατσαρισμένη και πιτσιλισμένη με αίματα και δεύτερον επειδή τους προσπέρασε σχεδόν ξυστά. Σίγουρα η ξαφνική εμφάνιση δύο

ιδρωμένων ανδρών πίσω από τα δέντρα θα ξάφνιαζε έναν άνθρωπο, οποιονδήποτε άνθρωπο, και πολύ περισσότερο μια γυναίκα. Όμως αυτή εδώ ούτε ματιά δεν τους έριξε, ούτε άλλαξε το βήμα της. Οι δυο τους, λαχανιασμένοι και κοψοχολιασμένοι, έχοντας μόλις καταφέρει να γλιτώσουν, πετάχτηκαν μπροστά της μ' ένα πήδημα. Στο φοβισμένο τους μυαλό το καθετί μπορούσε να είναι οτιδήποτε. Έτρεχαν όσο πιο γρήγορα μπορούσαν, θέλοντας να ξαναγυρίσουν γρήγορα στα ζώα που φρόντιζαν, προτού οι γουρούνες καταβροχθίσουν τα νεογέννητα μικρά τους. Το μεγαλύτερο μέρος του πρωινού το είχαν περάσει προσπαθώντας να ξεφύγουν από μια εξαγριωμένη αρκούδα, ένα οδυνηρό επεισόδιο, για το οποίο, όπως συμφώνησαν και οι δύο, έφταιγε ο Γουίλαρντ. Η παγιδευμένη στο δίχτυ πέρδικα που κρεμόταν από τη μέση του μεγαλύτερου άντρα έφτανε για να φάνε δύο μέρες· ήταν αστόχαστο, λοιπόν, να εκβιάζουν την καλή τους τύχη και να καθυστερούν στο δάσος μόνο και μόνο για να ξαπλώσει ο Γουίλαρντ κάτω από μια σημύδα και να καπνίσει την πίπα του. Και οι δύο ήξεραν τι θα μπορούσε να προκαλέσει μια τζούρα καπνού σ' ένα δάσος όπου η μυρωδιά είναι πολύ κρίσιμη: φόβο, τρεχαλητά, επίθεση ή, όπως στην περίπτωση της γριάς αρκούδας, διερεύνηση. Όταν το σύδεντρο με τις δάφνες που τους είχε αποφέρει τις πέρδικες ξαφνικά έτριξε, ο Γουίλαρντ τινάχτηκε όρθιος κάνοντας στον Σκάλι νόημα να μη μιλήσει. Ο Σκάλι έπιασε το μαχαίρι του και σηκώθηκε κι αυτός. Μετά από ένα λεπτό αλλόκοτης ησυχίας -ούτε φωνές πουλιών ούτε φλυαρία σκίουρων- η μυρωδιά τούς κατέκλυσε την ίδια στιγμή που η αρκούδα έβγαине απ' το σύδεντρο τσαλαπατώντας κλαδιά και φύλλα και τρίζοντας τα δόντια της. Μη μπορώντας να υπολογίσουν ποιον από τους δύο θα διάλεγε,

χωρίστηκαν: καθώς το έβαζαν στα πόδια και ο ένας και ο άλλος, έλπιζαν ότι είχαν κάνει τη σωστή επιλογή· το να παραστήσουν τον ψόφιο κοριό δεν θα ωφελούσε. Ο Γουίλαρντ κουκούβισε πίσω από ένα βράχο με τον αντίχειρα να πατικώνει το στόμιο της πίπας του και προσευχήθηκε η προεξοχή του σχιστόλιθου να ανέκοπτε τη φορά του ανέμου. Ο Σκάλι, βέβαιος ότι ένιωθε την καυτή ανάσα στο σβέρκο του, αρπάχτηκε απ' το χαμηλότερο κλαδί και σκαρφάλωσε σ' ένα δέντρο. Ασύνητο/Οντας και η ίδια ικανή να σκαρφαλώνει στα δέντρα, η αρκούδα δεν είχε παρά να σηκωθεί στα πίσω πόδια της για να μαγκώσει τη γάμπα του στα σαγόνια της. Ωστόσο, ο φόβος του Σκάλι δεν τον έκανε να δειλιάσει κι έτσι αποφάσισε να επιχειρήσει μια τολμηρή, έστω και ανώφελη, αμυντική κίνηση. Έβγαλε το μαχαίρι του, στράφηκε και, χωρίς καν να σκοπεύσει, το έμπηξε στο κεφάλι του ευκίνητου μαύρου όγκου που παραμόνευε από κάτω. Για μία έστω φορά, η απελπισία λειτούργησε σαν θείο δώρο. Η λάμα χτύπησε, τρυπώντας σαν βελόνα, το μάτι της αρκούδας. Ο βρυχηθμός ήταν τρομερός, καθώς, γδέρνοντας με τα νύχια τον κορμό, το ζώο κυλίστηκε βαριά στο χώμα. Ούτε ένας κλοιός από σκυλιά ούτε μια συγχορδία από αλυχτήματα δεν θα την έκαναν να φρενιάσει περισσότερο. Γρυλίζοντας, σηκώθηκε όρθια και άρχισε να χτυπάει με την πατούσα της το κολλημένο μαχαίρι μέχρι να τιναχτεί έξω απ' το μάτι. Ύστερα έπεσε στα τέσσερα με τους ώμους της να αναρριγούν και το κεφάλι της να τινάζεται. Ο Σκάλι νόμισε πως πέρασαν ώρες προτού το γρύλισμα ενός κουταβιού τραβήξει την προσοχή της και, με ασταθή βήματα, τυφλωμένη από το χτύπημα και με την εκ φύσεως κακή όρασή της ακόμα πιο θολή, απομακρυνθεί άτσαλα για να εντοπίσει το μικρό της. Ο Σκάλι και ο Γουίλαρντ περίμεναν, ο ένας φωλιασμένος στο

δέντρο σαν να 'ταν ο ίδιος παγιδευμένη αρκούδα, ο άλλος σφιχταγκαλιασμένος με το βράχο, με το φόβο ότι θα ξαναγύριζε. Όταν τελικά πείστηκαν πως όχι, κι ενώ οσφραίνονταν προσεκτικά τον αέρα μήπως και πιάσουν τη μυρωδιά από το τρίχωμά της και αφουγκράζονταν μήπως κι ακούσουν κάποιο μουγκρητό, κάποια κίνηση ή φωνή πουλιού, ξεπρόβαλαν απ' τις κρυψώνες τους. Αργά αργά. Κι ύστερα το έβαλαν στα πόδια. Τότε ήταν που πετάχτηκαν από το δάσος στο δρόμο και είδαν τη σιλουέτα που έμοιαζε γυναικεία να βαδίζει προς το μέρος τους. Αργότερα, όταν το συζήτησαν, ο Σκάλι έκρινε ότι έμοιαζε λιγότερο με ταξιδιώτισσα και περισσότερο με πληγωμένο ερυθροχίτωνα, ξυπόλυτο, αιμόφυρτο, αλλά περήφανο.

Έχοντας εκμισθωθεί για ένα διάστημα επτά χρόνων σε έναν καλλιεργητή από τη Βιρτζίνια, ο νεαρός Γουίλαρντ Μποντ περίμενε ότι θα απελευθερωθεί στα είκοσι ένα του χρόνια. Όμως στο χρόνο του προστέθηκε άλλη μία τριετία λόγω παραβάσεων -κλοπής και βιαιοπραγίας-, και το αφεντικό του τον παραχώρησε σε έναν σιτοπαραγωγό μακριά, στο βορρά. Μετά από δύο συγκομιδές, το στάρι ρημάχτηκε από χαλάζι και ο ιδιοκτήτης στράφηκε στην κτηνοτροφία.

Στο τέλος, επειδή η υπερβολική βόσκηση απαιτούσε ολοένα περισσότερα λιβάδια, ο ιδιοκτήτης έκανε μια συμφωνία ανταλλαγής με τον γείτονά του, τον Τζέικομπ Βάαρκ: γη έναντι εργατικών χεριών. Ωστόσο, ένας μονάχα άντρας δεν μπορούσε να τα βγάλει πέρα με όλα αυτά τα ζωντανά. Ένα ακόμη αγόρι θα βοηθούσε.

Πριν από την άφιξη του Σκάλι, ο Γουίλαρντ είχε περάσει σκληρές και μοναχικές μέρες παρακολουθώντας βόδια και αγελάδες να μηρυκάζουν και να ζευγαρώνουν, με μόνη παρηγοριά

την ανάμνηση πιο κοπιαστικών αλλά και πιο ικανοποιητικών εποχών στη Βιρτζίνια. Όσο τραχιά κι αν ήταν η δουλειά, οι μέρες δεν ήταν βαρετές, είχε μάλιστα και συντροφιά. Εκεί ήταν ένας από τους είκοσι τρεις άντρες που δούλευαν στα καπνά. Έξι Άγγλοι, ένας ιθαγενής, δώδεκα από την Αφρική που είχαν μόλις φτάσει από τα Μπαρμπέιντος. Γυναίκες πουθενά. Τη συντροφικότητα ανάμεσά τους είχε επισφραγίσει το κοινό τους μίσος για τον επιστάτη και τους αντιπαθητικούς γιους του ιδιοκτήτη. Αυτούς είχε στόχο η βιαιοπραγία. Για να αυξηθούν τα χρόνια που όφειλε να υπηρετήσει ο Γουίλαρντ, του φόρτωσαν και την κλοπή ενός γουρουνιού που είχε μόλις απογαλακτιστεί. Είχε δυσκολευτεί να συνηθίσει την πολύ πιο τραχιά και κρύα περιοχή όπου τον έστειλαν. Τη νύχτα στην αιώρα του, παγιδευμένος στο απέραντο, ολοζώντανο σκοτάδι, οπλιζόταν με θάρρος απέναντι στους ζωντανούς και τους νεκρούς. Τα αστραφτερά μάτια μιας άλκης θα μπορούσαν κάλλιστα να ανήκουν σε δαίμονα, όπως και το κάλεσμα των ερωτευμένων λύκων θα μπορούσε να είναι το ουρλιαχτό των βασανισμένων ψυχών. Η φρίκη απ' αυτές τις μοναχικές νύχτες κυρίευε και τις μέρες του. Τα γουρούνια, τα πρόβατα και οι αγελάδες ήταν οι μόνοι του σύντροφοι, ώσπου ο ιδιοκτήτης επέστρεψε και ξεδιάλεξε τα καλύτερα για το σφαγείο. Η άφιξη του Σκάλι έγινε δεκτή με χαρά και ανακούφιση. Και όταν οι υποχρεώσεις τους επεκτάθηκαν στο να δίνουν περιστασιακά χείρα βοηθείας στο χτήμα του Βάαρκ και ανέπτυξαν μια άνετη σχέση με τους ανθρώπους του, ελάχιστες ήταν οι φορές που ο Γουίλαρντ παραήπιε και παραφέρθηκε. Δύο φορές το είχε σκάσει από το πόστο του, μόνο και μόνο για να τον πιάσουν στην αυλή μιας ταβέρνας και να τον καταδικάσουν σε παράταση της υποτέλειάς του.

Μία ακόμη μεγαλύτερη βελτίωση στην κοινωνική ζωή του Γουίλαρντ σημειώθηκε όταν ο Βάαρκ αποφάσισε να χτίσει ένα μεγάλο σπίτι. Και πάλι, ήταν μέλος της ομάδας των εργατών, ειδικευμένων ή όχι, κι όταν έφτασε ο σιδεράς τα πράγματα απέκτησαν ακόμα μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Όχι μόνο ήταν μεγαλόπρεπο το σπίτι και εντυπωσιακή η περίφραξη, αλλά και η πύλη ήταν θεαματική. Ο Κύριος ήθελε φανταχτερή δουλειά και στα δύο φύλλα της πόρτας, αλλά ο σιδεράς τον έκανε ν' αλλάξει γνώμη. Το αποτέλεσμα ήταν σειρές από οριζόντια κάγκελα τρία πόδια ψηλά, που κατέληγαν σε ένα απλό πυραμιδοειδές σχήμα. Αυτά τα οριζόντια κάγκελα οδηγούσαν στην πύλη, που κάθε πλευρά της ήταν στεφανωμένη με ένα σύμπλεγμα από πυκνές περικοκλάδες. Ή έτσι νόμιζε στην αρχή ο Γουίλαρντ. Κοιτάζοντας από κοντά, είδε ότι οι επιχρυσωμένες περικοκλάδες ήταν στην πραγματικότητα φίδια, με φολίδες και απ' όλα, όμως δεν απέληγαν σε φαρμακερά δόντια αλλά σε λουλούδια. Όταν άνοιγε η πύλη, τα πέταλα των λουλουδιών ξεχώριζαν. Όταν έκλεινε, ξεπρόβαλλαν οι ανθοί.

Θαύμαζε τον σιδερά και την τέχνη του. Όμως η γνώμη του άλλαξε τη μέρα που είδε χρήματα να περνάνε από τα χέρια του Βάαρκ στο πουγκί του σιδερά. Το κουδούνισμα του ασημιού ήταν τόσο χαρακτηριστικό όσο και η λάμψη του. Ήξερε ότι ο Βάαρκ πλούτιζε από επενδύσεις στο ρούμι, όμως μαθαίνοντας ότι ο σιδεράς είχε πληρωθεί για τη δουλειά του όπως οι άντρες που έφερναν τα υλικά για την οικοδομή, αντίθετα απ' ό,τι οι εργάτες στα καπνοχώραφα της Βιρτζίνια που πλάι τους είχε κάποτε μοχθήσει, ο Γουίλαρντ ενοχλήθηκε και έπεισε και τον Σκάλι να αρνούνται ό,τι τους ζητούσε ο μαύρος. Αρνήθηκαν να κόψουν σε κούτσουρα τον κορμό της καρδιάς, να ρυμουλκήσουν το ξυλοκάρβουνο ή να

δουλέψουν το φουσερό και «ξέχασαν» να σκεπάσουν τη χλωρή ξυλεία για να την προστατέψουν από τη βροχή. Ο Βάαρκ τους τιμώρησε, υποχρεώνοντάς τους σε βαρύθυμη προσαρμογή, όμως εκείνος που καλμάρισε τον Γουίλαρντ ήταν ο σιδεράς. Ο Γουίλαρντ είχε δύο πουκάμισα, το ένα με κολάρο, το άλλο σκέτο κουρέλι. Ένα πρωί που γλίστρησε σε φρέσκια κοπριά κι έσκισε το πουκάμισό του στην πλάτη, απ' το γιακά ως τη μέση, το άλλαξε με το καλό του, εκείνο με το κολάρο. Φτάνοντας στο εργοτάξιο, έπιασε το βλέμμα του σιδερά, ύστερα το νεύμα του, ύστερα τον αντίχειρά του που έδειχνε προς τα πάνω - σημάδι έπιδοδοκίμασias. Ο Γουίλαρντ δεν κατάλαβε αν του έκανε πλάκα ή φιλοφρόνηση. Όταν όμως ο σιδεράς είπε «Κύριε Μποντ. Καλημέρα», ευχαριστήθηκε. Οι διαχειριστές στο χτήμα της Βιρτζίνια, οι χωροφύλακες, τα μικρά παιδιά, οι παπάδες - κανένας τους δεν είχε ποτέ σκεφτεί να τον αποκαλέσει κύριο, ούτε ο ίδιος το περίμενε. Ήξερε την τάξη του, δεν ήξερε όμως πόση ευφορία μπορούσε να του προκαλέσει μια τόσο μικρή αβρότητα. Αστείο ή όχι, δεν είχε σημασία· γιατί η πρώτη φορά δεν ήταν και η τελευταία, αφού ο σιδεράς ούτε μία μέρα δεν αμέλησε να του απευθυνθεί με το «κύριε».

Μολονότι ακόμα δυσφορούσε με την ανώτερη κοινωνικά θέση ενός ελεύθερου Αφρικανού σε σχέση με τον ίδιο, δεν μπορούσε να κάνει τίποτα γι' αυτό. Δεν υπήρχε νόμος που να υπερασπίζεται τους μισθωμένους με συμφωνητικό εργάτες. Όμως ο σιδεράς ήταν γοητευτικός και τον έκανε να απολαμβάνει την προσφώνηση «κύριε». Χαχανίζοντας μόνος του, ο Γουίλαρντ κατανοούσε γιατί το κορίτσι, η Φλόρενς, είχε χαζέψει με τον άντρα αυτόν. Ήταν πολύ πιθανό να την αποκαλούσε δεσποινίς ή κυρία όταν συναντιόντουσαν στο δάσος για βραδινές τρελίτσες. Θα τη

συνάρπαζε αυτό, σκεφτόταν, αν και μάλλον της αρκούσε το χαμόγελο του μαύρου.

«Σ' όλη τη ζωή μου», έλεγε στον Σκάλι, «δεν είδα ποτέ κάτι τέτοιο. Την παίρνει όποτε και όπου θέλει, κι εκείνη τον κυνηγάει σαν λύκαινα όταν είναι μακριά της. Τις μέρες που λείπει στο καμίνι του, αυτή είναι όλο μούτρα, ώσπου να ξαναγυρίσει ρυμουλκώντας το δουλεμένο μέταλλο. Μπροστά της η Σόροου είναι θεούσα».

Λίγα μόνο χρόνια μεγαλύτερος από τη Φλόρενς, ο Σκάλι δεν απορούσε όσο ο Γουίλαρντ με την απότομη αλλαγή στη συμπεριφορά της. Θεωρούσε τον εαυτό του οξυδερκή κριτή του χαρακτήρα των ανθρώπων ένιωθε ότι, αντίθετα από τον Γουίλαρντ, είχε ένα πανούργο, σίγουρο ένστικτο που τον βοηθούσε να διακρίνει τον πραγματικό πυρήνα των άλλων. Ο Γουίλαρντ έκρινε τους ανθρώπους από τα εξωτερικά τους φερσίματα· ο Σκάλι έβλεπε βαθύτερα. Μολονότι απολάμβανε τη γύμνια της Λίνας, έβλεπε μια αγνότητα σ' αυτήν, μια καθαρή, αδιαπέραστη αρετή. Η αφοσίωσή της, πίστευε, δεν φανέρωνε υποταγή στην Κυρά ή τη Φλόρενς· ήταν σημάδι του αυτοσεβασμού της - όπως στον άνθρωπο που κρατάει το λόγο του. Αξιοπρέπεια, ίσως. Και ενώ συμμετείχε στην πλάκα που έκανε ο Γουίλαρντ στη Σόροου, ο Σκάλι την προτιμούσε από τις άλλες δύο υπηρέτριες. Αν τον ενδιέφερε η αποπλάνηση, αυτήν θα διάλεγε: η έκφρασή της ήταν ανησυχητική, απόμακρη, περίπλοκη. Τα ατάραχα μάτια, γκρίζα σαν τον καπνό, δεν ήταν κενά, αλλά γεμάτα αναμονή. Αυτό το βλέμμα που ανέμενε προβλημάτιζε τη Λίνα. Όλοι εκτός απ' αυτόν την θεωρούσαν χαζή επειδή μιλούσε δυνατά όταν ήταν μόνη, ποιος όμως δεν έκανε το ίδιο; Ο Γουίλαρντ χαιρετούσε συστηματικά τις προβατίνες και η Κυρά πάντα έδινε οδηγίες στον εαυτό της όταν ασχολιόταν με καμιά μοναχική

δουλειά. Και η Λίνα - απαντούσε στα πουλιά σαν να της ζητούσαν συμβουλές ή να τη ρωτούσαν πώς να πετάξουν. Η απόρριψη της Σόροου ως «παράξενης» αγνοούσε πόσο γρήγορα και βαθιά είχε αποκτήσει επίγνωση της θέσης της. Η μοναχικότητά της την προστάτευε· το εύκολο ζευγάριωμα ήταν ένα δώρο που πρόσφερε στον εαυτό της. Όταν ήταν έγκυος έλαμπε κι όταν ερχόταν η ώρα της αναζητούσε βοήθεια στο σωστό μέρος και από τους σωστούς ανθρώπους.

Από την άλλη, αν ενδιαφερόταν για το βιασμό, λεία του θα ήταν η Φλόρενς. Ήταν εύκολο να διακρίνει κανείς το συνδυασμό μιας παντελούς απουσίας άμυνας, της λαχτάρας να ευχαριστήσει τον καθένα και, πάνω απ' όλα, της προθυμίας να κατηγορήσει τον εαυτό της για την κακία των άλλων. Όμως, από την τωρινή της όψη, ήταν φανερό ότι όλα αυτά δεν ίσχυαν πια. Τη στιγμή που την είδε να κατηφορίζει το δρόμο -ούτε φάντασμα ούτε στρατιώτης- κατάλαβε ότι είχε μεταμορφωθεί: κανείς δεν θα μπορούσε να την αγγίξει τώρα πια. Ωστόσο, το γεγονός ότι διέκρινε πως τώρα πια δεν ήταν πρόσφορη για βιασμό δεν είχε προσωπικό χαρακτήρα. Εκτός από την εμμονή τού ηδονοβλεψία με το σώμα της Λίνας, ο Σκάλι δεν έτρεφε σαρκικό ενδιαφέρον για τις γυναίκες. Πριν από πολλά χρόνια, τον είχε σημαδέψει ο κόσμος των ανδρών και μόνο των ανδρών κι ίσως γι' αυτό, από την πρώτη στιγμή που είδε τον σιδερά, δεν αμφέβαλλε καθόλου για την επίδραση που θα ασκούσε στη Φλόρενς. Έτσι η αλλαγή της από το «πάρε με όποτε θες» στο «μη μ' αγγίξεις ποτέ» του φαινόταν προβλέψιμη και συνάμα χαρακτηριστική.

Επίσης, η γνώμη του Σκάλι για την Κυρά δεν ήταν τόσο γενναιόδωρη όσο του Γουίλαρντ. Δεν την αντιπαθούσε, αλλά δεν

θεωρούσε τη συμπεριφορά της μετά το θάνατο του Κυρίου και την ανάρρωσή της απλές επιπτώσεις της κακής υγείας και του πένθους. Η Κυρά περνούσε τις μέρες της σαν κουρδισμένη. Ήταν μια μεταμελημένη και τίποτε άλλο. Πράγμα που για εκείνον σήμαινε ότι κάτω από την ευλάβειά της υπήρχε κάτι ψυχρό, αν όχι σκληρό. Η άρνησή της να μπει στο μεγάλο σπίτι, που την κατασκευή του είχε τόσο χαρεί, του φαινόταν μια τιμωρία όχι μόνο προς τον εαυτό της αλλά και προς όλους τους άλλους - προς τον νεκρό της σύζυγο πάνω απ' όλα. Όσα οι δυο τους ως αντρόγυνο είχαν ευχαριστηθεί ή γιορτάσει, τώρα τα απεχθανόταν: τα έβλεπε σαν συμπτώματα του τρίτου και του έβδομου αμαρτήματος. Όσο αγαπούσε τον άντρα της εν ζωή τόσο είχε θυμώσει που την είχε αφήσει πίσω. Πώς να μην αναζητήσει έναν τρόπο να ξεσπάσει και να εκδικηθεί, να του δείξει πόσο άσχημα αισθανόταν και πόση οργή την πλημμύριζε;

Στα είκοσι δύο του χρόνια, ο Σκάλι είχε αντιμετωπίσει πολύ περισσότερη ανθρώπινη αφροσύνη απ' ό,τι ο Γουίλαρντ. Στα δώδεκά του χρόνια είχε διαπαιδαγωγηθεί, αγαπηθεί και προδοθεί από έναν αγγλικανό εφημέριο. Είχε εκμισθωθεί στο εκκλησιαστικό συμβούλιο από τον αυτοαποκαλούμενο πατέρα του, μετά το θάνατο της μητέρας του πάνω στο πάτωμα της ταβέρνας όπου εργαζόταν. Ο πανδοχέας είχε αξιώσει από τον Σκάλι τρία χρόνια απλήρωτης εργασίας ώστε να ξεπληρώσει τα χρέη της, αλλά ο «πατέρας» εμφανίστηκε, πλήρωσε το χρέος και πούλησε τις υπηρεσίες του γιου του, μαζί με δύο βαρέλια ισπανικό κρασί, στο συμβούλιο.

Ο Σκάλι ποτέ δεν κατηγόρησε τον παπά για προδοσία ούτε για τη μαστίγωση που επακολούθησε, μια και ο εφημέριος αναγκάστηκε να αποδώσει στην ηδυπάθεια του αγοριού τη

σύλληψή τους επ' αυτοφώρω - αλλιώς όχι μονάχα θα τον αποσχημάτιζαν αλλά και θα τον εκτελούσαν. Συμφωνώντας ότι ο Σκάλι ήταν πολύ μικρός για να θεωρηθεί ανεπίδεκτος θεραπείας, οι γέροντες τον πάσαραν σ' έναν γαιοκτήμονα που χρειαζόταν βοηθό για τα κοπάδια του, πολύ μακριά από εκεί. Σε μια αγροτική περιοχή, σχεδόν ακατοίκητη, όπου οι πρεσβυτεριανοί έλπιζαν ότι το αγόρι στην καλύτερη περίπτωση θα διορθωνόταν και στη χειρότερη δεν θα είχε την ευκαιρία να διαφθείρει άλλους. Ο Σκάλι λογάριαζε να το σκάσει μόλις έφταναν στην περιοχή. Όμως, την τρίτη μέρα, μια βίαιη χιονοθύελλα πάγωσε και κάλυψε τα πάντα με ένα παχύ στρώμα χιονιού. Οι αγελάδες ψόφησαν όρθιες. Μαυροπούλια κοκαλωμένα απ' τον πάγο έστεκαν ακίνητα, γαντζωμένα σε κλαδιά που έγερναν από το χιόνι. Ο Γουίλαρντ κι ο Σκάλι κοιμόντουσαν στον αχυρώνα ανάμεσα στα πρόβατα και τα βόδια που είχαν προλάβει να μαζέψουν, αφήνοντας στην τύχη τους όσα δεν είχαν καταφέρει να σώσουν. Εκεί, στη ζεστασιά των ζώων, με τα κορμιά τους κολλημένα, ο Σκάλι άλλαξε σχέδια και ο Γουίλαρντ δεν είχε καμιά αντίρρηση. Μολονότι ο μεγαλύτερος άντρας αγαπούσε το ποτό, ο Σκάλι, που κοιμόταν κάτω από τον πάγκο μιας ταβέρνας όσο ήταν παιδί και είχε δει τις επιπτώσεις του στη μάνα του, το απέφευγε. Αποφάσισε να περιμένει την ευκαιρία ώσπου να πάρει την αποζημίωση που δικαιούνταν ως απελεύθερος και να αγοράσει ένα άλογο. Το δίτροχο, το κάρο ή η άμαξα δεν ήταν ανώτερα από ένα άλογο. Όποιος όμως περιοριζόταν στο περπάτημα, ακόμα κι αν μπορούσε να πάει παντού, απ' ό,τι φαινόταν δεν πήγαινε ποτέ πουθενά.

Καθώς τα χρόνια κυλούσαν σαν νερό, παρέμενε σε ετοιμότητα και ασκούσαν στην υπομονή, έστω και αν οι ελπίδες του είχαν

αρχίσει να ξεθωριάζουν. Όταν ο Τζέικομπ Βάαρκ πέθανε και η χήρα του άρχισε να εξαρτάται από εκείνον και τον Γουίλαρντ, ήρθε και η πρώτη πληρωμή. Σε τέσσερις μήνες είχε ήδη μαζέψει δεκαέξι σελίνια. Τέσσερις λίρες, ίσως και λιγότερες, θα του εξασφάλιζαν ένα άλογο. Και όταν θα πρόσθετε και την αποζημίωση -εμπορεύματα, στάρη ή νομίσματα ίσα σε αξία με είκοσι πέντε λίρες (ή μήπως δέκα;)- τότε θα βεβαιωνόταν ότι τα χρόνια που είχε περάσει εξαγοράζοντας την οφειλή του με εργασία άξιζαν τον κόπο. Δεν ήθελε να περάσει όλη του τη ζωή αναζητώντας απλώς κάτι να φάει ή κάποιον να αγαπήσει. Στο μεταξύ δεν έκανε τίποτα που θα μπορούσε να ενοχλήσει την Κυρά ή να της δώσει αφορμή για να τον διώξει. Εκνευρίστηκε όταν ο Γουίλαρντ προφήτεψε πως σύντομα θα παντρευόταν. Ένας νέος σύζυγος στο τιμόνι του αγροκτήματος ήταν πολύ πιθανό να κάνει πολύ διαφορετικούς διακανονισμούς, διακανονισμούς που να μην τον συμπεριλαμβάνουν. Η ευκαιρία να δουλέψει ανάμεσα και πλάι σε γυναίκες έδινε και σ' εκείνον και στον Γουίλαρντ πολλά πλεονεκτήματα. Όσες γυναίκες κι αν υπήρχαν, όσο εργατικές κι αν ήταν, δεν μπορούσαν να σωριάσουν κάτω ένα δέντρο εξήντα πόδια ψηλό, να χτίσουν στάνες, να επιδιορθώσουν σέλες, να σφάξουν και να κομματιάσουν μοσχάρια, να πεταλώσουν άλογα ή να κυνηγήσουν. Κι έτσι, ενώ έβλεπε πόση δυσφορία σκόρπιζε γύρω της η Κυρά, έκανε ό,τι μπορούσε για να την ευχαριστήσει. Όταν η Κυρά χτύπησε τη Σόροου, κατέβασε την αιώρα της Λίνας, έβαλε αγγελία για να πουλήσει τη Φλόρενς, ο Σκάλι μαράθηκε μέσα του, αλλά δεν είπε τίποτα. Όχι μόνο επειδή το αγρόκτημα δεν ήταν το σπίτι του, αλλά και επειδή ήταν αποφασισμένος να εγκαταλείψει την υποτέλεια για πάντα, και τα χρήματα ήταν η μόνη εγγύηση για το σκοπό του. Ωστόσο, όποτε

ήταν δυνατό, κρυφά, προσπαθούσε να απαλύνει ή να σβήσει τον πόνο που προκαλούσε η Κυρά. Ετοίμασε μια κούνια για το μωρό της Σόροου, ένα κουτί φοδραρισμένο με δέρμα προβάτου. Έφτασε να σκίσει την αγγελία που είχε αναρτηθεί στο χωριό (του ξέφυγε όμως η άλλη, που είχε τοιχοκολληθεί στην αίθουσα συγκεντρώσεων). Η Λίνα, ωστόσο, ήταν απλησίαστη· δεν ζητούσε τίποτα και δίσταζε να δεχτεί ό,τι της προσφερόταν. Το κεφάλι'το τυρί που είχαν φτιάξει με τον Γουίλαρντ έμενε ακόμα τυλιγμένο στο πανί του, στην αποθήκη με τα εργαλεία όπου κοιμόταν τώρα εκείνη.

Αυτές ήταν οι καταστροφές που είχε προκαλέσει ο θάνατος του Βάαρκ· και τα επακόλουθα της υποδούλωσης των γυναικών στους άντρες ή της επικριτικής εναντίωσής τους σ' αυτούς. Ή τουλάχιστον εκεί είχε καταλήξει ο Σκάλι. Δεν είχε καμιά απόδειξη για το τι σκέφτονταν, αλλά με βάση την εμπειρία του ήταν βέβαιος ότι αυτό που δηλητηρίαζε τα πάντα ήταν η προδοσία.

Θλιβερό.

Κάποτε πίστευαν ότι αποτελούσαν ένα είδος οικογένειας, επειδή όλες μαζί είχαν σφυρηλατήσει τη συντροφικότητα μέσα από την απομόνωση. Όμως η οικογένεια που φαντάζονταν ότι είχαν γίνει ήταν πλασματική. Ό,τι κι αν αγαπούσε, αναζητούσε ή απέφευγε η καθεμιά, το μέλλον τους διέφερε - κι ένας Θεός ήξερε ποιο μπορεί να 'ταν. Ένα πράγμα ήταν βέβαιο, μόνο το θάρρος δεν αρκούσε. Χωρίς δεσμούς αίματος, ο Σκάλι δεν έβλεπε στον ορίζοντα τίποτα που να τις ενώνει. Παρ' όλα αυτά, ανακαλώντας τις περιγραφές του εφημέριου για το τι υπήρχε πριν από τη Δημιουργία, ο Σκάλι έβλεπε σκοτεινή ύλη εκεί πέρα, πυκνή, άγνωστη, να λαχταράει οδυνηρά να μεταμορφωθεί σε κόσμο.

Ίσως οι απολαβές τους να μην ήταν τόσο μεγάλες όσο του σιδερά, όμως για τον Σκάλι και τον κύριο Μποντ ήταν αρκετές ώστε να τους επιτρέπουν να φαντάζονται κάποιο μέλλον.

Διασχίζω τη νύχτα. Μόνη. Είναι δύσκολο χωρίς τις μπότες του Κυρίου. Φορώντας τες θα κατάφερνα να διαβώ εύκολα την πετρώδη κοίτη του ποταμού. Να τρέξω γρήγορα ανάμεσα στα δάση, να κατηφορίσω λόφους από τσουκνίδες. Ό,τι διαβάζω ή ξεδιαλύνω είναι άχρηστο τώρα. Κεφάλια σκύλων, δεντρογαλιές, όλα είν' άσκοπα. Όμως ο δρόμος μου είναι ξεκάθαρος απ' όταν έχασα εσένα· εσένα που πίστεψα πως ήσουν η ζωή και η ασπίδα μου ενάντια σε κάθε κακό. Αυτός που θα με προστάτευε απ' όσους με πλησιάζουν, μόνο και μόνο για να με παραπετάξουν. Απ' όσους πιστεύουν ότι έχουν αξιώσεις πάνω μου, ότι με κυβερνάνε. Δεν είμαι τίποτα για σένα. Λες ότι είμαι άγρια. Είμαι. Είναι τρέμουλο αυτό στο στόμα, στα μάτια σου; Φοβάσαι; Καλά κάνεις. Το σφυρί χτυπάει τον αέρα πολλές φορές πριν σε φτάσει και σβήσει πάνω σου αδύναμο. Παλεύουμε και μου τ' αρπάζεις και το πετάς μακριά. Το πάλεμά μας κρατάει ώρα. Γυμνώνω τα δόντια για να σε δαγκώσω, να σε σκίσω στα δύο. Ο Μαλαίκ ουρλιάζει. Στρίβεις τα μπράτσα μου και μου τα κολλάς στην πλάτη. Στριφογυρίζω και σου ξεφεύγω. Η τσιμπίδα του τζακιού είναι εκεί, πολύ κοντά. Πολύ κοντά. Χτυπάω άγρια, ξαναχτυπάω. Βλέποντάς σε να παραπατάς και να αιμορραγείς, τρέχω. Ύστερα περπατάω. Ύστερα επιπλέω. Ένα κομμάτι πάγου που αποσπάστηκε από την όχθη μέσα στον βαθύ χειμώνα. Δεν έχω παπούτσια. Δεν έχω ζωντανή καρδιά, δεν έχω σπίτι, δεν έχω αύριο. Περπατάω τη μέρα. Περπατάω τη νύχτα. Τα φτερά κλείνουν. Για την ώρα.

Πάνε τρεις μήνες που έτρεξα μακριά σου και δεν έχω ξαναδεί φύλλα να φτιάχνουν τόσο αίμα και χαλκό. Χρώμα τόσο δυνατό που κάνει τα μάτια να πονούν και για ν' ανακουφιστώ πρέπει να κοιτάξω τον ουρανό, ψηλά, πέρα απ' τη γραμμή των δέντρων. Τη

νύχτα, όταν το φως της μέρας δίνει τη θέση του σ' αστέρια που στολίζουν τον κρύο μαύρο ουρανό, αφήνω τη Λίνα να κοιμάται κι έρχομαι σ' αυτό το δωμάτιο.

Αν ζεις ή αν ποτέ γιατρευτείς, θα πρέπει να σκύψεις για να διαβάσεις τα λόγια μου, ίσως και να συρθείς στο πάτωμα. Ζητάω συγγνώμη για την ταλαιπωρία. Καμιά φορά η μύτη του καρφιού γλιστράει και οι λέξεις σχηματίζονται ακανόνιστα. Αυτό δεν αρέσει στον Αιδεσιμότατο Πατέρα. Χτυπάει τα δάχτυλά μας και μας βάζει να το ξαναγράψουμε. Στην αρχή, όταν έρχομαι σ' αυτό το δωμάτιο, είμαι σίγουρη ότι τα λόγια θα μου φέρουν τα δάκρυα που ποτέ δεν έρχονται. Κάνω λάθος. Με τα μάτια στεγνά, σταματάω να λέω μόνο όταν η λάμπα κάψει όλο της το λάδι. Τότε κοιμάμαι ανάμεσα στις λέξεις μου. Τα λόγια συνεχίζονται χωρίς όνειρα κι όταν ξυπνάω περνάει λίγη ώρα ώσπου να συνέλθω, να εγκαταλείψω αυτό το δωμάτιο και να αρχίσω τις δουλειές. Δουλειές που δεν έχουν κανένα νόημα. Καθαρίζουμε το δοχείο νυκτός αλλά δεν το χρησιμοποιεί ποτέ κανείς. Φτιάχνουμε ψηλούς σταυρούς για τους τάφους στο λιβάδι, κι ύστερα τους βγάζουμε απ' το χώμα, τους πελεκάμε να κοντύνουν και τους ξαναβάζουμε στη θέση τους. Καθαρίζουμε εκεί όπου πέθανε ο Κύριος αλλά δεν επιτρέπεται να πάμε πουθενά αλλού σ' αυτό το σπίτι. Οι αράχνες βασιλεύουν με την άνεσή τους εδώ μέσα και οι κοκκινολαίμηδες φτιάχνουν φωλιές ανενόχλητοι. Κάθε λογής μικρή ζωή μπαίνει απ' τα παράθυρα μαζί με τον τσουχτερό άνεμο. Προστατεύω τη φλόγα της λάμπας με το σώμα μου και ανέχομαι τα κρύα δόντια του ανέμου, που δαγκώνουν λες και ο χειμώνας ανυπομονεί να μας θάψει. Η Κυρά δεν ενδιαφέρεται για το κρύο στα παράσπιτα ούτε θυμάται τι κάνει η νυχτερινή παγωνιά σ' ένα μωρό. Η Κυρά έχει θεραπευτεί, αλλά

δεν είναι καλά. Η καρδιά της είναι άδεια. Κάθε της χαμόγελο έχει σβήσει. Κάθε φορά που γυρίζει από την αίθουσα συγκεντρώσεων τα μάτια της δεν είναι πουθενά και δεν έχουν τίποτα μέσα τους. Όπως τα μάτια των γυναικών που με εξετάζουν πίσω απ' την πόρτα της αποθήκης, τα μάτια της Κυράς μονάχα παρατηρούν - κι αυτό που βλέπουν δεν τους αρέσει. Το φουστάνι της είναι μαύρο γ,σμ σοβαρό. Προσεύχεται πολύ. Μας βάζει όλες, τη Λίνα, τη Σόροου, την κόρη τής Σόροου και μένα, ό,τι καιρό κι αν κάνει, να κοιμόμαστε ή στο στάβλο ή στο κελάρι, όπου βρίσκονται τούβλα, σκοινιά, εργαλεία, κάθε λογής άχρηστα υλικά οικοδομής. Ο ύπνος στο υπαιθρο είναι για τους άγριους λέει, έτσι τέρμα οι αιώρες κάτω απ' τα δέντρα για τη Λίνα και για μένα, ακόμα και με καλό καιρό. Τέρμα και τα τζάκια για τη Σόροου και το κοριτσάκι της, γιατί στην Κυρά δεν αρέσει το μωρό. Μια νύχτα με χιονόνερο η Σόροου βρίσκει καταφύγιο για κείνη και το μωρό της εδώ, κάτω, πίσω από την πόρτα, στο δωμάτιο όπου πέθανε ο Κύριος. Η Κυρά τη χαστουκίζει. Πολλές φορές. Δεν ξέρει ότι είμαι εδώ κάθε νύχτα, αλλιώς θα με μαστιγώσει και μένα όπως πιστεύει ότι απαιτεί η ευλάβειά της. Ο εκκλησιασμός την μεταμορφώνει αλλά δεν πιστεύω ότι της λένε να φέρεται έτσι. Αυτοί οι κανόνες είναι δικοί της και δεν είναι πια η ίδια. Ο Σκάλι και ο Γουίλαρντ λένε ότι με βγάζει για πούλημα. Όχι όμως τη Λίνα. Θέλει να διώξει και τη Σόροου αλλά κανένας δεν προσφέρεται να την πάρει. Η Σόροου είναι μητέρα, τίποτα λιγότερο τίποτα περισσότερο. Μου αρέσει η αφοσίωσή της στο κοριτσάκι της. Δεν θα τη λένε πια Σόροου. Έχει αλλάξει το όνομά της και σχεδιάζει απόδραση. Θέλει να πάω μαζί της, έχω όμως ένα πράγμα να τελειώσω εδώ. Χειρότερο είναι το πώς φέρεται η Κυρά στη Λίνα. Ζητάει τη συντροφιά της στο δρόμο για την εκκλησία, αλλά την

αφήνει να περιμένει έξω ό,τι καιρό κι αν κάνει, επειδή δεν επιτρέπεται να μπει. Η Λίνα δεν μπορεί πια να πλένεται στο ποτάμι και πρέπει να δουλεύει μόνη της στο χτήμα. Δεν τις ακούω ποτέ να μιλάνε ή να γελάνε όπως παλιά, όταν φρόντιζαν τον κήπο. Η Λίνα θέλει να μου μιλήσει, να μου θυμίσει ότι με προειδοποίησε έγκαιρα για σένα. Όμως οι λόγοι της για την προειδοποίηση κάνουν την ίδια την προειδοποίηση λάθος. Θυμάμαι τι μου λες καιρό πριν, όταν ο Κύριος δεν είναι ακόμα πεθαμένος. Λες ότι βλέπεις σκλάβους πιο ελεύθερους απ' τους ελεύθερους ανθρώπους. Ο ένας είναι λιοντάρι στο τομάρι γαϊδάρου. Ο άλλος είναι γάιδαρος στο τομάρι λιονταριού. Ότι Αυτό είναι ο μαρασμός της καρδιάς, που σκλαβώνει και ανοίγει την πόρτα σε ό,τι είναι άγριο. Ξέρω πως άρχισα να μαραίνομαι στην καμαρούλα της Χήρας. Ξέρω πως τα νύχια του φτερωτού πλάσματος ξέσπασαν πάνω σου επειδή δεν μπορώ να τα εμποδίσω να θέλουν να σε σκίσουν στα δυο όπως με έσκισες κι εσύ. Όμως υπάρχει και κάτι άλλο. Ένα αρσενικό λιοντάρι που νομίζει ότι το παν είναι η χαίτη του. Μια λιονταρίνα που δεν το νομίζει. Αυτό το μαθαίνω από την Κόρη Τζέιν. Τα ματωμένα πόδια της δεν την σταματούν. Ριψοκινδυνεύει. Ριψοκινδυνεύει για να σώσει τη σκλάβα που πετάς στο δρόμο.

Δεν υπάρχει πια χώρος σ' αυτό το δωμάτιο. Οι λέξεις καλύπτουν το πάτωμα. Από τώρα θα στέκεσαι όρθιος για να μ' ακούς. Οι τοίχοι είναι μπελάς γιατί το φως της λάμπας είναι πολύ αχνό για να βλέπεις. Κρατάω το φως με το ένα χέρι και χαράζω γράμματα με το άλλο. Τα μπράτσα μου πονάνε, μα έχω την ανάγκη να σ' τα πω όλα αυτά. Δεν μπορώ να τα πω σε άλλον, μονάχα σε σένα. Τώρα έχω φτάσει κοντά στην πόρτα και στο τελείωμα. Τι θα κάνω με τις νύχτες μου όταν τα λόγια μου σταματήσουν; Όνειρα

δεν θα ξανάρθουν. Ξαφνικά θυμάμαι. Δεν θα διαβάσεις τα λόγια μου. Διαβάζεις τον κόσμο, μα όχι τα γράμματα. Δεν ξέρεις πώς. Ίσως μια μέρα μάθεις. Αν ναι, έλα ξανά σ' αυτό το αγρόκτημα, χώρισε τα φίδια στην πύλη που έφτιαξες, μπες σ' αυτό το μεγάλο, φοβερό σπίτι, ανέβα τα σκαλιά και πέρνα σ' αυτό το δωμάτιο που μιλάει στο φως της μέρας. Αν δεν τα διαβάσεις ποτέ όλα αυτά εσύ, τότε κανείς δεν θα το κάνει. Αυτές οι προσεκτικές λέξεις, κλειστές και διάπλατα ανοιχτές, θα μιλήσουν στον εαυτό τους. Κύκλο τον κύκλο, γραμμή τη γραμμή, από κάτω προς τα πάνω, από πάνω προς τα κάτω, σ' όλο το δωμάτιο. Ή. Ή ίσως όχι. Ίσως αυτές οι λέξεις να χρειάζονται τον αέρα που υπάρχει έξω στον κόσμο. Να χρειάζονται να πετάξουν ψηλά κι ύστερα να πέσουν, να πέσουν σαν στάχτη σε χωράφια γεμάτα μαργαρίτες και μολόχες. Πάνω από μια σμαραγδένια λίμνη, πέρα απ' τα αιώνια έλατα, ανάμεσα στα σύννεφα που τα διαπερνά το ουράνιο τόξο. Για να νοστιμέψουν το χώμα της γης. Η Λίνα θα βοηθήσει. Βρίσκει φρικτό αυτό το σπίτι και, όσο και να έχει ανάγκη να την έχει ανάγκη η Κυρά, ξέρω πως αγαπάει πιο πολύ τη φωτιά.

Βλέπεις; Έχεις δίκιο. Και η μίνια μάε το ίδιο. Έχω γίνει άγρια αλλά είμαι επίσης η Φλόρενς. Ολόκληρη. Που δεν την συγχωρούν. Που δεν συγχωρεί. Κανένα οίκτο, αγάπη μου. Κανένα. Μ' ακούς; Σκλάβα. Ελεύθερη. Επιτέλους.

Θα κρατήσω μια θλίψη. Ότι όλον αυτό τον καιρό δεν ξέρω τι μου λέει η μητέρα μου. Ούτε κι αυτή μπορεί να μάθει τι θέλω να της πω. Α, μίνια μάε, μπορείς να ευχαριστηθείς τώρα: οι πατούσες των ποδιών μου είναι σκληρές σαν το κυπαρίσσι.

Κανέννας δεν θα θέλει τον αδελφό σου. Ξέρω τα γούστα τους. Τα στήθη προσφέρουν απόλαυση μεγαλύτερη από άλλα πράγματα, πιο απλά. Τα δικά σου μεγαλώνουν πολύ γρήγορα· το πανί που καλύπτει το μικρό σου κοριτσίστικο στήθάκι τα ερεθίζει. Και το βλέπουν και τους βλέπω που το βλέπουν. Δεν ωφελεί ούτε αν σε προσφέρω σ' ένα από τα αγόρια στη γειτονιά. Στον Φίγκο. Τον θυμάσαι. Ήταν αυτός ο ευγενικός με τα άλογα που έπαιζε μαζί σου στην αυλή. Φύλαγα τις πέτσες γι' αυτόν και λίγο γλυκό ψωμί για τους άλλους. Η Μπες, η μητέρα του, ήξερε τι έβαζα με το νου μου και δεν διαφωνούσε. Πρόσεχε τον γιο της σαν γεράκι, όπως κι εγώ εσένα. Όμως δεν θα ωφελούσε, αγάπη μου. Δεν υπήρχε προστασία. Καμιά. Σίγουρα όχι για σένα με τη μανία σου για παπούτσια. Ήταν λες και τα στήθη σου επείγονταν να μεγαλώσουν, επειδή επείγονταν να σε γευτούνε και τα χείλη ενός γέρικου παντρεμένου ζευγαριού.

Κατάλαβέ με. Δεν υπήρχε προστασία και η θρησκεία τους δεν τους εμπόδιζε. Προσπάθησα να μιλήσω στον Αιδεσιμότατο Πατέρα. Έλπιζα πως αν μπορούσαμε να μάθουμε γράμματα με κάποιο τρόπο, εσύ, κάποια μέρα, θα έφτιαχνες τη ζωή σου. Ο Αιδεσιμότατος Πατέρας ήταν γεμάτος καλοσύνη και γενναιότητα και είπε ότι αυτό ήθελε ο Θεός και δεν είχε σημασία αν θα του έβαζαν πρόστιμο, αν θα τον φυλάκιζαν ή θα τον κυνηγούσαν με όπλα, όπως έκαναν και σ' άλλους παπάδες που μας μάθαιναν να διαβάζουμε. Πίστευε ότι θ' αγαπήσουμε περισσότερο τον Θεό αν μάθουμε τα γράμματα για να τον διαβάσουμε. Δεν ξέρω. Αυτό που ξέρω είναι ότι υπάρχει μαγεία στη μόρφωση.

Όταν ο ψηλός άντρας με τα κίτρινα μαλλιά ήρθε στο δείπνο, είδα ότι σιχαινόταν το φαγητό και είδα πράγματα στα μάτια του που έλεγαν ότι δεν εμπιστευόταν τον Σενιόρ, τη Σενιόρα ή τους

γιους τους. Ο τρόπος του, σκέφτηκα, είναι αλλιώςτικός. Η χώρα του μακριά από δω. Δεν υπήρχε ζώο στην καρδιά του. Ποτέ δεν με κοίταξε όπως ο Σενιόρ. Δεν ήθελε.

Δεν ξέρω ποιος είναι ο πατέρας σου. Ήταν πολύ σκοτεινά για να διακρίνω έστω και έναν. Ήρθαν τη νύχτα και πήρανε εμάς τις τρεις, μαζί και την Μπερς, στην αποθήκη με τα παστά. Σκιές ανδρών κάθονταν σε βαρέλια, μετά σηκώθηκαν. Είπαν ότι τους διέταξαν να μας στρώσουν. Δεν υπάρχει προστασία. Γυναίκα σ' αυτόν τον τόπο σημαίνει ανοιχτή πληγή που δεν μπορεί να γιατρευτεί. Ακόμα κι όταν σχηματιστεί η ουλή, το πύον μένει για πάντα από κάτω.

Για χρόνια αντάλλασσαν βρισιές και προσβολές ο βασιλιάς της δικιάς μας οικογένειας και ο βασιλιάς των άλλων. Νομίζω πως τους άντρες τους τρέφουν οι βρισιές με στόχο τα ζωντανά, τις γυναίκες, το νερό, τη σοδειά. Τα πράγματα ανάβουν και κορώνουν και τελικά οι άντρες των άλλων οικογενειών καίνε τα δικά μας σπίτια και συγκεντρώνουν όσους δεν έχουν σκοτώσει και τους πάνε για πούλημα. Δεμένοι με κληματσίδες ο ένας με τον άλλον αλλάζουμε τόπο τέσσερις φορές, κάθε φορά πιο πολλές ανταλλαγές, πιο πολύ ξεδιάλεγμα, πιο πολλοί θάνατοι. Αυξανόμαστε ή μειωνόμαστε σε αριθμό ανάμεσα στο επτά φορές το δέκα ή το δέκα φορές το δέκα, ώσπου μας οδηγούν σ' ένα κρατητήριο. Εκεί βλέπουμε άντρες που νομίζουμε ότι είναι άρρωστοι ή πεθαμένοι. Σύντομα μαθαίνουμε ότι δεν είναι τίποτ' απ' τα δυο. Το δέρμα τους μας μπερδεύει. Οι άντρες που μας φυλάνε και μας πουλάνε είναι μαύροι. Δύο φοράνε καπέλα κι έχουν τυλίξει παράξενα κομμάτια ύφασμα στο λαιμό τους. Μας βεβαιώνουν ότι οι ασπρισμένοι άνθρωποι δεν θέλουν να μας φάνε. Όμως είναι η συνέχεια όλης αυτής της δυστυχίας. Μερικές φορές τραγουδάμε. Άλλες καβγαδίζουμε. Τις πιο πολλές, κοιμόμαστε ή

κλαίμε. Μετά, οι ασπρισμένοι άντρες μας χωρίζουν και μας βάζουνε σ' ένα κανό. Ερχόμαστε σ' ένα σπίτι φτιαγμένο για να πλέει στη θάλασσα. Κάθε νερό, ποταμίσιο ή θαλασσινό, έχει καρχαρίες από κάτω. Αυτό αρέσει στους ασπρισμένους άντρες όσο και στους καρχαρίες που χαίρονται με το γεμάτο τροφή πλεούμενο.

Καλωσορίζω τους καρχαρίες που μας κυκλώνουν αλλά με αποφεύγουν λες και ξέρουν ότι θα προτιμούσα τα δόντια τους από τις αλυσίδες γύρω στο λαιμό μου, στη μέση, στους αστραγάλους μου. Όταν το κανό μπατάρει, μερικοί από μας πηδάνε, άλλοι τραβιούνται στο βυθό και βλέπουμε το αίμα τους να στροβιλίζεται, ώσπου εμάς τους ζωντανούς μας μαζεύουν και μας βάζουν να μας φυλάνε. Μας ανεβάζουνε στο σπίτι που πλέει στη θάλασσα και βλέπουμε για πρώτη φορά αρουραίους και είναι δύσκολο να φανταστούμε πώς θα πεθάνουμε. Μερικοί από μας προσπάθησαν· μερικοί από μας πέθαναν. Αρνήθηκαν να φάνε το λιπαρό γιαμ. Στραγγάλισαν το λαιμό τους. Πρόσφεραν τα κορμιά τους στους καρχαρίες που μας ακολουθούν συνέχεια, μέρα νύχτα. Ξέρω ότι ευχαριστιόντουσαν να μας ζωντανεύουν με το μαστίγιο, αλλά είδα ότι ευχαριστιόντουσαν να μαστιγώνουν και τους δικούς τους. Εδώ βασιλεύει το παράλογο. Ποιος ζει ποιος πεθαίνει; Ποιος μπορεί να το πει μέσα στα βογκητά και τα μουγκρητά στο σκοτάδι, μέσα σ' αυτή τη φρίκη; Άλλο είναι να ζεις ξοδεύοντας τη ζωή σου, κι άλλο να ζεις ξοδεύοντας τη ζωή των άλλων.

Μπαρμπέιντος, άκουσα να τα λένε. Μετά από χιλιάδες φορές που αναρωτήθηκα γιατί δεν κατάφερα να πεθάνω όπως οι άλλοι. Αφού προσποιήθηκα ότι είμαι νεκρή για να με πετάξουν στη θάλασσα. Ό,τι και να σχεδιάζει το μυαλό, άλλα αποφασίζει το κορμί. Στα Μπαρμπέιντος λοιπόν, όπου βρήκα ανακούφιση

ανασαίνοντας καθαρό αέρα και ισιώνοντας το κορμί μου, κάτω από έναν ουρανό στο χρώμα του τόπου μου. Νιώθοντας ευγνωμοσύνη για τη γνώριμη κάψα του ήλιου, μετά από τους ατμούς της στριμωγμένης σάρκας. Ευγνωμοσύνη που είχα γη κάτω απ' τα πόδια μου, άσχετα αν μοιραζόμουν το κρατητήριο με τόσους ανθρώπους, κρατητήριο που ήταν μικρότερο κι από το αμπάρι όπου μας είχανε στοιβάξει. Έναν έναν μας έβαζαν να πηδάμε ψηλά, να σκύβουμε, ν' ανοίγουμε το στόμα μας. Τα παιδιά τα πήγαιναν καλύτερα. Σαν χορτάρι τσαλαπατημένο απ' τους ελέφαντες, τινάζονταν και πάλι, για να ξαναδοκιμάσουν τη ζωή. Είχαν σταματήσει να κλαίνε καιρό πριν. Τώρα, με τα μάτια ορθάνοιχτα, προσπαθούσαν να ευχαριστήσουν, να δείξουν τις ικανότητές τους, να πείσουν ότι τους άξιζε να ζήσουν. Πόσο απίθανο να γλιτώσουν. Πόσο πιθανό σύντομα να καταφτάσει ένα άλλο κοπάδι για να τα συντρίψει. Ένα κοπάδι άντρες με στραβά δόντια που χαϊδεύουν τις λαβές των μαστιγίων τους.

Άντρες που κοκκινίζουν από επιθυμία. Ή, όπως έμαθα αργότερα, άντρες κατεστραμμένοι από τη θανατηφόρα ζωή που οργιάζε στη φυτεία του ζαχαροκάλαμου όπου μας πήγαν για να δουλέψουμε. Φίδια, ταραντούλες, σαύρες που τις λέγανε κροκόδειλους. Έχυσα καυτό ιδρώτα στη φυτεία, όταν με πήραν και με ανέβασαν σε μια πλατφόρμα μέσα στον ήλιο. Εκεί ήταν που έμαθα ότι δεν ήμουν ένας άνθρωπος από τη χώρα μου, από την οικογένειά μου. Ήμουν νεγκρίτα. Όλα. Γλώσσα, φορεσιά, θεοί, χοροί, συνήθειες, στολίδια, τραγούδια - όλα μαγειρεύτηκαν ανάκατα στο χρώμα του δέρματός μου. Κι έτσι σαν μαύρη με αγόρασε ο Σενιόρ, με πήρε από τα ζαχαροκάλαμα και με έστειλε βόρεια, στα καπνοχώραφά του. Μια ελπίδα, τότε. Όμως πρώτα

ήρθε το ζευγάρι, που πήραν εμένα, την Μπερ και μιαν άλλη στην αποθήκη με τα παστά. Μετά, οι άντρες που τους είχαν πει να μας στρώσουν, ζήτησαν συγγνώμη. Αργότερα, ένας επιστάτης έδωσε στην καθεμιά μας ένα πορτοκάλι. Έτσι όλα ήταν εντάξει. Βγήκε όμως ένα καλό κι από τις δύο φορές, γιατί το αποτέλεσμα ήσουν εσύ κι ο αδελφός σου. Ύστερα όμως ήταν ο Σενιόρ και η γυναίκα του. Αρχισα να μιλάω στον Αιδεσιμότατο Πατέρα, όμως η ντροπή έκανε τα λόγια μου να μην έχουν νόημα. Δεν κατάλαβε ή δεν πίστεψε. Μου είπε να μην απελπίζομαι και να μη χάνω το κουράγιο μου, αλλά να αγαπάω τον Θεό και τον Ιησού Χριστό μ' όλη μου την καρδιά· να προσεύχομαι για τη λύτρωση που θα 'ταν δική μου την ημέρα της κρίσης· πως, ό,τι κι αν έλεγαν οι άλλοι, δεν ήμουν ένα άψυχο ζώο, μια κατάρρα· πως οι προτεστάντες έσφαλλαν κι αμάρταναν, κι αν έμενα αθώα στην ψυχή και τις πράξεις θα ήμουν καλοδεχούμενη πέρα από την κοιλάδα αυτής της οικτρής ζωής, σε μια αιώνια ζωή, αμήν.

Όμως εσύ ήθελες τα παπούτσια μιας εύκολης γυναίκας και το πανί γύρω απ' το στήθος σου δεν ωφελούσε. Τράβηξες το βλέμμα του Σενιόρ. Μετά το δείπνο με τον ψηλό άντρα, την ώρα που περιδιάβαζαν τα παραπήγματα, εγώ τραγουδούσα ενώ έβγαζα νερό. Έλεγα ένα τραγούδι για ένα πράσινο πουλί που παλεύει, αλλά μετά πεθαίνει όταν η μαϊμού κλέβει τα αυγά του. Άκουσα τις φωνές τους και μάζεψα εσένα και τον αδελφό σου για να σταθούμε κάτω απ' τα μάτια τους.

Μια ευκαιρία, σκεφτόμουν. Δεν υπάρχει προστασία, υπάρχει όμως διαφορά. Στεκόσουν εκεί μ' εκείνα τα παπούτσια κι ο ψηλός άντρας γέλασε και είπε ότι θα έπαιρνε εμένα για να σβήσει το χρέος. Ήξερα ότι ο Σενιόρ δεν θα το επέτρεπε. Είπα εσένα. Να πάρει

εσένα, την κόρη μου. Επειδή είδα ότι ο ψηλός άντρας σε έβλεπε σαν ανθρώπινο παιδί, όχι σαν ένα κομμάτι οκτώ χρονών. Γονάτισα μπροστά του. Ελπίζοντας σε ένα θαύμα. Είπε ναι.

Δεν ήταν θαύμα σταλμένο απ' τον Θεό. Ήταν έλεος. Δοσμένο από έναν άνθρωπο. Έμεινα γονατισμένη. Μέσα στη σκόνη όπου στέκεται η καρδιά μου κάθε νύχτα και κάθε μέρα, ώσπου να καταλάβεις τι είναι αυτό που ξέρω και λαχταράω να σου πω: το να σου έχει δοθεί εξουσία πάνω σ' έναν άλλο είναι σκληρό' το να επιβάλεις με τη βία την εξουσία σ' έναν άλλο είναι λάθος* το να παραχωρείς την εξουσία του εαυτού σου σ' έναν άλλο είναι συμφορά.

Ω, Φλόρενς. Αγάπη μου. Άκου την τούα μάε* (*Μητέρα σου, στα πορτογαλικά.) σου.